

MOBILITA A ZAČLEŇOVÁNÍ VE VÍCEJAZYČNÉ EVROPĚ

VADEMECUM MIME

MIME
Mobilita a začleňování v
mnohojazyčné Evropě
Mobilita a začleňování v
mnohojazyčné Evropě

MIMÉ

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Výsledný výzkum získal finanční prostředky ze sedmého rámcového programu Evropské unie v rámci grantové dohody č. 613344 (projekt MIMÉ).

Originál dokumentu v angličtině je k dispozici na adrese <http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978-2-8399-2402-3

Projekt MIMÉ

Mobilita a začleňování v mnohojazyčné Evropě

www.mime-project.org

Obrázek obálky:

Ferdinand Hodler, 1917, „Die Dents-du-Midi von Caux aus“,

Wikimedia Commons.

Eŭropo
Demokratio
Esperanto

Překlad Francouzsky Pierre Dieumegard pro Evropu-demokracii-Esperanto

Překlad nebyl proveden překladateli, kteří jsou kvalifikovaní a financovaní Evropskou unií. To může obsahovat (pravděpodobně, jistě...) chyby, ale má také některé další vysvětlení usnadnit pochopení francouzskými čtenáři.

Dokud nebude proveden a ověřen lepší překlad pro kvalifikovanější osoby, je rozumné považovat tento dokument pouze za prozatímní verzi, která má usnadnit porozumění, a odkazovat na původní dokument v angličtině.

Účelem tohoto „prozatímního“ dokumentu je umožnit vícelidem v Evropské unii porozumět dokumentům vytvořeným pro Evropskou unii (a financovaným z jejich příspěvků).

Je to ilustrace potřeby mnohojazyčnosti v Evropské unii: bez překladů je velká část obyvatelstva z debaty vyloučena. **Je žádoucí, aby správa Evropské unie převzala překlad důležitých dokumentů, aby všichni Evropané mohli pochopit, o čem se jedná, a společně diskutovat o své společné budoucnosti.**

Pro spolehlivé překlady by esperantský mezinárodní jazyk byl velmi užitečný díky své jednoduchosti, pravidelnosti a přesnosti.

Na internetu:

Evropská federace-Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> nebo <http://demokratio.eu>

Evropa-Demokracie-Esperanto (Francie): <http://e-d-ecs/contact@e-d-e.org>

PŘÍRUČKA

MIME

Mobilitaa začlenění v mnohojazyčné Evropě

François Grin

Šéfredaktor

Manuel Célio Conceição

Petr A. Kraus

László Marác

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

Redaktoři

Projekt MIME – Kvantitativní popis

- Asi 1500 stran vědeckých zpráv a činností
- více než 260 prezentací na vědeckých konferencích a veřejných akcích
- více než 40 specializovaných konferencí a tematických seminářů
- více než 60 vědeckých publikací konkrétně věnovaných výsledkům projektu
- účast přibližně 220 zúčastněných stran, organizací občanské společnosti a správních orgánů na projektových činnostech
- 22 partnerských institucí v 16 zemích
- přibližně 70 akademických pracovníků, od doktorandů až po profesory
- 11 účastnických disciplín
- 4 roky výzkumu

a řadu odborníků, které máte k dispozici, na které se můžete obrátit na specializovanou hodnotící a analytickou práci na adrese www.mime-project.org/expertise

Děkuji.

Prostřednictvím projektu MIME (2014–2018) měly zúčastněné výzkumné týmy štěstí, že mají zkušený tým, včetně Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring a Tom Ricento. Rádi bychom vyjádřili svou vděčnost za jejich podporu.

Zvláštní poděkování profesoru Tomu Moringovi, předsedovi poradního sboru, jehož dovednosti v oblasti mnohojazyčnosti a komunikace jsou neocenitelné při tvorbě tohoto vademecum, a za profesora Wolfganga Mackiewiczze, zvláštního poradce projektu, který s námi velkoryse sdílel své hluboké zkušenosti s evropskými institucemi a jeho dlouhodobou vizi mnohojazyčné Evropy. Jejich komentáře a rady byly nápomocny při tvorbě této knihy.

Tematické oblasti Obory MIME

 Analýza jazykové politiky

 Menšiny, většina a jazyková práva

 Jazyková rozmanitost, mobilita a integrace

 Jazykové vzdělávání, výuka a učení

 Překlad, jazyková technologie a alternativní strategie

 Zvláštní témata

 Hospodárnost

 Vzdělávání věd

 Finanční prostředky

 Správně

 Politická filozofie

 Politická věda

 Psychologie

 Sociolingvistický

 Sociologie

 Překlad

 Městská geografie

Konsorcium MIME

Univerzita v Ženevě
Genève, Švýcarsko

Universiteit van Amsterdam
Amsterdam, Nizozemsko

Univerza v Lublani
Lublaň, Slovinsko

Universität Augsburg
Augsburg, Německo

Universidade do Algarve
Faro, Portugalsko

Universitat Rovira i Virgili
Barcelona, Španělsko

Latvijas Universitāte
Riga, Lettonie

**Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Osijek, Croatie

Věda Po Paříž
Paříž, Francie

**MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont**
Budapešť, Hongrie

Vrije Universiteit Brussel
BRUXelles, Belgie

Università di Milano-Bicocca
Milán, Itálie

Univerzita Lipsko
Lipsko, Německo

**Univerzita v Reims Champagne-
Ardenne**
Reims, Francie

Humboldt-Universität zu Berlín
Berlín, Německo

Katholieke Universiteit Leuven
Louvain, Belgie

**Univerzita v Limericku – Ollscoil
Luimnigh**
Limerick, Irsko

Univerzita v Edinburghu
Edinburgh, Skotsko

Uppsalauniversitet
Uppsala, Švédsko

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanie

Finanční středisko
Genève, Švýcarsko

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Suisse

Obsahová tabulka

Úvod 13

Analýza jazykové politiky 28

- 1 Proč nemohou být jazykové otázky ponechány na sobě? 30
- 2 Je společný jazyk nezbytný pro dosažení životaschopné demokracie? 32
- 3 Může „volný trh“ zvládnout jazykovou rozmanitost? 34
- 4 Proč je dobrá typologie užitečná pro výběr a navrhování jazykových politik? 36
- 5 Jak identifikovat a měřit jazykové znevýhodnění? 38
- 6 Jaký je „komplexní přístup“ k výběru a navrhování jazykových politik? 40
- 7 Proč by demo-lingvistické projekce měly informovat o volbě jazykové politiky? 42
- 8 Jak ovlivňuje výuka cizích jazyků náklady na migraci? 44
- 9 Jaké sociálně-ekonomické nerovnosti mezi mluvčími různých jazyků musí být řešeny ve veřejných politikách? 46
- 10 V jakých jazycích by měla být zdravotní péče poskytována? 48
- 11 Jsou náklady na jazykovou politiku důležité? 50
- 12 Proč jsou počítačové simulace užitečné při výběru a navrhování komplexních jazykových politik? 52
- 13 Jaké jsou obecné právní důsledky výzkumu MIME? 54

Menšiny, většina a jazyková práva 56

- 14 Měla by vláda zpomalit úpadek menšinových komunit? 58
- 15 Měly by menšinové jazyky být vyučovány mluvčím většinového jazyka? 60
- 16 Jsou „jednotné“ a „nejedinečné“ menšiny v podobných situacích, když čelí národní jazykové nadvládě? 62
- Jaký je význam demolingvistické koncentrace pro přežití menšinových jazyků ve světě rostoucí mobility? 64
- 18 Jaké zásady pomáhají předvídat konfliktní potenciál etnických a jazykových rozdílů 66
- 19 Proč nestačí naučit se pouze jeden z úředních jazyků ve vícejazyčném kontextu? 68
- 20 Jak kombinovat principy teritoriality a osobnosti? 70
- 21 Jak má hegemonie „vnějšího“ jazyka vliv na domácí politiku? 72
- 22 Jak by měly sousední státy spolupracovat při řízení rozmanitosti? 74
- 23 Proč je viditelné rozpoznání (např. na dopravních značkách atd.) menšinového jazyka důležité? 76
- Umožňuje subsidiarita komplexnější jazykové politiky? 78
- 25 Jak můžeme umožnit mobilním důchodcům plnit své povinnosti a uplatňovat svá práva? 80

Jazyková rozmanitost, mobilita a integrace 82

- 26 Mohou státy stanovit jazykové požadavky pro vstup nebo naturalizaci migrantů? 84
- 27 Považují se mobilní evropští občané za „evropany“? 86
- 28 Jaké zásady bychom měli používat k přizpůsobení jazykových politik? 88
- 29 Měly by státy poskytovat vzdělávání mateřského jazyka migrantům? 90
- 30 Je angličtina dostatečná k oslovení nově příchozích před tím, než se naučí místní jazyk (jazyky)? 92
- 31 Měly by státy poskytovat služby migrantům ve svém vlastním jazyce 94
- 32 Mohou jazykové politiky zlepšit výsledky v oblasti zaměstnanosti žen z řad přistěhovalců? 96
- 33 Jak může jazyková politika zlepšit „mobilitu“ migrantů? 98
- 34 Jak by měly být národní jazykové politiky přizpůsobeny kontextu konkrétních měst? 100
- 35 Proč bychom měli kombinovat různé komunikační strategie? 102
- 36 Jak by měly obce shromažďovat a sdílet údaje o jazykových profilech svých komunit obyvatel? 104
- Vede mobilita k rostoucímu používání angličtiny na úkor místních jazyků? 106
- 38 Může evropská politika zlepšit sociální začlenění v místních městských souvislostech? 108

39 Jak politika integrace cizích jazyků odráží preference a postoje většiny? 110

40 Měly by obce regulovat používání jazyka ve veřejném prostoru? 112

Jazykové vzdělávání, výuka a učení 114

41 Jak mohou inkluzivní školní systémy nejlépe zvládat jazykovou rozmanitost? 116

42 Jak lze na podporu mnohojazyčnosti využívat sítě neformálního a informálního učení? 118

43 Jak podporovat mobilitu a začleňování prostřednictvím mnohojazyčnosti ve vysokoškolském vzdělávání? (ES) 120

44 Jak můžeme pomoci studentům naučit se jazyk hostitelské země? 122

45 Jak mohou vzdělávací systémy reagovat na dynamiku jazykově složitých regionů? 124

46 Jaké jsou dovednosti učitelů nejvíce potřebné k řešení jazykových rozdílů v inkluzivních školách? 126

47 Jak nejlépe posoudit neformální jazykové dovednosti? 128

48 Proč je vhodné kombinovat „mezinárodní orientaci“ a „regionální polohu“ v jazykové strategii univerzit? 130

49 Jak může uznávání jazyků podpořit mobilitu a začlenění? 132

50 Jak mohou orgány podporovat zachování znalostí cizích jazyků dospělých? 134

51 Jak mohou být stávající jazykové dovednosti migrantů využity k tomu, aby se jim pomohly naučit se jazyk hostitelské země? 136

52 Kdo může těžit z výuky vnímavých jazykových dovedností? 138

53 Jaká je úloha angličtiny ve vícejazyčných a multikulturních vzdělávacích prostorech? 140

Překlady, jazykové technologie a alternativní strategie 142

54 Bude strojový překlad nahradit lidské překladače? 144

55 Co je to vzájemné porozumění a k čemu to je? 146

56 Překladačské a tlumočnické služby snižují pobídky k učení se hostitelským jazykům? 148

57 Měli bychom propagovat plánovaný jazyk, jako je esperanto jako mezinárodní lingua franca? 150

58 Mělo by se strojový překlad používat ve veřejných službách? 152

59 Měla by angličtina, jako lingua franca, být k dispozici v několika odrůdách? 154

60 Jaké jsou vhodné jazykové přístupy k uspokojení jazykových potřeb mobilních důchodců? 156

61 Jak lze v profesionálních kontextech použít interkomfort? 158

62 Jaké jsou nejlepší způsoby práce se strojovým překladem? 160

63 Kdo by měl pracovat jako tlumočník nebo překladatel? 162

64 Jak a kdy by měly být nově příchozím migrantům poskytovány překladačské a tlumočnické služby? 164

Zvláštní témata 166

65 Jak aplikovat pojem začlenění na mobilní důchodce? 168

66 Jsou vícejazyční lidé kreativnější? 170

67 Jak funguje ochrana mnohojazyčnosti v právních předpisech EU na ochranu spotřebitele? 172

68 Jak můžeme zabránit manipulaci etnických rozdílů pro geopolitické účely? 174

69 Má monolingvismus ve světovém obchodu vliv na výuku a praxi financí? 176

Obsahuje přístup Romů k jazykovému vzdělávání užitečné lekce pro politiku výuky jazyků? 178

71 Co lze udělat pro pomoc mobilním důchodcům, kteří potřebují ústavní péči? 180

72 Jak podporovat mnohojazyčnost v evropských spotřebitelských právních předpisech? 182

Jak používat tuto knihu?

- 1. Přečtěte si úvod,**
chcete-li získat první pohled na projekt MIME
- 2. Přejít na „Hlavní výsledky“**
získat naše hlavní závěry a objevovat
- 3. Procházka mezi 72 kapitolami**
podle vašich potřeb a zájmů.

Znění čtvrtého obálky tištěného vydání:

Tato příručka je praktickým nástrojem z projektu MIME zaměřeného na mobilitu a začleňování mnohojazyčné Evropy, který financuje Evropská komise. Díky inovativnímu přístupu kombinujícímu jedenáct různých oborů nabízí tento vademecum inovativní a integrovanou reakci na výzvy jazykové politiky, které jsou obvykle přijímány odděleně. Je určena těm, jejichž profesní nebo politická činnost je vede k práci na problémech mnohojazyčnosti, zaujmout postoj k těmto otázkám a přímo či nepřímo jednat na základě rozhodnutí jazykové politiky na místní, národní nebo nadnárodní úrovni.

Úvod

Vademecum MIME: úvod

François Grin, koordinátor projektu MIME

MIME znamená „Mobilita a začleňování ve vícejazyčné Evropě“. Jedná se o výzkumný projekt v oblasti mnohojazyčnosti financovaný Generálním ředitelstvím pro výzkum a inovace Evropské komise. Během čtyřleté činnosti (2014–2018) projekt vytvořil velké množství publikací, jako jsou vědecké články, kapitoly knih a zvláštní vydání periodik, jakož i pravidelné zprávy o činnosti.

Tento *Vademecum MIME* je jedním z hlavních produktů projektu. Liší se však od ostatních výsledků MIME, jako jsou běžné vědecké publikace, jako jsou články ve vědeckých časopisech, knihách nebo kapitolách knih. *Vademecum MIME* se liší svými cíli, strukturou a formátem.

Tato příručka je v první řadě nástrojem pro lidi, kteří se obvykle neúčastní univerzitního výzkumu, ale jejichž profesní nebo politická činnost je vede k tomu, aby zohledňovali problémy mnohojazyčnosti, zaujali postoj k těmto problémům a přímo či nepřímo řídili rozhodování o jazykové politice na místní, národní nebo nadnárodní úrovni. Při těchto úkolech proto často musí zvážit příslušné výhody a nevýhody politických opatření navrhovaných různými sociálními a politickými aktéry v oblasti mnohojazyčnosti. *Vademecum MIME* je navržen tak, aby jim pomohl vyrovnat se s tímto typem situace.

MIME je výzkumný projekt v oblasti mnohojazyčnosti (2014–2018) financovaný Evropskou komisí v rámci 7. RP

Tento vade-mecum nabízí sadu nástrojů a výsledků vyhledávání.

Tento úvod má tři cíle:

- 1 přezkoumává základní charakteristiky projektu MIME. To pomáhá řešit zbytek příručky s hlubším pochopením výzev jazykové rozmanitosti;
- 2 představuje strukturu příručky a vysvětluje, co tento dokument navrhuje (ale bez menšího významu také to, co nemá poskytnout);
- 3 obsahuje praktické pokyny, jak používat tento *Vademecum*.

MIME nabízí inovativní přístup s i) úhlem analýzy politik, ii) interdisciplinární perspektivou kombinující jedenáct různých oborů, iii) rámcem pro řízení rozmanitosti, který integruje běžné jazykové otázky posuzované samostatně.

Projekt MIME se zaměřuje na *mnohojazyčnou výzvu pro evropské občany*. V reakci na žádost Evropské komise zkoumá velmi širokou škálu aspektů mnohojazyčnosti a ruší neobvykle velký projekt. MIME zodpověděla následující otázky:

- ▶ Jak mohou Evropané vyvážit potřeby mobility v integrované, technologicky vyspělé moderní společnosti s potřebou zachovat a těžit z evropské jazykové a kulturní rozmanitosti?
- ▶ Co tato výzva znamená, pokud jde o komunikační postupy, používání jazyků a jazykových práv, výuku jazyků a výuku jazyků?
- ▶ Jak se to překládá do politik týkajících se národních jazyků, menšinových jazyků a jazyků přistěhovalců nebo tradičních jazyků?

Tyto otázky jdou daleko nad rámec toho, co většina přístupů k jazykové politice obvykle řeší. Projekt MIME je proto rovněž navržen tak, aby podporoval inovace v jazykové politice na třech hlavních úrovních.

Zprvu, její přístup je založen na analýze veřejné politiky. To ji odlišuje od jiného výzkumu v oblasti jazyka a mnohojazyčnosti, který se zaměřuje především na dodržování jazykových postupů aktérů v konkrétních prostředích. Namísto toho nabízí projekt MIME integrovaný rámec, v němž lze z politického hlediska dohodnout širokou škálu vnímání, od nedávné sociolingvistické práce na mikroúrovňových procesech až po makroúrovňové úvahy o jazykové spravedlnosti z politické teorie.

Zadruhé, projekt MIME je hluboce interdisciplinární. Partneři projektu reprezentují jedenáct různých oborů, včetně politologie, filosofie, sociolingvistiky, překladů, sociologie, vzdělávacích věd, dějin, ekonomie, geografie, práva a psychologie. Vedoucí týmů však mají předchozí zkušenosti se svou konkrétní disciplínou v oblasti jazykové a/nebo kulturní rozmanitosti. V podstatě jsou tyto disciplinární pokyny v rámci projektu široce rozloženy, což umožňuje vyvážený a komplexní přístup k řízení jazykové rozmanitosti.

Za třetí, projekt MIME se společně zabývá širokou škálou jazykových problémů, které se obvykle studují odděleně, což umožňuje komplexní přístup k řízení jazykové rozmanitosti. Současně zohledňuje problémy, jako jsou:

- ▶ ochrana a podpora regionálních a menšinových jazyků v Evropě;
- ▶ přítomnost a viditelnost úředních jazyků jiných členských států v jednom členském státě EU (v důsledku mobility v rámci Evropy);
- ▶ výzvy spojené se vzděláváním druhého nebo cizího jazyka ve vzdělávacích systémech, což vyvolává zejména problém zvláštní

úlohy velkých jazyků, včetně jednoho nebo vícelinguafraanca;

- ▶ jazykové problémy spojené s prezentačními (často neevropských) jazyků doprovázejících migrační toky;
- ▶ problém účinné a spravedlivé komunikace ve vícejazyčných organizacích, a to nejen v samotných evropských institucích;
- ▶ řada specifických otázek týkajících se řízení mnohojazyčnosti, jako jsou jazykové aspekty ochrany spotřebitele nebo specifické jazykové potřeby důchodců usazených vjiném členském státě EU.

Musíme přehodnotit jazykové plánování v reakci na zásadní změny způsobené globalizací a technologickým rozvojem.

K dnešnímu dni byly tyto různé výzvy tradičně studovány odděleně od ostatních, přičemž se používaly přístupy, které upřednostňují určitý úhel (zejména aplikované lingvistiky nebo vzdělávací vědy, často politologie, někdy mezinárodní právo, méně často jiné obory). Pozornost věnovaná určitému problému však z hlediska konkrétní disciplíny může v tomto ohledu ponechat neméně významné otázky a vyhlídky.

Roztříštěný přístup k řízení jazykové rozmanitosti je v důsledku dvou hlavních trendů stále více neuspokojivý. První je globalizace, která zvyšuje četnost interlingvistických kontaktů. Jazyková rozmanitost se stala povinným rysem moderních společností, ať už v práci, ve škole nebo během prázdnin, a rozšiřuje se do hospodářského života (výroba, spotřeba, obchod). Druhým hlavním trendem je technologický rozvoj, zejména v oblasti informací a komunikace, které jsou úzce spjaty s jazykovými znalostmi a používáním jazyka.

Tyto trendy společně zdůrazňují skutečnost, že společnosti procházejí rychlými a zásadními změnami. Tato změna ovlivňuje jazyk a mnohojazyčnost různými způsoby, často rozmazáváním hranic mezi typy jazykových výzev. I když analýza zůstává užitečná pro systematickou analýzu současných jazykových problémů, tato analýza je musí rovněž považovat za různé aspekty globální otázky: jakou úlohu chceme v současné evropské společnosti zastávat mnohojazyčnost?

**Je třeba vzít v úvahu
propojení mezi
mikroúrovni
(jednotlivci),
mezoúrovni
(organizace)
amakroúrovni (stát
nebo společnost).**

Problémem těchto kombinovaných trendů je rostoucí propojení úrovní jazykových problémů, kdy se mikroúroveň (jednotlivci a domácnosti), mezoúroveň (ať už za účelem zisku či nikoli, veřejná či soukromá, jako jsou univerzity a podniky soukromého sektoru) a makroúroveň (společnost jako celek, místní, národní nebo globálně) vzájemně ovlivňují. Tento trend není specifický pro jazyk, ale ve svém případě vyvolává otázky zvláštní složitosti. Například ochrana menšinového jazyka již nemůže být přísně plánována v rámci určitého regionu: osud jazyka závisí také na jeho viditelnosti na internetu a jeho dostupnosti jinde, například ve městech, kde mladí členové komunity chodí na vysokoškolské vzdělávání. Je pravděpodobné, že jazyková integrace migrantů může být složitějším a mnohojazyčnějším procesem než dříve.

V minulosti byla „integrace“ často ekvivalentem získání místního jazyka. V důsledku technologických a kulturních změn je však v současnosti pravděpodobnější, že proces učení bude spojen s různými formami udržování „zdeděného jazyka“: díky nižším nákladům na mezinárodní dopravu a telekomunikace je jazyk země původu snadno dostupný v každodenním životě lidí. Geopolitické trendy ovlivňují domácí aktivity, stejně jako osobní názory mohou mít globální ohlas prostřednictvím sociálních sítí. Síla a způsoby těchto interakcí mezi úrovněmi se mohou v jednotlivých případech lišit a srovnávat politické činitele s širokou škálou místních podmínek.

Stručně řečeno, přehodnocení jazykové výzvy vyžaduje, abychom převzali kontrolu nad značnou mírou složitosti a manipulovali s ní ze systémového hlediska. Akceptované představy o jazykové politice nejsou vždy vhodné k řešení tohoto úkolu. Základním posláním projektu MIME je poskytnout analytický rámec pro řešení této složitosti. Celkovým cílem projektu nyní není poskytnout podrobnou jazykovou analýzu komunikačních procesů v konkrétních souvislostech (jako tomu bylo v předchozích výzkumných projektech), ale vypracovat přístup, který na obecnější úrovni vytvoří soudržné politické reakce na výzvy jazykové rozmanitosti, a ilustrovat tyto reakce pomocí aplikací na konkrétní situace. V neposlední řadě má projekt MIME za cíl navrhnout:

Evropa jako sociální a politický projekt vyžaduje jak mobilitu, tak začlenění, ale mít více než jeden znamená často méně než druhý, a naopak.

► soubor vzájemně propojených a vzájemně kompatibilních analýz jazykových problémů, které pomáhají orientovat se v široké škále otázek (politické, sociální, vzdělávací, komunikační atd.), ale také pomáhají účinně se pohybovat mezi mikro, meso a makroúrovněmi, na kterých se jazykové procesy odehrávají;

► soubor politicky orientovaných nástrojů, které analytici, tvůrci politik a občané jako celek mohou přizpůsobovat konkrétním koncepcím a používat je, a to i s přihlédnutím k rychlým změnám, které ovlivňují tyto souvislosti.

Analytickým odkazem na jádro projektu MIME je kompromisní model, který poskytuje sjednocující rámec. Projekt vychází z myšlenky, že jazykové problémy, kterým čelí evropští občané a jejich orgány, lze řešit prostřednictvím společného problému. Tento společný problém představuje problém napětí mezi dvěma cíli, a sice mobilitou a začleněním.

Kompromisní model je klasickým nástrojem pro analýzu politik. Lze ji uplatnit na jakýkoli problém, v němž musí společnost činit rozhodnutí, a zejména musí vyvážit žádoucí, ale nekonvergenční cíle. Mnohojazyčnost je výzvou právě proto, že souvisí se dvěma odlišnými cíli, které nelze snadno sladit:

► Evropa na jedné straně znamená stát se vysoce integrovanou unií, jejíž občané se mohou volně pohybovat mezi členskými státy za prací, studiem, volným časem nebo odchodem do důchodu. Tato koncepcí se nazývá mobilita, což je pojem, který označuje širší škálu procesů než fyzickou migraci a zahrnuje rostoucí množství motivací a modalit souvisejících se zeměpisným nebo někdy virtuálním pohybem osob. Mobilita vyžaduje snadnou komunikaci mezi lidmi z různých jazykových prostředí. Toho lze dosáhnout vhodnou kombinací strategií zahrnujících studium jazyků a různých způsobů používání jazyků. Mobilita však zpochybňuje tradiční vztah mezi konkrétním jazykem a konkrétní zeměpisnou oblastí;

► Na druhé straně „mnohojazyčná výzva“ vyvolává otázky začlenění, v němž jazyky hrají zásadní úlohu. Řada jazyků, jimiž se v Evropě hovoří, má zásadní význam pro definování její rozmanitosti, která je uznávána jako ústřední hodnota Unie. Tato různorodost se projevuje v jazykové specifičnosti jednotlivých částí EU, kde členské státy mají různé úřední jazyky (někdy více než jeden, s různými ustanoveními na vnitrostátní a/nebo nižší než celostátní úrovni, aby se tato rozmanitost řešila). Inkluze pak odkazuje na pocit sounáležitosti a spojení s místem bydliště – možná proto, že jsme se zde narodili, nebo se přestěhovali a rozhodli se tam žít. Tento pocit sounáležitosti lze vyjádřit zejména účastí na společenském, politickém, hospodářském a kulturním životě země, regionu nebo místní oblasti bydliště. To znamená znalost místního jazyka. Nezbytné podmínky pro zachování a/nebo vznik pocitu sounáležitosti a spojení vyžadují, aby bylo uznáno a upevňováno mnoho jazyků a kultur, které tvoří evropskou rozmanitost. Pěstování historicky zakořeněné rozmanitosti, stejně jako uznání jedinečnosti prvků, malých nebo velkých, které tvoří tuto rozmanitost, nevedou k žádnému odmítnutí nebo vyloučení druhého. Naopak, zachování jazykového prostředí umožňuje starším obyvatelům pocit jistoty v jejich schopnosti rozšířit začlenění na nově příchozí. To je důležité vzhledem k významu,

který lidé v procesech budování identity přikládají jazyku a kultuře. Začlenění však zahrnuje integraci nově příchozích do místních podmínek, nevyžaduje však, aby nově příchozí opustili jazykové a kulturní charakteristiky, které s sebou přinášejí, a může zohlednit vznik vícevrstevných identit.

Napětí mezi mobilitou a začleněním je obzvláště akutní v oblasti jazyka.

Projekt MIME pak konsoliduje myšlenku, že mezi „mobilitou“ a „začleněním“ vzniká kompromisní problém. Najedné straně, pokud by se společnost rozhodla trvat výhradně na potřebách začlenění na určitém místě v EU, mohlo by to vést k materiálním nebo symbolickým překážkám mobility občanů. Tím, že se bude prezentovat jinak, výhradní důraz na „začlenění“ by zvýšil náklady mobility pro lidi, a to materiálně nebo symbolicky. Větší začlenění obvykle vede k menší mobilitě. Naopak výhradní zaměření na mobilitu může mít negativní dopad na začlenění, protože prostřednictvím jednotných sil, které podporuje, může narušit pocit sounáležitosti, specifičnosti a zakořenění spojené s různými místy v EU. V nejhorším případě, pokud je tento důraz na mobilitu vnímán jako podkopávání místních jazyků a kultur, může mít negativní dopad na některé občany, kteří se mohou cítit zbaveni pocitu sounáležitosti (v místě bydliště). Nepracovaná mobilita může narušit procesy začleňování.

Hlavním posláním MIME je určit jazykové politiky, které mohou zlepšit kompatibilitu mezi mobilitou a začleněním v oblastech, jako jsou jazyková práva, používání jazyka ve veřejné sféře, jazykové vzdělávání a komunikace ve zvláštních opatřeních.

Stručně řečeno, nous mají typické složky kompromisu, ve kterém dva cíle, oba platně zaměřené, často zahrnují pokyny, které mohou být proti sobě navzájem. V zájmu vyřešení kompromisu má projekt MIME dva cíle:

Sociální soudržnost na evropské úrovni vyžaduje vyváženou kombinaci mobility a začlenění, a to i pokud jde o používání jazyků, jazykových práv a jazykových dovedností.

Mnohojazyčnost má zásadní význam v době, kdy EU jako sociální a politický projekt musí přehodnotit podmínky pro její přitažlivost pro občany.

► V rámci stávajících omezení (které z výše uvedených důvodů omezují dosah mobility při zachování určité míry začlenění a naopak) určí nejlepší rovnováhu mezi mobilitou a začleněním;

► Určit politické směry, které mohou pomoci zmírnit toto omezení – zejména formulovat opatření (nebo nové kombinace opatření), která mohou zvýšit mobilitu, aniž by se zabránilo začlenění, a zlepšit začlenění bez omezení mobility. Hlavní zásadou je zvýšit slučitelnost mezi mobilitou a začleněním.

PanIME znovu navštěvuje tradiční jazykové problémy podle tohoto kompromisního modelu s cílem zdůraznit přizpůsobení stávajícím ustanovením, která mohou zvýšit slučitelnost mobility a začlenění do různých oblastí (ústavní ustanovení, každodenní život v různých čtvrtích, vzdělávací systémy atd.), a někdy navrhuje radikálně nová ustanovení. Mobilita a začlenění mají zásadní význam pro úspěch Evropy jako sociálního, hospodářského a kulturního projektu. Jsou důležité pro sebe, ale také jako dvě strany téže mince, protože dohromady vytvářejí základ soudržné evropské společnosti: soudržnost na evropské úrovni závisí na vyvážené kombinaci mobility a začlenění. Tato rovnováha je samozřejmě něco dynamického, které se v průběhu času mění, ale obecný pohled na dlouhodobou soudržnost lze shrnout takto: Evropa bude soudržná:

► Pokud se občané mohou snadno pohybovat mezi členskými státy a nejsou omezeni na jediný stát, kde se narodili nebo by studovali. To vyžaduje podporu ustanovení a institucí, které usnadňují mobilitu za prací, studiem, volným časem a odchodem do důchodu. Tato podpora se může týkat právního poskytování jazykových práv, návrhu školních osnov, regulace mnohojazyčnosti v obalech spotřebního zboží, podmínek, za nichž je zaručen přístup k veřejným službám atd.;

► a pokud jsou občané při plném využití vzdělávacích, profesních a jiných příležitostí, které mobilita nabízí, zapojeni do místní komunity, v níž jsou usazeni, po krátkou nebo delší dobu. To vyžaduje podporu vitality různých komunit, velkých nebo malých, které se liší od ostatních a prokazují jejich jedinečnost, zejména díky svým specifickým jazykovým rysům. Soudržnost proto také znamená věnovat pozornost obavám těch, kteří se rozhodli nehýbat se nebo k tomu nemají žádný zvláštní důvod, ale kteří jsou v roli hostitelské společnosti. Jejich pocit sounáležitosti nesmí být ohrožen, ale obohacen příchodem mobilních evropských občanů, jazykově a kulturně odlišnými.

MIME se netýká specifického aspektu mnohojazyčnosti, ale integrovaného řízení mnohojazyčnosti, což je charakteristika, která prochází různými situacemi. Tento svazek poskytuje koncepty, modely, principy, reference a příklady úspěšných postupů.

MIME se zabývá otázkami, které jsou pro Evropu klíčové jako politický, sociální, hospodářský a kulturní projekt, protože řízení mnohojazyčnosti může významně přispět k její soudržnosti (nebo, pokud je špatně řízena, může jí vážně bránit). Způsob, jakým se Evropská unie staví v souvislosti s rozmanitostí svých jazyků, má také dopad na to, jak mohou občané s touto společností navazovat vztahy. V době rychlých změn, kdy silné signály z volební urny v několika členských státech ukazují, že Evropská unie jako orgán musí znovu spolupracovat s významem Evropy jako společného projektu, nemůže být význam kompetentního řízení mnohojazyčnosti nadhodnocen.

Vzhledem ke svému tematickému rozsahu se projekt MIME netýká specifického aspektu mnohojazyčnosti – například toho, jak lépe připravit učitele na jazykově rozmanité třídy nebo navrhnout systémy ochrany jazykových práv národnostních menšin nebo plynulé překladatelské služby pro EU nebo zajistit jazykovou integraci dospělých migrantů. Je to pro všechny otázky od samého počátku, ale v první řadě je třeba vyvinout integrační přístup, který výslovně identifikuje propojení mezi těmito otázkami a umožňuje nám o nich společně přemýšlet. MIME je znepokojena tím, jak se všechny tyto otázky sloučí v průřezovou výzvu a že můžeme čelit této výzvě integrované jazykové politiky. Tyto priority se odrážejí v tomto příručce.

Tato příručka je určena jako nástroj k tomu, aby se mnohojazyčnost považovala za rozsáhlý problém a aby čtenáři poskytli koncepty, odkazy a v konečném důsledku inspiraci k navrhování vlastních politických reakcí na praktické problémy, které mnohojazyčnost představuje v konkrétních souvislostech. Někteří uživatelé, ať už ve svých vnitrostátních nebo nadnárodních misích veřejné služby, nebo v jejich politickém zapojení (buď na místní, národní nebo nadnárodní úrovni), musí přemýšlet o překvapivé rozmanitosti jazykových otázek. Mohly by zahrnovat odpovídající částku finanční pomoci, která má být poskytnuta kulturním střediskům poskytujícím tradiční jazykovou menšinu. Ostatní uživatelé potřebují znát výhody a nevýhody alternativních přístupů k jazykové integraci dospělých migrantů. Mnohé otázky vznesené v souvislosti s takovými tématy, které se na první pohled zdají být jasně vymezeny, nemusí mít nutně jasnou a jednoznačnou odpověď: například volba strategií na podporu výuky hostitelského jazyka bude záviset mimo jiné na osobních profilech dotčených přistěhovalců, na tradicích hostitelské společnosti směrem k jazykové rozmanitosti, na míře vnímané interlingvistické vzdálenosti mezi úředním jazykem (úředními jazyky) hostitelské země a jazykem (jazyky) užívaným dotčenou skupinou přistěhovalců atd. Jinými slovy, neexistují žádná jednorozměrná řešení.

Ze všech těchto důvodů má příručka jasnou orientaci založenou na (sporné) koncepci „osvědčených postupů“. To, co je nejlepší, je vždy specifické a to, co někde funguje, nemusí být nutně relevantní jinde. Navíc v období zrychlených změn nemusí být to, co je v určitém okamžiku nejlepší, vhodné o několik let později. Na druhé straně tento Vademecum dává přednost nástrojům, které mohou čtenáři přijmout a přizpůsobit se svým vlastním cílům. Při prezentaci těchto nástrojů je naší prioritou soudržnost: zajišťujeme, aby odpovídaly integrační perspektivě řízení jazykové rozmanitosti jako průřezové sociální otázky, která je podmínkou dobré veřejné politiky. Ale ilustrujeme je příklady úspěšných postupů – pojem, který považujeme za mnohem plodnější než „osvědčené postupy“. Ukázat, jak se problém někde vyřešil, neznamená, že stejná strategie musí být kopírována jinde; nicméně důkladná analýza jazykového problému a cílené informace o tom, jak byl úspěšně vyřešen v určitém kontextu, mohou čtenáři poskytnout užitečné nástroje a poskytnout podnětnou inspiraci.

Stručně řečeno, tento Vademecum namísto zveřejňování doporučení nebo poskytování všestranných receptů má za cíl pomoci uživatelům čelit výzvám jazykové rozmanitosti jako rozsáhlého sociálního problému a vybavit je nástroji, které jim umožní identifikovat základní kameny politického plánu pro vlastní jazykovou politiku ve svém vlastním kontextu a uspokojovat jejich vlastní potřeby.

**Univerzální řešení neexistuje.
Nedáváme recepty nebo
doporučení pro problém.**

Pokud při práci úředníka ve státní nebo nadnárodní správě, v politické činnosti zvoleného člena místního, národního nebo mezinárodního zákonodárského sboru nebo ve veřejných diskusích, jichž se účastní sdělovací prostředky, lidé nebo občané jako celek, existují různé druhy situací, kdy je zapotřebí vedení.

Tato příručka pomůže uživatelům rozvíjet jejich autonomii v diskusích o otázkách řízení rozmanitosti, přičemž zváží výhody a nevýhody různých návrhů předložených jinými subjekty nebo zájmovými skupinami. Naše zaměření na koncept nástrojů, které mohou naši čtenáři přijmout, také odráží naše povědomí o rychlých a všudypřítomných změnách. Řešení, která nyní mohou být moudrá, už možná nebudou postačovat později – rostoucí zviditelnění problému migračních toků v posledních letech je pravděpodobně nejzřejmějším příkladem. Specifická řešení jsou přechodná, ale nástroje mají mnohem delší životnost. Tím, že pomůžeme uživatelům převzít kontrolu nad klíčovými prvky jazykové politiky, doufáme, že čtenářům poskytneme službu, která se z dlouhodobého hlediska ukáže jako užitečná.

Tato příručka, která nemá automaticky vytvářet politické plány, vybízí čtenáře, aby se stali aktivními účastníky výběru, navrhování a hodnocení jazykových politik. Podrobnosti o analýze politik pak mohou být svěřeny pracovní skupině, která se specializuje na jazykovou politiku, ale následující stránky pomohou voleným úředníkům nebo politikům s odpovědností v této oblasti vytvořit mnohem jasnější představu o tom, co chtějí získat a proč. Výběr a předchozí návrh jazykové politiky a její následné hodnocení jsou nepochybně velmi složitým podnikem vyžadujícím specializovanou práci, a proto jsou rovněž zapotřebí odborníci v oblasti jazykové politiky. Ale jak ukazuje tento Vademecum, tito odborníci by měli být skutečně interdisciplinární pracovní skupinou zahrnující odborníky z celé řady společenských a humanitních věd. Jednoduše důvodem je, že jazyková rozmanitost je realitou, která zahrnuje různé dimenze každodenního života lidí, organizací a společnosti jako celku.

Tato příručka je nástrojem, který uživatelům umožňuje určit priority pro své vlastní politické projekty ve svých vlastních souvislostech.

Jazykové problémy jsou spojeny, a tvoří systém. Existuje jazyková politika, která má ovlivnit tento systém, o němž můžeme také uvažovat jako o našem „jazykovém prostředí“, stejně jako jiné veřejné politiky, které byly vyvinuty pro řízení našeho přirozeného prostředí. Jazykové prostředí je velmi rozmanité. To pokračuje v konkrétních oblastech, jako je „mezikulturní povědomí ve vícejazyčných školách“, „veřejná tlumočnická služba u soudů“, jazykové kurzy pro dospělé v sociálních centrech atd., a my je považujeme za aspekty globálního jazykového prostředí. Ta tedy zahrnuje všechny jazykové charakteristiky, které charakterizují životní prostředí našeho každodenního života. Zahrnuje jazyková práva, jazykové dovednosti, používání jazyků a jazyková zastoupení v různých „oblastech“ (jako jsou školy, práce, administrativa atd.), v nichž lidé interagují prostřednictvím jazyka.

Ačkoli se projekt MIME zabývá mnohojazyčností jako integrovaným systémem, zabýval se také velmi širokou škálou specifických jazykových problémů jako konkrétními aspekty našeho jazykového prostředí. Problémy zvažované v MIME sahají od ústavně definovaných jazykových práv národnostních menšin po pokrok ve strojovém překladu, od úlohy neformálního vzdělávání v jazykovém vzdělávání až po matematické modelování jazykové dynamiky nebo od jazykových rozměrů ochrany spotřebitele až po jazykové potřeby mezinárodně mobilních důchodců, abychom vyjmenovali jen několik problémů zvažovaných v tomto projektu. Podrobné zkoumání každého z nich by vyžadovalo mnohem větší podnik – ve skutečnosti komplexní výzkumný program, který by vedl k jakési encyklopedii mnohojazyčností. Taková společnost by vyžadovala mnohem více než čtyřletý projekt.

Tato kniha není ani encyklopedií, ani manuálem, ale nabízí široké a praktické pokrytí jazykového prostředí, které se jazykové politiky snaží ovlivnit.

Obecné zásady a závěry se vztahují rovněž na otázky jazykové politiky, jimiž se tato příručka nezabývá.

V důsledku toho není tento Vademecum encyklopedií. Přestože se zaměřuje na nástroje, nejedná se ani o specializovanou příručku. Náš přístup je jiný a tento Vademecum je spíše úvodní kniha, protože se zaměřuje na poskytování čtenářům rychlý přístup k dobře cíleným nástrojům, které mohou používat pro sebe. Takže jsme udělali výběr ze 72 témat, která považujeme za obzvláště důležitá a která jsou uspořádána do šesti skupin:

- ▶ Analýza jazykové politiky (otázky 1 až 13)
- ▶ Minority, většina a jazyková práva (otázky 14–25)
- ▶ Jazyková rozmanitost, mobilita a integrace (otázky 26–40)
- ▶ Jazykové vzdělávání, výuka a učení (otázky 41 až 53)
- ▶ Překlady, jazykové technologie a alternativní strategie (otázky 54–64)
- ▶ Zvláštní předměty (otázky 65 až 72).

V rámci každé skupiny byly vybrány položky Vademecum, které poskytují rozsáhlé pokrytí praktických otázek, a položky do této příručky mohou být použity jako kroky k řešení dalších otázek.

Čtenáři si mohou povšimnout, že ačkoli nám do značné míry chybí, některé aspekty řízení jazykové rozmanitosti zde nejsou diskutovány. Například jsme neprostudovali korpus jazyka (např. pravopisná reforma, terminologická inovace nebo volba abecedy); nediskutujeme o kulturních projevech jazyka v literatuře a umění; také se nezabýváme (nebo jen okrajově) tématy v jazykové ekonomice, jako je míra návratnosti jazykových dovedností na trhu práce. Tyto otázky nebyly zmíněny ve výzvě Evropské komise k předkládání návrhů, a byly proto ponechány stranou MIME, jejíž rozsah již přesahuje rozsah většiny projektů mnohojazyčnosti, a to jak z hlediska analytických výzev, tak z hlediska politického provádění. Nicméně toto zakotvení příručky v analýze politiky, kde jsou hodnoceny výhody a nevýhody různých scénářů jazykové politiky, je přirozeným mostem k některým ekonomickým rozměrům mnohojazyčnosti a literatura citovaná v různých položkách poskytuje ukazatele v tomto konkrétním směru.

Každý záznam se otevírá s titulní otázkou, na kterou je poskytnuta odpověď. Naší prioritou všude je efektivita: každá položka odpovídá dvěma stránkám. Řešení 72 otázek, jimiž se tato příručka zabývá, je zakořeněno v našem analytickém rámci a vždy přímo či nepřímo odkazuje na kompromis mezi mobilitou a začleněním.

Ne všichni čtenáři se budou zajímat také o každou z otázek, které položíme. Potřeby našich čtenářů jsou pravděpodobně odlišné, i když jen kvůli povaze jejich činnosti (jako jsou státní úředníci, politici, média nebo zájemci), a ne každý bude hledat stejný druh informací. Některé jednotky budou chtít přejít přímo na několik vybraných položek. Nicméně procházení ostatními oddíly, zejména těmi, které jsou věnovány obecným otázkám jazykové politiky, může být využito k tomu, aby se konkrétní obavy dostaly do širšího kontextu řízení rozmanitosti jako celku a čtenářům pomohlo získat z tohoto příručky více výhod.

72 příspěvků umožňuje rychlý, účinný a cílený přístup k otázkám klíčových jazykových politik.

Všechny příspěvky jsou uspořádány podobným způsobem: po krátkém komentáři k úvodní otázce, vysvětlující, proč je tato otázka důležitá, zkoumáme důležité výsledky výzkumu ("Co nám výzkum říká? zahrnuje předchozí práci a spojuje je s pokroky vyplývajícími z projektu MIME. Následuje oddíl („Ilustrace a důkazy“) zaměřený na fakta a čísla a závěrečný oddíl věnovaný „politickým důsledkům“. A konečně, v každém případě uvádíme některé odkazy, které lze použít nejen pro podrobnější studium problému, ale také pro přístup k tématům souvisejícím s jazykovou politikou.

Hlavní výsledky

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

Projekt MIME vytváří širokou škálu výsledků výzkumu a poskytuje pokyny pro výběr a koncepci jazykových politik v Evropě. Začněme zdůrazněním čtyř hlavních závěrů, z nichž lze vyvodit obecné politické pokyny.

1

Mnohojazyčnost nemůže být ponechána na soběa jak to, že není možnost. Jazykové politiky jsou nevyhnutelným aspektem vlády; jsou nezbytné a odůvodněné. Jazyk je hluboce provázán s politickými, sociálními, hospodářskými a kulturními procesy, které se dotýkají jednotlivců a skupin. Nejenže různé reakce na rozmanitost vyplývají z vyšší nebo nižší úrovně blahobytu v celé společnosti, ale zahrnují také více či méně spravedlivé rozdělení zdrojů. Kromě toho důkazy naznačují, že politiky podporující individuální mnohojazyčnost a zahrnující společnost přinášejí materiální a symbolické přínosy, které přesahují jejich náklady, a podporují větší spravedlnost ve společnosti. Informace o pozitivních účincích politik, které přizpůsobují a podporují rozmanitost, na společnost jako celek musí být šířeny v širším měřítku a systematičtěji.

2

Mobilita a začlenění jsou pro všechny; z toho vyplývá, že politiky musí být založeny na komplexní vizi mobility a začlenění. Tato komplexní vize je nezbytná k zajištění toho, aby jazyková rozmanitost byla pozitivně pocíťována také občany, kteří o ni nemají zájemnebo se jí netýkají. Podpora mobility občanů v celé Evropské unii proto musí být doprovázena ustanoveními usnadňujícími začlenění mobilních osob a skupin do místního jazyka (jazyků) a kultury (kulturních orgánů). Začlenění do místních podmínek přispívá k mobilitě dalších nehrožujících osob; vytváří pocit bezpečí, který obyvatelům umožňuje vytvářet prostor pro nově přichozí, včetně rozmanitosti, kterou

tito nově přichozí mohou přinést místní společnosti.

3

Dobře koncipované politiky kombinující mobilitu a začlenění jsou často složité, ale jsou nezbytné a možné. Kombinace mobility a začlenění není snadná a existuje mezi nimi dokonce napětí, protože samotné usnadnění mobility může ohrozit začlenění do místní společnosti se specifickými jazykovými a kulturními charakteristikami; naopak, trvat pouze na začlenění ignoruje výzvy mobility, jejíž význam s globalizací narůstá. Volba opatření na podporu začleňování by proto měla být upřednostňována těm, která nebrání tomu, aby se lidé mohli pohybovat po celé Evropě – Unie pro práci, vzdělávání, volný čas nebo odchod do důchodu. Symetricky by měla být při výběru opatření usnadňujících mobilitu dána přednost těm, která zaručují nezbytné podmínky pro rozvoj jazykových a kulturních charakteristik každého místa, s jejich specifickou dynamikou a jedinečností (často vícejazyčné).

4

Sociální soudržnost pramení z vyvážené kombinace mobility a začlenění. Mobilita zvyšuje škálu příležitostí, které mají občané k dispozici; začlenění posiluje pocit sounáležitosti lidí a zachovává specifickou různost různých míst v Evropě. Dosažení této rovnováhy a koncepce inteligentních jazykových politik za tímto účelem je možná jednou z podmínek, které je třeba splnit, aby bylo možné projekt evropské integrace v době globalizace a změn regenerovat.

Tyto čtyři závěry vycházejí z výsledků výzkumu, které čtenář najde v následujících 72 záznamech. Tyto výsledky jsou rozděleny do šesti tematických kategorií.

1

Jazyková politika jako veřejná politika, jejímž cílem je zlepšit znalost zásad, jimiž by se měla řídit volba, koncepce a hodnocení jazykových politik, aby byly účinné, nákladově efektivní a spravedlivé, neboť se zabývají „mnohojazyčnou výzvou evropského občana“ (zápisy 1–13).

2

Jazyková politika, kde zkoumáme zejména to, jak lze zlepšit stávající ústavní, právní a regulační předpisy, aby byla zajištěna lepší soudržnost prostřednictvím dobře regulované rovnováhy práv a postupů mezi různými jazyky (položky 14–25).

3

Zacházení s **jazykovou rozmanitostí jako sociálním problémem**, který má zásadní význam pro definování postavení lidí, kteří hovoří různými jazyky. Projekt zdůrazňuje, jak současné změny ovlivňují volby lidí ve vztahu k používání jazyků, jak se jazykové charakteristiky harmonizují s tvorbou skupinové identity a jak se to odráží ve viditelných vlastnostech prostoru, ve kterém žijeme (vstupy 26–40).

4

Zásady, jimiž by se měly řídit **řídící a jazykové postupy vzdělávacích systémů**, ato i na vyšší úrovni, s cílem řešit jazykové potřeby Evropanů a poskytnout jim nezbytné nástroje pro mobilitu, ale také zajistit, aby mobilita nebyla rušivá, a v kombinaci s opatřeními na podporu začlenění do místních společností v důsledku toho zlepšuje soudržnost Evropy (vstupy 41 až 53).

5

Optimální využití vzájemně se doplňujících strategií komunikace v mnohojazyčných situacích, které zahrnují klasiku, jako je překlad a tlumočení, ale také strojový překlad, používání různých vehikulárních jazyků a rozvoj přijímacích dovedností v jazycích úzce souvisejících s prvním jazykem (položky 54–64).

6

Zkoumání **hranic mnohojazyčnosti** prostřednictvím řady pilotních studií o zvláštních tématech, které nebyly prozkoumány. Tato témata zahrnují bezpečnostní (geopolitické) důsledky rozmanitosti, jazykové požadavky na ochranu spotřebitele, potenciál historické zkušenosti Romů s jazykovou rozmanitostí navrhnout neočekávané přístupy k výzvám mnohojazyčnosti, zvláštní jazykové potřeby mezinárodně mobilních důchodců, propojení mezi individuální mnohojazyčností a kreativitou a důsledky jazykové rozmanitosti v reakci na finanční krize (vstupy 65–72).

Analýza jazykové politiky

- 1 Proč nemohou být jazykové otázky ponechány na sobě? 30
- 2 Je společný jazyk nezbytný pro dosažení životaschopné demokracie? 32
- 3 Může „volný trh“ zvládnout jazykovou rozmanitost? 34
- 4 Proč je dobrá typologie užitečná pro výběr a navrhování jazykových politik? 36
- 5 Jak identifikovat a měřit jazykové znevýhodnění? 38
- 6 Jaký je „komplexní přístup“ k výběru a navrhování jazykových politik? 40
- 7 Proč by demo-lingvistické projekce měly informovat o volbě jazykové politiky? 42
- 8 Jak ovlivňuje výuka cizích jazyků náklady na migraci? 44
- 9 Jaké sociálně-ekonomické nerovnosti mezi mluvčími různých jazyků musí být řešeny ve veřejných politikách? 46
- 10 V jakých jazycích by měla být zdravotní péče poskytována? 48
- 11 Jsou náklady na jazykovou politiku důležité? 50
- 12 Proč jsou počítačové simulace užitečné při výběru a navrhování komplexních jazykových politik? 52
- 13 Jaké jsou obecné právní důsledky výzkumu MIME? 54

1 Proč nemohou být jazykové otázky ponechány na sobě?

François Grin, Marco Civico Univerzita v Ženevě

Vzhledem ke složitosti jazykových otázek je lákavé, aby vlády uvedly, že jazykové problémy budou řešeny samy o sobě aby se vyhnuly přijímání jazykových rozhodnutí. Ve skutečnosti to však není možnost, a to z prostého důvodu, že státy nemohou fungovat bez jazyka. Při správě spravedlnosti, výběru daní nebo osvobození od daně používají státy jeden nebo více jazyků, ale ne ostatní jazyky; ze své podstaty rozhodují o jazyku. Nikdy neexistuje nedostatek jazykové politiky, a dokonce i tato nevyhnutelná rozhodnutí musí být založena na spravedlivém vážení výhod a nevýhod konkurenčních možností. Ve hře se však často objevují dva další důvody. První je, že mnoho států považuje za svou povinnost chránit malé jazyky; druhým je, že když několik jazyků koexistuje ve stejném prostoru, státy často potřebují rozhodnout mezi svými nároky proti materiálními symbolickým zdrojům. Ze všech těchto důvodů se státy musí angažovat v jazykové politice.

Coříká výzkum?

Abychom plně pochopili, že je třeba, aby se státy zapojily do jazykové politiky, musíme začít sidentifikovat dvěma zjevnými paradoxy jazykové rozmanitosti. První je, že rozmanitost zároveň klesá a roste. Objektivně se snižuje, protože malé jazyky se v důsledku složitého vzájemného působení několika sociálních, politických a ekonomických procesů vymykají nebo dokonce mizí, což vede k určitému stupni homogenizace. Zároveň roste rozmanitost subjektivního vnímání milionů lidí – zejména těch, kteří žijí ve velkých městech s významným přistěhovalecstvím.

Druhým paradoxem, který odpovídá prvnímu, je, že rozmanitost lze považovat za ohroženou i výhružnou. Jak jsme právě viděli, některé jazyky jsou ohroženy vyhynutím nebo již zmizely a mnohé státy právem považují za jednu ze svých povinností tyto jazyky chránit. Zároveň přítomnost různých jazyků ve stejném prostoru není nutně mírovou realitou. Může existovat soutěž o materiální a symbolické zdroje a státy jsou často vyzvány, aby rozhodovaly mezi různými jazyky. Tak, ať už pro *ochranu a propagaci* (protože některé složky rozmanitosti jsou *ohroženy*) nebo pro *rozhodčí řízení a vymezení* (protože některé složky rozmanitosti jsou nesprávně nebo správně vnímány jako *ohrožující* jiné), státy se musí zapojit do jazykové politiky.

Ilustrace a důkazy

Téměř všechny případy jazykové politiky lze charakterizovat především jako „ochrana a propagace“ nebo „rozhodčí“, i když obě funkce se často mísí dohromady.

Zejména ochrana a propagace:

- * poskytování služeb v irštině v rámci *jazykového programů* irské vlády¹;
- * uznání, ve finském jazykovém zákoně, práva mluvčích používat její orgánů².

Především arbitráž a vymezení:

- * regulace používání francouzštiny a nizozemštiny u soudů regionu Brusel³;
- * poskytování volitelných kurzů rodného jazyka ve veřejných školách v Hamburku⁴;
- * zřízení kastilštiny jako úředního jazyka španělského státu⁵;
- * ústavní uznání stabilních jazykových hranic jazykových regionů ve Švýcarsku⁶.

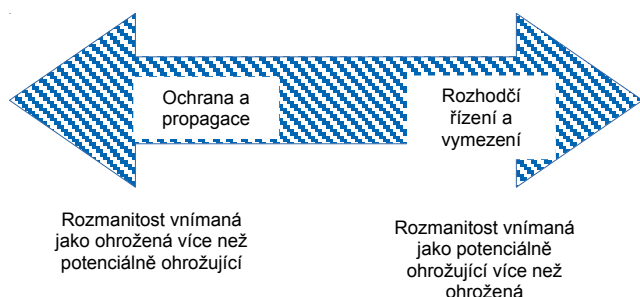
Ochrana i rozhodčí řízení:

- * ústavní ochrana vzdělávacích a kulturních práv maďarských mluvčích v Rumunsku⁷;
- * osvobození dánské menšiny od prahu pětiprocentního zastoupení v zemském sněmu spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko⁸.

- 1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf
- 2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf
- 3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel
- 4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf
- 5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2
- 6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 8 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

Ipolitické důsledky

Je nemožné, aby země neměla žádnou jazykovou politiku. To platí pro nadnárodní subjekty, jako je Evropská unie, a vztahuje se na jakoukoli strukturu, která má pravomoc nad lidmi v určitých oblastech a musí komunikovat interně nebo externě. Jakmile je potřebná jazyková politika stanovena, musí být vybrána, navržena a hodnocena na základě řádných zásad vytvořených v obecné oblasti analýzy politik a musí být náležitě přizpůsobena jazykové politice. Mezi tyto zásady patří *efektivita a spravedlnost*, kterými se zabývají i jiné položky této příručky.

Reference a prohlubování

- Arzoz, X. (Ed.) (2008). *Respektování jazykové rozmanitosti v Evropské unii*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *The Oxford Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Grin, F. (2003). Rozmanitost jako paradigma, analytické zařazení a politický cíl. Ve W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *Jazyková práva a politická teorie* (s. 169–188). Oxford: Oxford University Press.

2 Je společný jazyk nezbytný pro dosažení životaschopné demokracie?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Většina odborníků na rozdělené společnosti a institucionální koncepci obecně souhlasí s tím, že je obtížnější vytvořit a udržet stabilní a funkční demokracii v zemi s více jazyky a jazykově roztržštěnou veřejnou sférou než ve více homogenních zemích. Britský filozof z 19. století John Stuart Mill napsal, že mezilidmi bez soucitu, zejména pokud čtou a mluví různými jazyky, nemůže jednotné veřejné mínění nezbytné pro fungování zastupitelské vlády existovat." V posledních letech výzkumníci tuto práci znovu potvrdili. Současný politický filozof Philippe Van Parijs například tvrdí, že vznik společných demos, považovaných za nezbytnou podmínku demokracie, je možný díky dostupnosti společného jazyka. Tvrdí, že nemůže existovat „životaschopná demokracie bez jazykově sjednocených demos“ (Van Parijs, 2000, 236).

Co nám ten výzkum říká?

Musíme uznat, že hluboká jazyková rozmanitost je výzvou pro demokracii. Ale není to nepřekonatelné. Příkladem je Švýcarsko. Jedná se o mnohojazyčnou zemi bez lingua franca, roztržštěnou do 26 kantonů, z nichž všechny kromě čtyř jsou oficiálně jednojazyčné. Země má čtyři národní jazyky (němčinu, francouzštinu, italštinu a romštinu) a čtyři jazykově odlišné veřejné sféry. Přesto je široce považována za jednu z nejstabilnějších a nejúspěšnějších demokracií současného světa. Akademici mají tendenci brát za samozřejmost úspěch švýcarského modelu demokracie. Obecně se mnohem méně zajímají o úspěchy a raději se zaměřují na obtížné případy. To znamená, že jedna věc je mít demokracii, která pracuje pouze se dvěma nebo třemi úředními jazyky. Dosažení stejného cíle za přítomnosti mnoha dalších jazyků je problematictější.

Zejména aby se EU stala životaschopnou demokracií, musí se zabývat otázkou mnohojazyčnosti, neboť má 24 úředních jazyků a nemá oficiální lingua franca.

Ilustrace a důkazy

Hluboce mnohojazyčné země, jako je Kanada a Belgie, se v posledních desetiletích potýkaly se značnými obtížemi (viz referendum o svrchovanosti v Quebecu v

roce 1995, institucionální patová situace a vzestup vlámského nacionalismu v Belgii od 70. let 20. století). Argument by mohl být rozšířen na země, jako je Spojené království (se Skotskem), Španělsko (s Katalánsko a Baskicko) nebo Indie, ale v těchto společnostech existuje alespoň jedna lingua franca – angličtina, španělština, hindština – že většina lidí mluví nebo alespoň rozumí, což v Belgii a Kanadě neplatí. Výzkumní pracovníci, kteří zkoumali případ Švýcarska, pokud jde o řízení etnolingvistické rozmanitosti, obecně přisuzují jeho úspěch federalismu a/nebo tzv. „sociativní“ povaze jeho institucí založených na sdílení moci, skupinové autonomii, poměrném rozdělení parlamentních křesel a veřejných pracovních míst a vetu menšin (Lijphart, 1977). Přestože se shodneme na tom, že federalismus je důležitou institucí, nemůže sám o sobě vysvětlit stabilitu švýcarské demokracie. Federální země potřebují vhodné instituce, aby vyvážily odstředivé trendy. Tuto rovnováhu nenabízí, jak tvrdíme, konsorciativními *institucemi*, ale spíše dostředivými *institucemi* (viz Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Závěrem se domníváme, že společnosti, které nesdílejí společnou lingua franca, potřebují, aby se staly a/nebo zůstaly životaschopnými demokraciemi jiné instituce – nejen federalismus a konsorcialismus. Zejména potřebují *dostředivé instituce* založené na většinovém pravidle. (Samozřejmě by měly být doplněny systémem brzd a protivah, zejména soudy, aby se zabránilo „většinovému transu“ a chránila práva menšin.)

lpolitické důsledky

Mezi dostředivými institucemi a mechanismy myslíme na přímou a lidovou volbu prezidenta a časté využívání přímých demokratických nástrojů zdola nahoru, jako jsou lidové iniciativy a referenda, a mohou přispět k harmonickému řízení jazykové rozmanitosti v členských státech a implicitně v Evropské unii jako celku. Tyto instituce by mohly podporovat vznik jednotného *demos* a stranického systému založeného spíše na vícejazyčných stranách než na jednojazyčných stranách. Právě v tomto směru jsou právě v tomto směru zavedeny nedávné reformy, které v EU zavedla Lisabonská smlouva v roce 2009 – nepřímé volby předsedy Evropské rady a zavedení evropských

občanských iniciativ. Jsou však pravděpodobně nedostatečné (předseda není volen přímo občany EU; úspěšné evropské občanské iniciativy nejsou závazné a nevedou k hlasování veřejnosti) na podporu skutečně mnohojazyčného systému evropských stran a dostředivé demokracie. Další slibnou myšlenkou, kterou nedávno (duben 2017) znovu zahájila italská vláda a kterou podpořil francouzský prezident Emmanuel Macron a vůdce německého sociálního demokrata Martin Schultz, je přidělit 73 britských křesel v Evropském parlamentu, které zůstanou po brexitu neobsazeny, jedinému volebnímu obvodu v celé EU. Doufáme, že by to mohlo poskytnout dostatečné pobídky pro strany, aby ve volbách do Evropského parlamentu předkládaly nadnárodní vícejazyčné kandidátní listiny, nebo dokonce aby se staly skutečně evropskými a mnohojazyčnými stranami.

Reference a prohlubování

- Lijphart, A. (1977). *Demokracie v pluralitních společnostech*. NEWHaven: Yale University Press.
- Reilly, B. (2012). Institucionální uspořádání různých demokracií: Konzultacismus, Centripetalism a komunismus ve srovnání. *Evropská politická věda*, 11, 259–270.
- Stojanović, N. (2009). Je demokracie možná v mnohojazyčné zemi? Švýcarská zkušenost a Paradox přímé demokracie. V D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Je demokracie viditelná bez jednotného veřejného mínění?* V Bruselu: Re-Bel e-book 3.
- Van Parijs, P. (2000). Musí být Evropa Belgičanka? O demokratickém občanství v mnohojazyčných politách. V I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Žádosti o občanství* (s. 135–153). Londýn: Kontinuum.

3 Může „volný trh“ zvládnout jazykovou rozmanitost?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Obecně neexistují dobré důvody zasahovat do spontánních interakcí mezi jednotlivci, pokud výsledky těchto interakcí ovlivňují pouze zúčastněné osoby. Tak je tomu zejména v případě, kdy se na trzích obchoduje se zbožím a službami. U mnoha výrobků a služeb tomu tak však není. U některých produktů, jako je letecká doprava nebo národní obrana, obecně neexistuje žádný trh. I když existují trhy, spotřeba jednotlivce nebo výroba určitého zboží jedním podnikem může ovlivnit blaho jiných podniků nebo zisky jiných podniků. V takových případech jsou nekoordinovaná individuální rozhodnutí pro společnost zřídka optimální a je nutná určitá koordinace. Tento rozdíl mezi výsledky individuálního chování a kolektivním optimismem ospravedlňuje kolektivní akci.

Conám ten výzkum říká ?

V takových případech ekonomové hovoří o „selhání trhu“. Selhání trhu mají různé formy, včetně vedlejších účinků tržních transakcí, asymetrických účastníků trhu a chybějících nebo neúplných trhů s určitým zbožím. Tento jev má společný, že s výpočtem osobuvzájící individuálně výhody a náklady zanedbává vliv, který má jeho jednání na ostatní. V důsledku toho jsou kumulativní přínosy pro sebe a všechny ostatní její činnosti podceňovány („pozitivní externalita“) nebo nadhodnoceny („negativní externalita“). V prvním případě nepřijímá určitá opatření, která by přinesla větší výhody než náklady pro společnost jako celek; ve druhém případě přijímá opatření, jejichž náklady převyšují výsledné výhody pro společnost. Pokud se rozhodnutí týká dodání zboží nebo poskytnutí služby, vede to v prvním případě k nedostatečné nabídce a v druhém případě k nadměrné nabídce. Obecně platí, že individuální chování nevede k kolektivnímu optimálnímu.

Ilustrace a důkazy

Diskutujeme zde o konkrétním typu „externality“ (pozitivní), který se vyskytuje v případě tzv. kolektivních nebo veřejných statků. Kolektivní zboží je zboží, které může být konzumováno nebo oceňováno každým jednotlivcem, aniž by byly omezeny možnosti jiného jedince konzumovat stejné zboží. Klasickými příklady jsou televizní programy nebo estetické potěšení vyplývající z obdivu uměleckého díla. Podobně veřejné statky související s jazykem zahrnují dostupnost veřejných listin nebo pouličních značek v menšinovém jazyce. Příspěvek osoby na

poskytování dvojjazyčných pouličních značek by byl přínosem pro všechny osoby, kterým by tato označení pomohla, ale při rozhodování o jejich příspěvku by tato osoba brala v úvahu pouze svou vlastní výhodu, a proto by výše jejího příspěvku byla nižší než celkový dosažený prospěch. Pokud se každá osoba rozhodne sama, vedlo by to k nízkým dobrovolným příspěvkům (pokud existují). Jednáním kolektivně by se lidé mohli snadno shodnout na dalším lepším výsledku. Vzhledem k tomu, že nezbytná jednání by mohla být poměrně nákladná, může se stát, že osoba s rozhodovací pravomocí bude muset vystupovat jako koordinátor.

Vezměme si jednoduchý příklad: Apollon („A“) provozuje řeckou restauraci a noční bar Daphne („D“) ve stejné řecké čtvrti. Aby přilákali zákazníky, zavedli plakáty, které směřují turisty do jejich okolí. Čím více peněz utratí za znamení, tím více lidí bude informováno. Tím, že utratí 5 000 EUR, přitahují lidi z centra města; s 10 000 EUR, lidé žijící v kruhu středního města; 15 000 EUR, každý z vnějších oblastí; a za 20 000 EUR, lidé z celého města.

Apollon a Daphne se mohou rozhodnout, že buď nepřispívají, nebo 5 000 EUR nebo 10 000 EUR; celkem by pak bylo k dispozici 0, 5 000, 10 000, 15 000 nebo 20 000 EUR. Oba přiřazují určité hodnoty. Daphne oceňuje značky v centru na 4 000 EUR, v průměrném okruhu na 8 000 EUR atd. Apollon se domnívá, že značky v centru činí 3 000 EUR, v rámci průměrného okruhu 6 000 EUR atd. Hrubé dávky (v tisících eur) vzniklé pro každou z nich jsou uvedeny v levé části výše uvedeného čísla pro různé úrovně jejich příspěvků.

Příspěvky musí být odečteny od hrubých požitků pro získání čistých požitků, jak je znázorněno na pravé straně čísla. Pokud Apollon zaplatí 5 000 EUR, je zřejmé, že Daphne dosáhne svých nejvyšších čistých přínosů (ekvivalent 4 000) tím, že nic nepřinese. To platí pro jakýkoli příspěvek Apolla. Apolloovo chování je symetrické. V tomto případě nebude nainstalován žádný signál.

Koordinovaná akce by mohla zlepšit příspěvek ve výši 5 000 EUR nebo 10 000 EUR, Daphne 10 000 EUR a Apollon 5 000 EUR. Nejvyšší agregátní čisté hodnoty je dosaženo, pokud každý přispěje 10 000 EUR instalací

panelů všude.

Veřejné listiny jsou dalším příkladem výrobků souvisejících s jazykem, jejichž použití v podstatě vytváří symbolickou hodnotu. Pro mnoho lidí jsou však pravidla týkající se symbolických aspektů, jako je oficiální název země nebo důležité instituce v různých jazycích, velmi důležitá.

Politické důsledky

Vzhledem k externalitám vyplývajícím z individuálních rozhodnutí týkajících se poskytování mnoha jazykových výrobků by jazyková politika neměla být ponechána na spontánní interakci jednotlivců. Je třeba přijmout koordinovanou činnost a hrát důležitou úlohu veřejný sektor.

A \ D	0	5	10
D 0	0	3	6
5	4	8	12
10	8	12	16

A \ D	0	5	10
D 0	0	-2	-4
5	-1	3	7
10	-2	2	6

Hrubý individuální zisk (vlevo) a **čistý individuální zisk** (vpravo)

Reference a dodatečné údaje

- Grin, F. (2003). *Ekonomie a jazykové plánování. Aktuální problémy v jazykovém plánování*, 4, 1–66. [Reprinted In Ricento, T. (Ed.) (2015). *Jazyková politika a plánování: Kritické koncepty v lingvistice*. New York: To je paráda.
- Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Střední veřejná ekonomika*. Cambridge: MIT Press.
- Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (budoucí). Ekonomický přístup k jazykové politice a jazykové spravedlnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jazyková politika a jazyková spravedlnost: Ekonomické, filozofické a sociolingvistické přístupy*. Heidelberg: Jsem ve Springeru.

4 Proč je dobrá typologie užitečná pro výběr a navrhování jazykových politik?

François Grin, Marco Civico, Ženevská univerzita

Stejně jako každá jiná politika, jazykové politiky přicházejí v mnoha různých podobách v závislosti na jejich kontextu, cílech a způsobu fungování. To vyvolává otázku, jak je popisujeme a klasifikujeme. Jednoduché typologie však vždy nestačí. Při koncipování integrovaného plánu jazykové politiky může být užitečná podrobnější klasifikace, neboť nás zavazuje specifikovat mnoho rysů politiky, které by jinak byly opomíjeny. Místo toho, aby se soustředila na jediný rozměr, měla by skutečně užitečná typologie kombinovat několik rozměrů a každé politické opatření by mělo být popsáno podle každého rozměru.

Conám ten výzkum říká?

Neexistuje žádný seznam rozměrů uzavřených nebo a priori v jazykové politice. Na jakých dimenzích záleží a jakjemně zakořenit sociolingvistickou realitu v každé dimenzi, bude záviset na místních podmínkách. Osm dimenzí (některé klasiky, jiné novější) je však v konkrétních situacích obecně relevantní pro vypracování integrovaného plánu jazykové politiky:

1. Doména je konvenční kategorizace lidské činnosti, ve které jsou jazyky používány specificky. Domény lze identifikovat víceméně jemně. Jako výchozí bod můžeme začít s hlavními oblastmi, jako je „vzdělávání“, „soudní systém“, „správa veřejné služby“, „médiá“, „kultura“, „hospodářská činnost“ a „sociální život“.
2. Sféra, která rozlišuje mezi politikami zaměřenými především na používání jazyků v soukromé, veřejné nebo státní sféře.
3. Účinky na dobré životní podmínky, které rozlišují mezi opatřeními, která se zaměřují především na účinné přidělování zdrojů nebo spravedlivé rozdělení zdrojů.
4. VSpolehlivé cíle, tj. proměnné, kterými má politika fungovat: většina opatření jazykové politiky se zaměřuje na schopnost lidí používat jazyk (tj. jejich dovednosti), příležitosti, které mají k využití (například kolik oblastí to můžete udělat?) a ukazatel skutečné touhy lidí používat menšinový jazyk.
5. Ekonomická neutavenost objektů politiky. Tato ekonomická povaha může být rozdělena do dílčích rozměrů, jako jsou „zboží“ v „služby“, „výhody“ v „náklady“ nebo „vstupy“ v „výstupy“ v konečné „výsledky“ politického opatření). Ekonomická povaha je široký pojem, který zahrnuje nejen hmotné nebo finanční hodnoty, ale také

symbolické hodnoty.

6. Nástroj i, který rozlišuje mezi „uspořádáním a kontrolou“, který charakterizuje povinné politiky (např. pokud je třeba poskytnout překlady soudních řízení), a „pobídkami“, v nichž jsou aktéři vybízeni k používání určitých jazyků (např. pokud úředníci obdrží bonus, pokud se stanou dvojjazyčnými).

7. T ype, která rozlišuje mezi plánováním korpusu a plánováním stavu (nařízení o vzájemném postavení různých jazyků, např. pokud jde o úřední uznávání, používání ve vzdělávacím systému, na trhu práce atd.).

8. Intralingvistická orientace intervence (např. perorální podání v. písemné; volba systémů psaní, pravopisné reformy, lexikografického nebo terminologického vývoje atd.).

Ilustrace a důkazy

Vzhledem k přítomnosti velkého počtu obyvatel narozených v zahraničí a sociálně-ekonomicky rozmanitých obyvatel je Ženeva velmi mnohojazyčná, i když jeho jediným úředním jazykem je francouzština. Městskou politikou je zvýšit povědomí dětí o předškolním vzdělávání (které je dotováno městem). Tato politika je prováděna v rámci projektu „Jazykové probuzení“, který zahrnuje plakáty, příběhy, zpěv a další aktivity, které dětem umožňují objevovat jazyky zmiňované ve třídě (Candelier, 2003).

Jako opatření jazykové politiky lze projekt *Probuzení jazyků* charakterizovat takto:

1. Pole: vzdělávání (předškolní)
2. Oblast: hlavně stát („probuzení jazyků“ je poskytováno v obecních zařízeních)
3. No... být efekty: především distribuce (uznávání stejné důstojnosti jazyků)
4. Cílová proměnná: zaměřen především na postoje dětí k jazykové rozmanitosti
5. Hospodářská povaha: poskytování netržní služby
6. Nástroj: zejména „objednávka a kontrola“ (zaměstnanci se důrazně vyzývají, aby používali probuzení jazyků; děti nebo rodiče nemohou odstoupit)
7. Typ: jazykový status
8. Intralingvistická orientace: převážně ústní, alternativně písemně-receptivní

Politické důsledky

Je užitečné popsat politická opatření pomocí souboru dostatečně velkých rozměrů, aby:

- ▶ určit důsledky navrhovaného opatření a zabránit nesrovnalostem v něm;
- ▶ zajistit soulad mezi různými opatřeními, a tedy konzistentnost jazykové politiky jako celku;
- ▶ správně identifikovat projevy složitosti, které je třeba vzít v úvahu;
- ▶ usnadnit identifikaci srovnatelných předchozích opatření pro relevantnější sledování účinků nové politiky;

Jazyky se zviditelňují zveřejněním vícejazyčných uvítacích znamení, psaním vícejazyčných informačních letáků pro rodiče a podporou dětí, aby sdílely určitá slova ve svém mateřském jazyce.

Jazyky jsou slyšet prostřednictvím písniček a rýmů (které zaměstnanci jsou vyzváni, aby sbírali od rodičů)

Jazyky se zpívají: slyšící a zpívající písně v různých jazycích, děti se postupně učí je identifikovat

Jazyky senazývají „s“, pomocí dvojjazyčných knih historie, které umožňují použití slov z různých jazyků

Jazyky jsou psány a děti se upozorňují, ať už ve třídě nebo během výletů, na textové prvky napsané v různých jazycích, případně s použitím různých abeced.

Jazyky se pohybují mezi školou a rodiči, jakož i mezi dětmi, půjčováním knih a CD v různých jazycích.

PŘÍKLADY STRATEGIÍ POVĚDOMÍ O JAZYKOVÝCH ZNALOSTECH V ŽENEVSKÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH.

Zdroj: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

- ▶ Uvědomte si úlohu různých aktérů v rámci administrativy a občanské společnosti usnadňujeme jejich účast na tvorbě a provádění politik.

Měl by být zřízen interdisciplinární tým, který by každé politické opatření charakterizoval v širším akčním plánu.

Odkazy a prohlubování:

Candelier, M. (2003) (Ed.). *Probouzení jazykana základní škole. Evlang: přezkum evropských inovací.* V Bruselu: Z Boecku.

Cassels Johnson, D. (2013). *Jazyková politika.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Srovnávací jazyková politika a hodnocení. V G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *Překlad a veřejná politika* (s. 83–112). Londýn: V Routledge.

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Výzkumné metody v jazykové politice a plánování: Praktický průvodce.* Chichester, Spojené království: Wiley-Blackwell.

5 Jak zjistit a změřit jazykové znevýhodnění?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerzita v Limericku

Hlavní výzvou pro veřejné politiky na podporu mobility a začleňování je nalezení způsobů, jak řešit sociální znevýhodnění v důsledku jazykových dovedností občanů. Někdy je snadné rozpoznat, když jsou lidé znevýhodnění z jazykových důvodů, například když se přistěhovalci, kteří nemluví dominantním jazykem, nemohou účastnit veřejného života. Avšak vzhledem k tomu, že některé jazykové nevýhody nejsou okamžitě viditelné, je třeba se dohodnout na tom, jak je identifikovat a měřit.

Conám ten výzkum říká?

Teoretická práce vykonaná v rámci projektu MIME naznačuje, že existují různé způsoby identifikace a měření jazykových nevýhod (Carey, nadcházející; Zkrácení, 2017). Intuitivní přístup je zkoumat počet lidí, s nimiž může někdo efektivně komunikovat. Nazýváme to modelem komunikačních příležitostí a může být užitečným ukazatelem pro osoby s rozhodovací pravomocí, neboť sociální nevýhody a potenciální komunikační příležitosti jsou často negativně korelovány. Tento model však může být také zavádějící, protože někdo se může spokojit se svou situací, i když je schopen komunikovat s relativně málo lidmi. Abychom tento problém vyřešili, mohli bychom místo toho použít model předvoleb spokojenosti, který říká, že osoba je v jazykové nevýhodě, pokud není schopna dělat to, co chce, z jazykových důvodů, jako je situace, kdy osoba není schopna získat uspokojivou práci ve své upřednostňované oblasti zaměstnání, protože nemá znalosti cizích jazyků. Tento přístup by však mohl být rovněž zavádějící, neboť naznačuje, že ti, kteří jsou spokojeni s omezenými možnostmi, nejsou znevýhodnění.

Tento problém lze vyřešit porovnáním lidí podle jejich schopnosti získat přístup k seznamu sociálně uznávaných zdrojů nebo výsledků. Například v rámci modelu přístupu ke zdrojům je omezené pracovní příležitosti z jazykových důvodů formou jazykového znevýhodnění, bez ohledu na preference nebo komunikační příležitosti, protože ve srovnání se získáním obecně ceněného zdroje- příjmu je v nevýhodě. Současně se model přístupu schopnosti provádí stejným způsobem, ale místo toho, aby se ptal, co osoba má nebo je schopna získat, ptá se, co je možné a co dělá. Proto se její seznam skládá z výsledků, jako je dobré zdraví nebo kontrola životního prostředí, a naznačuje, že jazykové znevýhodnění vzniká proto, že

člověk z jazykových důvodů nemá skutečnou svobodu dělat tyto věci.

Ilustrace a důkazy

Tabulka shrnuje některé zajímavosti a nedostatky každého modelu. Rozdíly mezi nimi lze ilustrovat zvážením přistěhovalce, který nemluví dominantním místním jazykem, je však spokojen se svým životem a prací. Zatímco první dva modely se liší, pokud jde o jazykové znevýhodnění, poslední dva modely dospějí k odlišným závěrům v závislosti na zdrojích a výsledcích použitých při porovnávání lidí. Pokud jsou například zahrnuty takové zdroje, jako je politický hlas nebo výsledky, jako je možnost podílet se na veřejném životě, mohli bychom dojít k závěru, že je znevýhodňován navzdory nedostatečné nespokojenosti.

Ipolitické důsledky

Různé modely mohou být vhodné pro různé účely. Například model komunikačních příležitostí využívá snadno dostupné informace, a proto může být vhodný pro rozhodnutí, kam se zaměřit většinové programy jazykového vzdělávání. Na druhé straně přístup založený na kapacitách vyžaduje více informací, ale mohl by pomoci lépe pochopit potřeby zranitelných skupin, jako jsou starší přistěhovalci, kteří nemluví místním jazykem. Jedním z atrakcí modelu přednostní spokojenosti je zároveň to, že by mohl odrazovat od provádění politik, jejichž cíle nejsou široce podporovány, ale může tak učinit pouze v případě, že osoby s rozhodovací pravomocí budou mít přístup ke spolehlivým a komplexním informacím o skutečných preferencích občanů. Modely přístupu k přidělování zdrojů a kapacitě jsou nejužitečnější při posuzování celkové spravedlnosti jazykového uspořádání společnosti.

I když může být obtížné dosáhnout širokého sociálního konsenzu o zdrojích nebo výsledcích, které mají být zahrnuty, a o tom, jak je klasifikovat, může být nicméně možné stanovit sociální minimum dosažením konsenzu o některých z nich.

Odkazy a prohlubování:

Carey, B. (budoucí). Upřednostňovaný model spokojenosti jazykových výhod. *Critical Review of International Social and Political Philosophy* (*Critical Review of International Social and*

Zkrácení, A. (2017). Čtyři počítí jazykového

Vzor	Definice	Výhody	Nevýhody
Možnosti komunikace	A má jazykovou výhodu oproti B, když A je schopen komunikovat s více lidmi.	Intuitivní a proto široce přijímané. Jednoduché použití.	Někdy protiintuitivní.
Uspokojení preferencí	Společnost A má oproti B jazykovou výhodu, jsou-li z jazykových důvodů ve větší míře splněny preference A.	Intuitivní a proto široce přijímané. Mocné morální ospravedlnění.	Někdy protiintuitivní. Je obtížné ho použít.
Přístup ke zdrojům	A má jazykovou výhodu oproti B, když mu jazykový repertoár A nabízí lepší přístup k důležitým zdrojům.	Lidé jsou srovnáváni podle stejných kritérií, morálně významné a přístupné veřejnosti.	Sociální neshoda ohledně relativního významu zdrojů. Může být obtížné použít.
Přístup založený na kapacitě	A má jazykovou výhodu oproti B, kde jazykový rejstřík A usnadňuje výkon cenných lidských funkcí.	Lidé jsou srovnáváni podle stejných, morálně významných, veřejně přístupných a široce přijímaných kritérií.	Sociální neshody ohledně relativního významu operací. Může být obtížné použít.

6 Co je „komplexní přístup“ k výběru a navrhování jazykových politik?

Marco Civico, François Grin, Ženevská univerzita

Přijetí komplexního přístupu znamená rozšířit tradiční přístup k propojení mezi „předběžnými“ politickými rozhodnutími a jejich následnými výsledky. Zatímco první z nich mají ovlivnit druhé (politiky stále sledují určité cíle), vazba mezi nimi je obecně složitější, než se předpokládá konvenční teorie. Zároveň může být realita pole velmi odlišná. Z těchto dvou důvodů neexistuje jednotná politika a komplexní přístupy jsou reakcí na tuto výzvu. To platí pro všechny druhy politik. „Pokyny pro posuzování dopadů“, které Evropská komise zveřejnila v roce 2009, jsou ve skutečnosti již zcela jasné a uvádějí, že provádění a hodnocení politik by mělo vždy zohledňovat environmentální, hospodářské a sociální dopady, jakož i veškeré vnější faktory, které mohou mít pozitivní nebo negativní dopady na politiku. Ačkoli tvůrci politik často uznávají složitost, zřídka se jedná o formální definici, natož analytický rámec.

Co nám ten výzkum říká?

Výzkum teorie složitosti ukazuje, že jazykové otázky splňují řadu konkrétních kritérií, a jsou proto považovány za složité otázky. Jazykové problémy mají mimo jiné nelineární dynamiku (např. procesy, jako je osvojování jazyka, úpadek jazyka a zachování jazyka, mohou urychlit nebo zpomalit a někdy zvrátit). Jsou charakterizovány zpětnou vazbou (přemýšlejte o používání vlastního jazyka) a mají odlišné charakteristiky na různých úrovních agregace (například komunikační potřeby osoby a společnosti jsou odlišné).

Definice komplexního intervenčního plánu mimo jiné znamená uznat, že jazykové otázky vždy vyvolávají otázky související s jinými oblastmi, jako je vzdělávací systém, právní ustanovení, demografický vývoj a vývoj na trhu práce. Jazykové politiky mají vždy vedlejší účinky mimo jazykovou sféru. Teorie složitosti nám říká, že dobře cílená a účinná politika musí uznat složité sítě, které spojují jazykové otázky s nejazykovými příčinami a důsledky.

Ilustrace a důkazy

Jazykové politiky někdy nedosáhnou svých cílů, protože nejsou složité; komplexní integrované politiky jsou obecně lepší. Má se například za to, že politika irského jazyka po nezávislosti měla obecně neuspokojivé výsledky, neboť se příliš zaměřovala na školní kontext a hlavně zanedbávala nevězdělávací proměnné (např. postoje k irskému jazyku). Na druhé

straně se propagace Euskery v Baskicku ukázala být úspěšnější, protože plán jazykové politiky zahrnoval nejen opatření týkající se škol, ale také kurzy pro dospělé, vytváření institucí ad hoc a osvětové kampaně.

Politické důsledky

Obecnou zásadou je, že musíme vypracovat politiky „stejně složité jako otázky, které řeší“. To se promítá do některých praktických pokynů pro politiky týkající se jazyka.

Během fáze výběru a návrhu:

- Jazykové problémy nejsou nikdy „pouze“ jazykové problémy. Před vypracováním intervenční strategie musí být zřízena interdisciplinární skupina, která posoudí, do jaké míry se předmětná otázka týká různých oblastí, posoudí požadovanou úroveň spolupráce a určí soubor komplexních ukazatelů potřebných pro monitorování a hodnocení.

- Akční plán by neměl být založen pouze na jazykových oborech. Tým odpovědný za jeho rozvoj musí být interdisciplinární, přičemž odborníci pracují na jazykové problematice z různých úhlů.

Během prováděcí fáze a po ní:

- politika by měla být monitorována, aby se ověřilo, zda je program správně prováděn, a aby se ověřilo, že mezi různými službami existuje dostatečný tok informací, aby se zajistilo neustálé přizpůsobování. Výzkum složitosti ukazuje, že ke změnám nedochází pravidelně. Dlouhá období bez změny se mohou střídát s náhlými a dramatickými změnami (v „bodech převrácení“).

- hodnocení ex post musí být součástí celkového návrhu. Měla by posoudit přímý dopad politiky a její účinky na nejazykové proměnné, aby bylo možné systematičtěji identifikovat neočekávané nebo nezamýšlené účinky (nebo jejich absenci).

Tento proces je shrnut v níže uvedeném diagramu.

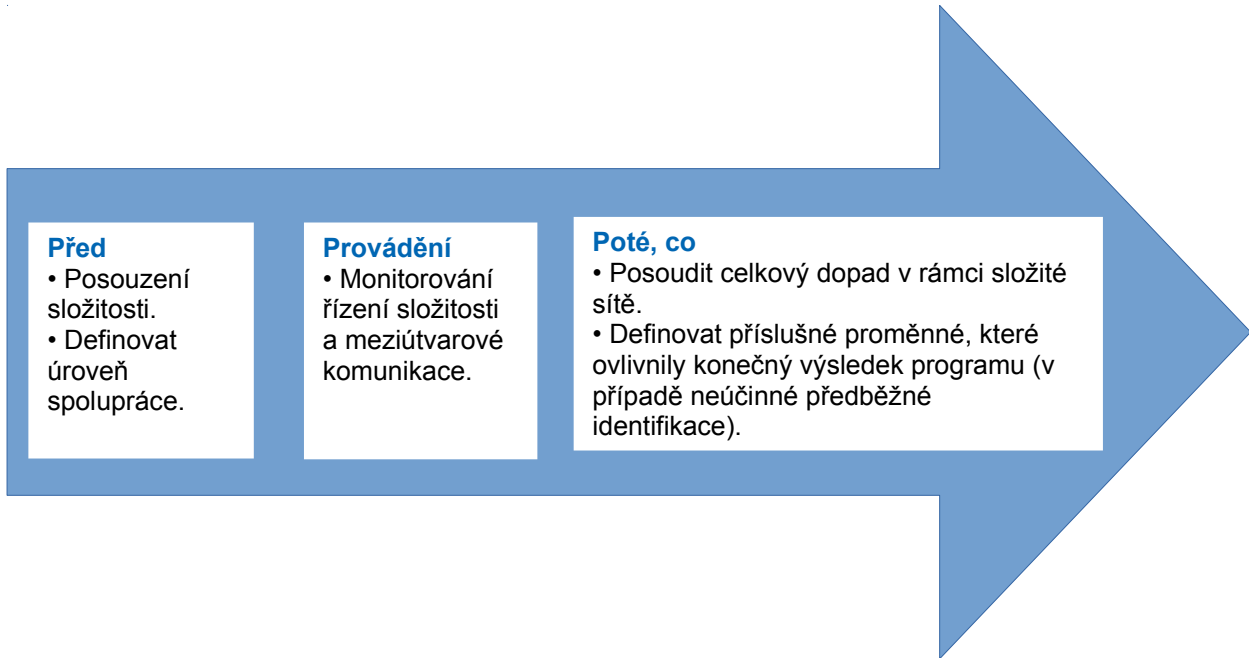
Odkazy a prohloubení:

Evropská komise (2009). *Pokyny pro posuzování dopadů*. SEK(2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Průručka o složitosti a veřejné politice*. Cheltenham: Jsem Edward Elgar.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Srovnávací jazyková politika a hodnocení. V G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Překlady a veřejná politika* (s. 83–112). Londýn: V Routledge.

Místnost, G. (2011). *Složitost, instituce a veřejná*

politika. Agilní rozhodování v turbulentním světě. Cheltenham: Jsem Edward Elgar.

7 Proč by demo-lingvistické projekce měly sloužit jako podklad pro volbu jazykové politiky?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Ve většině evropských akademických a veřejných diskursů se zdá zřejmé, že lingua franca musí dominovat a bude to angličtina. Kromě problematických rysů jakékoli formy jazykové hegemonie (bez ohledu na dominantní jazyk), moc měnící geopolitické souhvězdí nemusí nutně upřednostňovat tento scénář – včetně pokračující expanze globální angličtiny. Hegemonická pozice anglického jazyka pramení z rostoucího vlivu anglicky mluvících zemí ve 20. století¹ (Phillipson, 2009). Ve 21. století se však očekává, že se tato politická a ekonomická nadvláda sníží a není jasné, že úloha angličtiny zůstane nezpochybnitelná.

Co nám ten výzkum říká?

20.^{století} podpořilo politickou a obchodní expanzi anglicky mluvících zemí. Komentátoři tvrdili, že postavení angličtiny bude zpochybněno vzhledem ke skutečnosti, že světová nadvláda Spojených států překročila svůj vrchol na počátku 21.^{století} (Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Ostler (2010) rovněž naznačuje, že rozvoj jazykových technologií, zejména strojového překladu, oslabí význam globálního lingua franca. To umožní ostatním širším komunikačním jazykům získat globální status lingua franca nebo alespoň zachovat své postavení jako důležitého faktoru komunikace lingua franca na regionální úrovni, včetně území Evropské unie (EU). Postupný vývoj rovnováhy geopolitické moci pravděpodobně povede ke zvýšení vlivu některých států nebo konsorcií států na světové záležitosti.

Demokratická váha EU se snižuje, zůstává však významným hospodářským aktérem. Další skupiny států, jako je Šanghajská organizace pro spolupráci nebo Euroasijská unie, pravděpodobně získají větší vliv. Rostoucí vliv těchto organizací na světové záležitosti rovněž znamená, že jejich koncepty jazyků a jazykové politiky budou v dlouhodobém horizontu pravděpodobně důležitější.

Ilustrace a důkazy

Řada širších jazyků komunikace již konkuruje globální angličtině o status lingua franca (regionální). V bývalých regionech Sovětského svazu se ruština stále používá jako regionální lingua franca. Země jako Kazachstán na současné bývalé sovětské a ruské oběžné

dráze přijala oficiální tříjazyčnou jazykovou politiku, která podporuje stejně důležitý status kazašského, anglického a ruského jazyka. Dva úřední jazyky Šanghajské vojenské spolupráce pokrývající území východní části euroasijského kontinentu jsou ruština a čínština mandarínština. S téměř 900 miliony, mandarínština je zdaleka nejvíce rodilý mluvčí (asi třikrát více než angličtina v současnosti). Francouzština zůstává hlavní lingua franca ve většině bývalých francouzských koloniálních států na africkém kontinentu, přičemž demografické projekce stanoví počet francouzských mluvčích mezi 370 a 770 miliony do roku 2060; a španělština jako lingua franca hraje důležitou komunikační roli na celém americkém kontinentu, včetně, po migraci a demolingvistické evoluce, ve Spojených státech. Další důležité jazyky širší komunikace, jako je hindština, malajština a portugalština, by mohly být rovněž doplněny na seznam regionálních konkurentů v globální angličtině.

Politické důsledky

Stručně řečeno, globální geopolitický vývoj by nás měl vést k předvídaní použití několika regionálních nebo globálních lingua franca, včetně angličtiny, ale také řady dalších jazyků, včetně čínštiny, španělštiny, arabštiny, hindštiny, ruštiny, bengálštiny, malajštiny, portugalštiny, urdštiny, japonštiny, francouzštiny, němčiny, perštiny a javštiny. Ve výše uvedené tabulce jsou tyto jazyky klasifikovány podle celkového počtu mluvčích, je zřejmé, že počet „řečníků lingua franca“, a tedy „úplných mluvčích“, je velmi přibližný.

Kromě počtu různých kategorií řečníků se počítá i zeměpisné rozložení a koncentrace konkurenčních jazyků, jakož i jejich prestiž a status. Složitá interakce politických, hospodářských a demografických faktorů, které utvářejí jazykovou dynamiku, naznačuje, že v jazykové politice pro Evropu zaměřené na budoucnost by měla být zohledněna široká škála jazyků.

Členské státy EU by mohly poskytnout více prostoru jazykům uvedeným ve školních osnovách, zejména tím, že neomezí svou politiku jazykového vzdělávání pouze na výuku mateřského jazyka a angličtiny. Tento otevřenější přístup je v souladu s doporučením Komise (2008/566: 7) že výuka širších jazyků komunikace je důležitá pro zvýšení konkurenceschopnosti a zlepšení příležitostí v globálních obchodních sférách.

Reference a prohlubování

- Komise Evropských společenství (2003). Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, 2003 - *Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: Akční plán 2004–2006 KOM(2003) 449* v konečném znění.
- Komise Evropských společenství (2008). Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: *Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu a společný závazek. KOM(2008) 566* v konečném znění. V Bruselu: 18.9.2008.
- Evropská komise (únor 2006). *Evropané a jejich jazyky, zvláštní průzkum Eurobarometr 243* <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>
- Evropská komise (červen 2012). *Evropané a jejich jazyky, zvláštní průzkum Eurobarometr 386* <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>
- Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Jazyky v globalizovaném světě*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ostler, N. (2006). *Říše slova: Jazyková historie světa*. Londýn: Harperská trvalka.
- Ostler, N. (2010). *Poslední Lingua Franca: Až do návratu Babela*. New York: Walkerová.
- Phillipson, R. (2009). *Jazykový imperialismus*

pokračoval. New York: V Routledge.

Jazyk	Řečníci celkem (M)	Mluvčí mateřského jazyka (M)	Řečníci lingua franca (M)
1 Anglicky	1143	331	812
Čínština			
2 mandarínštin a	1051	873	178
3 Španělština	389	329	60
4 Arabština	346	206	140
5 Hindština	302	182	120
6 Ruština	254	144	110
7 Bengálsko	250	181	69
8 Malajština/Indonésie	202	55	147
9 Portugalština	193	178	15
10 Urdština	154	61	93
11 Japonština	126	125	1
12 Francouzštin a	118	68	50
13 Němčina	118	90	28
14 Perština	109	36	73
15 Japonština	85	85	0

Klasifikace jazyků podle celkového počtu řečníků (přízpusobeno z Ostler, 2017:227)

8 Jak má výuka cizích jazyků vliv na náklady na migraci?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Ekonomika naznačuje, že mobilita kapitálu a pracovní síly přispívá k lepšímu rozdělení zdrojů, a tím i k hospodářské efektivitě. Zejména mobilita pracovních sil pomáhá snižovat rozdíly ve strukturální míře nezaměstnanosti mezi regiony. Nicméně v jazykově rozmanitých souvislostech, jako je EU, může nedostatečná znalost cizích jazyků bránit mobilitě pracovních sil. Naučit se nový jazyk je nákladné a může ovlivnit možnosti mobility. Jazyková politika může jednotlivcům pomoci snížit tyto náklady a zároveň podpořit začlenění.

Co nám ten výzkum říká?

Ekonomická teorie obecně modelovala volbu člověka migrovat po srovnání přínosů a nákladů. Tyto přínosy a náklady nejsou nutně finanční a mohou zahrnovat nefinanční aspekty, jako je blízkost k rodinným příslušníkům nebo přátelům nebo bezpečnější prostředí pro děti, ale pro účely této diskuse se soustředíme na finanční část srovnání (nehovoříme o extrémních případech uprchlíků a žadatelů o azyl, ani o případu krátkodobé mobility). Lidé se vyzývají, aby se přestěhovali do jiné země, pokud je *rozdíl* mezi očekávaným příjmem po odečtení daní a sociálních dávek (a upravený o rozdíly v životních nákladech) v zemi určení a v zemi původu větší než součet různých nákladů na migraci. Dávky mohou zahrnovat bezplatné zdravotní pojištění nebo výchovu dětí. Tyto náklady mohou zahrnovat výslovné cestovní náklady nebo náklady na přijetí stanovené migrační politikou cílové země, jakož i implicitní náklady, jako je vzdálenost od příbuzných a přátel, upřednostňování domova, psychologické náklady a náklady na jazykové vzdělávání.

Ilustrace a důkazy

Empirické údaje z různých zemí OECD ukazují, že jazykové dovednosti jsou statisticky významným činitelem migračních vzorců a že jazykový původ migrantů je důležitý při výběru cílové země (Chiswick a Miller, 2015). Znalost úředního jazyka hostitelské země (buď jako první jazyk nebo jako druhý jazyk) je obecně důležitým faktorem vysvětlujícím složení a rozsah migračních toků. Například v Evropě, mluvení hlavním jazykem země, zvyšuje pravděpodobnost emigrace do této země téměř o pět. Jazyková politika může ovlivnit jazykové náklady. Jazyková politika v zemi původu

může zvýšit expozici úřednímu jazyku (nebo jednomu z úředních jazyků) země určení. Výuka cizích jazyků ve vzdělávacím systému snižuje průměrné náklady na migraci do zemí, kde jsou tyto jazyky úřední nebo široce mluvené, bez ohledu na to, zda mají občané skutečný zájem o emigraci ve svém dospělém životě. Jazyková politika v cílové zemi ovlivňuje náklady na migraci dvěma různými způsoby. Může zlepšit pomigrační jazykovou expozici tím, že migrantům poskytne přístupné jazykové a integrační kurzy. Kromě toho může povolit určité výjimky z používání místního úředního jazyka v určitých správních formách, v některých veřejných službách a v některých odvětvích trhu práce. Veřejné orgány mohou například využívat překladatelské a tlumočnické služby k poskytování administrativních formulářů daňovému úřadu v různých jazycích a k najímání tlumočnicků v nemocnicích. Orgány veřejné moci mohou akceptovat, že určité skupiny migrantů (např. vysoce kvalifikované osoby) mají po určitou dobu právo pracovat v jazyce, který není úředním jazykem hostitelské země. Například zahraniční učitelé mohou být jmenováni s výhradou rozvoje odpovídajících jazykových dovedností v místním jazyce po určitou dobu.

Ne všechny jazykové politiky jsou stejné nebo dosahují stejných výsledků, pokud jde o mobilitu a začlenění. Například v převážné většině zemí EU je angličtina prvním cizím jazykem vyučovaným ve školách. Pro občany EU je proto levnější cestovat do evropských zemí, kde je angličtina široce rozšířena, zejména v Irsku a Spojeném království. To může vést k neočekávaným narušením toků zahraničních pracovníků na evropském trhu práce. Země, jejichž úřední jazyk není široce vyučován v zahraničí, často podporují používání angličtiny jako druhého jazyka na určitých odborných pozicích, například ve vysokoškolském vzdělávání a ve velkých podnicích. Tato volba však může představovat další problémy, pokud jde o začlenění cizinců na místní úrovni, neboť snižuje motivaci naučit se dominantní jazyk cílové země nebo regionu.

Politické důsledky

Je třeba přijmout další opatření na evropské a vnitrostátní úrovni, aby se snížilo napětí mezi mobilitou a začleněním. Studium jazyka před stěhováním do zahraničí a/nebo bezprostředně po příjezdu do

hostitelské země by mělo být dostupnější a levnější. Náklady mohou být sdíleny mezi členskými státy, např. větším využíváním strukturálních fondů EU. Lze rovněž podporovat poskytování formulářů ve více jazycích veřejnou službou a používání vícejazyčných adresářů na pracovišti.

Diverzifikace různých jazyků vyučovaných ve vzdělávacím systému namísto toho, aby se soustředila na jeden jazyk, by mobilitu dále posílila. Empirický výzkum ukazuje, že se počítá nejen ovládnutí dominantního jazyka cílové země, ale také o jazykovou vzdálenost mezi tímto jazykem a jazyky, které již migranti znají. Rozvoj jazykových adresářů, které zahrnují jazyky náležející k různým jazykovým rodinám (např. germánské, románské a slovanské) namísto jazyků náležejících ke stejné rodině, by mohl podpořit mobilitu a začlenění.

Reference a prohlubování

- Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Podporuje znalost cizích jazyků migraci mladých lidí v rámci Evropské unie? V Gazzole, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *Ekonomika jazykové politiky* (s. 331–356). Cambridge: MIT Press.
- Burckhardt, T. (v tisku). Jazykové odnětí volebního práva a mobilita pracovních sil v Evropě. V Gazzola, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Jazyková politika a jazyková spravedlnost: Ekonomické, filozofické a sociolinguistické přístupy*. Berlín: Jsem ve Springeru.
- Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Mezinárodní migrace a ekonomie jazyka. V B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Handbook of the Economics of International Migration* (s. 211–269). Amsterdam: Severní Holandsko.

9 Jaké sociálně-ekonomické nerovnosti mezi mluvčími různých jazyků je třeba řešit ve veřejných politikách?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerzita v Limericku

Začlenění a mobilitu mohou být ohroženy sociálními a ekonomickými nerovnostmi, k nimž dochází, protože lidé mají odlišné jazykové dovednosti. Pokud například zaměstnavatelé odměňují znalost místních dominantních jazyků nebo globálních jazyků, jako je angličtina, budou mít jejich vysoce kvalifikovaní řečníci často lepší příležitosti k zaměstnání a propagaci. Jelikož však ne všechny jazykové nerovnosti představují sociální nespravedlnost, potřebujeme zásady sociální spravedlnosti, abychom vysvětlili, jaké nerovnosti jsou důležité, proč jsou a které jsou nejdůležitější.

Co nám ten výzkum říká?

Empiričtí výzkumníci identifikovali mnoho nespravedlností kvůli jazyku. Například znalost některých jazyků může přitahovat mzdovou prémii, rodilí mluvčí mohou mít lepší příležitosti k povýšení, pokud se na svém pracovišti jeví méně váhaví nebo sympatičtí a mluvení široce používaným jazykem může otevřít dveře institucím nabízejícím výhody, jako jsou univerzity a kariérní sítě (pro shrnutí viz Shorten, 2017). Jazykové dovednosti mohou navíc ovlivnit schopnost člověka orientovat se na složité sociální, obchodní a veřejné instituce, budovat vztahy, získat přístup k lékařské péči nebo účinně uplatňovat občanská a politická práva (De Schutter a Ypi, 2012).

Ačkoli je nerovnost jako taková někdy považována za nepřijatelnou, mnoho lidí se domnívá, že alespoň některé nerovnosti způsobené jazykem jsou morálně svobodné, jako jsou profesní výhody, které daná osoba získává z volby investovat do studia jazyků, nebo omezené příležitosti k účasti na veřejném životě, který žije pracovník dočasně usazený v jiné zemi.

Zároveň téměř každý souhlasí s tím, že alespoň určité nerovnosti s jazykovým rozměrem by měly být řešeny ve veřejné politice. Proto potřebujeme důvody založené na zásadách, které nám pomohou pochopit, jaké nerovnosti vyžadují nápravná opatření, a výzkum politických filozofů nám může pomoci je formulovat.

Jednou ze zásad, které bychom k tomuto účelu mohli použít, je zásada dostatečnosti, která trvá na tom, že veřejné politiky musí zajistit, aby co nejméně lidí kleslo pod určitou prahovou hodnotu (Francfort, 1987). Toto sociální minimum lze definovat odkazem na blaho člověka, jeho příjem, míru dodržování jeho lidských práv nebo něco jiného. V každém případě je důležité zajistit, aby každý měl „dost“ věcí, které jsou pro nás

důležité. Další možnou zásadou je zásada priority, která doporučuje, aby veřejné politiky upřednostňovaly potřeby nejvíce znevýhodněných (Parfit, 1998). Tato zásada není založena na myšlence sociálního minima, ale spíše potvrzuje, že pomoc lidem je o to důležitější, morálně řečeno, protože jsou špatně rozvinuté. Navrhuje proto, aby mírné zlepšení situace malého počtu znevýhodněných osob mělo větší morální význam než významné zlepšení situace velkého počtu upřednostňovaných osob.

Ilustrace a důkazy

Pokud jde o jazykové nerovnosti, zásada dostatečnosti nás nutí řešit nerovnosti, které mohou vést k tomu, že někteří lidé nedosáhnou hranice.

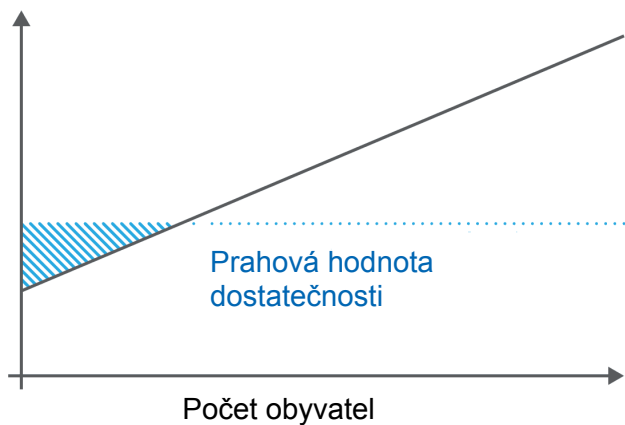
To by mohlo zahrnovat například poskytování překladatelských služeb, aby přistěhovalci měli přístup k veřejným službám nebo programům jazykového vzdělávání, které jim umožní získat přístup k užitečné práci. K jejímu provedení budou muset občané rozhodnout o prahové hodnotě pro svou společnost. Mohly by upřednostnit čistě hospodářskou definici, například tím, že zajistí, aby nikdo nebyl z jazykových důvodů schopen zajistit dostatečný příjem. Aby toho bylo možné dosáhnout, bylo by nezbytné nabídnout imigrantům programy jazykového vzdělávání. Nebo by mohli dát přednost širší definici, například tím, že zajistí, aby každý měl účinnou příležitost uplatnit své myšlenky a představivost v jazyce, který je mu znám. To by pravděpodobně vyžadovalo dotování kulturních produktů v menšinových jazycích a poskytnutí pracovních příležitostí pro mluvčí menšinového jazyka.

Zásada priority zároveň vyžaduje, abychom se zaměřili na zlepšení situace těch, kteří jsou v současné době chudí, a aby jejich potřeby přesahovaly potřeby jiných znevýhodněných skupin. To by mohlo znamenat například zavedení programů jazykového vzdělávání pro nedávné přistěhovalce, kteří mají špatné pracovní vyhlídky kvůli jazyku. Tento názor možná kontroverzně zdůrazňuje, že v zásadě se musíme zdržet provádění politik ve prospěch nejvíce znevýhodněných skupin, jako jsou mluvčí některých původních jazyků, pokud můžeme zlepšit situaci nejméně znevýhodněných.

Politické důsledky

Každá zásada by mohla být relevantní v různých politických scénářích. Například zásada dostatečnosti

by mohla být obzvláště důležitá pro rozhodování o tom, jaké druhy překladatelských služeb mají být poskytovány a komu. Zásada priority by nám zároveň mohla lépe pomoci při přidělování omezených zdrojů mezi různé skupiny s konkurenčními nároky, jako jsou migranti a mluvčí menšinového jazyka. Je nezbytné, aby se obě zásady často shodovaly s podobnými doporučeními v praxi, neboť zajištění toho, aby co nejvíce lidí bylo nad hranicí dostatečnosti, bude často vyžadovat upřednostnění potřeb nejvíce znevýhodněných osob.

Reference a prohlubování

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Jazyk a štěstí. *Politika, filozofie & ekonomika*, 11, 357–381.
- Frankfurt, H. (1987). Rovnost jako morální ideál. *Etika*, 98, 21–42.
- Parfit, D. (1998). Rovnost a priority. Ve věci A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (s. 1–20), Oxford: Nakladatelství Blackwell.
- Zkrácení, A. (2017). Čtyři počítí jazykového znevýhodnění. *Journal of Multilingual and Multikulturní rozvoj*, 38, 607–621.

10 V jakých jazycích by měla být zdravotní péče poskytována?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerzita v Limericku

Pro lidi, kteří neznají dominantní místní jazyk, může být obtížné získat přístup ke zdravotní péči, pokud je pro ně obtížné identifikovat dotyčné lékařské služby a komunikovat s nimi. Mluvčím menšinového jazyka může být zároveň obtížné určit a využívat příslušné lékařské služby ve svém upřednostňovaném jazyce. Kdy má osoba v oblasti spravedlnosti právo na veřejné poskytování zdravotních služeb v určitém jazyce?

Co nám ten výzkum říká?

Kvalita zdraví osoby může být ohrožena, pokud má potíže s přístupem ke zdravotní péči v jazyce, kterému rozumí. Například v nouzové péči má absence profesionálních tlumočnicků významný dopad na pochopení jejich stavu ze strany pacientů (Baker et al., 1996). Navíc i pro lidi, kteří znají dominantní jazyk, je komunikace se zdravotnickými pracovníky obtížná, pokud nerozumí lékařským pojmům (Schyve, 2007), a v důsledku toho mohou být lidé častěji postiženi zdravotními problémy, pokud nemají důvěru v dominantní jazyk. Například australská studie zjistila, že postnatální deprese byla častější u čínských matek než u obecné populace z tohoto důvodu, i když tato podmínka je prakticky neznámá v Číně (Chu, 2005) a komunikační potíže mohou být součástí vysvětlení. Pro uspokojení zdravotních potřeb jednotlivců mohou být proto nezbytné různé jazykové politiky, jako je poskytování překladatelských a tlumočnických služeb, sociální a zdravotní péče vstřícné k menšinám a podpora jazykového vzdělávání.

Kromě přístupu k odpovídající zdravotní péči je rovněž důležité, aby mnoho lidí mělo přístup k lékařským službám v jejich preferovaném jazyce, a to i v případě, že jsou kompetentní mluvčí dominantního jazyka. Například zvažte rezidenta Kerry Gaeltachtové, irsky mluvícího regionu jihozápadního Irsku, který zjistí, že ke komunikaci se svým místním lékařem musí používat angličtinu. Její zájmy jsou ohroženy, protože nemá přístup k důležité veřejné službě ve svém upřednostňovaném jazyce v regionu, kde se stát zavázal k její podpoře. Může se zdát, že posledně uvedený zájem je méně morálně důležitý než zájem uvedený výše, neboť odepření přístupu k péči v upřednostňovaném jazyce je méně škodlivé než mít plný přístup k péči. Při rozhodování o přidělení omezených veřejných zdrojů však nemusí být oba zájmy nutně vyváženy navzájem. Lepším přístupem je spíše usilovat o dosažení dohody o normách a zásadách,

které jsou vhodné pro každý druh zájmu.

Ilustrace a důkazy

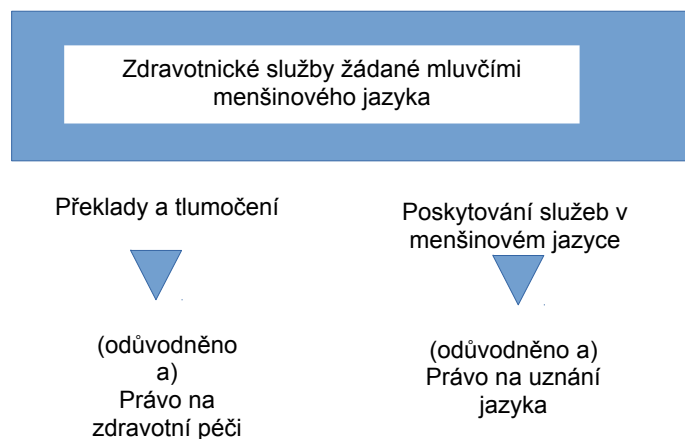
Na jedné straně má každý významný morální zájem na svém zdraví a tento zájem je dostatečně důležitý, aby odůvodnil právo na zdraví. Vzhledem k tomu, že požívání tohoto práva ze strany občanů bude ohroženo, nebudou-li mít přístup ke zdravotní péči v jazyce, kterému rozumí, existují pádné důvody pro to, aby se spravedlnost přizpůsobovala mluvčím menšinového jazyka poskytováním překladatelských a tlumočnických služeb. Na druhé straně poskytování překladatelských a tlumočnických služeb nedosahuje toho, co někteří mluvčí menšinového jazyka vyžadují, a sice poskytování zdravotních služeb bez zprostředkovatelů v jejich vlastním jazyce.

Není-li možné poskytovat zdravotní péči v každém z jazyků, jimiž se ve společnosti hovoří, musí se občané rozhodnout, které jazyky k tomuto účelu použijí. Tato rozhodnutí musí respektovat řečníky různých jazyků jako rovnocennou a neměla by zbavovat mluvčích menšinového jazyka přístup ke zdravotnickým službám v jejich vlastním jazyce pouze z ekonomických důvodů. Jedním ze způsobů, jak zacházet s mluvčími různých jazyků jako rovnocennými, je nabídnout stejnou úroveň adaptace na obyvatele pro různé jazyky, jimiž se ve společnosti hovoří (Grin & Vaillancourt, 2015), například poskytováním služeb zdravotní péče v menšinových jazycích podle zásady „když je to číslo-odůvodnit“ (Patten, 2014). To lze provést buď na regionálním základě, například pokud je menšina geograficky soustředěna, nebo na obecném základě, aby řečníci měli přístup ke zdravotní péči ve svém vlastním jazyce, bez ohledu na to, kde v zemi žijí.

Politické důsledky

V zásadě neexistuje žádný důvod, proč by oba výše popsané zájmy nemohly být splněny současně. V případě nedostatku zdrojů se však občané budou muset rozhodnout, které zájmy budou upřednostňovat. Vzhledem k tomu, že méně mocné skupiny jsou v procesu tvorby politik snadno zanedbávány, je důležité mít na paměti, že zranitelné skupiny migrantů mají často složité jazykové potřeby v oblasti zdraví. Zároveň je důležité připomenout, že jazykové menšiny mají legitimní právo na spravedlivý podíl veřejných zdrojů

zdravotní péče, což může zahrnovat poskytování zdravotních služeb v jazyce, který si zvolí. Činitelé s rozhodovací pravomocí by proto měli jasně sdělit důvody, proč rozhodují o konkrétních prioritách, aby občané měli možnost pochopit a napadnout rozhodnutí státu.

W.C., & Pitkin, K. (1996). Využití a efektivita tlumočnicků v pohotovostním oddělení. *Časopis Americké lékařské asociace*, 275, 783–8.

CHU, C. (2005). Postnatální zkušenosti a zdravotní potřeby čínských migrujících žen v Brisbane, Austrálie. *Etnika a zdraví*, 10, 33–56.

Grin, F. & Vaillancourt, F. (2015). Ekonomie jazykové politiky: Úvod do hodnotící práce. V F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Výzkumné metody v jazykové politice a plánování: Praktický průvodce* (s. 118–129), Boston: Wiley-Blackwell.

Patten, A. (2014) *Equal Recognition: Moral Foundations of Minority Rights (Morální nadace práv menšin)*. Oxford: Tisk z Princetonské univerzity.

Schyve, P.M. (2007). Jazykové rozdíly jako překážka kvality a bezpečnosti ve zdravotní péči: Společná perspektiva Komise. *Journal of General Internal Medicine*, 22, 360–361.

Reference a prohlubování

Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates,

11 Jsou náklady významné z hlediska jazykové politiky?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Za účelem uvážlivé diskuse o jazykové politice je nezbytné analyzovat konkrétní plánovací opatření seskupená do různých kategorií. Různé struktury nákladů na opatření jazykové politiky vyžadují různá pravidla rozhodování pro různé kategorie. V této souvislosti se zaměřujeme na náklady na provádění, bez ohledu na (které mohou být značné) náklady na rozhodnutí, které vedou k danému opatření. Vzhledem k tomu, že příjemci jsou rozloženi do určité oblasti, mohou se náklady lišit jak podle počtu příjemců, tak podle velikosti oblasti. V demokratickém kontextu jsou veřejné politiky posuzovány z hlediska přínosů a nevýhod. Jazykovou politiku lze považovat za veřejnou politiku, jejímž cílem je zohlednit jazykové preference všech jednotlivců ve společnosti a vyvážit vnímané přínosy a související náklady. Ekonomové se zabývají úzkým problémem porovnávání přínosů a agregovaných nákladů s pojmem „efektivita“, který se promítá do metody známé jako „analýza nákladů a přínosů“. Zároveň by politiky měly zacházet s jednotlivci spravedlivě. Toto druhé kritérium, neméně důležité, často s sebou nese vyšší náklady a je třeba nalézt kompromis. Ekonomové přistupují k této otázce různými pojmy „spravedlnost“. V obou ohledech hrají klíčovou úlohu náklady.

Co nám ten výzkum říká?

Různá opatření jazykové politiky vedou k různým strukturám nákladů. Náklady se mohou víceméně lišit podle počtu příjemců a velikosti daného území. V zájmu jasnosti diskutujeme o čtyřech archetypálních případech, které jsou uvedeny v tabulce na protější straně, i když jsou možné všechny dílčí kroky.

Ilustrace a důkazy

Případ I To je obecně případ přijetí úředního jazyka, jak se v EU používá. To zahrnuje předkládání úředních dokumentů a v zásadě symbolické (ale často velmi důležité) použití, jako je zkratka Evropské centrální banky v různých jazycích na bankovkách. Zde jsou všechny náklady fixní.

Zapojení Vzhledem k tomu, že náklady jsou stále a celkové přínosy závisí na počtu příjemců, mělo by být kritérium racionálního rozhodování založeno pouze na počtu příjemců, který je spojen s počtem mluvčích jazyka. Z hlediska účinnosti a spravedlnosti je proto obtížné odůvodnit neudělení oficiálního statusu katalánštině nebo ruštině v EU, pokud jsou úřední

jazyky s mnohem méně řečníky, jako je lotyština nebo maltština.

Případ II Dobrým příkladem je mít pouliční značení v několika jazycích. Náklady nezávisí na počtu lidí, kteří čtou značky, ale na počtu značek – a tedy na nákladech – s velikostí dotčeného území. Lze předpokládat, že dávky jsou úměrné počtu příjemců.

Zapojení V tomto případě kritérium racionálního rozhodování vyžaduje řadu příjemců v každé oblasti. Rozhodovací kritéria založená na účinnosti a spravedlnosti znamenají, že jazyková práva v této kategorii by se měla řídit prostorovou hustotou jazykové skupiny. Jedním z důsledků je, že práva menšin tohoto druhu by neměla být snížena, pokud menšina představuje klesající podíl obyvatelstva v důsledku migrace většinového obyvatelstva do regionu. Nedávné politiky v některých středoevropských zemích to jasně odporují.

Případ III Tento případ ilustrují call centra v různých jazycích, která občany informují o otázkách souvisejících s jejich daňovými povinnostmi. Náklady jsou nezávislé na velikosti oblasti, ale úměrné počtu osob, které hledají informace v daném jazyce. (Úspory ve většinovém call centru musí být odečteny z důvodu hovorů přesunutých do paralelního centra.)

Zapojení Opět platí, že vzhledem k tomu, že náklady jsou nezávislé na velikosti oblasti usazení, potřebujeme dostatečný počet jednotlivců, abychom odůvodnili náklady na realizaci. Rozhodovací pravidlo by mělo záviset pouze na počtu příjemců.

Případ IV Přibližným příkladem čtvrtého případu je poskytování sociálních služeb doma seniorům v jejich mateřském jazyce. Náklady závisí jak na velikosti území, tak na počtu příjemců. Opět je třeba vzít v úvahu úspory v paralelním systému ve většinovém jazyce.

Zapojení Na základě stejného argumentu jako v případě II by rozumné pravidlo rozhodování mělo být založeno na hustotě menšinového obyvatelstva.

Politické důsledky

Zde diskutované případy jsou archetypické případy. Existuje mnoho zprostředkovatelů, kde by rozhodovací pravidlo mohlo být kombinací pravidel založených na celkovém počtu jednotlivců v jazykové skupině a jejich hustotě života na dotčeném území. Obecným závěrem

je, že vzhledem ke struktuře nákladů nemůže existovat jediný typ rozhodovacího pravidla, a tudíž žádný jednotný typ jazykové politiky. Nelze důvod z hlediska jediného rozměru, jako „oficiální“ v „neoficiální“. Namísto toho je zapotřebí diferencovaná politika. Některá jazyková práva by měla být zařazena do jedné kategorie a jiná do druhé. Pro každou kategorii se vyžaduje jiné rozhodovací kritérium. Rozumná jazyková politika je nutně mnohostranná.

Klasifikace opatření jazykové politiky podle vlastností zboží nebo výsledné služby

Reference a prohlubování

Wickström, B.A. (2016). Jazyková práva: Sociálně-

ekonomický přístup. Ve V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *Palgrave příručka ekonomie a jazyka* (s. 659–688). Chovné mlýny: Palgrave Macmillan.

Wickström, B.A. (2017). *Teorie nákladů na jazykové plánování a politiku*. Výzkumná zpráva 17–2. Berlín: Výzkumná skupina „Ekonomika a jazyk“.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (další). Ekonomický přístup k logické politice a jazykové spravedlnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jazyková politika a jazyková spravedlnost: Ekonomické, filozofické a sociolingvistické přístupy*. Heidelberg: Jsem ve Springeru.

KLASIFIKACE OPATŘENÍ JAZYKOVÉ POLITIKY PODLE VLASTNOSTÍ ZBOŽÍ NEBO VÝSLEDNÉ SLUŽBY

Náklady na provedení opatření [...]	nezávisí na velikosti území	zvýšení v poměru k velikosti území
nezávisí na počtu jednotlivců	Případ I	Případ II
zvýšení v poměru k počtu jednotlivců	Případ III	Případ IV

12 Proč jsou počítačové simulace užitečné při výběru a navrhování složitých jazykových politik?

Marco Civico, Ženevská univerzita

Vzhledem k tomu, že je často nepraktické, ne-li nemožné, shromažďovat údaje o několika tisících pozorováních, natož provádět (a znovu provést) rozsáhlé sociální experimenty za účelem získání dat z první ruky, modely založené na agentech (ABM) jsou obzvláště užitečné, pokud jde o vývoj politik shora dolů, jejichž účinky jsou nevyhnutelně určovány procesy zdola nahoru. Jazyková politika může těžit z používání ABM, protože mohou snadno simulovat složité procesy, jako je dynamika úbytku jazyka a přežití, nebo komunikační modely vyplývající z individuálních jazykových voleb. Kromě toho mohou ABM účinně replikovat složité adaptivní systémy, protože volby agentů mohou být modelovány tak, aby přizpůsobily své chování informacím získaným v průběhu času.

Co nám ten výzkum říká?

ABM je jedním z hlavních nástrojů pro analýzu teorie složitosti a je součástí obecné filozofie modelování ve společenských vědách: modely nejsou určeny k tomu, aby se podobaly skutečnosti; naopak, pomocí stylizovaných faktů jsou to nástroje, které nám pomáhají přemýšlet o složitých procesech. Počítačové simulace mimo jiné pomáhá odhadnout dopad různých politických opatření. ABMS může také zahrnovat různé třídy proměnných: ty, které mohou být ovlivněny politickými a kontextovými proměnnými, které nejsou politikou ovlivněny (nebo pouze částečně). ABM mohou proto také pomoci tvůrcům rozhodnutí simulovat výsledky různých politických opatření za velmi odlišných podmínek, ať už přirozených, sociálních, politických, ekonomických atd. ABM byly schopny vysvětlit a předvídat několik jevů v přírodních vědách (např. šíření nádorů v těle), společenských vědách (např. dynamice segregace) a humanitních oborech (např. změny slovní zásoby a řečových vzorců).

Kromě toho, ABMs mohou generovat vysoce intuitivní vizualizace zapojené dynamiky, aniž by bylo nutné pochopit technické aspekty kódu, který je základem.

Ilustrace a důkazy

Zvážit politická opatření navržená v *Evropské chartě regionálních nebo menšinových jazyků*. Model simuluje komunikaci v rámci populace, kde se hovoří většinovým jazykem Y a jedním menšinovým jazykem X. Jednotlivci se setkávají a komunikují s jinými osobami, které patří buď k většinovému obyvatelstvu

(pouze ovládají většinový jazyk Y), nebo k menšinovému obyvatelstvu (vedoucí většinový jazyk Y a mající různé dovednosti v menšinovém jazyce X). Když se setkávají, určují, zda je jazykem komunikace Y nebo X. Tento stylizovaný řetězec setkání odráží skutečný problém možností mluvčího jazyka X používat menšinový jazyk a zlepšit své dovednosti v tomto jazyce, a to s ohledem na kontext, v němž žije. Nyní zvažme politiku, která zajistí, aby děti menšin ve věku od 6 do 15 let obdržely výuku jazyka X, čímž selepší jejich dovednosti v tomto jazyce. Simulace ukazují, že menšinový jazyk X před prováděním politiky ve většině případů nakonec zmizí, téměř nezávisle na počátečním podílu menšinových mluvčích. Průměrné X dovednosti také rychle klesají. Je-li však politika prováděna, absolutní počet lidí schopných mluvit X má tendenci zůstat konstantní v průběhu času. Je obzvláště zajímavé poznamenat, že v mnoha případech není příliš pozdě na nápravu situace uplatněním politiky v pozdější fázi.

Výsledky jsou uvedeny ve výše uvedených číslech. Je zřejmé, že model může být zpřesněn tak, aby zahrnoval další kontextové proměnné, jako je vnímání toho, že menšinoví mluvčí mají svůj vlastní jazyk, pokud jde o status nebo schopnost mluvčích většinového jazyka vyjadřovat se v menšinovém jazyce. Kromě toho může být kodex přepsán tak, aby automaticky prováděl politiku v případě, že podíl menšinových mluvčích klesne pod určitou prahovou hodnotu. Obecně se však doporučuje vyhnout se přidávání příliš mnoho komplikací do modelu, protože to může nakonec maskovat zajímavé proměnné.

Politické důsledky

Pro účely politiky lze ABM použít k simulaci:

1. stávající jevy s cílem odvodit jejich charakteristiky (např. jak se v rámci různých komunit vyvíjejí různé komunikační strategie);
2. potenciální dopad různých zásahů, přizpůsobení proměnných obsažených v modelu (např. jak vnější změna úrovně jazykových znalostí ovlivňuje počet řečníků v průběhu času);
3. změny v rámci daného sociálního systému v reakci na vnější otřesy (např. imigrační vlny).

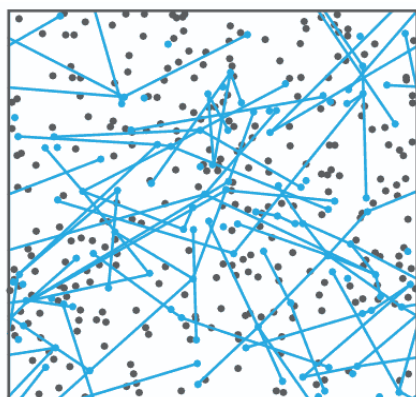
Pro specifické účely jazykové politiky a plánování mohou počítačové simulace pomoci předvídat jazykové potřeby a odpovídajícím způsobem navrhnout

poskytování jazykových služeb. Poskytují dlouhodobé prognózy a usnadňují srovnání různých scénářů, kdy jsou (nebo nejsou) prováděna různá opatření. Tyto aplikace mohou pomoci tvůrcům politik i zákonodárcům, kteří musí činit informovaná rozhodnutí. Stránka ABM vyžaduje dobrou předchozí znalost otázek, které si tvůrci politik přejí řešit, nikoli však kódování.

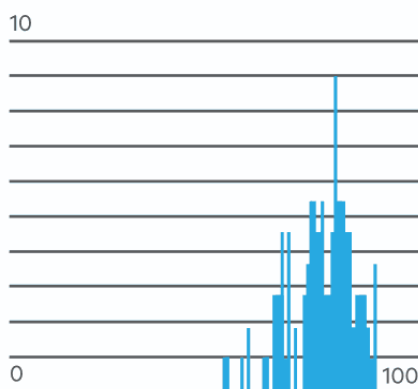
Reference a prohlubování

Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.) (2013). *Řízení složitosti: Praktické úvahy ve vývoji a aplikaci ABM na současné politické výzvy (Studies in Computational Intelligence)*. Berlín, Heidelberg: Springer-Verlag.

Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Úvod k modelování založenému na agentech: Modelování přírodních, sociálních a inženýrských komplexních systémů s NetLogo*. Cambridge: MIT Press.

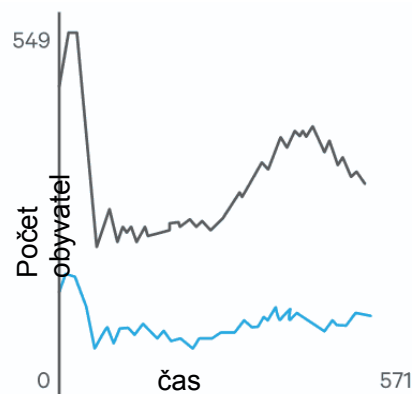

Animace SIMULACE (menší řečníci v modré barvě, většina řečníků v šedé barvě)

ROZDĚLENÍ MLUVČÍCH MENŠINOVÝCH JAZYKŮ

menšina (osa Y) podle úrovně plynulosti na stupnici od 0 do 100 (osa X) po 500 iteracích

TRENDY V ABSOLUTNÍM POČTU ŘEČNÍKŮ.

Podíl menšinových mluvčích po 500 iteracích = 0,12
 \ menšina \ většina

13 Jaké jsou obecné právní důsledky výzkumu MIME?

Robert Dunbar, Univerzita v Edinburghu

Mnohé z politických směrů tohoto příručky by mohly být prováděny prostřednictvím politických změn na nižší než celostátní, vnitrostátní nebo evropské úrovni a nemusí nutně vyžadovat změny formálního právního režimu Evropské unie. Jiných by však těchto změn mohlo být lépe dosaženo.

Co nám ten výzkum říká?

Důležitým nově vznikajícím tématem výzkumu MIME je zásadní význam mnohojazyčnosti při podpoře mobility i začleňování. Nedostatečná výuka cizích jazyků může bránit mobilitě pracovních sil a je rovněž překážkou začlenění, pokud se občané EU přestěhovali do jiného členského státu. Některé výzkumy MIME rovněž dokládají význam mnohojazyčnosti pro podporu evropské identity a pro rozvoj sdíleného demokratického politického prostoru.

Dalším významným tématem je míra, v níž nedostatek jazykových znalostí v úředním jazyce (úředních jazycích) hostitelského státu představuje překážku pro migranty (a jiné) z EU v přístupu k veřejným službám, a zejména veřejným službám, jako je zdravotní péče, záchranné služby a některé klíčové sociální služby. Kromě odrazování od mobility vyvolává nedostatečný přístup ke kvalitním službám podobným těm, které mají občané s požadovanými jazykovými znalostmi, důležité otázky rovnosti a rovněž představuje překážku pro plné sociální začlenění.

Ilustrace a důkazy

V čl. 3 odst. 3 *Smlouvy Evropské unie* (SEU) se uvádí, že EU „respektuje bohatství své kulturní a jazykové rozmanitosti a zajišťuje zachování a rozšiřování svého kulturního dědictví“.

Článek 22 *Listiny základních práv Evropské unie* (dále jen „Listina práv“) stanoví, že EU respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.

Vzdělávání má zásadní význam pro posílení mnohojazyčných dovedností a metalingvistického povědomí. Ustanovení čl. 165 odst. 1 *Smlouvy o fungování Evropské unie* (SFEU) stanoví, že EU přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání tím, že podporuje spolupráci mezi členskými státy a v případě potřeby podporuje a doplňuje jejich činnost, přičemž plně respektuje odpovědnost členských států za obsah vzdělávání a za organizaci vzdělávacího systému a za

jejich kulturní a jazykovou rozmanitost. Odstavec 2 dále stanoví, že činnost EU v oblasti vzdělávání je zaměřena na rozvoj evropského rozměru vzdělávání, zejména výukou a šířením jazyků členských států. Jazyková rozmanitost EU je mnohem důležitější než 24 úředních jazyků členských států EU a výzkum MIME ukázal, že tato rozmanitost má významné důsledky jak pro mobilitu, tak pro začlenění, a vyžaduje politické reakce.

Význam výuky jazyků byl již uznán v právních předpisech EU, zejména ve směrnici Rady 77/486/EHS, v níž se uvádí, že výuka jazyků dětem migrantů z EU je důležitá pro podporu mobility osob v rámci EU. Stanoví proto, že členské státy přijmou vhodná opatření k zajištění výuky úředního jazyka nebo jednoho z úředních jazyků hostitelského státu, jakož i výuky mateřského jazyka dítěte a kultury státu původu.

Tato směrnice, která sama trpí obecně špatným prováděním, by mohla být aktualizována a rozšířena.

Omezené jazykové dovednosti migrantů z EU i jinde v jazyce hostitelského státu vytvářejí překážky pro využívání některých veřejných služeb. Evropské právní předpisy byly v reakci na tento problém jen velmi omezené. Pokud jde o zdravotní péči, směrnice 2011/24/EU o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči stanoví, že členské státy EU se mohou rozhodnout poskytovat informace (nikoli však služby) v jiných úředních jazycích EU, než je úřední jazyk státu. Překlady a tlumočení však musí být poskytovány v azylovém řízení (směrnice 2013/32/EU) a v trestním řízení (směrnice 2010/64/EU).

Politické důsledky

V každé ze čtyř právě zkoumaných oblastí lze zvážit změny stávajících právních textů. Změna čl. 3 odst. 3 Smlouvy o EU, která odkazuje na posílení a posílení mnohojazyčných kompetencí všech občanů EU, je právní změnou, kterou je třeba zohlednit; je důležité, aby jakékoli uznání mnohojazyčnosti a mnohojazyčnosti v právním řádu EU obsahovalo aktivní prvek zaměřený na její zlepšení.

Bylo by možné uvažovat o změnách odstavce 2 SFEU s cílem uznat, že jazyky členských států zahrnují nejen úřední jazyky, ale také původní jazyky, jakož i jazyky, které do států EU přinesly novější vlny přistěhovalectví,

pro určité vzdělávací účely. Směrnice Rady, která vyžaduje, aby státy vyučovaly jazyk hostitelského státu, by mohla být rozšířena z dětí migrantů na samotné migranty a na doprovázející závislé osoby.

V zásadě by se mohla snažit převést do právního závazku dlouhodobý politický cíl EU, který se datuje od závěrů předsednictví Evropské rady v Barceloně z roku 2002 a který spočívá v tom, že kromě hlavního vyučovacího jazyka bude od útlého věku vyučován dva jazyky. To samozřejmě vyvolává otázky subsidiarity, lze však tvrdit, že cílů navrhovaného opatření v oblasti výuky jazyků nemůže být uspokojivě dosaženo na úrovni členských států a může jich být lépe dosaženo na úrovni EU.

Vzhledem k zásadnímu významu některých veřejných služeb, včetně zdravotní péče a pohotovostní péče, přičemž dotčené zájmy budou pravděpodobně přinejmenším stejně důležité jako zájmy dotčené v azylovém nebo trestním řízení, a vzhledem k významu komunikační kapacity pro přístup k odpovídající kvalitě těchto služeb by evropské právní předpisy mohly být

vypracovány tak, aby vyžadovaly přinejmenším poskytování překladatelských a tlumočnických služeb pro přístup k těmto službám. Legislativní opatření EU v těchto oblastech dále podporují aspekty rovnosti.

Reference a prohlubování

- Creech, R. L. (2005). *Právo a jazyk v Evropské unii: Paradox Babel „Jednotný v rozmanitosti“*. Groningen: Vydavatelství práva Europa.
- Dunbar, R. (2006). Existuje povinnost legislativy pro jazykové menšiny? *Journal of Law and Society*, 33, 181–198.
- Foster, N. (2016). *Blackstoneovy smlouvy a právní předpisy EU 2016–2017*. Oxford: Oxford University Press.
- van der Jeught, S. (2015). *Jazykové právo EU*. Groningen: Vydavatelství práva Europa.

Menšiny, většina a jazyková práva

- 14 Měla by vláda zpomalit úpadek menšinových komunit? 58
- 15 Měly by menšinové jazyky být vyučovány mluvčím většinového jazyka?
60
- 16 Jsou „jednotné“ a „nejedinečné“ menšiny v podobných situacích, když čelí národní jazykové nadvládě? 62
- Jaký je význam demolingvistické koncentrace pro přežití menšinových jazyků ve světě rostoucí mobility? 64
- 18 Jaké zásady pomáhají předvídat konfliktní potenciál etnických a jazykových rozdílů 66
- 19 Proč nestačí naučit se pouze jeden z úředních jazyků ve vícejazyčném kontextu? 68
- 20 Jak kombinovat principy teritoriality a osobnosti? 70
- 21 Jak má hegemonie „vnějšího“ jazyka vliv na domácí politiku? 72
- 22 Jak by měly sousední státy spolupracovat při řízení rozmanitosti? 74
- 23 Proč je viditelné rozpoznání (např. na dopravních značkách atd.) menšinového jazyka důležité? 76
- Umožňuje subsidiarita komplexnější jazykové politiky? 78
- 25 Jak můžeme umožnit mobilním důchodcům plnit své povinnosti a uplatňovat svá práva? 80

14 Měla by vláda zpomalit úpadek menšinových komunit?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Obecně platí, že individuální rozhodnutí, která nemají přímý dopad na blaho druhých, by měla být ponechána na samotných osobách; ekonomové mluví o „let-how“ situaci. V mnoha případech však jednání jednotlivce přímo ovlivňuje blaho druhých. V tomto případě jsou optimální rozhodnutí pro jednotlivce zřídka optimální i pro společnost. Tento rozdíl mezi individuálním racionálním chováním a kolektivním optimismem je důležitým odůvodněním kolektivní akce. Příkladem toho jsou mluvčí menšinového jazyka, kteří tento jazyk dobrovolně přestanou používat. Existují samozřejmě komunikační výhody společného jazyka ve společnosti, ale také náklady na mluvčí menšinového jazyka, pokud jsou nakonec nuceni přestat používat svůj rodný jazyk. V tomto případě existují dobré argumenty na podporu dvojjazyčných menšinových komunit.

Co nám ten výzkum říká?

Obecně platí, že při zvažování různých směrů jednání člověk váží své individuální výhody ve vztahu ke svým individuálním nákladům a zanedbává účinek svých činů na ostatní. Tyto „vnější“ účinky, které ovlivňují ostatní, se nazývají „externí“. Obecně platí, že jedinec bude mít tendenci ignorovat prospěšný (pozitivní externalita) nebo škodlivé (negativní externalita) účinky své činnosti na zbytek společnosti (sociální blahobyť). Důležitou externalitou související s používáním jazyků je „externost sítě“. Když se Jane rozhodne naučit se jazyk, vytváří pro sebe výhody, protože může komunikovat s ostatními mluvčími tohoto jazyka. Ve svém racionálním učebním rozhodnutí Jane porovná tyto výhody s různými náklady na učení a založí své rozhodnutí na tomto srovnání.

Nedomnívá se, že vytváří výhody i pro ostatní mluvčí, kteří by s ní chtěli komunikovat v tomto jazyce. Tento „nejlepší“ přínos z řečníků je externalita sítě. (Ostatní řečníci by rovněž mohli ocenit pouhou znalost toho, že se ostatní lidé učí a používají svůj jazyk; jedná se však o „normální“ externalitu nesouvisející s efektem sítě.) Předpokládejme, že se Jane rozhodla neučit se dotyčný jazyk. V tomto případě by mohla být příležitost udělat lépe pro ni a pro všechny ostatní: řečníci jazyka, kteří by s ní chtěli mluvit tímto jazykem, se mohou rozhodnout, že jej materiálně nebo symbolicky odmění za své učení. Pokud přínos, který z toho každý z nich získá, přesáhne náklady na ně kvůli odměně, a pokud odměna přesvědčí Jane, aby se naučila jazyk, pak se každý zlepší. Z ekonomického hlediska to zvyšuje účinnost společnosti. Je však nepravděpodobné, že tato

ocenění budou organizována spontánními akcemi menšinových mluvčích, a proto, pokud existuje síťová externalita, laissez-faire přístup znamená, že příliš málo jednotlivců bude investovat do učení daného jazyka. Neúčinná individuální rozhodnutí by mohla být „opravena“ veřejnou činností. Jedná se například o argument pro povinnou školní výuku jazyků.

Ilustrace a důkaz

Stejný argument platí, když se člověk rozhodne opustit menšinovou komunitu a z tohoto pohledu lze interpretovat skutečné dějiny úpadku a jazykové změny.

Pokud jeden nebo více mluvčích přestane používat menšinový jazyk, mají zbývající řečníci méně lidí, s nimiž mohou komunikovat v menšinovém jazyce. Pokud si cení takové komunikace, dochází ke ztrátě blahobytu pro skupinu a tato ztráta není součástí posouzení situace jednotlivcem osobou, která opouští komunitu. Argument, že jedinec opuštění menšiny by vytvořil pozitivní síťovou externalitu ve většinové komunitě, by byl spravedlivý pouze tehdy, kdyby přešel od monolingualismu v jednom jazyce k monolingualismu v druhém jazyce. Pokud jsou však řečníci menšinových jazyků dvojjazyční, jako je tomu obecně v případě baskických nebo velšských mluvčích, tento argument neplatí: mluvčí většinového jazyka nemají žádného dalšího partnera, protože již mohli komunikovat s odchozím jazykem ve většinovém jazyce. Čistým účinkem je ztráta pro mluvčí menšinového jazyka.

Osoba, která opustí komunitu, pravděpodobně získá zisk, jinak by rozhodnutí nečinila. Jak bylo uvedeno výše, zbývající řečníci menšinových jazyků by byli ochotni odměnit odchod do určité míry a bylo by lepší, kdyby se nakonec rozhodl zůstat. U některých potenciálních osob, které předčasně ukončily školní docházku, by se odměna zlepšila, pokudby změnili své rozhodnutí a rozhodli se i nadále používat menšinový jazyk. Odměna by pak vylepšila všechny.

Když člověk opustí menšinovou komunitu, následné používání jazyka se stává méně atraktivním pro ty, kteří zůstávají. V individuálním výpočtu by bylo pravděpodobnější rozhodnutí ve prospěch opuštění komunity. Proces změny jazyka by mohl začít – nebo zrychlit. Postupem času to snižuje používání menšinového jazyka v mnoha oblastech a může vést k úplné jazykové změně. Externalita negativní sítě tedy urychluje změnu jazyka v kontextu laissez-faire.

Politické důsledky

Externalitu lze čelit jazykovou politikou, která upřednostňuje menšinový jazyk, a vytváří tak pobídky pro jednotlivce, aby ji více využívali. To následně oslabí motivaci jednotlivců opustit komunitu a změnit individuální rozhodnutí ponechat ve prospěch pobytu. Veřejná politika přebírá roli odměn ve zkušenostech myšlení výše a pod pobídkami, které politika vytváří, se jednotlivá racionální rozhodnutí změní a od nynějška povedou ke kolektivnímu optimálnímu.

Přímým důsledkem tohoto zjištění je skutečnost, že veřejná podpora menšinového jazyka je sociálně účinnou politikou, pokud si mluvčí menšinového jazyka cení jeho použití¹.

Reference a prohlubování

Kostel, J. & King, I. (1993). Dvojjazyčnost a síťové externality. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économie*, 26, 337–345.

Wickström, B.A. (2016). Jazyková politika pouze v angličtině: Cesta k provincialismu? *ACTAuniversitatis sapientiae, Evropské a regionální studie*, 9, 71–76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M.(budoucí). Ekonomický přístup k logické politice a jazykové spravedlnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jazyková politika a jazyková spravedlnost: Ekonomické, filozofické a sociolingvistické přístupy*. Heidelberg: Jsem ve Springeru.

¹ Skutečnost, že hodnota, kterou řečníci připisují používání jazyků, se může zvýšit v důsledku politiky podpory, je dalším typem argumentu, který dále posiluje argument síťové externality, který je v tomto příspěvku uveden.

15 Měly by být menšinové jazyky vyučovány mluvčím většinového jazyka?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Otázkase zabývá problémem jazykové **nadvlády** rizikem jazykového asimilacemenšiny většinovým jazykem v jazykově smíšených společnostech. Zde diskutovaná situace je situace politických subjektů, v nichž žijíspolečněrůzné jazykoveskupiny„dlouhodobé“ nebo „původní“a sdílejí města a čtvrti. K příkladům patří Katalánsko, Galicie a Baskicko ve Španělsku; Brusel v Belgii; Wales a části Skotska ve Spojeném království; Korsika, Bretaň a francouzská Baskicko ve Francii; části Transylvánie s maďarsky mluvícími komunitami; nebo severní Skandinávie se sámskými menšinami.

Co nám ten výzkum říká?

Tyto společnosti mají jasně dominantní jazyk, často jak z hlediska moci, tak demografie, v nichž je téměř každý spokojen nebo v praxi nucen být kompetentní. Menšinové jazyky mají různý stupeň úředního uznávání (ať už podle národního státu, vládní podjednotky nebo obojího). Toto uznání je však zaměřeno zejména na mluvčí menšinového jazyka a nemá vliv na většinu. Menšinovými mluvčími jsou ti, kteří požívají určitých jazykových práv, jako je výuka v menšinovém jazyce. Taková práva však nemusí postačovat k tomu, aby se vyhnula jazykové nadvládě, kterou lze považovat za formu jazykové nespravedlnosti.

Koncept nadvlády vychází z politické filozofie. Je zakořeněn v tradici republikánské myšlenky, která se snaží minimalizovat nespravedlnost vyplývající z nadvlády. Jednotlivci nebo skupiny mají dominantní postavení, pokud jsou závislí na vztahu, ve kterém může třetí strana nebo skupina svévolně zasáhnout (nebo vykonávat svévolnou moc) nad nimi bez jejich souhlasu nebo bez zohlednění jejich oprávněných preferencí (Pettit, 1997).

Tato zranitelnost nebo závislost na svévolné moci někoho jiného by měla být odstraněna, aby se vybudovala společnost svobodných občanů. Jazyková nadvláda nastává, když jsou řečníci jazykové skupiny X vedeni k „jazykovému“ jazyku Y. Mají téměř vždy přecházet na dominantní jazyk na veřejnosti a někdy i v soukromé sféře, ale ne přednostně. Taková adaptace se téměř nikdy neprovádí opačným směrem a obecně jsou příslušníci menšin dvojjazyční, ale většina členů není.

Vysoká pravděpodobnost komunikace s mluvčími většinového jazyka (nebo horší, pocit méněcennosti) nutí menšinové mluvčí, aby ve většině oblastí používali většinový jazyk. Výsledkem jsou formy „diglossy“, což je schéma, v němž jsou jazyky přiděleny různým funkcím a menšinový jazyk je z některých činností z velké části vyloučen. Diglossia je obecně asymetrická, protože dominantní jazyk se používá ve všech oblastech, zatímco menšinový jazyk je omezen na omezené funkce.

Z hlediska politické filozofie lze říci, že „lingvistická nadvláda“ vyžaduje tři podmínky: (1) skutečnost, že jedna ze skupin se musí jazykově přizpůsobit druhé, nikoli však naopak (to je v asymetrickém jazykovém vzdělávání viditelnější); (2) časté opakování tohoto modelu denně; a 3) skutečnost, že členové dominované skupiny nemají žádnou alternativu, kromě toho, že se zcela vyhýbají interakci s většinou řečníků.

Základní principy normativní politické teorie naznačují, že jazyková nadvláda je formou nespravedlnosti, a že tedy důvody spravedlnosti vyžadují kompenzační opatření.

Tyto zásady proto odůvodňují následující doporučení: vzdělávací systém by měl stanovit povinnost učit se všechny uznávané jazyky, aby řečníci většinového jazyka získali určitý stupeň způsobilosti v menšinovém jazyce. Znalost druhého jazyka by měla umožnit všem občanům, bez ohledu na jejich mateřský jazyk, *rozumět* druhému jazyku. Tento požadavek může podpořit respektující politiky, které umožňují rozvoj složitých a hybridních identit, a tím přispět k vytvoření společného základu pro demokratický dialog. Zároveň může pomoci vyřešit kompromis mezi začleněním (všechny domorodé jazykové skupiny se mohou cítit lépe respektovány, a tudíž začleněny do komunity) a mobilitou (každý by se naučil alespoň jeden z ostatních jazyků naúzemí).

Ilustrace a důkaz

Empirický výzkum potvrzuje význam doporučení. Programy ponoření lze prosazovat jak z hlediska dlouhodobého vzdělávacího úspěchu, tak z hlediska dosažení dvojjazyčnosti a bi-Lettrismu, „kde jsou studenti většinovéhojazyka L1 vyučováni převážně prostřednictvím jazyka L2, obvykle menšinového

jazyka, aby se stali dvojjazyčným a bilitetrovaným vtomto jazyce i ve většinovém jazyce“. To může být ještě užitečnější, je-li organizován jako obousměrný program, kde mluvčí obou jazyků sdílejí stejnou třídu, spíše než jednosměrný model ponoření (květen 2010, 296). Studie provedená Thomasem a Collierem (2002) s více než 210.000 studenty jazykových menšin na veřejných školách v USA potvrzuje, že ponorné programy obecně fungují lépe pro studenty, zejména při porovnávání akademického úspěchu studentů navštěvujících ponorné školy a studentů účastnících se přechodných školních programů prováděných především v angličtině.

Politické důsledky

Ačkoli hlavním doporučením je podporovat, ze základních důvodů jazykové spravedlnosti, učení menšinového jazyka většinou, platí úvahy o přiměřenosti. Představte si společnost s 1000 členy, s 10 mluvčími X, „dlouho zavedeným“ domorodým menšinovým jazykem a 990 mluvčími Y. Tato situace může vést k jazykové nadvládě, pokud budou splněny naše tři podmínky. Požadavek, aby se všichni řečníci Y naučili X, by však byl nepřiměřeným opatřením, ledaže by se objevily některé další úvahy (např. pokud by X bylo široce mluveno jinde na světě). Související úvaha je úvaha o účinnosti. Řádná veřejná politika vyžaduje účinné využívání omezených zdrojů. V tomto příkladu může být obtížné ospravedlnit značnou investici v čase, úsilí a penězích, aby se 99 % obyvatelstva naučilo jazykem,

kterým hovoří 1 %. Obě podmínky lze považovat za kritérium „pokud to údaje odůvodňují“ (květen 2014: 386–388). Je-li však tato podmínka splněna, může být uložení mnohojazyčnosti většině odůvodněno důvody jazykové spravedlnosti. Významnou roli hraje také počet dotčených jazyků. Čím větší je počet jazyků, tím obtížnější bude provádění takové politiky. Ve srovnání s jinými kontinenty nemá Evropa obzvláště vysoký počet původních jazyků. Decentralizace jazykových politik namnohojazyčné podjednotky (např. v Rumunsku Judeje, kde se hovoří maďarština) tak značně zmírňuje problém proveditelnosti.

Reference a prohlubování

- Květen, S. (2010). Osnovy a vzdělávání kulturních a jazykových menšin. V B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *Mezinárodní encyklopedie vzdělávání (3. vydání)*, svazek 1. (s. 293–298). Oxford: Jsem v Elsevieru.
- Květen, S. (2014) Contesting Public Monolingualism and Diglossia: Přehodnocení politické teorie a jazykové politiky pro mnohojazyčný svět. *Jazyková politika*, 13, 371–93.
- Pettit, P. (1997). *Republikánství: Teorie svobody a vlády*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Národní studie o účinnosti školy pro dlouhodobé akademické úspěchy studentů jazykových menšin*. Santa Cruz: Centrum pro výzkum vzdělávání, rozmanitosti a excelence (CREDE).

16 Jsou „jednotné“ a „nejedinečné“ menšiny v podobných situacích konfrontovány s národní jazykovou nadvládou?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Domácí jazyková nadvláda může být definována jako situace, kdy skupina využívá svou demografickou výhodu jako politickou páku k opakování určitých institucionálních postupů. Tyto praktiky mohou zachovat nerovnosti, které vyplývají z prostého počtu lidí, a mohou zakotvit nespravedlivé rozdělení moci mezi většinu a menšinu. Politické konstelace, které usilují o ochranu jazykové rozmanitosti a zachování spravedlivé úrovně politické rovnosti mezi svými členy, musí brát národní jazykovou nadvládu vážně a tyto aspekty odpovídajícím způsobem zvažít.

Co nám ten výzkum říká?

Účinky národní jazykové nadvlády v nadnárodních státech se obvykle liší podle toho, zda se týkají jedné nebo více menšin. Obecně se však konstatuje, že jazykové otázky se stávají složitějšími v případech víceúrovňové správy nebo federalismu. Například jazyková situace a práva frankofonů rozptýlených po celé anglické Kanadě se velmi liší od jejich situace v Quebecu, jakož i od situace domorodých národů a jazyků. Podobně jsou katalánští řečníci rozdělení podle regionálních hranic ve Španělsku a ti, kteří žijí v Valencii, čelí podmínkám odlišným od těch, kteří žijí v Katalánsku. V kontextu víceúrovňové správy nebo federalismu podněcuje jazyková nadvláda menšinové jurisdikce k vypracování vlastní jazykové politiky. Vzhledem k tomu, že jazyk je hlavním nástrojem identity a často zahrnuje emoční obsah, je ochrana a podpora menšinových jazyků často doprovázena všeobecným pocitem odcizení od širšího (národního) subjektu; to je případ Kanady a Španělska.

Jazyková nadvládatak vyvolává reakce v podobě vysoce intervenčních politik menšinových jazyků, které připravují půdu pro další robustní formy národní výstavby. Tento trend je výraznější v případech jazykové nadvlády „jednotné“ menšiny velkou většinou řečníků, což pravděpodobně povede k vzestupu separatistických hnutí. To zase komplikuje sociální soudržnost a federální nebo nadnárodní správu věcí veřejných.

Ilustrace a důkaz

Zvažte kontexty vnímané jako v podstatě jednu jazykovou menšinu. V takových případech vidíme, že

způsob, jakým soudy řídí kompromis mezi mobilitou (mezi různými částmi země) a začleněním (v místních komunitách), odráží nerovnováhu moci mezi jazykovými skupinami. Dominantní skupina bude mnohem úspěšnější při prosazování jazykových práv svých členů v menšinové jurisdikci než naopak. Porovnejte například provincie Alberta a Quebec¹. Údaje ukazují obecný trend v Kanadě, kde Anglophones pomalu asimiluje frankofony a rovní „allophone“imigranty (ty s mateřským jazykem jiný než angličtina nebo francouzština) v mnohem vyšší míře. Vzhledem k tomu, že tyto údaje vyplývají ze vzájemného působení politik a postupů, lze dospět k závěru, že federální politiky dostatečně nesnižují atraktivitu většinového jazyka a že federální jazyková politika pravděpodobně nezajistí stabilní rovnováhu mezi mobilitou a začleněním v celé zemi.

Na místech s více jazykovými menšinami, jako je Indie, se politické účinky odehrávají různě. Tam, kde jsou lidé zvyklí žít ve vícejazyčném prostředí, jsou pobídky pro iniciativy zaměřené na budování jazyků mnohem slabší. Tyto kontexty zároveň nejsou imunní vůči riziku, že skupina bude prosazovat preeminenci svého jazyka (např. snaží se učinit jazyk lingua franca v politické souhvězdí, jak to učinil Gándhí při argumentaci, že hindština odchylujeúřední jazyk Indie). V takových případech vznikají jiné politické účinky: I) nesčetné množství místních nebo regionálních iniciativ jazykové politiky, které mohou být obtížně kontrolovatelné a mohou zhoršit kulturní rozdíly; II) virtuální nemožnost, vzhledem k velkému počtu menšinových situací, jednotně uplatňovat oficiální (vnitrostátní) jazykovou politiku proti projevům místního odporu; III) závažné překážky řádného fungování demokratické politiky na několika velmi obtížných úrovních, zejména vytvořením silných a trvalých separatistických hnutí. Stručně řečeno, je pravděpodobné, že jazyková nadvláda v politických konstelacích s mnoha jazykovými menšinami vytvoří nepředvídatelné vzory a rozpory, které velmi ztěžují demokratické řízení rozmanitosti.

1 Alberta byla vybrána jako provincie s nejvyšší pozitivní meziprovinční migrační rovnováhou a také provincií s největším rozdílem mezi jazykovými proměnnými, jimiž se hovoří doma a mateřským jazykem.

Zpráva Osoby s ANGLAISEM nebo FRENCHM, aby se zpráva o osobách s ANGLAIS nebo FRENCH jako MATERNAL LANGUAGE (zdroj: Kanadský sčítání lidu 2011)

	Anglicky	Francouzština
Alberta	1,13	0,36
Quebec	1,28	1,02
Kanada (celkem)	1,38	0,97

Politické důsledky

Ve většině případů je řízení jazykové rozmanitosti, ve spojení s rozhodčím řízením vztahů většinové menšiny, intenzivně politické. V zájmu vytvoření příznivých podmínek pro domácí mobilitu a začlenění je vhodné:

► *Uznávání menšinových jazyků* a přijetí přísných jazykových politik na podporu jejich používání v místních institucích, jako jsou regionální parlamenty a školy, jakož i ve federálních institucích, s cílem podpořit pocit sounáležitosti mezi příslušníky jazykových menšin.

► Ústřední subjekt musí uplatňovat pravidla, která poskytují příslušníkům menšinových skupin stejné příležitosti k mobilitě a inkluzi jako členové většiny z důvodu jejich vlivu na politiku.

► Obecné zásady platné pro mnohojazyčné země *obdobně* odrážejí v jazykových politikách nadnárodních organizací.

Odkazy a prohlubování:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). *Imaginární náprava: Proč imigrace nezachrání Quebec*. Montreal: To je boreální.

Magnet, J.E. (1998). *Teorie jazykových práv v kanadské perspektivě*. V T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Jazyk a politika ve Spojených státech a Kanadě: Mýty a skutečnosti* (s. 185–206), Routledge: V New Yorku.

17 Jaký je význam demolingvistické koncentrace pro přežití menšinových jazyků ve světě rostoucí mobility?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

V různých zemích lidé přestanou mluvit menšinovými jazyky a obrací se na širší komunikační jazyky. Několik členských států EU má jeden nebo více „regionálních nebo menšinových jazyků“¹ a mnoho z nich ztrácí řečníky. Mobilita v rámci Evropy a migrace ze zemí mimo EU vytvářejí další tlak na menšinové jazyky a ještě více ztěžují jejich zachování. To vyvolává otázku, jak obecně zohlednit vzájemné působení faktorů, které určují vitalitu a přežití menšinových jazyků v měnícím se světě – nebo, jinak řečeno, jaké přístupy můžeme použít k určení jazykových politik, které mohou pomoci chránit regionální a menšinové jazyky tak, aby přežily, aniž by byla ohrožena mobilita.

Co nám ten výzkum říká?

Jazyky územních menšin se používají především v některých zeměpisných oblastech členských států EU. V těchto oblastech je určitá část místního obyvatelstva dvojjazyčná a hovoří dominantním jazykem státu i menšinovým jazykem. Zeměpisná koncentrace je faktorem, o němž je známo, že podporuje dlouhodobou vitalitu menšinového jazyka: vysoký počet mluvčích v jurisdikci usnadňuje odůvodnění jazykových politik ve prospěch jazyka a jazykové složení území ovlivňuje dynamiku přenosu, studia a používání jazyků. Rodiny s oběma rodiči, kteří hovoří menšinovým jazykem, jej s větší pravděpodobností předají svým dětem. Zároveň čím vyšší je podíl menšinových mluvčích v regionu, tím vyšší je počet těchto rodin a čím vyšší je motivace k přenosu tohoto jazyka vzhledem k jeho relativně širokému spektru komunikace.

Kromě toho vysoký počet řečníků v oblasti zajišťuje, že lidé mohou skutečně slyšet a používat jej ve svém každodenním životě. Jinými slovy, vysoký podíl mluvčích menšinového jazyka na určitém území znamená užitečnost tohoto jazyka a jeho vystavení. Ale jak je to důležité a jak působí se zvýšenou mobilitou?

Ilustrace a důkaz

Zvažte tři typy jazyků územní menšiny: 1) osoby, které hovoří v jediném členském státě, jako je například

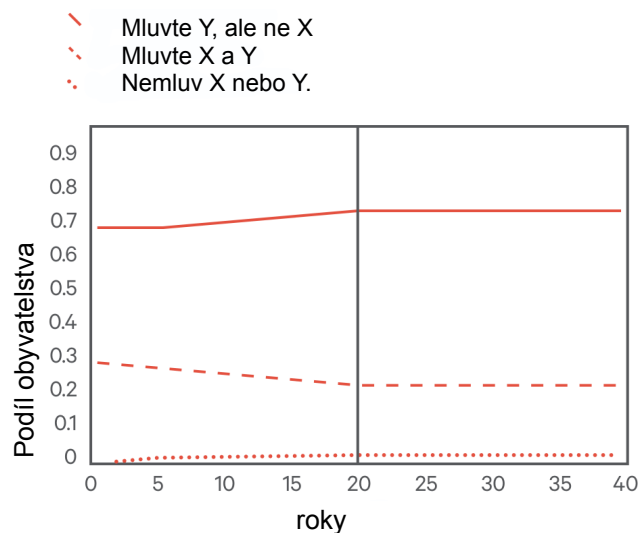
¹ V souladu s *Evropskou chartou regionálních a menšinových jazyků* se rozumí jazyky, které jsou „na daném území státu tradičně používány státními příslušníky tohoto státu, kteří tvoří skupinu číselně menší než zbytek obyvatelstva státu“.

lužická srbština v Německu; 2) ty, které hovoří ve více než jednom členském státě, jako je baskičtina ve Španělsku a ve Francii; a 3) ty, které jsou menšinovým jazykem v členském státě, ale dominantním a úředním jazykem sousedního státu, jako je slovinština v Rakousku a Itálii. Příchozí mobilita může vyvíjet další tlak na všechny druhy územních menšinových jazyků různými způsoby. Pokud nově příchozí již mají místní menšinový jazyk jako první jazyk, např. pro Maďary, kteří se usazují v okrese Székely v Rumunsku, mobilita může dokonce posílit menšinový jazyk v dané oblasti. Často však nově příchozí nemluví místním menšinovým jazykem a nemusí ani znát většinový jazyk hostitelského státu. V závislosti na síle a přítomnosti menšinového jazyka ve veřejnosti, ve vzdělávání a v ekonomice by se nově příchozí mohli naučit většinový jazyk státu, a nikoli menšinový jazyk. Je-li počet nově příchozích vysoký, tento proces snižuje podíl mluvčích menšinových jazyků a může jazyk v průběhu času oslabit. Modely jazykové dynamiky (např. Templin a kol. 2016) mohou pomoci analyzovat vliv migračních pohybů na zachování menšinového jazyka důsledným a logickým způsobem.

Umožňují prodloužit pozorované trendy v budoucnu a alespoň do určité míry simulovat účinky opatření jazykové politiky. Jelikož umožňují zahrnutí dalších proměnných, které mají vliv na příslušné otázky, mohou být rovněž použity při posuzování souvisejících otázek, jako jsou změny nákladů a přínosů konkurenčních možností politiky.

Důležitým výsledkem těchto simulací je to, že vzhledem k minimálnímu podílu řečníků, ochotě rodin předávat menšinový jazyk a používání menšinového jazyka ve vzdělávání může menšinový jazyk skutečně dlouhodobě přežít i přes trvalý příliv migrantů. Simulace rovněž ukazují, že výuka menšinového jazyka nově příchozím a jejich dětem je obzvláště důležitá a může čelit potenciální hrozbě, kterou představují pro menšinový jazyk.

Jazyková dynamika je simulována (viz obrázek) pro kontext s relativně velkým menšinovým jazykem X, většinovým jazykem Y a přílivem mluvčích různých jazyků. Během roku odjezdu je 30 % populace dvojjazyčné v Y a X a 70 % je jednojazyčné v Y. Vzhledem k tomu, že nově příchozí upřednostňují učit se Y spíše než X, procento reproduktorů X klesá.

PODÍL MLUVČÍCH VĚTŠINOVÉHO JAZYKA (Y) A MENŠINY (X)

Předpokládejme, že po 20 letech budou zavedena politická opatření na posílení výuky X nově příchozím a jejich dětem. V důsledku toho lze omezit pokles procentního podílu reproduktorů X.

Politické důsledky

Ačkoli mobilita vyvíjí další tlak na menšinové jazyky, většina již zavedených opatření jazykové politiky na ochranu menšinových jazyků je i nadále klíčová. Je-li žádoucí příchozí mobilita, je důležité vytvořit příležitosti a pobídky pro nově příchozí, aby se učili menšinový jazyk, a odstranit protínávky, jako jsou vysoké přímé nebo nepřímé náklady na učení.

Reference a prohlubování

- Fishman, J.A. (1991). *Změna jazykového posunu: Teoretické a empirické základy pomoci ohroženým jazykům*. Clevedon: Vícejazyčné záležitosti.
- Grin, F. (2016). Výzvy menšinových jazyků. *Ve V. Ginsburgh a S. Weber (Eds.), Palgrave Handbook of Economics and Language* (s. 616–658). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Optimální jazyková politika pro zachování menšinového jazyka. *Matematika Sociální vědy* 81, 8–21.

18 Zásady Quel pomáhají předvídat konfliktní potenciál etnických a jazykových rozdílů?

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapešť

Etnické, jazykové nebo náboženské rozdíly mohou vést ke konfliktům, když jednotlivci a skupiny soutěží o moc, materiální a symbolické zdroje. Jazyk (nebo jakákoli složka kultury) však sám o sobě nezpůsobuje konflikt. Jedná se spíše o „poruchovou linii“, podle níž konflikty mohou krystalizovat, když jazykové nebo kulturní rozdíly vedou k neslučitelným politickým požadavkům nebo nerovnému přístupu k socioekonomickým příležitostem ve státech. Příspěvek se zaměřuje na příčinné faktory vedoucí k rozvoji konfliktů na etnolingvistických linkách.

Co nám ten výzkum říká?

Pravidla a postupy, jimiž se řídí jazyk ve správě, právu, vzdělávání, sdělovacích prostředcích, veřejném značení a komunikaci s orgány a poskytovateli veřejných služeb, ovlivňují zájmy a identitu jednotlivců. Jazyk je proto ve vícejazyčných společnostech nevyhnutelně zpolitizován.

Konflikty mezi většinou a jazykovými menšinami jsou podněcovány logikou územního národního státu a asymetriemi moci tam zakódované. Moderní národní státy, zejména od 19. století, téměř systematicky upřednostňovaly etnické většiny („majitelské národy“). Názory většiny a menšin jsou často v rozporu s výkladem reality a/nebo s požadovaným modelem vztahů mezi státem a menšinou.

Dynamika konfliktů se liší v důsledku rozdílů v historicky vytvořených administrativních strukturách, mocenské souhvězdí a relační pozici menšin a většiny na různých úrovních. Sebevnímání mnoha evropských společností a jednojazyčných států nadále utváří politická rozhodnutí a ani oficiální multijazyčnost nemusí nutně odstraňovat konflikty mezi jazykovými komunitami.

Makroživotní prostředí není vždy užitečné: mezinárodní standardy práv menšin jsou často zpochybňovány a podřízeny geopolitickým zájmům; bez silného a společného evropského režimu práv menšin nejsou členské státy EU povinny podávat zprávy o neprovádění závazků týkajících se ochrany menšin; a nadřazenost národní politiky politických stran často převažuje nad vlivem podmíněnosti EU.

Ilustrace a důkaz

Vzorce konfliktů se liší jak mezi jednotlivými státy, tak v rámci jednotlivých států. Terénní výzkum v regionu

Vojvodina Srb ukazuje, že některá místa mají harmonické soužití etnických a jazykových komunit a multijazyčnost se v praxi promítá do téměř nepostřehnutelné pasáže z jednoho jazyka do druhého (např. Belo Blato/Nagyzerzsébetlak/Biele Blato). Na druhé straně vypukly konflikty v jiných regionech v důsledku přílivu velkého počtu srbských uprchlíků z Chorvatska a Bosny a Hercegoviny po válkách na počátku 90. let 20. století. Projevy konfliktu zahrnovaly nárůst etnicky motivovaných incidentů (graffiti, poškození soukromého majetku, náboženské a pamětní předměty, jakož i verbální a fyzické útoky) proti menšinám. Zobecněním z těchto výsledků a s přihlédnutím k napětí pozorovanému v jiných souvislostech můžeme identifikovat několik protichůdných procesů. Jsou shrnuty v příložené tabulce.

Politické důsledky

Mnohonárodnostní a multijazyčné historické složení evropských států by mělo být odpovídajícím způsobem zohledněno v právních předpisech. Etnokulturní spravedlnost a loajalita ke společnému státu vyžadují kombinaci neutrálních a skupinově citlivých předpisů a politik, začlenění identity národnostních menšin do společných koncepcí (např. začlenění jejich jazyka do veřejných institucí) a institucionální záruky jejich kulturní reprodukce. Nesecešní menšinová tvrzení musí být považována za legitimní prvek při zpochybnění podmínek politického začlenění do multietnické demokracie.

Etnický a jazykový pluralismus by se měl odrážet v politických řešeních využívajících různé úrovně správy (národní, regionální a místní), zdokonalit rozdělení pravomocí mezi těmito orgány a vytvořit asymetrii ve prospěch jazyků, které nejvíce potřebují ochranu. Politická řešení týkající se multijazyčnosti by rovněž měla odrážet doplňkový („doplňkový“) přístup namísto „subtraktivního“ přístupu, který by umožnil studium úředního jazyka státu jako druhého jazyka, který je nezbytný pro zaměstnanost a sociální mobilitu, a zároveň posílil mateřský jazyk jako první jazyk nezbytný pro potřeby identity, psychologie a bezpečnosti.

Odkazy a prohlubování:

Csergő, Z. (2007). *Mluvení o národu: Jazyk a konflikty v Rumunsku a na Slovensku*. Ithaca, NY & Londýn:

Cornell University Press.

Grin, F. (2005). Jazyková lidská práva jako zdroj politických směrů: Kritické posouzení. *Časopis Sociolinguistics*, 9 (3), 448–460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Jazyk: Právo a zdroj. Blíží se k jazykovým lidským právům*. Budapešť: Středoevropský univerzitní tisk.

Varenes, F., (2011). Jazyk, etnické konflikty a mezinárodní právo. *Časopis etnických studií*, 65, 8–35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Mimo mezinárodní podmíněnost. Místní rozdíly v zastoupení menšin ve střední a jihovýchodní Evropě*. Baden-Baden: To je v pořádku.

PROCES VYVOLÁVÁJÍCÍ KONFLIKTY V PŘÍPADĚ ETNICKÝCH A JAZYKOVÝCH „PRÁVNÍCH LINIÍ“

1. Neodůvodněná bezpečnost etnických a jazykových otázek: většinové elity interpretují kulturně formulované požadavky menšin jako ohrožení integrity státu; nedůvěra institucí oddělených od menšin jako míst protistátního nacionalismu; z pohledu menšin se pojem sdílené identity pojatý znárodnujícím státem a zavedení etnokulturní neutrality a neutrální regulace pro skupinu stávají podezřelou jako kodexy asimilace. Mezi další příklady patří Estonsko, Francie, Řecko, Rumunsko a Slovensko.
2. Porušení, omezení užívání nebo omezení rozsahu nabytých (jazykových) práv menšin: neskrytá devalvace stavu menšinového jazyka v administrativě, vzdělávání atd. Příklad: Ukrajina.
3. Etnický mandát: přerozdělování hranic správních nebo volebních obvodů s cílem rozdělit menšinové obyvatelstvo koncentrované na území, zvrátit status majoritní menšiny a/nebo minimalizovat volební pravomoc menšinových komunit a/nebo jejich šance na to, aby požívaly svých práv. Například na Slovensku (administrativní reorganizace, 1996).
4. Sporné znaky totožnosti mezi většinovým a menšinovým obyvatelstvem, které existují na společném území: konkurenční úsilí o propojení území s jazykem a zavedení umělé územní kontinuity při označování fyzického prostoru a fungování veřejných institucí (s případným nadměrným významem jazyka jako znaku národní identity ve vztahu k jazyku jako prostředku komunikace). Například v Bosně a Hercegovině, Kosovu a Makedonii.
5. Jednostranné aktivismus rodičovských států a mimoúzemní postupy budování národa: úsilí o posílení vazeb s rodičovským státem způsobem, který minimalizuje pocit sounáležitosti menšin se zemí jejich bydliště. Například v Bulharsku, Maďarsku, Rumunsku, Srbsku (ve vztahu k sousedním státům).
6. Konkurenční úsilí o budování národa odhaluje tzv. koetnické/spolunárodnictví nebo „přechodné“ menšiny neslučitelným tlakům na loajalitu. Například Bunjevci, Čams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (jihovýchodní Evropa).

19 Proč nestačí naučit se pouze jeden z úředních jazyků ve vícejazyčném kontextu?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Obecně se uznává, že výuka úředního nebo národního jazyka hostitelské země je ústředním prvkem integrace přistěhovalců do hostitelské společnosti. *Akční plán pro integraci státních příslušníků třetích zemí Evropské komise na rok 2016* uvádí, že „učení se jazykem cílové země je zásadní pro to, aby státní příslušníci třetích zemí uspěli v procesu integrace“ (Evropská komise, 2016: 7). Stále více evropských zemí uplatňuje jazykové požadavky na migranty, kteří chtějí získat status pobytu nebo občanství.

Je zajímavé, že země určení je implicitně považována za jednojazyčný rámec, ačkoli řada členských států EU má více než jeden úřední jazyk nebo uznává různé regionální a/nebo menšinové jazyky. Proč se v některých případech mohou migranti nebo by se měli naučit více než jeden z jazyků, jimiž se hovoří v těchto vícejazyčných kontextech?

Que nám říká výzkum ?

Rozsah jazykových požadavků ve vícejazyčných souvislostech vyvolává především napětí mezi podporou mobility migrantů a jejich začleněním do hostitelské společnosti. Upřednostnění mobility před začleněním by znamenalo zavedení minimálních jazykových požadavků na migranty a očekávat, že se ve vhodných případech naučí pouze jeden z úředních jazyků hostitelské země. Na druhé straně by upřednostnění začlenění znamenalo zavedení větších jazykových požadavků na migranty a očekávání migrantů v mnohojazyčné zemi, aby se naučili dva nebo více úředních jazyků, aby se mohli plně podílet na společenském, kulturním a politickém životě.

Počet jazyků, které se mají naučit migranti, kteří přicházejí do oficiálně vícejazyčného prostředí, závisí také na mocenských vztazích v jazykovém souhvězdí hostitelské společnosti. Mnoho mnohojazyčných států nebo regionů se vyznačuje asymetrií mezi většinovým jazykem a menšinovým jazykem. Vzhledem k tomu, že menšinové jazyky používá méně mluvčích a často se používají pouze na části území, může být jejich vnímaná ekonomická užitečnost a atraktivita menší a migranti mohou upřednostňovat většinový jazyk. Pro výzkumníky multikulturalismu (jako je Will Kymlicka, slavný kanadský politický filozof, který se specializuje na práva a povinnosti v etnicky rozmanitých společnostech) budou muset národnostní menšiny chránit svou kulturní a jazykovou identitu a zároveň přivítat migranty, což může být legitimním důvodem k

uložení jazykových požadavků v menšinovém jazyce vedle jazykových požadavků v úředním jazyce státu (Kymlicka, 2011). Ve vícejazyčných zemích, kde je jazyková konstelace méně asymetrická a kde hospodářská soutěž nebo jazykové konflikty nejsou hlavním rysem sociální a politické situace, mohou být jazykové požadavky v jednom z úředních jazyků na druhé straně považovány za dostatečné pro začlenění migrantů do hostitelské společnosti.

Ilustrace a důkazy

V tomto smyslu různé regionální vlády, které čelí asymetrické jazykové konstelaci, považovaly za nezbytné uplatňovat jazykové požadavky specifické pro migranty, aby bylo chráněno postavení menšinového jazyka na jejich území. Například v Katalánsku regionální orgány v roce 2010 zavedly katalánské jazykové testy pro migranty pobývající v Katalánsku v rámci procesu integrace.

Naproti tomu v Lucembursku, pokud je jazyková konstelace méně asymetrická, „smlouva o přijetí a integraci“ vydaná přijímací a integrační agenturou lucemburské vlády stanoví, že migranti si mohou zvolit jazykový kurz „v jednom nebo více ze tří administrativních jazyků Lucemburska, a sice lucemburštiny, francouzštiny nebo němčiny¹“. Podobně ve Švýcarsku se „dobrá znalost jednoho z národních² jazyků“ považuje za dostatečnou k získání povolení k trvalému pobytu.

Ipolitické důsledky

Závěrem lze říci, že v asymetrickém mnohojazyčném kontextu lze očekávat, že se migranti naučí nejen většinový jazyk, ale také – nebo spíše – druhý úřední nebo regionální jazyk, aby národnostní menšiny mohly chránit svou jazykovou identitu a zabránit přechodu z jazyka do dominantního jazyka. Kompromis mezi mobilitou a začleněním a napětím mezi ochranou kulturních a jazykových práv menšin a individuální svobodou migrantů lze zprostředkovávat prostřednictvím politických ujednání.

- 1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil
- 2 Federální zákon o cizincích ze dne 16. prosince 2005 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; tato charakteristika však také odráží striktně územní rozdělení úředních jazyků v zemi.

Příznivá ustanovení mohou záviset na vytvoření pobídek pro migranty, aby se naučili jazyk nebo jazyky hostitelské společnosti, a to tím, že se zlepší přístup k jazykovým kurzům v jazyce (jazycích) hostitelské země za nízké náklady, a nikoli ukládání sankcí. Jazykové požadavky by se měly zaměřit spíše na jazykové kurzy než na stanovení příslušné úrovně způsobilosti: i když lze očekávat, že se migranti naučí jeden nebo více jazyků hostitelské společnosti, nevyplývá z toho, že by všichni byli schopni tak učinit se stejným úspěchem.

Odkazy a prohlubování:

- Evropská komise (2016). *Akční plán pro integraci státních příslušníků třetích zemí*. Com(2016) 377 final.
- Grin, F. (1996). Etnický a politický jazykový konflikt, *mezinárodní vztahy*, 88, 381–396.
- Kymlicka, W. (2011). Multikulturní občanství v nadnárodních státech, *Etnicities* 11, 281–302.
- Woehrling, J. (2008). Jazykové požadavky pro

přistěhovalce, Konkrétně s ohledem na jazyky, které mají oficiální status v části území. In *Mundialització, pojava circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com request* (s. 133–172). Barcelona, Institut d'Estudis Autònoms.

OFICIÁLNÍ MNOHOJAZYČNÝ RÁMEC

Asymetrická jazyková souhvězdí

Jazykové požadavky v menšinových i většinových úředních jazycích

Příklad: migranti se musí naučit katalánsky a španělsky v Katalánsku.

Symetrická jazyková souhvězdí

Jazykové požadavky v **jednom** úředním jazyce

Příklad: migranti se mohou učit francouzsky, německy **nebo** lucembursky v Lucembursku.

20 Jak kombinovat principy teritoriality a osobnosti?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

K udělování jazykových práv v jazykově rozmanitých společnostech se často používají dva hlavní modely: teritorialita a osobnost (De Schutter, 2007). Podle zásady jazykové teritoriality (LTP) musí být jazyky zachovány územně. Stát je rozdělen do několika územních zón a v každé zóně je jazykem většiny úřední. Byly navrženy tři verze LTP¹.

► V přísné a nejoblíbenější verzi je na daném území způsobilý pouze jeden jazyk, pokud jde o (mimo jiné) veřejnou správu, politický život, soudní řízení a povinnou školní docházku financovanou státem. Dobrým příkladem je Flandry (Belgie).

► Ve slabší verzi může územní jednotka rozšířit uznání na více než jeden jazyk, ale s jasnou prioritou jednoho jazyka před ostatními (Grin, 2006), stejně jako v Quebecském vzdělávacím systému podle svého slavného zákona 101, kde jsou jazyková práva udělována anglofonům ve formě samostatných, státem financovaných anglických škol, ale kde se očekává, že přistěhovanci a frankofoni navštěvují francouzské veřejné školy, přičemž anglické školy omezují pouze na angličtinu.

► V dynamické verzi zásada teritoriality naznačuje, že ačkoli jsou kritéria pro udělování práv stabilní, jejich provádění se vyvíjí tak, aby odráželo vývoj demolingvistických čísel (např. Finsko) (Stojanović, 2010).

Podle zásady jazykové osobnosti (LPP) mohou být jazyková práva vykonávána osobami bez ohledu na to, kde žijí ve státě nebo podstátu. Je to model svobodné volby.

Dobrým příkladem je Brusel: občané mohou získat dokumenty, zdravotnické služby nebo vzdělávací instituce v nizozemštině nebo francouzštině. Dalším příkladem je Maďarsko, které některým menšinám poskytuje kulturní a jazykovou autonomii v celé zemi bez ohledu na jejich územní situaci v Maďarsku.

Bylo by možné kombinovat zásady teritoriality a osobnosti s cílem zlepšit mobilitu a začlenění? Zásada osobnosti může usnadnit mobilitu v rámci státu, ale a priori by neposílila začlenění. Zásada teritoriality, zejména její silná verze, by a priori upřednostňovala začlenění, ale bránila by mobilitě.

1 Některé země, například Švýcarsko, používají především striktní verzi, ale některé specifické části země používají slabší nebo dynamické verze.

Co nám ten výzkum říká?

Obě zásady však mají nevýhody. Zásada teritoriality může omezit mobilitu, zatímco zásada osobnosti může narušit začlenění. Je však možné určit možná rozšíření a kombinace těchto dvou zásad, které lze použít ke zlepšení kompatibility mezi mobilitou a začleněním (Morales-Gálvez, 2017).

► Rovné uznávání domorodých jazyků: namísto zavedení jediného jazyka jako „reiny“ území, což může vést k nadvládě největších jazykových skupin, by měla být větší podpora slabším domorodým jazykům (i když tvoří místní většinu) prostřednictvím zásady nepřímého rozdělení zdrojů dostupných pro jazykovou politiku na obyvatele. Čím méně jazyk má celkový počet mluvčích, tím více zdrojů musí obdržet. Cílem je nabízet srovnatelné služby všem jazykovým skupinám bez ohledu na jejich velikost (De Schutter 2017; Patten 2014; Grin a Vaillancourt 2015). Tato zásada vychází ze slabé verze principu teritoriality (protože více podporuje jazyk) a zavádí prvek osobnosti.

► Politika nesegregace z jazykových důvodů v rámci území s cílem sblížit lidi místo jejich oddělení: jednotné veřejné služby (zdraví, vzdělávání) jsou nabízeny ve všech uznávaných jazycích namísto jejich fyzického oddělení. Tento princip, který je z velké části formulován s osobností, podporuje studium jazyků jiných nebo jiných skupin. To podporuje společný pocit sounáležitosti a větší sociální solidaritu a spravedlnost (Miller, 1995). Provádění této politiky v povinných školách by podpořilo dvojjazyčnost a mnohojazyčnost v místních jazycích.

Ilustrace a důkaz

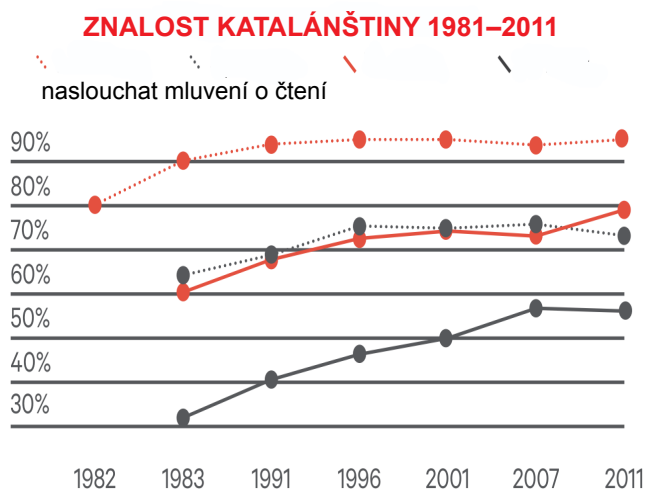
Katalánsko je dobře známým případem uplatňování rovného uznání všech původních jazyků, přičemž upřednostňuje menšinový jazyk a bez segregace občanů na základě jazyka. V tomto případě španělština (kastilánština) není pouze L1 většiny obyvatel Katalánska (55 %), ale je také obecně známa v katalánštině jako L1 (31,3 %). Znalosti katalánštiny se však během 30 let zlepšily. Současná jazyková politika byla zahájena v roce 1983. Bylo založeno na rovném uznávání obou jazyků ve veřejné správě a zároveň bylo dáno katalánskému územnímu významu pro jeho šíření (např. katalánština je hlavním jazykem školní docházky).

Politické důsledky

Celosvětovým normativním důsledkem výše uvedeného je, že mobilitu a začlenění lze lépe kombinovat ve společnostech, kde má každý právo mluvit svým vlastním jazykem a povinnost rozumět ostatním jazykům území. Právě nastíněné zásady mohou pomoci prosazovat politiky respektující hybridní identitu a vytvořit společný základ pro demokratický dialog a sociální spravedlnost. Přispívají k začlenění (protože všechny skupiny původních jazyků se mohou cítit soudržně začleněny do komunity) a mobilitě (protože každý by si rozvíjel alespoň vnímavé dovednosti v příslušných jazycích daného území, což by usnadnilo cestování v rámci podjednotek na území daného státu a mezi nimi).

Odkazy prohlubování:

- De Schutter, H. (2007). Jazyková politika a politická filozofie. O nové debatě o lingvistické spravedlnosti. *Jazykové problémy & Jazykové plánování*, 31, 1–23.
- De Schutter, H. (2014). Testování pro jazykovou nespravedlnost: Teritorialita a pluralita. *Dokumenty o státních příslušnících: The Journal of Nationalism a ethnicity*, 42, 1034–1052.
- De Schutter, H. (2017). Dva principy rovného rozpoznávání jazyků. *Kritické hodnocení mezinárodní sociální a politické filosofie*, 20, 75–87.
- Grin, F. (1996). Etnické konflikty a jazyková politika. *Mezinárodní vztahy*, 88, 381–396.
- Miller, D. (1995). *Jsme národnost*. Oxford: Oxford University Press.
- Morálka-Gálvez, S. (2017). Žít společně jako rovnocenní: Jazyková spravedlnost a sdílení veřejné koule v mnohojazyčném nastavení. *Etnika*, 17, 646–666.
- Stojanović, N. (2010). Dynamické pojetí zásady jazykové teritoriality. Zákon o jazycích kantonu Grisynů. *Politika a společnost*, 29, 231–259.

21 Jak má hegemonie „vnějšího“ jazyka vliv na domácí politiku?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Sciences Po Paris

Dominance (někdy dokonce hegemonie) anglického jazyka se vztahuje na mnohem více zemí než ty, ve kterých se mluví jako první jazyk velkým segmentem populace. Může se také vyskytnout v zemích, které historicky nemají anglicky mluvící komunitu. Britský kolonialismus, nyní nahrazen neokoloniálními charakteristikami současných obchodních operací, má stále trvalé politické účinky, o nichž se zde diskutuje s odkazem na případ Indie.

Co nám ten výzkum říká?

Udělení statusu angličtiny na stejné úrovni jako místní jazyky vytváří dvě hlavní politická rizika:

a) Konflikty mezi jazykovými skupinami ve velkých zemích s vysokým stupněm pluralismu činí z angličtiny pohodlné a někdy údajně neutrální řešení, aby se zabránilo jazykové nadvládě. Lze však tvrdit, že to jednoduše nahrazuje jednu formu nadvlády (většinu nad menšinami) jinou – zejména v zemi, kde je angličtina jazykem bývalé koloniální moci.

... 2. února 1835, Thomas Babington Macaulay's minutou na indické jazykové politiky byla prezentována. Říká: „Musíme se nyní snažit vytvořit třídu, která může sloužit jako tlumočnická mezi námi a miliony lidí, kterým řídíme... třídu Indiánů krve a barvy, ale angličtinu vkusu, názorech, morálce a intelektu.“ Tento zápis znamená, že angličtina byla zavedena do indického vzdělávacího systému s cílem získat zaměstnance se znalostí anglického jazyka.“ (Sarah Jayasundara 2014).

Politiky, které však neřeší otázku jazykové nadvlády, protože udělují úřední status externímu jazyku (nebo nedělají nic k omezení jeho vlivu) přímo či nepřímo snižují sociálně-ekonomickou a politickou hodnotu místních jazyků ve prospěch mluvčích tohoto vnějšího jazyka. V případě Indie to přináší výhody anglofonům zevnitř i zvenčí, kteří mohou „legitimně“ zobrazit to, co belgický filozof Philippe Van Parijs nazývá „koloniální postoj“ (2011:139–141). Pokud tedy existuje vysoký stupeň pluralismu, musí zákonodárci při hledání rovnováhy mezi potřebou účinnosti a potřebou zachovat jazykovou rozmanitost postupovat obezřetně.

B) Zvolení poslanci demokratických parlamentů jsou obvykle odpovědní za vystupování jménem svých voličů a jedním z účinných způsobů, jak tak učinit, je hovořit v jejich jazyce (jazycích). V tomto ohledu Indie a EU učinily dobře, že udělily oficiální status široké škále jazyků, a umožnily tak tak zástupcům. V praxi však převaha angličtiny vyvolává vážný problém politické legitimacy, tj. ve jménu těch, kteří hovoří volenými politiky.

Ilustrace a důkaz

V případě Indie je projev neokoloniálních postojů politicky legitimizován skutečností, že existuje mnoho dalších jazyků (celkem 22), které mají oficiální status v indické ústavě. Výsledná politická dynamika se v jednotlivých případech liší v závislosti na počtu těchto „ostatních“ jazyků, které byly takto marginalizovány, a na jejich demolingvistické váze; v Indii je angličtina mateřským jazykem přibližně 0,2 % populace.

Angažování elit, stejně jako v Indii, odvozuje místní komunity vnějším aktérům, historicky zahraničním mocnostem a dnešním (mezinárodním) společenstvem. Lze argumentovat tím, že když poslanci hovoří dominantním vnějším jazykem (možná angličtinou nebo hybridem angličtiny a místním jazykem, což v Indii často znamená hindština), hrozí jim, že budou zastupovat zájmy menšiny anglofonů více než zájmy voličů, jejichž mateřským jazykem není angličtina. Obecněji řečeno, zvýšené používání dominantního vnějšího jazyka tak může vytvořit jazykovou mezeru mezi politickou třídou a jejími voličy. Odolat jazykové nadvládě prostřednictvím politik, které podporují hodnotu a veřejné používání místních jazyků, může přispět k pocitu posílení postavení lidí.

Politické důsledky

Zkušenosti Indie naznačují, že udělení oficiálního statusu cizímu jazyku je problematické a může podryvat základní hodnoty, které obvykle podporují demokratický politický život. Tento bod si zaslouží zvláštní pozornost, pokud i) dominantní nebo hegemonický vnější jazyk byl zaveden koloniálními podniky a ii) tam, kde existuje vysoký stupeň pluralismu, jako v EU. Z toho vyplývá, že použití dominantního vnějšího jazyka v sociálních a politických

oblastech, do nichž jsou občané zapojeni, nelze považovat za optimální strategii. Používání dominantního jazyka externě by mělo být místo povzbuzení zvažováno pouze pro funkce omezené na jasně vymezené kontexty.

Reference a hloubky:

Jayasundara, S.N. (2014). Rozvoj politiky jazykového vzdělávání: Indická perspektiva; a View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and*

Research Publications (Pohled z Tamil Nadu, International Journal of Scientific and Research Publications), 4: 11, 1–3.

Ramachandran, V. (2011). Indický federalismus v přechodné fázi: Od asymetrie k multikulturalismu. V Gopa Kumar (Ed.), *zahraniční politika, federalismus a mezinárodní smlouvy* (s. 68–77). Nové Dillí: Publikace nového století.

Van Parijs, P. (2011). *Jazyková spravedlnost pro Evropu a pro svět*. Oxford: Oxford University Press.

22 Jak by měly sousední státy spolupracovat při řízení rozmanitosti?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Tradiční pohled národních států na jazykově homogenní společnosti nikdy nebyl velmi realistický a v době mobility, kdy lidé často překračují státní hranice, se stává čím dál tím méně. Nový přístup k řízení rozmanitosti zahrnuje nejen mezinárodní ochranu práv menšin, ale také dvoustrannou spolupráci mezi státy.

Vyvstává tedy otázka, jak mohou sousední státy v této oblasti spolupracovat, a zejména, jak lze charakteristiky „vzájemnosti“ „začlenit“ do dvoustranné spolupráce s cílem rozšířit jazyková práva menšinových etnolingvistických komunit.

Co nám ten výzkum říká?

Vytváření homogenizačních států, pohybů hranic, dobrovolné nebo povinné výměny obyvatelstva, které napodobují státní politiku a asymetrii mezistátní a vnitrostátní mocenské asymetrie, vytvořily kontext, v němž jsou menšiny často ve znevýhodněném postavení. Kromě mezinárodního režimu práv menšin poskytuje trojstranný vztah mezi „rodičskými státy“, „hostitelskými státy“ a národnostními menšinami dobrý výchozí bod pro porozumění sousedským vztahům v tomto ohledu. Za prvé, pojem „rodičský stát“ musí být uplatňován s opatrností, aby se zabránilo „základnímu“ čtení jazyka a identity. To dává smysl například v případě maďarských mluvčích žijících v Transylvánii, německých a dánských mluvčích žijících na severu a jihu Šlesvicka. Na druhé straně to nemá smysl pro francofony, Italy nebo Němce žijící ve Švýcarsku, kteří se nepovažují za francouzštinu, italštinu nebo němčinu nebo kteří nepovažují Francii, Itálii nebo Německo za „rodičovské státy“ (společný jazyk nemusí nutně znamenat společnou historii a stejnou identitu).

Stručně řečeno, pojem etnolingvistické příbuzenství je politicky nabitý a obtížně zvládnutelný, ale často se vrací a vyžaduje zručnou léčbu. Sousední státy obecně spolupracují v politických otázkách na základě vzájemnosti. Pokud jsou otázky identity a práva menšin na pořadu jednání mezi „rodičským státem“ a „hostitelským státem“, může být dvoustranná spolupráce a vzájemnost obzvláště problematické.

Ve dvoustranných vztazích lze reciprocitu v tomto případě chápat buď jako soubor vzájemných, ale jednostranných opatření na podporu příslušných „rodičovských menšin“, nebo jako právní vzájemnost zakotvenou ve dvoustranných dohodách. Podle mezinárodního práva lze jednostrannou podporu mateřského státu jeho menšinám -rodičežijícím

zahraničí přijmout pouze ve výjimečných případech (v oblasti kultury, vzdělávání nebo jazykových služeb – viz Benátská komise 2001). Zvláštní dvoustranné smlouvy o menšinách jsou vzácné, ale smlouvy o dobrých sousedských vztazích často obsahují ustanovení o právech menšin – ve většině případů za stejných podmínek.

Ilustrace a důkaz

Některé případy jsou symetrické (např. v případě dánské menšiny v severním Německu a německé menšiny v jižním Dánsku), což činí reciprocitu pro dotčené vlády přirozenou strategií, jak dokládá společná Bonnsko-kodaňská dohoda z roku 1955. Ve středu národních válek v bývalé Jugoslávii a rostoucího etnického napětí ve východní a střední Evropě byla slovinsko-maďarská smlouva o menšinách z roku 1992 také dobrým příkladem stejného vzájemného přístupu.

Jakvšak ukazují oba případy, reciprocita funguje pouze v případech, kdy komunity „rodičovské menšiny“ žijící na obou stranách hranice mají podobnou demografickou velikost. V mnoha situacích je však v důsledku demolingvistické asymetrie obtížnější uplatňovat reciprocitu. Například v Itálii žije malá chorvatská menšina, která žije v Itálii, zatímco významná italská menšina žije v Chorvatsku. Po pádu Jugoslávie byla Itálie schopna podepsat smlouvu s Chorvatskem o právech menšin (1996), kde je tato asymetrie zřejmá (většina ustanovení odkazuje na povinnosti Chorvatska vůči jeho italské menšině). V jiném podobném kontextu jsou ustanovení dvoustranných smluv z roku 1995 týkajících se menšin na Slovensku a v Maďarsku formulována plně recipročním jazykem, ačkoli maďarská menšina na Slovensku je přibližně dvacetkrát větší než slovenská menšina v Maďarsku. Stejně jako ve všech vztazích mezi státy může mít pro dvoustrannou spolupráci v oblasti práv menšin zásadní význam rovnováha moci, přístup širšího mezinárodního společenství a další nepravní prvky. Jak prokázala Vojvodina (srbská oblast sousedící s Maďarskem, kde žijí různé menšinové komunity), jazyk může být v tomto ohledu obzvláště důležitý. Většina každodenních bojů souvisí s používáním jazyka na veřejnosti. Ve skutečnosti existuje silná korelace mezi veřejným užíváním maďarštiny a demografickým poměrem Maďarů – touha zvolit menšinový jazyk negativně koreluje se symbolickou nadvládou jazykové většiny. Na druhé straně by úzké vazby s Maďarskem, migrační

trendy a přístup k maďarskému občanství mohly v konkrétních situacích zvýšit společenskou prestiž menšinového jazyka.

Politické důsledky

Na sousedskouspolupráci mezi státy se mezinárodní dohody vztahují pouze částečně. Důležitá jsou rovněž jednostranná opatření přijatá rodičovskými státy na podporu svých „rodičovských menšin“, jako je finanční podpora nebo extrateritoriální občanství. Státy by měly lépe zohlednit specifické potřeby a situace různých menšinových komunit a odmítnout automatickou vzájemnost. Zároveň by měly být jednostranné politiky mateřského státu lépe koordinovány s „hostitelskými státy“, aby menšinám poskytovaly smysluplnou podporu. V této souvislosti může extrateritoriální občanství pomoci příslušníkům mateřských menšin vytvářet kontexty související zejména s migrací a mezinárodní mobilitou, v nichž se mohou projevit (identifikovat a kategorizovat) jako příslušníci

přeshraničního státu.

Odkazy a prohlubování:

ARP, B. (2008). *Mezinárodní normy a normy pro ochranu národnostních menšin*. Haag: To je Brill.

Brubaker, R. (1996). *Nacionalismus přeformulován*. Cambridge: Cambridge University Press.

Halász, I. (2006). Modely ochrany Kin-Minority ve střední a východní Evropě. V O. Ieda (Ed.) *Za svrchovaností: Od zákona o právním postavení k nadnárodnímu občanství?* (s. 255–280). Sapporo: Univerzita Hokkaido.

Benátská komise (2001). *Zpráva o preferenčním zacházení s národnostními menšinami, kterou přijal Benátská komise na svém 48. plenárním zasedání (Benátky, 19.– 20. října 2001)* CDL-INF(2001)019-e.

23 Proč je důležité viditelné rozpoznání (např. na dopravních značkách atd.) menšinového jazyka?

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Vizuální reprezentace jazyka je součástí jazykového prostředí. Ve většině případů odráží relativní sílu a stav různých jazyků. Jazyková krajina území může mít informační funkci a symbolickou funkci. Přítomnost menšinového jazyka a způsob, jakým je jazyk viditelný ve veřejném prostoru, jsou důležité pro mluvčí menšinových jazyků: Používání jazyka v úředním a soukromém značení má vliv na to, jak lidé vnímají status různých jazyků, a ovlivňuje jazykové chování řečníků.

Co nám ten výzkum říká?

Současný výzkum jazykového prostředí studuje širokou škálu a způsoby používání vizuálního jazyka. Termín byl poprvé vyvinut ke studiu etnolingvistické vitality francouzštiny v Quebecu. Později Scollon a Scollon stanovili základní metodu kvalitativního a geosemiotického výzkumu nápisů a znaků. Jeho zásadním příspěvkem k socio-lingvistickému popisu konkrétní komunity, regionu nebo města bylo posoudit zobrazení a tlumočení různých menšinových jazyků v jazykovém prostředí. Zaměření na výzkum lze dnes rozšířit i na digitální platformy provozované veřejnými orgány: může rovněž poskytnout cenné informace o vizuálním znázornění jazyků.

Existují dva důležité a vzájemně závislé přístupy. Sociolingvistům poskytuje přehled o možných rozdílech mezi politikou úředních jazyků (jak ukazují názvy ulic, názvy oficiálních budov a správních úřadů atd. – tj. dimenze „shora dolů“ politiky) a skutečným dopadem politiky na používání jazyků jednotlivci, zejména v soukromých jazykových známkách, které mohou nebo nemusí být regulovány v závislosti na daném případě.

Pokud tomu tak není, použití různých jazyků v obchodním značení, viditelném ve veřejném prostoru, poskytuje vodítka na větší rozměr „zdola nahoru“, tj. to, co obyvatelé sami těmto jazykům připisují. Z právního hlediska může „oficiální“ jazyková krajina (oficiální toponymie, názvy ulic, názvy veřejných budov atd.) poskytnout informace o normách, jimiž se řídí úřední značení a provádění těchto norem.

Tyto dva názory jsou užitečné pro objasnění skutečného začlenění menšin do společnosti. Obecně (s výjimkou územních jazykových režimů s vysoce vymezenými jazykovými regiony, jako ve Švýcarsku), je pravděpodobné, že většinový národní jazyk bude

používán častěji ve veřejné sféře, a to i v oblastech, kde menšiny žijí ve velkém počtu, neboť ve většině případů má většinový jazyk privilegovaný status a může být dokonce jediným uznávaným jazykem. Právní status jazyka má v tomto ohledu zásadní význam: očekává se, že úřední jazyky budou používány ve veřejných institucích a budou se odrážet na veřejných známkách (názvy institucí, úřadů atd.). V některých regionech mohou mít menšinové jazyky stejné postavení jako většinový jazyk (např. v regionu Jižní Tyrolsko v Itálii).

Státy mají při určování pravidel pro používání veřejného jazyka značný prostor pro uvážení. Mezinárodní normy v oblasti lidských práv uznávají právo svobodně používat svůj jazyk v písemné a ústní komunikaci v soukromé sféře (články 26–27 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech). V evropském kontextu smlouvy vypracované pod záštitou Rady Evropy, jako je Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (FCNM) a Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků (ECRML), uznávají právo mluvčích menšinových jazyků používat svůj jazyk v soukromých označeních přístupných veřejnosti (čl. 11 odst. 2 a čl. 7 odst. 1 písm. d) ECRMM).

Za určitých okolností se toto právo vztahuje i na používání menšinového jazyka na úředních označeních (čl. 11 odst. 3 úmluvy FCNM a čl. 10 odst. 2 písm. g) ECRML). V tomto ohledu má zásadní význam řádné provádění mezinárodních norem pro používání menšinových jazyků, neboť po podpisu a ratifikaci nemusí vždy následovat odpovídající vládní opatření.

Ilustrace a důkaz

V regionech, kde se oficiálně používá menšinový jazyk, bude mít provádění stávajících zákonů téměř jistě dopad na oficiální prostředí. Jiná situace nastává v oblastech, kde žijí mluvčí menšinových jazyků, ale kde se jejich jazyk oficiálně nepoužívá – v takových případech bude jeho viditelnost záviset mnohem více na sociolingvistických faktorech (viz ilustrace).

Vedle právního uznání může hrát roli i socio-historická hierarchie jazyků: menšinový jazyk, který je úředním národním jazykem v jiném státě, může být lépe zastoupen, zejména v pohraničních oblastech. Mluvčí regionálních menšinových jazyků mohou mít potíže při hledání vizuálního uznání svého „jedinečného“ jazyka. Kromě toho se provádění příslušných právních předpisů

o používání jazyků ve veřejném prostoru může lišit v závislosti na sociálně-ekonomickém postavení mluvčích těchto různých jazyků. Nejen to, co vidíme, ale i to, co nevidíme, může být informativní, například romský jazyk může být méně viditelný než ostatní menšinové jazyky i v oblastech, kde všechny menšinové jazyky mají stejné oficiální uznání (viz Bartha- Laihonen- Szabó 2013: 14).

Politické důsledky

Jazykové prostředí je ovlivněno komplexním vzájemným působením sociálních a právních faktorů a ve většině případů je třeba přijmout konkrétní politická opatření, aby se zajistilo plné provedení právních ustanovení a usnadnilo používání menšinových jazyků ve veřejném prostoru. Tato politická opatření musí zohledňovat sociální kontext, v němž žijí řečníci menšinových jazyků. Je rovněž důležité, aby politická činnost byla koherentní. To někdy znamená izolovat politická opatření od místních politických hledisek a připomenout, že rozpočtová omezení obecně nejsou přesvědčivými argumenty proti nim (další náklady na přechod od jednojazyčného k dvojjazyčnému značení jsou obecně minimální). Tvůrci politik zohlední nový vývoj, zejména digitální veřejné služby, jako nové oblasti, v nichž lze bez územních omezení snadno dosáhnout rovného zastoupení různých jazyků. Ochrana menšinového jazyka přijetím veřejného značení, které jej zviditelňuje, je podporována mezinárodními standardy a může rovněž vést k lepší integraci menšinových a většinových komunit na místní úrovni.

Reference a prohlubování

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájékp kisebbségben es többségben. *Pro minoritate*, 9, 13–28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Jazyková krajina a menšinové jazyky, *International Journal of Multilingualism*, 3, 68–80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Jazyková krajina a etnolingvistická vitalita: empirická studie, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23–49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Discourses in Place: Jazyk v hmotném světě*. Londýn: Routledge
- Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Jazyková krajina: Rozšíření Scénérie*. Londýn: V Routledge.

Nalevo: vícejazyčné panely bez řádného překladu ve Vojvodině, Srbsko: nápisy v srbštině, slovenštině a maďarštině cyrilice na základní škole Belo Blato/Nagyerzsébetlak/Biele Blato, ale bez překladu názvu školy a názvu obce. V centru: plně dvojjazyčné znamení na Bolzano/Bozen nádraží v Itálii. Vpravo: Dvojjazyčné znaky v Dunajské Středě/Dunaszerdahely na Slovensku (různá velikost a barvy, odrážející hierarchii úředních jazyků).

24 Umožňuje subsidiarita komplexnější jazykové politiky?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budapest

Subsidiaritu lze použít jako obecnou zásadu ke zlepšení koordinace mezi úrovněmi správy (místní, regionální, vnitrostátní, nadnárodní [EU]). Může rovněž vést meziúrovňovou spolupráci v oblasti jazykové politiky.

Politické struktury členských států EU se liší svým stupněm decentralizace v závislosti na jejich státních tradicích a jazykových režimech formovaných historickým vývojem a institucionálními uspořádáními, tj. historickými a institucionálními základy jejich řízení rozmanitosti. Obecně platí, že většina struktur má tři úrovně (vnitrostátní; regionální/provinční; místní/obecní). Skutečným problémem je rozdělení pravomocí mezi tyto úrovně a to, jak toto rozdělení pravomocí reaguje na současné výzvy (včetně asymetrie moci, začlenění a dynamiky) a přispívá k soudržnosti prostřednictvím (místního) začlenění a mobility. Otázkou je, zda zkušenost s případovými studii naznačuje, že určitý druh distribuce funguje pro efektivní jazykové politiky lépe než jiné, a pokud ano, za jakých podmínek. Je třeba mít na paměti, že zvažované otázky, a tudíž i odpovědi, se mohou lišit v závislosti na druhu jazykových politik, o nichž hovoříme (ochrana „jedinečného regionálního nebo menšinového jazyka“, přidělení jazykových práv národnostní menšině, integrace migrantů atd.

Co nám ten výzkum říká ?

Zásadní otázkou subsidiarity, má-li být začleněna do evropského kontextu, je rozdělení pravomocí mezi členské státy (které je pak mohou přenést na regiony a obce) a orgány EU v rámci celkového projektu evropské integrace.

Tato zásadní otázka má při aplikaci na jazykové otázky zvláštní význam.

Porozumění jazykovým právům a mnohojazyčnosti založené na subsidiaritě by mělo být založeno především na nejmístnějším orgánu, který je schopen dávat smysl a účinek jazykovým právům a udělovat pravomoci a odpovědnost větším a komplexnějším organizacím, které mohou zasahovat s cílem pomoci při uplatňování jazykových práv. Subsidiarita je poněkud paradoxní zásadou, neboť přesahuje strnulý dualismus států a mezinárodního společenství, omezuje zásahy a zároveň jej požaduje. Tato dualita je stále patrná v

pozoruhodné nejednoznačnosti, která obklopuje uplatnění zásady a velkou část neshody ohledně jejího správného uplatňování a překlada do praxe jazykových práv.

Ilustrace a důkazy

Volby jazykové politiky a řízení jazykové rozmanitosti se v jednotlivých případech liší v závislosti na historické trajektorii, která je utvářena různými kombinacemi etnické demografie, územní koncentrace, správní struktury, místních postupů a uplatňování mezinárodních norem, které jsou omezeny a vedeny implicitními nebo explicitními státními tradicemi v politických institucích, přiřazováním moci a zásahům státu do různých jazykových společností. Federalistické a jednotné státy ztělesňují různé jazykové ideologie a jazykové hierarchie odrážející různé mocenské vztahy a názory na vztah mezi národem, státem a rozmanitostí.

Rozdíly od oficiálně jednojazyčných států (např. Francie, Řecko, Rumunsko, Slovensko) povícejazyčně federální státy (např. Belgie, Kanada, Švýcarsko) ilustrují rozmanitost státních tradic, jakož i nesrovnalosti a rozdíly mezi jazykovou politikou a sociolingvistickými skutečnostmi.

Pokud jde o problém asymetrie moci, zdá se, že rozlišování mezi menšinovými a ohroženými jazyky v rámci flexibilního územního přístupu upřednostňujícího mnohojazyčnost a uplatňování „aditivní“ mnohojazyčnosti se jeví jako vhodné řešení. Aditivní přístup je doplňkový (a poněkud pozitivní) přístup, který podporuje zachování rozmanitosti, na rozdíl od „subtraktivní“ mnohojazyčnosti, která vylučuje. Umožňuje studium úředního jazyka státu jako druhého jazyka (nezbytného pro zaměstnanost a sociální mobilitu) a zároveň posiluje mateřský jazyk jako první jazyk (nezbytný pro potřeby identity, psychologické a bezpečnostní potřeby). Uplatňuje asymetrické zacházení s nerovnými případy a dává mluvčím menšinových a ohrožených jazyků větší moc a vliv než jejich počet. To je součástí relativního pohledu na rovnost, podle něhož lidé žijící v různých podmínkách a podmínkách nejsou podobné a v některých ohledech vyžadují odlišné politické, právní a sociální zacházení. Aditivní mnohojazyčnost je proto schopna sladit rozdíly ve statusu jazyků s rovností ve světě, kde jsou práva

většiny implicitní a kde jsou práva menšin považována za „zvláštní“ a musí být odůvodněna. Pokud jde o problém začleňování, větší decentralizace teritorialismu se může ukázat jako přiměřená reakce na situaci menšin v rámci menšin. Pokud jde o problém dynamiky, změny etnodemografického složení a neustálých migračních toků mohou zpochybnit legitimitu jazykového režimu.

Politické zapojení

Odchýlením se od rigidního výkladu zásady teritoriality a zavedením asymetrií podporujících rozmanitost a toleranci můžeme uplatňovat flexibilní formy teritoriality, které nemají nic společného s jazykovou segregací a které lze ve skutečnosti sladit s jazykovou rozmanitostí, využitím různých úrovní správy, upřesněním rozdělení pravomocí mezi těmito orgány, vytvořením asymetrií ve prospěch jazyků považovaných za slabší a vyžadující ochranu a využitím decentralizace jako jedné z nejlepších záruk demokracie. Jazykové politiky založené na teritorialitě jsou rovněž spojeny s pojmem začleňování. Například ve Walesu by začlenění nově přichozích (ať už hovoří anglicky nebo polsky) do velšské společnosti (např. v regionech, jako je Ceredigion nebo Dyfed) velmi prospělo ze silné teritoriality, která chrání a podporuje

Velštinu.

Odkazy a prohlubování:

- Burckhardt, T. (2016). Překlenutí teritoriality. Vícejazyčná tvorba právních předpisů a koncepce švýcarského jazykového režimu. Dokument přednesený na Generální konferenci ECPR 2016 (Praha 8.–10. září).
- Kardinál, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). *Státní tradice a jazykové režimy*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Grin, F. (1995). Kombinace přistěhovaleckých a autochtonních jazykových práv: Územní přístup k mnohojazyčnosti. V T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *jazyková lidská práva: Překonání jazykové diskriminace* (s. 31–48). Berlín: Gruyterovy ovce.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Dynamika federalismu: Belgie a Švýcarsko ve srovnání. Pracovní dokument č. 138 (Leuven Centre for Global Governance Studies, duben 2014)

25 Jak můžeme umožnit mobilním důchodcům plnit své povinnosti a uplatňovat svá práva?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Klíčovým faktorem pro usnadnění mobility i začlenění je to, že mobilní osoby mohou uplatňovat svá zákonná práva a plnit své právní povinnosti. V případě vnitroeurovského odchodu do důchodu není mnoho mobilních důchodců dostatečně informováno o svých právech a povinnostech kvůli zadní části jazyka. Mohou také potřebovat konkrétní informace o svých právech a povinnostech, jako jsou migranti v rámci Evropy a evropské občany. Co by měli tvůrci politik učinit, aby jim takové informace poskytli, a jaké jazykové iniciativy jsou v tomto ohledu zapotřebí?

Co nám ten výzkum říká?

Jak ve vědecké literatuře, tak ve veřejné diskusi existují různé pojmy začleňování ve vztahu k migrantům. Některé pojmy se zaměřují na kulturu a vyžadují, aby buď přistěhovalci byli přirovnáni ke kultuře hostitelské země, nebo aby hostitelské společnosti přijaly multikulturní politiky, které uznávají podporují menšinové kultury. Jiní se zaměřují na rovná práva a občanské povinnosti domorodých a přistěhovalců, pokud jde o kulturní návyky jako věc osobní volby. Tento přístup se běžně označuje jako občanská integrace.

Z hlediska občanské integrace je nezbytné, aby migranti měli dostatečné informace o svých právech a povinnostech v nové zemi původu. V případě mezinárodní migrace důchodců patří mezi důležité oblasti podmínky legálního pobytu, daně a poplatky, práva na zdravotní péči a sociální pojištění, politická práva a otázky místního bydlení. Výzkum však ukazuje, že mnoho starších lidí, kteří hledají lepší kvalitu života, postrádá důležité informace o místních zákonech a předpisech.

Jedním z důvodů je, že přistěhovalci v důchodu mají často omezenou znalost místního jazyka. Dalším důvodem je, že orgány hostitelské země často považují mezinárodní migraci důchodců za součást odvětví cestovního ruchu a vnímají migranty spíše jako návštěvníky než přistěhovalce a nové občany. Právní a občanské informace této skupiny proto nejsou prioritou.

Ilustrace a důkaz

Výzkum projektu MIME naznačuje, že občanská integrace je nejrealističtější přístupem k začleňování v kontextu mezinárodní migrace důchodců. Kulturně orientované přístupy k začleňování by ukládaly nerealistické požadavky na migranty nebo hostitelské

společnosti a ve skutečnosti by mohly omezit formu mobility, která poskytuje velkému počtu starších Evropanů lepší kvalitu života.

Výzkum MIME zdůrazňuje několik možných způsobů, jak podpořit občanskou integraci mobilních důchodců. Zahraniční organizace jsou užitečným kanálem pro šíření společenských informací migrantům v důchodu. Velké destinace pro odchod do důchodu mají často dobře rozvinutou infrastrukturu v etnických klubech, sdruženích a církvích, kde se obyvatelé v důchodu setkávají a setkávají se se svými krajany. Tyto organizace často poskytují informace o místních otázkách v mateřském jazyce důchodců. Místní orgány mohou usilovat o spolupráci s těmito organizacemi za účelem šíření příslušných informací. Etnické organizace však nedosahují všech zahraničních důchodců. Užitečným doplňkem jsou oficiální informace (vytištěné nebo on-line) přeložené do mateřského jazyka migrantů nebo angličtiny.

Některé obce s velkým počtem migrantů v důchodu otevřely kanceláře zahraničních rezidentů s vícejazyčnými zaměstnanci, aby pomohly v praxi a usnadnily kontakty s ostatními místními úředníky.

Na místní úrovni lze hledat konkrétnější řešení. Například informace o místních registračních pravidlech, což je důležitá otázka ve španělském případě zkoumaném ve studii MIME, by mohly být poskytnuty, když cizinci zaregistrují nákup domu nebo bytu od notáře.

Studie MIME ukazuje, že práva spotřebitelů jsou obzvláště znepokojena zahraničními důchodci, kteří neznají místní jazyk. Existují například zprávy o nezodpovědných telefonních prodejích cizincům se špatnými jazykovými znalostmi. Telefonní linky pomoci, zejména interaktivní systémy hlasové reakce, mohou být rovněž obtížně použitelné pro starší osoby z důvodu jazykových problémů.

Otázka práv a povinností má také evropský, a tudíž nadnárodní rozměr. Vnitroeurovská migrace důchodců probíhá v rámci volného pohybu a „evropského občanství“. Je rovněž ovlivněna různými vnitrostátními právními a institucionálními rámci a někdy i dvoustrannými dohodami.

Zejména schopnost orientovat se v rámci různých daňových systémů a systémů sociálního zabezpečení a mezi nimi má pro mobilní důchodce značné praktické a hospodářské důsledky. Tato navigace může být obtížná a do určité míry závisí na jazykových znalostech

důchodců.

Politické důsledky

Orgány hostitelské země považují migranty v důchodu za rezidenty se zákonnými právy a povinnostmi, nikoli za turisty nebo dočasné návštěvníky. Jako rezidenti mají migrující důchodci určitě povinnost vyhledávat informace, které potřebují o svých právech a povinnostech, ale orgány hostitelské země mají dobré důvody tento proces usnadnit. Užitečné iniciativy zahrnují překlad příslušných informací do jazyků migrantů, kanceláře zahraničních rezidentů s mnohojazyčným personálem a spolupráci s místními zahraničními organizacemi. Vnitrostátní a místní orgány na ochranu spotřebitele by měly věnovat zvláštní pozornost situaci přistěhovalců v důchodu. Existuje také zvláštní potřeba informací

poradenství, které zohledňují nadnárodní podmínky vnitroevropských migrantů. Dvoustranné dohody o daních a právech na zdravotní péči mohou dále zlepšit život mobilních důchodců.

Reference a prohlubování

- Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Pevné zákony, tekuté životy: Status občanství migrantů po odchodu do důchodu v Evropské unii. *Věk a společnost*, 24, 451–475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Evropské občanství, individuální agentura a výzva pro systémy sociálního zabezpečení: Případová studie o odchodu do důchodu v Evropské unii. *Politika a politika*, 37, 573–589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Používání jazyků a sociální začlenění v mezinárodní důchodové migraci. *Sociální začlenění*, 5, 69–77.

PŘÍSTUPY K ZAČLENĚNÍ A JEJICH ZAČLENĚNÍ A POUŽITELNOST NA ODCHOD DO DŮCHODU

Asimilace	Plné kulturní a jazykové asimilace v hostitelské společnosti Nerealistické požadavky na migranty
Multikulturalismus	Rozšířená kulturní a jazyková práva pro skupiny přistěhovalců Nerealistické požadavky na hostitelské společnosti
Občanská integrace	Rovná práva a občanské povinnosti pro domorodce a přistěhovalce Realističtější přístup

Jazyková rozmanitost, mobilita a integrace

- 26 Mohou státy stanovit jazykové požadavky pro vstup nebo naturalizaci migrantů? 84
- 27 Považují se mobilní evropští občané za „evropany“? 86
- 28 Jaké zásady bychom měli používat k přizpůsobení jazykových politik? 88
- 29 Měly by státy poskytovat vzdělávání mateřského jazyka migrantům? 90
- 30 Je angličtina dostatečná k oslovení nově příchozích před tím, než se naučí místní jazyk (jazyky)? 92
- 31 Měly by státy poskytovat služby migrantům ve svém vlastním jazyce 94
- 32 Mohou jazykové politiky zlepšit výsledky v oblasti zaměstnanosti žen z řad přistěhovalců? 96
- 33 Jak může jazyková politika zlepšit „mobilitu“ migrantů? 98
- 34 Jak by měly být národní jazykové politiky přizpůsobeny kontextu konkrétních měst? 100
- 35 Proč bychom měli kombinovat různé komunikační strategie? 102
- 36 Jak by měly obce shromažďovat a sdílet údaje o jazykových profilech svých komunit obyvatel? 104
- Vede mobilita k rostoucímu používání angličtiny na úkor místních jazyků? 106
- 38 Může evropská politika zlepšit sociální začlenění v místních městských souvislostech? 108
- 39 Jak politika integrace cizích jazyků odráží preference a postoje většiny? 110
- 40 Měly by obce regulovat používání jazyka ve veřejném prostoru? 112

26 Mohou státy stanovit jazykové požadavky pro vstup nebo naturalizaci migrantů?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Univerzita v Edinburghu

S rostoucím počtem obyvatel v Evropě se jazyk stále více, symbolicky a doslovně používá k řízení a omezení přístupu k pobytu a občanství, přičemž jazyk je používán jako „instalizovaný strážce“, což účinně omezuje mobilitu. Ve stejném duchu je prokázáno, že znalost úředního jazyka nového státu zlepšuje hospodářské a sociální příležitosti, a proto může zavedení požadavků na jazykové znalosti podpořit začlenění. Ochrana hranic a přístup k občanství jsou považovány za klíčové aspekty svrchovanosti a mezinárodní právo obecně ukládá státům relativně málo povinností, ačkoli v kontextu EU právo na volný pohyb výrazně změnilo situaci, přinejmenším pokud jde o vstup a pobyt občanů EU v jiných členských státech EU.

Co nám ten výzkumřiká ?

Zavedení jazykových požadavků v různých fázích pohybu v rámci státu (vstup do státu, získání pracovního povolení, získání občanství) je v Evropě stále častější, což naznačuje, že mnohé členské státy EU se postupně stávají normativnějšími v oblasti přistěhovalectví. V roce 1998 pouze šest evropských států stanovilo jazykové požadavky a/nebo testy občanství; tento počet se v roce 2010 zvýšil na 18 států a v roce 2013 na 23 států. V roce 2014 uložilo 23 evropských států požadavek jazykové způsobilosti k získání povolení k pobytu a 9 států požadovalo, aby migranti před vstupem na své území splnili podmínku jazykové znalosti (Bauböck a Wallace Goodman, 2012; Wodak a Boukala, 2015).

Jazykové požadavky, které byly zavedeny za účelem regulace vstupu nebo jako podmínky pro získání občanství evropského státu, často státy samy prezentují jako jednoduchý pokus pomoci migrantům podporou integrace. V současné době existuje značný soubor důkazů, které naznačují, že získání úředního jazyka (nebo jednoho z úředních nebo automobilových jazyků) státu má zásadní význam pro úspěšnou integraci, a důkazy z mnoha imigračních zemí jasně ukazují, že zvládnutí národního jazyka (jazyků) je zásadní pro hospodářský úspěch (Hansen, 2003: 34–35). Sami migranti si toho obvykle uvědomují a obecně mají touhu získat dostatečnou znalost jazyka státu, aby plně využili příležitosti, které nabízí migrace a úspěšná integrace.

Pro migranty, kteří jsou občany některého členského státu EU, zakazuje právo na volný pohyb ukládat jakékoli jazykové požadavky pro vstup nebo pobyt (i když je mohou státy uložit, pokud občan jiného členského státu EU žádá o občanství v hostitelské zemi). Občané třetích zemí (dále jen „státní příslušníci třetích zemí“), kteří se usadili jako dlouhodobě pobývajícím rezidenti v jednom členském státě EU, mohou podléhat požadavkům na jazykové znalosti, pokud se přestěhují do jiného členského státu EU – čl. 5 odst. 2 směrnice Rady 2003/109/ES o právním postavení státních příslušníků třetích zemí stanoví, že členské státy EU mohou vyžadovat, aby státní příslušníci třetích zemí splnili integrační podmínky v souladu s vnitrostátními právními předpisy členského státu – avšak tyto podmínky musí být přiměřené a bylo navrženo, aby jazykové testy uložené určitým kategoriím migrantů, jako jsou starší osoby nebo osoby s omezeným formálním vzděláním, nemusely splňovat test přiměřenosti (Böcker a Strik, 178–9).

Ilustrace a důkazy

Důležitou otázkou bude, do jaké míry jsou požadavky „proporcionální“; tato zásada obecně vyžaduje, aby opatření, které zasahuje do zájmů jednotlivce, tak učinilo v co největší míře, aby bylo dosaženo legitimního politického cíle opatření. Například mohou existovat méně přesvědčivé argumenty pro uložení jazykových požadavků ve fázi, kdy migrant vstoupí do státu migranta, než ve fázi občanství. Je rovněž pravděpodobné, že budou zapojena ustanovení o rovnosti obsažená v hlavních smlouvách o lidských právech. Mají například jazykové požadavky rozdílný dopad na různé kategorie migrantů, v důsledku čehož je u některých kategorií pravděpodobnější, že tyto požadavky splňují (nebo selže)? Požadavky na jazykové dovednosti obecně vyžadují, aby se migranti zapojili do formálního jazykového vzdělávání, což je obecně snazší pro mladé migranty, bohatší migranty a migranty s více formálním vzděláním. Jsou tyto požadavky uplatňovány spravedlivě z procesního hlediska – například test skutečně testuje jazykové dovednosti, nebo existují nějaké nejazykové důvody, proč by někteří uchazeči mohli mít při plnění těchto požadavků větší potíže než jiní?

Politické důsledky

Pokud státy ukládají požadavky na jazykové znalosti,

měly by být obecně méně přísné ve fázi vstupu, než ve fázi, kdy migrant žádá o právní postavení trvalého nebo dlouhodobě pobývajícího rezidenta, nebo při podávání žádosti o občanství. Požadavky by měly být uvolněny pro určité kategorie migrantů, zejména ve fázi vstupu a případně ve fázi podávání žádostí o dlouhodobý pobyt, jako jsou starší osoby a osoby s nízkým formálním vzděláním. Měla by být k dispozici podpora, včetně finanční podpory, která by migrantům pomohla naučit se úřední jazyk, a měly by být vytvořeny vhodné kurzy pro migranty, které by měly být široce a snadno dostupné.

Odkazy a prohlubování:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Přehled politiky EUDO pro občanství č. 2: *Naturalizace*. Florencie: Evropský univerzitní institut.

Böcker, A. & Strik, T. (2011). Jazykové a znalostní testy pro práva trvalého pobytu: Pomoc nebo překážka pro integraci? *Evropský věstník o migraci a právu*, 13, 157–184.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Evropská úmluva o lidských právech, šesté vydání*. Oxford: Oxford University Press.

van der Jeught, S. (2015). *Jazykové právo EU*. Groningen: Vydavatelství práva Europa.

Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)národní identita a jazyk: Přehodnocení vnitrostátních a evropských migračních politik a jazykové integrace migrantů. *Výroční přezkum aplikované lingvistiky*, 35, 253–273.

27 Považují se mobilní evropští občané za Evropany?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Brussel

V době politické nedůvěry, kdy je zpochybňována vzájemná solidarita a rozdělení mezi různými skupinami společnosti, je důležité vytvořit pocit sounáležitosti mezi občany. V kontextu národního státu se to provádí zaměřením na společné kulturní dědictví, společný jazyk a společný osud v rámci národní identity. V evropském kontextu se tvůrci politik snaží dosáhnout podobného významu „evropskýchanity“, například podporou výměn v oblasti vzdělávání a kultury a zachováním jazykové rozmanitosti. Někteří to budou popisovat jako „evropskou identitu“. Jedním ze základních práv být občanem jednoho z členských států je svoboda pohybu pracovat a pobývat v jiné zemi EU. Jednou z otázek, která vyvstává, je, zda využití tohoto práva rovněž posiluje identifikaci občanů do Evropy. Vytváří si místní identitu, nebo se tito mobilní pracovníci drží identity země původu? A jakou úlohu hraje znalost místního jazyka (jazyků) v tomto procesu identifikace?

Co nám ten výzkum říká?

Identita je obecný termín, který se používá a zneužívá v politickém diskurzu. Výzkum souhlasí se složitostí tohoto pojmu, a to jak s individuální složkou (na výběr), tak s kolektivní složkou (skupinová orientace). Lidé se neidentifikují především s „Evropou“, ale mohou hrát roli v daném kontextu (přehled viz Evropská komise, 2012). Recchi (2012) nabízí dva modely pro klasifikaci současného výzkumu analýzy „evropské identity“.

Kulturní model zaujímá přístup shora dolů, kdy socializace od dětství hraje zásadní úlohu při internalizaci základních evropských hodnot. Méně dominantní perspektivu poskytuje strukturistický model, který využívá přístup zdola nahoru, kdy evropská identita vychází z interakce a spojení s ostatními.

V posledně uvedeném rámci se výzkum zaměřuje především na dopad mobility studentů v rámci programu Erasmus. Výsledky jsou neprůkazné. V závislosti na zkušenostech studentů může mobilita posílit nebo oslabit ztotožnění se s Evropou. Pravidelné sociální kontakty s ostatními Evropany však mají mírný dopad na identifikaci studentů v Evropě (Sigalas, 2010). Nedávný výzkum mezi mladými lidmi (Mazzoni, 2017) potvrzuje nepřímý pozitivní dopad účasti na iniciativách EU na identifikaci mladých lidí v EU jako politického a kulturního subjektu.

V oblasti mobility dospělých v EU bylo provedeno jen málo výzkumu. Výzkum provedený v Bruselu (Janssens, 2008, 2013) ukazuje, že identifikace s Evropou souvisí především s vzděláním a postavením lidí na trhu práce: čím nižší je jejich úroveň vzdělání a jejich postavení na trhu práce, tím méně se ztotožňují s „Evropou“. Vzhledem ke zvláštní situaci v Bruselu je většina občanů EU, kteří se identifikují s Evropou, profesionálně propojena s orgány EU nebo jejími satelitními organizacemi. 70 % z nich znamená „být Evropanem“ sdílení stejných kulturních hodnot; pouze 8 % považuje mnohojazyčnost za základní charakteristiku.

Ilustrace a důkazy

Výše uvedená tabulka vychází z analýzy sekundárních údajů z průzkumu v Bruselu. Rozmanitost bruselského obyvatelstva umožňuje vybrat skupinu státních příslušníků EU a třetích zemí ($n > 800$) žijících ve městě. Respondenti byli požádáni, aby posoudili pojmy, s nimiž by mohli nejvíce identifikovat. Odpovědi byly poté překódovány do čtyř kategorií identifikace: místní, s odkazem na zemi původu, Evropu a mezinárodní. Ztotožnění se s Evropou je příznivě spjato s úrovní vzdělání a hospodářskou situací. Jazyk nehraje žádnou roli, i když tak činí, pokud jde o místní identifikaci (mluvící nizozemsky, menšinový jazyk v Bruselu se zdá být nejsilnější diskriminující proměnnou) a identifikaci se zemí původu (což odpovídá nízké znalosti místních úředních jazyků). Celkově se však pocit Evropy snižuje.

Důsledky pro politiku

Výsledky dosažené v Bruselu jsou v souladu s předchozím výzkumem mezi mladými lidmi: vytvářejí určitou evropskou identitu založenou na výhodách, které požívají. Identifikace s Evropou je však omezena na občany EU s vysokým vzdělávacím profilem a mezinárodní sítí. Proto hrozí, že se evropská identita stane elitářskou koncepcí.

Znalost místního úředního jazyka (úředních jazyků) představuje významný rozdíl ve smyslu sounáležitosti s místní komunitou, což je zásadní pro zvýšení sociálního začlenění. Není náhoda, že studenti a mobilní zaměstnanci, u nichž je větší pravděpodobnost, že vyznají evropskou identitu, mají s místním obyvatelstvem malý kontakt. Občané EU s nízkou kvalifikací jsou lépe obeznámeni s místním jazykem (jazyky) a mají více místních kontaktů, ale cítí se méně

„evropští“. V rámci integrovaného přístupu k mobilitě a začlenění v celé Evropě by proto měla být věnována větší pozornost i) investicím do znalostí cizích jazyků mezi Evropany s relativně nízkou kvalifikací (např. mladými lidmi v odborném vzdělávání spíše než vysokoškolském), a to posílením pobídek pro studium jazyků prostřednictvím individuálních projektů mobility; II) investice do místních (hostitelských) jazykových dovedností vysoce mobilními lidmi (např. „expaty“), posílení pobídek k učení se těchto jazyků a začlenění do jejich osobních kariérních plánů.

Identifikace rezidentů v Bruselu, kteří nejsou belgickými státními příslušníky (zdroj: Janssens 2013)

Identifikace	2007		2013	
	EU	Země mimo EU	EU	Země mimo EU
Místní	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Země	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Evropa	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %

Internacionální 4,60 % 4,90 % 10,80 % 10,70 %

Odkazy a prohlubování:

Evropská komise (2012). Rozvoj evropské identity/identit: Nedokončená záležitost. Přezkum politiky, Generální ředitelství pro výzkum a inovace, Brusel.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Přeshraniční mobilita, evropská identita a účast mezi evropskými dospívajícími a mladými dospělými, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Přeshraniční mobilita a evropská identita: Efektivita meziskupinových kontaktů během roku ERASMUS v zahraničí. *Politika Evropské unie*, 11, 241–265.

28 Jaké zásady bychom měli používat k přizpůsobení jazykových politik?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Závazek EU k mnohojazyčnosti odkazuje na význam jazykových dovedností jak pro mobilitu, tak pro začlenění, přičemž zdůrazňuje potřebu mobilní mnohojazyčné pracovní síly v Evropě, se zaměřením na sociální integraci, soudržnost a mezikulturní dialog (viz Evropská komise, 2008).

Pokud jde o politická doporučení, EU pokročila s mateřským jazykem plus dvěma (vzor 1 + 2). Podle tohoto modelu se každý občan musí kromě svého prvního jazyka naučit dva (cizí) jazyky. Tento model implicitně předpokládá, že jednotlivci mají mateřský jazyk a vyrůstají v jednojazyčném prostředí. V Evropě však stále více osob žije ve vysoce mnohojazyčném prostředí, kde historicky zakořeněné formy jazykové rozmanitosti komunikují s novými jazyky zavedenými migračními a globalizačními procesy. Do jaké míry jsou doporučení EU přizpůsobivá takovým souvislostem složité jazykové rozmanitosti?

Conám ten výzkum říká?

V posledních desetiletích vedly různé vlny migrace a rostoucí význam angličtiny jako jazyka komunikace v mezikulturní a mezinárodní sféře obchodu a spolupráce ke vzniku nových forem jazykové rozmanitosti. V oblasti společenských věd pojem „složitá rozmanitost“ zdůrazňuje strukturální změny v městských společnostech postižených migrací a mobilitou (Kraus, 2012). Komplexní rozmanitost znamená souvislost mezi historicky zakořeněnou „endogenní“ mnohojazyčností a novějšími vrstvami nové „exogenní“ jazykové rozmanitosti.

Tato složitá jazyková rozmanitost je obzvláště důležitá v evropských tradičně mnohojazyčných zemích, regionech nebo městech, které se nyní stávají hostitelskou společností pro migranty, uprchlíky a různé druhy mobilních obyvatel. V těchto souvislostech zahrnuje řešení kompromisu mezi mobilitou a začleněním také překonání různých druhů segregace (hospodářská, územní, sociální, politická atd.) nebo jejich předcházení, které jsou součástí jazykové logiky. Srovnávací výzkum prováděný v rámci projektu MIME ukazuje, že individuální volba jazykového vzdělávání může narušit nejistou rovnováhu mezi historicky současnými jazyky. Zvláštnosti jazykové konstelace, včetně asymetrického vztahu mezi historickou menšinou a většinovým jazykem nebo jazyky a/nebo lingua franca, nejsou ve stávajících doporučeních EU,

jako je vzor 1 + 2, který se zaměřuje především na jednotlivé studenty jazyků, dostatečně zohledněny.

Ilustrace a důkazy

Případy Barcelony a Rigy ukazují, jak je kompromis mezi mobilitou a začleněním utvářen konkrétními politickými, kulturními a sociálními faktory. V obou městech pozorujeme interakci mezi původními jazyky, katalánštinou a lotyšštinou, které byly revitalizovány po období útlaku, a jazyky vnucenými autoritářskými režimy nebo hegemonickými mocnostmi v minulosti, španělštinou a ruštinou. V případě Lucemburska muselo Lucembursko i při neexistenci srovnatelného dlouhodobého útlaku překonat nadvládu německou a francouzskou. Tato historicky zakořeněná mnohojazyčnost se v posledních desetiletích stala složitější: zvýšená přítomnost migrujících a anglických jazyků, jako je lingua franca v různých oblastech, přidala vrstvu vnější jazykové rozmanitosti.

V důsledku toho jsou jazykové repertoáry, které občané používají ve svém každodenním životě, různorodější a složitější.

Specifické sociolingvistické souvislosti a vzorce mobility v každém městě zároveň představují různé druhy výzev pro sociální, kulturní, politické a hospodářské začlenění do společnosti. Celkově se Barcelona a Lucembursko potýkají s velkým přílivem obyvatelstva, zatímco v případě Rigy je emigrace nejdůležitějším rozměrem mobility. Tyto a další charakteristiky interakce mezi endogenní mnohojazyčností a vnější mnohojazyčností v každém městě musí být zohledněny při řešení napětí mezi mobilitou a začleněním.

Důsledky pro politiku

Aby byly zohledněny případy složité jazykové rozmanitosti, měla by doporučení EU formulovat mnohojazyčnost společnosti citlivějším způsobem. Namísto formulace jedinečných řešení musí tato doporučení zohledňovat historické menšinové jazyky, jakož i dynamiku sociální a geografické mobility, která vytváří zvláštní jazykové konstelace charakterizující určité území nebo městské prostředí. Vzhledem k tomu, že individuální mnohojazyčnost je úzce spjata s jazykovou konstelací na společenské úrovni, zavádíme

zásadu „samostředné mnohojazyčnosti“¹, abychom uznali, že je třeba řešit individuální a společenské aspekty společně. Politiky založené na této zásadě usilují o rovnováhu mezi podporou původních jazyků, jejichž zvládnutí zůstává základní podmínkou sociálního začlenění na místní, regionální a celostátní úrovni, uznáváním jazyků migrantů a šířením lingua franca.

Odkazy a prohlubování:

Evropská komise. (2008). *Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu a společný závazek*. KOM 2008 (566) v konečném znění.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Die Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung*. Bielefeld: přepis Verlag.

Janssens R. (2013). *Městská mnohojazyčnost. Příklad Bruselu*. V Bruselu: Racine Editions.

	Barcelona	Lucembursko	Riga
Endogenní jazyková rozmanitost	Katalánština a španělština	Francouzština, němčina a lucemburština	Lotyšsky, rusky...
Vnější jazyková rozmanitost	* Angličtina * Arabština, rumunština, Tamazight...	* Angličtina * Portugalština, italština...	* Anglai

Kraus, P.A. (2008). *Unie rozmanitosti: Jazyk, identita a budování Polity v Evropě*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kraus, P.A. (2011). Mnohojazyčné město: Případy Helsinek a Barcelony. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Kraus, P.A. (2012). Politika komplexní rozmanitosti: Evropská perspektiva. *Etnika*, 12, 3–25.

Lauze, L. & Kāva, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010–2015*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

1 Od Rafaela Castelló Cogollose (Univerzita Valencie) si vypůjčíme pojem „samocentrický mnohojazyčnost“, ale přikládáme mu jiný význam mimo rámec vysokoškolského vzdělávání (viz pojem „konvergující mnohojazyčnost“ v Kraus 2008: 176–179).

29 Měly by státy poskytovat mateřské -jazykové vzdělávání migrantům?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Univerzita v Edinburghu

Přítomnost velkého počtu migrantů, a to jak z jiných členských států, tak ze zemí mimo EU, je ve většině členských států EU skutečností a tito migranti mají různé dovednosti v úředním jazyce (jazycích) hostitelského státu. To představuje výzvu pro vzdělávací politiky hostitelského státu na všech úrovních a s ohledem na další vzdělávání dospělých.

Historicky, vláda-podporované vzdělávání bylo zaměřeno na to, aby studentům funkční zvládnutí úředního jazyka (úředních jazyků) státu, a vzdělání matky tohoto jazyka bylo normou. V posledních desetiletích se mezinárodní právo začalo zabývat důsledky rostoucí jazykové rozmanitosti. Do jaké míry mezinárodní právo vyžaduje, aby státy poskytovaly vzdělávání v jazycích migrantů nebo jejich prostřednictvím?

Co nám ten výzkum říká?

Mezinárodní právo obecně respektuje jazykové politiky států. Několik mezinárodních smluv však obsahuje zásady týkající se otázky jazyka výuky migrantů. Na děti migrantů z jiných členských států EU a ze zemí mimo EU se vztahují různé režimy. Ačkoli ji ratifikovalo pouze šest členských států EU, *Evropská úmluva o právním postavení migrujících pracovníků* z roku 1977 stanoví, že strany úmluvy ve spolupráci organizují zvláštní kurzy pro výuku dětí migrujících pracovníků v jejich mateřském jazyce (článek 15).

Tato ustanovení byla skutečně převzata do *směrnice 77/486/EU* a vztahují se na děti migrujících pracovníků ze všech ostatních členských států EU: hostitelské členské státy by měly ve spolupráci s členskými státy původu přijmout vhodná opatření na podporu výuky mateřského jazyka a kultury země původu těchto dětí. *Evropská sociální charta* z roku 1996 (revidovaná) ratifikovaná 20 členskými státy EU rovněž vyžaduje, aby státy v co největší míře podporovaly a usnadňovaly výuku mateřského jazyka migrujícího pracovníka dětem migrujícího pracovníka (čl. 19 odst. 12). Pokud je jazyk migrantů v hostitelském státě rovněž menšinovým jazykem, mohou jejich děti využívat jakékoli vzdělávací opatření v menšinovém jazyce zaručené smlouvami, jako je *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin* nebo *Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků*.

Děti migrantů ze zemí mimo EU jsou chráněny méně. *Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin* z roku 1990 stanoví, že

státy musí zajistit respektování kulturní identity migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků, ačkoli ji dosud žádný členský stát EU neratifikoval. Děti migrujících pracovníků však požívají ochrany podle *Úmluvy o právech dítěte* z roku 1989, která stanoví, že cílem vzdělávání je rozvíjet respektování kulturní identity, jazyka a hodnot dítěte, jakož i národních hodnot země původu dítěte (článek 29).

Ilustrace a důkazy

V mnoha členských státech EU existují dobře rozvinuté vzdělávací systémy menšinových jazyků pro původní jazyky státu, a proto existuje mnoho vynikajících modelů.

Poskytování vzdělávání prostřednictvím nepůvodních/nepůvodních jazyků je velmi vzácné, přičemž důležitou výjimkou je Švédsko. Mnoho států reagovalo na jazykovou rozmanitost svých škol tím, že vytvořilo programy, které usnadňují získání úředního jazyka; jedná se však obvykle o administrativní reakce ad hoc, které nejsou založeny na žádném legislativním či dokonce komplexním rámci. Výzkum ukazuje, že *Directive 77/486/EU* není účinně prováděna.

Relevantní jsou úvahy týkající se práva na rovnost. Neposkytnutí výuky mateřského jazyka dětem, jejichž zvládnutí úředního jazyka je nedostatečné, alespoň přechodně až do plného používání úředního jazyka, může představovat porušení zásady rovné ochrany práva (zaručené protokolem č. 12 k EÚLP) z důvodu, že těmto dětem je skutečně odepřeno vzdělání stejné kvality jako studentům, kteří plynně hovoří v úředním jazyce (viz rozsudek Spojených států amerických *Lau v. Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), kde byla tato zásada uplatňována). Jak chápeme, jak může jazyk bránit plnému a rovnému využívání práv (viz Piller (2016), UNESCO (2008)), tato zásada může mít významný dopad na jazyk poskytování služeb. Neposkytnutí určité formy výuky v mateřském jazyce dětem, jejichž znalost úředního jazyka je nedostatečná, může rovněž představovat porušení práva na vzdělání chráněného článkem 2 protokolu 1 k EÚLP (viz *Kypr v. Turecko*, [velký senát], č. 25781/94, EÚLP 2001-IV). A konečně, pokud je poskytována určitá forma vzdělávání v mateřském jazyce, ustanovení o zákazu diskriminace by vyžadovala, aby byla podobná ustanovení udělena příslušníkům jiných jazykových menšin.

Politické důsledky

Členské státy EU by měly v plném rozsahu provést alespoň Directive 77/486/EU a měl by se uvažovat o standardizovaném přístupu: cílem směrnice je podpořit přeshraniční mobilitu tím, že zajistí, aby se děti občanů EU pracujících v jiných členských státech EU mohly účinně integrovat do své domovské země, pokud se vrátí, a schopnost tak učinit by neměla záviset pouze na vzdělávací politice hostitelského státu. Pokud děti v základním nebo středním vzdělávání, bez ohledu na to, zda pocházejí z jiných členských států EU, nemají dostatečnou znalost úředního jazyka státu, úvahy o rovnosti důrazně naznačují, že by měla být poskytována určitá forma přechodného jazykového vzdělávání. Aby se zabránilo nejednotnému uplatňování tohoto ustanovení, je třeba alespoň zvážit komplexní politiku.

Reference a prohlubování

Cholewinski, R. (1997). *Migrující pracovníci v*

mezinárodním právu v oblasti lidských práv: Jejich ochrana v zemích zaměstnanosti. Oxford: Clarendon Press.

Rabovani, I. (2016). *Jazyková rozmanitost a sociální spravedlnost: Úvod do aplikované sociolinguistiky*. Oxford: Oxford University Press.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Evropská úmluva o lidských právech, šesté vydání*. Oxford: Oxford University Press.

UNESCO. (2008). *Zlepšení kvality mateřské gramotnosti a učení založené na jazyku: Případové studie z Asie, Afriky a Jižní Ameriky*. Bangkok: UNESCO.

Zvláštní zpravodaj OSN pro otázky menšin. (2017). *Jazyková práva jazykových menšin: Praktická příručka pro provádění*. Ženeva: OSN.

30 Je angličtina dostatečná k tomu, aby se dostala k nově příchozím dříve, než se naučí místní jazyk (jazyky)?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Úkolem místních organizací, jako jsou obce a poskytovatelé veřejných služeb, je usnadnit příchod nových občanů EU, migrantů a mobilních uprchlíků. Ačkoli se všeobecně uznává, že by se přistěhovalci měli naučit místní jazyk, aby se podpořila integrace ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, je třeba přijmout dodatečná opatření pro přijímací politiky. V mnoha situacích musí obce a místní organizace vypracovat novou strategii, která osloví jazykově rozmanitou populaci, která dosud nezná místní jazyk. To je obzvláště důležité v situacích, kdy neúčinná komunikace může ohrozit životy jednotlivců nebo základní lidská práva (zdravotní péče, spravedlnost, vzdělávání). Kromě toho jsou pro nově příchozí potřebné přijímací politiky.

Co nám ten výzkum říká?

Aby byly organizace efektivní, musí komunikovat s příchozími přistěhovalci v jazyce, kterému rozumí. Informace o formálních a neformálních aspektech každodenního života (o správních postupech, přístupu na trh práce, bydlení, zdravotnictví a vzdělávání, zařízeních a hlavních kulturních a sportovních zařízeních) by proto měly být přeloženy do jazyků nově příchozích. Angličtina je často používána jako výchozí jazyk pro tyto účely. Zkušenosti však ukazují, že angličtina nestačí k oslovení přistěhovalců. Pouze několik z nich hovoří plynule anglicky z různých důvodů, jako je narození a vzdělání, žijí v anglicky mluvící zemi nebo kvůli svému vzdělání a/nebo profesní činnosti. Mnozí však nemají žádné anglické dovednosti, nebo mají pouze omezenou znalost angličtiny, která by nebyla dostatečná pro účinnou komunikaci.

Studie sociálních pracovníků v Bruselu ukazuje, že jazykové dovednosti zaměstnanců a migrantů se používají v angličtině a místních jazycích (francouzštině a nizozemštině), ale pouze pro jednoduchou komunikaci. „Sociální tlumočníci“ (certifikovaní pro sociální práci) jsou zapotřebí pro složitější rozhovory (De Rijk 2016.).

Ilustrace a důkazy

Z „Místní uvítací politiky EU-1 migrantů“,

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

měst Amsterdam, Brusel, Dublin, Hambourg, Kodaň a Göteborg, víme trochu více o mobilních občanů EU a o komunikačních problémech, když dorazí do nového města. V Amsterdamu (Nizozemsko) jsou Bulharové považováni za „obtížnou“ skupinu. Často nemluví anglicky (*závěrečná zpráva uvítací politiky za rok 2016, Amsterdam, s. 43*). V Göteborgu (Švédsko) Rumunsko je nejběžnějším jazykem, který mají uživatelé organizace pracující se zranitelnými migranty v EU, před angličtinou a švédštinou (*závěrečná zpráva o uvítacích politikách za rok 2016, Göteborg, s. 39*).

Politické důsledky

Proto by obce a další místní organizace, které hrají klíčovou úlohu při přijímání nových přistěhovalců, jako jsou střediska zaměstnanosti, veřejné služby, bytová sdružení, banky, nemocnice, školy, sportovní a kulturní sdružení, neměly omezovat své úsilí pouze na angličtinu. Měly by přizpůsobit své jazykové politiky specifikům nově příchozích a připravovat překlady přizpůsobené jazykovým dovednostem hlavních skupin. To vyžaduje povědomí a znalost jazykového složení místního kontextu a především jazykových dovedností přistěhovalců.

Kromě dokumentů v různých jazycích (jazyky komunikace, jako je angličtina, francouzština, španělština, portugalština, arabština a hlavní jazyky skupiny) by měla být k dispozici verze v místním jazyce (jazycích), aby se zajistilo, že poskytnuté informace budou přístupné i místním obyvatelům, kteří by se jinak mohli cítit zmateni ohledně obsahu letáků a mohli by se cítit vyloučení z komunikačního procesu a případně i konkrétní ustanovení a práva. Je poměrně snadné věnovat určitou pozornost rozložení, aby bylo umožněno srovnávací čtení téhož dokumentu v různých jazykových verzích pro ty, kteří jej čtou ve dvou (pro ně) cizích jazycích. To nejen usnadňuje komunikaci obsahu mezi migranty a místními úředníky (nebo prostory v jejich sociální síti), ale brožury nebo letáky by mohly být rovněž použity jako učební materiály v jazykových kurzech pro získání místního jazyka nebo jazyků.

Pokud jde o ústní komunikaci, místní organizace musí rovněž zvýšit povědomí o své jazykové rozmanitosti. Měly by podporovat schopnost zaměstnanců

komunikovat v jiných než úředních jazycích, aby tyto zdroje mohly být mobilizovány v mimořádných situacích. Důležitým zdrojem, zejména ve zdravotnictví, je vnitrostátní systém dálkových tlumočnicků, který lze volat telefonicky. Obce a místní organizace (např. nemocnice) by měly spojit síly a vytvořit takový systém, pokud již na vnitrostátní úrovni neexistuje. V některých odvětvích, zejména ve zdravotnictví, je přechodné období, během něhož je tlumočení/překlad považováno za nezbytné k zajištění účinné komunikace a léčby, mnohem delší než v jiných případech, neboť k tomu, aby nově příchozí byli v této oblasti autonomní, je zapotřebí mnohem vyšší úrovně jazykových znalostí; potřebují více času na dosažení této úrovně.

Reference a prohlubování

- Boix-Fuster, E. (Ed.) (2015). *Rozmanitost měst a jazykové politiky ve středně velkých jazykových komunitách*. Bristol: Vícejazyčné záležitosti.
- De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatie v het gebruik van brugfuncties v de Brusselse Hulpverlening*. V Bruselu: JE TO BRIO.
- King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *Vícejazyčné město. Vitalita, konflikt a změna*. Bristol: Vícejazyčné záležitosti.
- Uvítací soubor nástrojů pro Evropu (2016). *Místní politiky sociálního zabezpečení pro mobilní občany EU*. Amsterdam.

31 Měly by státy poskytovat služby migrantům ve svém vlastním jazyce?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Univerzita v Edinburghu

Masivní migrace v rámci Evropy a do Evropy ze zahraničí vedla ke vzniku velkého počtu osob oprávněně pobývajících v členských státech EU s omezenou znalostí úředního jazyka (jazyků) státu. Stejně jako široká veřejnost závisí na řadě služeb, od zdravotní péče a sociálního zabezpečení až po registraci vozidel a řidičů, a musí spolupracovat se státem za různými účely, včetně placení daní, registrace voličů (pokud k tomu mají právo) atd. Do jaké míry je stát povinen těmto osobám poskytovat překladatelské a tlumočnické služby? Jsou úředníci sami povinni mluvit plynule jazyky migrantů, aby mohli tyto služby poskytovat?

Co nám ten výzkum říká?

Od počátku 90. let byla vypracována řada mezinárodních právních nástrojů, včetně *Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin* a *Evropské charty regionálních nebo menšinových jazyků*, které vyžadují, aby stát za určitých okolností poskytoval určité veřejné služby prostřednictvím menšinového jazyka. Tyto nástroje se obecně vztahují pouze na dlouhotrvající menšiny na území státu („původní menšiny“), a nikoli na přistěhovalce („nové menšiny“), ačkoli pokud je jazyk migranta také menšinovým jazykem chráněným těmito nástroji, může mít z této ochrany prospěch. Nedávný výzkum však naznačuje, že rozlišování mezi původními a novými menšinami začíná oslabovat, a to i v judikatuře Soudního dvora Evropské unie (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

Mezinárodní smlouvy o lidských právech, jako je *Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP)* a *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*, vždy stanovily, že ti, kteří nerozumí úřednímu jazyku, musí být neprodleně informováni v jazyce, který rozumí důvodu svého zatčení a obvinění proti nim, a že v trestních věcech mají právo na tlumočníka. Ačkoli v těchto nástrojích není výslovně uznáno žádné jiné právo na služby menšinového jazyka, zásada rovné ochrany práva (popsaná v protokolu č. 12 k EÚLP) může za určitých okolností vyžadovat poskytování těchto služeb, zejména vzhledem k tomu, že v současnosti existuje lepší pochopení negativního dopadu, který může mít absence těchto služeb na osoby, které úředním jazykem nehovoří (Dunbar, 2006); Rabovani, 2016). Pokud například neschopnost účinně komunikovat v úředním jazyce ovlivňuje schopnost získat stejnou kvalitu lékařských služeb jako ti, kdo tak mohou učinit, může

být od státu požadováno, aby ji napravit, případně poskytnutím tlumočníka, nebo dokonce poskytnutím odborníka, který hovoří jazykem menšiny (pokud tlumočení může bránit přiměřené péči).

Ilustrace a důkazy

V mnoha členských státech EU již stát reaguje na potřeby lidí, kteří nejsou schopni účinně komunikovat v úředním jazyce: vícejazyčná veřejná oznámení, informační brožury atd. jsou stále více viditelné v lékařských kancelářích, místních správách a jiných veřejných institucích. Tato opatření se obecně neřídí legislativním rámcem nebo komplexní a závaznou politikou, ale představují ad hoc reakce na jazykovou realitu. V praxi tedy existují značné rozdíly, a to i v rámci téhož státu. Neexistence zákonného rámce nebo komplexní závazné politiky vytváří podmínky pro nesoudržnost v poskytování služeb, přičemž řečníci určitých jazyků obdrží alespoň určité služby v jejich jazyce, což může porušovat jak zásadu nediskriminace (např. pokud jsou určité jazykové skupiny opomíjeny nebo nejsou dostatečně obsluhovány), tak rovnocennou ochranu práva.

Zásada proporcionality, která je zásadně důležitým právním pojmem, je užitečná při definování vhodného rámce nebolitiky. Zaprvé, čím závažnější důsledky nemožnosti komunikovat v úředním jazyce, tím větší je potřeba, aby stát zajistil rovné zacházení poskytnutím přístupu ke službě prostřednictvím jazyka uživatele. V nejzávažnějších souvislostech, například těch, které jsou podobné zbavení svobody (což zahrnuje právo na tlumočníka, uvedeně výše), může být povinnost poskytovat službu buď prostřednictvím tlumočníka, nebo poskytovatelem služeb absolutní. Za druhé, v ostatních případech lze úroveň nabídky určit použitím „mobilní stupnice“, přičemž větší nabídka je k dispozici v případě většího soustředění nebo většího počtu mluvčích určitého jazyka, kteří nejsou schopni účinně komunikovat v úředním jazyce.

Politické důsledky

Státy by měly vzít v úvahu, do jaké míry jsou veřejné a správní služby v menšinovém jazyce již poskytovány v jiných jazycích než v úředním jazyce. Je-li služba poskytována, musí být při určování úrovně poskytovaných služeb a jazyků, v nichž budou služby poskytovány, zohledněna povaha poskytované služby,

počet mluvčích v menšinovém jazyce a stupeň značné koncentrace řečníků.

Reference a prohlubování

Burch, E. S. (2010). Regionální menšiny, přistěhovalci a migranti: The Reframing of Minority Language Rights in Europe, *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261–312.

Dunbar, R. (2006). Existuje povinnost legislativy pro jazykové menšiny? *Journal of Law and Society*, 33,

181–198.

Medda-Windischer, R. (2017). Staré a nové menšiny: Řízení rozmanitosti a sociální soudržnost z perspektivy práv menšin. *Evropská a regionální studia*, 11, 25–42.

Rabovani, I. (2016). *Jazyková rozmanitost a sociální spravedlnost: Úvod do aplikované sociolinguistiky*. Oxford: Oxford University Press.

Zvláštní zpravodaj OSN pro otázky menšin (2017). *Jazyková práva jazykových menšin: Praktická příručka pro provádění*. Ženeva: OSN.

32 Mohou jazykové politiky zlepšit výsledky v oblasti zaměstnanosti přistěhovaček ?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerzita v Limericku

Potěšení člověka v zajímavé práci může být ovlivněno jeho jazykovými dovednostmi, jakož i používáním jazyka ve společnosti a na pracovišti. Empirické důkazy naznačují, že přistěhovanci, kteří nejsou kvalifikovanými mluvčími většinového jazyka, jsou na trzích práce obecně znevýhodněni a že zejména přistěhovalkyně mohou čelit jiným překážkám. To vyvolává otázku, zda lze jazykové politiky koncipovat tak, aby pomohly odstranit jazykové bariéry v zaměstnání, které mají tendenci neúměrně postihovat ženy.

Co nám ten výzkum říká?

Výzkum ekonomů ukázal, že neschopnost mluvit místním jazykem má negativní dopad na příjmy přistěhovačů (Chiswick a Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Některé studie naznačují, že tento jev má také genderový rozměr. Například výzkum v Holandsku ukázal, že i když přistěhovalkyně s nízkou holandskou kvalifikací vydělávají méně než přistěhovalkyně s lepšími nizozemskými dovednostmi, vztah není stejný pro muže (Yao a Van Ours, 2015). To je částečně způsobeno skutečností, že muži a ženy přistěhovanci často čelí různým typům překážek zaměstnanosti. Například studie afrických přistěhovačů do Kanady zjistila, že i když si přistěhovanci často zachovávají přístup k práci s modrým límcem, přistěhovalkyně jsou s větší pravděpodobností vnímány jako ženy, které nemají jazykové znalosti požadované pro srovnatelné a tradičně ženské profese, například v maloobchodě, administrativě nebo péči (Creese a Wiebe, 2012).

Možná nevýhody žen z řad přistěhovačů oproti mužům jednoduše odrážejí širší vzorce genderové nerovnosti na trzích práce, neboť ženy obecně vydělávají méně než muži z různých důvodů. Existují-li však zvláštní jazykové nevýhody, jimž budou přistěhovalkyně obzvláště pravděpodobně čelit, bude třeba je pochopit, mají-li být úspěšně řešeny ve veřejných politikách.

Ilustrace a důkazy

Hlavním jazykovým důvodem, proč lidé nejsou schopni získat uspokojivou práci, je to, že nemají jazykové

dovednosti požadované zaměstnavateli, a tato nevýhoda se zhorší, pokud nebudou schopni zlepšit své jazykové dovednosti. I když tyto okolnosti mohou být zažívány řadou různých sociálních skupin, vyskytují se nejčastěji mezi nejchudšími lidmi, a zejména mezi méně bohatými přistěhovanci, kteří přicházejí bez znalosti dominantního místního jazyka. Důvodem je skutečnost, že méně bohatí migranti mají obecně méně pracovních příležitostí, a protože příležitosti ke studiu vhodných jazyků neexistují nebo jsou obtížně dostupné, zejména pro ty, kteří již mají zaměstnání pro přežití. V důsledku toho mohou být přistěhovanci, kteří nemají většinové jazykové znalosti, zranitelnější vůči dlouhodobým obdobím nedostatečného zaměstnání, pokud je zaměstnání nižší než jejich úroveň kvalifikace.

Je důležité poznamenat, že přistěhovalkyně mohou být obzvláště znevýhodněny při získávání většinových jazykových znalostí. Na jedné straně studie zjistila, že ženy v domácnosti mají tendenci učit se méně rychle než muži v dominantních jazycích (Pavlenko a Piller, 2001). To naznačuje, že některé ženy, které jsou v současné době mimo trh práce, budou obzvláště znevýhodněny, pokud v budoucnu hledají zaměstnání. Na druhé straně ženy, které jsou v současné době v neuspokojivém zaměstnání a které by mohly těžit z dalších jazykových dovedností, mohou být obtížné, pokud jsou rovněž nuceny vykonávat „druhou práci“ doma (Hochschild, 2012).

Politické důsledky

Veřejné politiky v mobilních společnostech by měly usilovat o to, aby každý měl skutečnou šanci získat uspokojivé zaměstnání. K dosažení tohoto cíle je třeba, aby jazykové politiky byly informovány fakty o stávajících strukturálních nerovnostech, aby se tyto nerovnosti nezhoršovaly. Například pokud je studium nového jazyka příliš drahé, pak se výhody učení nového jazyka omezí na ty, kteří si to mohou dovolit. Z tohoto důvodu by jazykové politiky zaměřené na podporu začleňování zlepšením pracovních příležitostí pro přistěhovance měly být rovněž informovány o nerovnostech mezi ženami a muži, a zejména o specifických problémech, s nimiž se migrující ženy potýkají doma i ve světě práce při získávání dovedností ve většinovém jazyce.

Reference a prohlubování

Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). Endogenita mezi jazykem a výdělkem: Mezinárodní analýza. *Journal of Labor Economics*, 13, 246–88.

Creese, G. & Wiebe, B. (2012) „Survival Employment“: Pohlaví a boj mezi africkými

imigranty v Kanadě. *Mezinárodní migrace*, 50, 56–76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Jazyk a příjmy přistěhovalců. *Přezkum vztahů mezi průmyslem a prací*, 55, 473–492.

Hochschild, A. (2012). *Druhý posun: Pracující rodiče a revoluce doma* (revidované vydání, s A. Machung). Londýn: Jsem tučňák.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Nové směry ve studiu mnohojazyčnosti, druhého jazykového vzdělávání a genderu. V A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) *mnohojazyčnost, druhý jazyk učení a pohlaví* (s. 17–52). New York: Gruyterovy ovce.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Jazykové dovednosti a výkonnost trhu práce přistěhovalců v Nizozemsku. *Ekonomika práce*, 34, 76–85.

33 Jak může jazyková politika zlepšit „mobilitu“ migrantů?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

„Hyblivostí“ se rozumí *potenciální* mobilita lidí. Stupeň pohyblivosti závisí na jednoduchosti, s níž se člověk může pohybovat z jednoho místa na druhé, což zase závisí mimo jiné i na dovednostech dané osoby (včetně jazykových dovedností). Pojem motility se přidává k analýze migrace z různých hledisek, od socioekonomických znalostí (např. jak jazykové dovednosti souvisejí s úspěchem na trhu práce) (Koopmans 2010) nebo sociokulturních/psychologických (např. jak asimilacionistická politika souvisí s duševním zdravím kulturních menšin) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven a kol. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Jazyková politika může také ovlivnit motility (Houtkamp 2017). Usnadněním mobility lidí s cílem využít lepších příležitostí jinde lze očekávat, že motility bude doprovázena zlepšenými sociálně-ekonomickými podmínkami.

Co nám ten výzkum říká?

Výzkum pohyblivosti je stále relativně nový. Koncept, původně vyvinutý v biologickém výzkumu, byl představen v městské sociologii Kaufmann et al. (2004) s cílem navrhnout integrovaný rámec pro studium různých aspektů potenciálu mobility a kapitálu, který usnadňuje mobilitu. V souvislosti s projektem MIME bylo rozšířeno používání konceptu motility tak, aby zahrnovalo sociolingvistické otázky (Houtkamp 2014), přičemž se zdůrazňuje význam jazykové infrastruktury. V případě mezinárodní migrace zahrnuje tato infrastruktura zařízení pro výuku mateřského jazyka a osvojení hostitelského jazyka. Relevantní jsou také názory migrantů na hodnotu jejich jazykových dovedností, a to jak v zemi svého bydliště, tak v potenciálních hostitelských zemích. Kromě toho je relevantní také hodnocení jazykové politiky ze strany migrantů v jejich současné zemi pobytu.

Ilustrace a důkazy

Za účelem posouzení interakce mezi jazykovou politikou a pohyblivostí se v letech 2015 až 2017 uskutečnilo 60 rozhovorů s tureckými a polskými přistěhovalci a jejich potomky v Nizozemsku, Francii a Švédsku. Respondenti byli dotázáni na jejich postoj ke vzdělávání v mateřském jazyce (tj. k výuce v jazyce země původu) a k prostředkům pro získání hostitelského jazyka. Rozhovory se rovněž zaměřily na dovednosti respondentů v jiných jazycích EU a byly dotázány, které jazyky by měly zájem o studium, aby se

zvýšila jejich mobilita v rámci EU. Existují čtyři hlavní závěry.

1. *Dotázaní považují osvojení jazyka v hostitelské společnosti za nesmírně důležité, kritizují však jeho praktické provádění, zejména jeho silné zaměření na gramatiku.* Naši respondenti se domnívali, že kurzy by byly účinnější, pokud by se více zaměřily na dovednosti v oblasti ústní komunikace.

2. *Výhlídky na vzdělávání v mateřském jazyce a mnohojazyčnost obecně se jeví jako třídní problém.* V Nizozemsku rodiče s nízkým sociálně-ekonomickým postavením někdy vyjadřují pochybnosti o dvojjazyčném vzdělávání nebo zápisu do dvojjazyčného vzdělávání svých dětí, neboť se obávají, že by to mohlo bránit jejich šancím na učení se hostitelského jazyka, a tím omezit jejich socioekonomické příležitosti.

3. *Někteří respondenti jsou znepokojeni tím, že vzdělávací politiky mateřského jazyka a multikulturní politiky obecně mohou podpořit segregaci,* a údaje také odhalují určité nepohodlí mezi respondenty při zkoumání účinků vzdělávacích programů a vybavení mateřského jazyka na integrační a integrační procesy v místním sociálním a jazykovém kontextu.

4. *Dovednosti v mateřském jazyce jsou poměrně často uváděny jako zprostředkovatel mobility v EU, zejména v případě etnických komunit rozptýlených v mnoha zemích;* Poláci i Turci uvádějí časté kontakty mezi etnickými vrstevníky v celé EU. V důsledku toho přiznávání práv na jazykové vzdělávání přistěhovalcům zvyšuje jejich pohyblivost, což lze obecně očekávat, želepší jejich socioekonomickou situaci.

Ipolitické důsledky

Naše rozhovory o jazykovém rozměru potenciální mobility neboli „hyblivostí“ naznačují, že jako obecné politické směřování by orgány měly vypracovat a podporovat komplexní program jazykového vzdělávání pro mobilní lidi. Tento program by měl zahrnovat výuku místních (úředních) jazyků, ale měl by zahrnovat i přistěhovalcké jazyky (dědečky). Jedním z rozměrů takového programu by mělo být zaměření na jazyk jako přenosnou schopnost, která zvyšuje potenciální mobilitu *nebo pohyblivost* lidí. Motility je důležitá, protože usnadňuje lidem identifikovat lepší socioekonomické příležitosti a přestěhovat se na jiná místa, kde jsou tyto příležitosti přístupné.

Potřeba naučit se místní jazyk je obecně uznávána jako

zřejmě, aby se usnadnil přístup na místní trh práce a podpořilo harmonické začlenění do společnosti hostitelské země. Rozhovory však ukazují, že uživatelé potřebují praktičnost. Jazykové kurzy v hostitelské zemi (zejména pro dospělé) by měly věnovat zvláštní pozornost sladění obsahu kurzů se skutečnými potřebami uživatelů.

Přístup k kurzům mateřského jazyka (nebo jazykukulturního dědictví) je důležitý nejen z důvodů souvisejících s lidskými jazykovými právy, které zase vedou k rovnému přístupu k gramotnosti, ale také proto, že usnadnění kontaktů v jiných zemích EU s jinými komunitami cizinců nebo migrantů sdílejících stejný jazyk také zvyšuje pohyblivost, což má pozitivní socioekonomické důsledky.

Někteří přistěhovalci se obávají, že zachování jazyka kulturního dědictví bude mít negativní dopad na budoucnost jejich dětí. Tato obava však není podpořena výzkumem sociálně-ekonomických trajektorií migrantů. Nedostatečné využívání učebních osnov mateřského jazyka může ve skutečnosti prohloubit propast mezi škálou jazykových dovedností nejchudších a nejbohatších přistěhovalců, i když přistěhovalecké jazyky mají rozsáhlá práva. Orgány by se proto měly prostřednictvím informačních kampaní zaměřit na výhody dvojjazyčnosti.

Reference a prohlubování

Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003).

Multikulturalismus a akulturace: pohledy na nizozemštinu a turecko-nizozemskou. *Evropský věstník sociální psychologie*, 33, 249–266.

Horenczyk, G. (1996). Migrace Selves v konfliktu. V G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Changing European Identities* (s. 241–252). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Houtkamp, C. (2014). Integrace jazyka do teorií o dálkovém pohybu: migrace v. mobility & koncept motility. *A'dam multiling*, 1, 16–26.

Houtkamp, C. (připravuje se). Význam pohyblivosti ve výzkumu jazykových posunů. *Jazykové problémy a jazykové plánování*.

Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Motility: Mobilita jako kapitál. *Mezinárodní věstník městského a regionálního výzkumu*, 28, 745–756.

Koopmans, R. (2010). Obchod mezi rovností a rozdíly: Integrace přistěhovalců, multikulturalismus a sociální stát v mezinárodní perspektivě. *Časopis etnických a migračních studií*, 36, 1–26.

Van Oudenhoven, J., Prins, K. & Buunk, B. (1998). Postoje menšinových a většinových členů k adaptaci přistěhovalců. *European Journal of Social Psychology*, 28, 995–1013.

34 Jak by měly být vnitrostátní jazykové politiky přizpůsobeny kontextu konkrétních měst?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Ve většině evropských zemí používají orgány ke komunikaci s občany jeden nebo ve výjimečných případech dva úřední jazyky státu. Tato praxe jasně kontrastuje s jazykovým profilem městského obyvatelstva v mnoha velkých evropských městech, která mají tendenci být mnohem vícejazyčnější než regiony mimoměstské. Tento rychlý růst populace různého původu a odpovídající jazyková rozmanitost pociťuje nejen „mega-město“, ale také městské aglomerace s méně než 500 000 obyvateli (Carson & King, 2016: 2). V důsledku toho se stále vícejazyčná města potýkají s různými výzvami v oblasti správy jazyků a jazykových politik.

Tato městská jazyková rozmanitost vytváří napětí mezi dvěma cíli: cíl přívítasociální a geografickou mobilitu obyvatel a nově příchozích na jedné straně a jejich začlenění do městské společnosti na straně druhé. Pokud cíl vysoké mobility vyžaduje dovednosti v jiných jazycích, je cíl společnosti podporující začlenění spojen s získáváním dovedností v místním jazyce (jazycích). Místní veřejné služby navíc nejsou vždy přizpůsobeny potřebám nově příchozích přistěhovalců, neboť často hovoří jiným jazykem než úředním jazykem (úředními jazyky). Tato situace může zpomalit a případně bránit začlenění přistěhovalců do hostitelské společnosti.

Co nám ten výzkum říká?

Ve velmi zjednodušeném přístupu (používaném zde pro stručnost) může být jazyková správa organizována ve třech oblastech, které mají zvláštní význam pro mnohojazyčné městské prostředí:

- ▶ politiky definující veřejné používání a stav jazyků,
- ▶ politiky usnadňující studium jazyků a
- ▶ politiky poskytování veřejných překladatelských a tlumočnických služeb (Skrandies, 2016: 114).

Tyto oblasti přímo souvisejí s cíli podpory začleňování a mobility obyvatel. Liší se však možným přizpůsobením konkrétnímu městskému kontextu.

Ilustrace a důkazy

Pokud jde o první typ správy jazyků, většina států provedla právní předpisy, podle nichž lze ve veřejné a úřední komunikaci používat pouze úřední jazyky a řadu regionálních jazyků na územích, na nichž se hovoří. Většina evropských států, zejména Francie a Německo,

má *de jure* jednojazyčnou správu. Další státy, jako je Finsko a Irsko, jsou *de jure* dvojjazyčné země. Pokud to číselné údaje odůvodňují, přijímají dvojjazyčnost také jejich obecní orgány, které při komunikaci s obyvatelstvem města používají úřední nebo regionální jazyky. Celkově lze říci, že používání jazyka v úřední komunikaci na obecní úrovni se často řídí vnitrostátními právními předpisy.

Pokud jde o druhý soubor opatření, která se týkají osvojování jazyků, lze programy jazykového vzdělávání upravit tak, aby se zaměřily na získávání většinových a menšinových jazyků přítomných ve městě.

V některých státech, jako je Lotyšsko, dostávají obce rozpočtové prostředky na pořádání jazykových kurzů přizpůsobených potřebám jazykového vzdělávání, jak se objevují na místní úrovni. Integrace některých cizích jazyků do školních osnov je však často regulována ministerstvem školství na úrovni státu (nebo v regionu některých spolkových států).

Pokud jde o třetí z výše uvedených oblastí politiky, konkrétně poskytování veřejných služeb v několika jazycích, lze snadněji přizpůsobit vnitrostátní jazykové politiky kontextu konkrétního města. V tomto ohledu mohou místní orgány převzít vedoucí úlohu při překonávání překážek v komunikaci se svými obyvateli a při zvyšování integrace jazykových menšin, aniž by to ovlivnilo právní postavení jazyků, jimiž se obyvatelstvo mluví. To doložila řada případových studií vícejazyčných měst v Evropě, Kanadě a Austrálii, která poskytuje přehled různých přístupů k jazykovému řízení v městských kontextech (King & Carson, 2016).

Z těchto příkladů vyplývá, že ve velmi odlišných právních rámcích na vnitrostátní úrovni mohou obecní orgány reagovat na faktickou mnohojazyčnost městského obyvatelstva (a obecně by z ní měly prospěch).

Politické důsledky

Stručně řečeno, vnitrostátní jazykové politiky by měly být doplněny opatřeními na místní úrovni, která odpovídají specifickému městskému kontextu. Podpora mnohojazyčnosti prostřednictvím politik a postupů na místní úrovni může rovněž rozšířit jazykové repertoáry většiny občanů, a nabídnout jim tak více příležitostí k mobilitě. V souvislosti s učením se místním jazykům nově příchozím podporuje rozvoj mnohojazyčné etiky vedoucí k pocitu sounáležitosti, a tím i začlenění do

(vícejazyčné) komunity.

Reference a prohlubování

Carson, L. & King, L. (2016). Úvod: „Mnohojazyčnost žije tady“. V L. King & L. Carson (Eds.), *Mnohojazyčné město. Vitalita, konflikty a změny* (s. 1–16). Bristol, Buffalo, Toronto: Vícejazyčné záležitosti.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Mnohojazyčné město. Vitalita, konflikt a změna*. Bristol, Buffalo, Toronto: Vícejazyčné záležitosti.

Kraus, P.A. (2011). Mnohojazyčné město: The Cases of Helsinki and Barcelona, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Jazykové politiky a politika městského mnohojazyčnosti. V L. King & L. Carson (Eds.), *Mnohojazyčné město. Vitalita, konflikty a změny* (s. 115–148). Bristol, Buffalo, Toronto: Vícejazyčné záležitosti.

PŘÍZPŮSOBNÍ JAZYKOVÝCH POLITIK JAZYKOVÉ ROZMANITOSTI V MĚSTSKÉM KONTEXTU

Vnitrostátní úroveň

Jazykové politiky regulující veřejné používání a stav jazyků

Vnitrostátní úroveň + doplňková regulace na regionální úrovni

Jazykové politiky pro studium jazyků

Nmístní slonovina

Politiky usnadňující veřejné služby v oblasti překladů a tlumočení

35 Proč bychom měli kombinovat různé komunikační strategie?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Globalizace zvyšuje četnost kontaktů s jazykovou rozmanitostí a zvyšuje význam mnohojazyčných a nadnárodních komunikačních strategií. Jedna z těchto nadnárodních komunikačních strategií se týká komunikace lingua franca. Lingua franca (LF) je vstupní jazyk používaný partnery pro komunikační účely; tradičně lingua franca není mateřským jazykem žádného z partnerů. Mnoho komentátorů poznamenává, že angličtina je na vzestupu jako světová lingua franca. To však vyvolává dva typy problémů:

► Pokud se šíření týká standardní varianty angličtiny, můžeme čelit případu jazykového imperialismu (Phillipson, 2006) s negativními dopady na jazykovou spravedlnost;

► Pokud naopak považujeme tento proces za šíření něčeho radikálně odlišného od angličtiny (něco, o čem její příznivci často hovoří jako o angličtině jako lingua franca (ELF); viz například Hülmbauer, 2011), další typy problémů vznikají. V literatuře je angličtina jako lingua franca ve skutečnosti někdy používána k odkazu na angličtinu tak, jak mluví nerodilými mluvčími, a která se odchyluje od morfologických a lexikálních charakteristik standardní angličtiny. Elf obhájí argument, že tyto nestandardní rysy by měly být přijaty a že by to demokratizovalo mezinárodní komunikaci a zbavilo angličtinu její potenciálně imperialistické povahy. Tento názor však dostatečně neřeší obavy týkající se dlouhodobých dopadů jeho šíření na jazykovou rozmanitost a jazykovou spravedlnost (Gazzola a Grin 2013).

Má-li být použita angličtina, musí být součástí širší strategie.

Que nám říká výzkum?

Používání angličtiny jako globálního jazyka má ambivalentní účinky na mobilitu a začlenění (Gazzola a Grin, 2013). Je účinně využívána pouze vyššími stupni společnosti, kteří získali vzdělání, které jim umožňuje rozvíjet dovednostiblíže úrovni rodilého mluvčího. Obecně to však není dostupné na nižších úrovních společnosti, jak ukazuje *průzkum jazyka agramotnosti dospělých*, který shromáždil téměř 200 000 respondentů (Gazzola, 2016). Naopak propagace (možná pod anglickou značkou, jako je lingua franca) několika nestandardních nebo dokonce idiosynkratických variant angličtiny může bránit začlenění do globálních nebo místních komunit. Používání lingua franca (angličtina nebo jinak) by proto mělo být kombinováno s jinými

mnohojazyčnými nebo nadnárodními komunikačními strategiemi.

Ilustrace a důkazy

Tyto další strategie zahrnují následující.

1. Použití několika jazyků širší komunikace jako alternativy k angličtině nebo „ELF“. Vzhledem k tomu, že etnické jazyky vyvolávají, a to i v menší míře, problémy podobné těm, které jsou uvedeny výše pro angličtinu, neměl by být přehlížen příspěvek plánovaných jazyků (např. esperanta) (nebo dokonce v některých souvislostech starověkých jazyků, jako je latina).

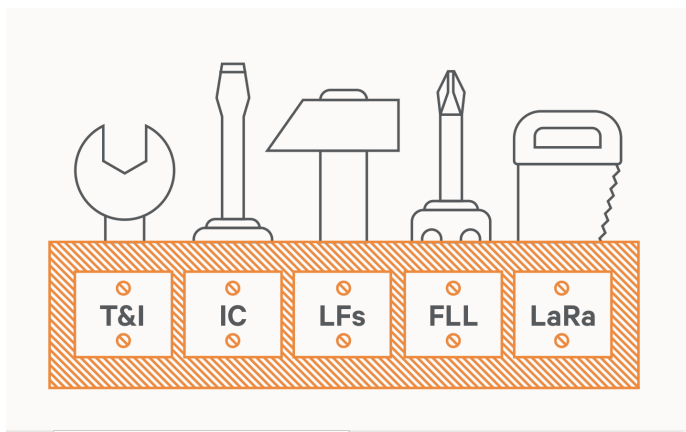
2. Rozvíjet reciproční, ale neproduktivní vnímavé dovednosti v jazyce partnera. Tato strategie je známá jako *lingua receptiva* (LaRa). *Vzájemné porozumění* lze považovat za jednu z forem *strategie lingua receptiva* zaměřené na jazyky úzce propojené s jejím vlastním mateřským jazykem; působí v jazykových rodinách, jako jsou slovanské, germánské nebo románské jazyky.

3. Další strategie, jako je překlad a tlumočení (T & I), jsou rovněž součástí souboru nástrojů pro komunikační strategii, který lze využít k podpoře mobility a začlenění do mezinárodní komunikace. Všechny tyto komunikační strategie mohou být usnadněny informačními a komunikačními technologiemi, jako je strojový překlad.

4. A konečně, ti, kteří se musí zapojit do hloubkové a trvalé komunikace s lidmi, kteří hovoří jiným jazykem, budou obecně vidět, že učení tohoto jazyka, i když je potenciálně nákladné z hlediska času a úsilí, zůstává nenahraditelnou strategií, tj. *strategií učení cizího jazyka* (FLL).

Politické důsledky

Výzvy v oblasti komunikace by měly být řešeny v duchu souborů nástrojů pro mnohojazyčnou a nadnárodní komunikaci (Jørgensen 2011). Ačkoli angličtina je nepopíratelně relevantní nástroj v sadě, není to jediný. Soubor nástrojů může zahrnovat všechny ostatní strategie, které byly právě uvedeny, s důrazem na vzájemnou doplňkovost mezi nimi.

Reference a prohlubování

Komise Evropských společenství (2003). Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, 2003 – Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: Akční plán 2004–2006. KOM(2003) 449 v konečném znění.

Komise Evropských společenství (2008). Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu a společný závazek. KOM(2008) 566 v konečném znění. V Bruselu: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016). Vícejazyčná komunikace pro koho?

Jazyková politika a spravedlnost v Evropské unii, Politika *Evropské unie*, 17, 546–596.

Evropská komise (únor 2006). Evropané a jejich jazyky, zvláštní průzkum Eurobarometr 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Evropská komise (červen 2012). Evropané a jejich jazyky, zvláštní průzkum Eurobarometr 386, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Je ELF efektivnější a spravedlivější než překlad? Hodnocení mnohojazyčného režimu EU? *Mezinárodní věstník aplikované lingvistiky*, 23, 93–107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Angličtina jako Lingua Franca v evropském mnohojazyčnosti. V A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *Průzkum dynamiky mnohojazyčnosti* (s. 387–406). Amsterdam: John Benjamins.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011). Soubor nástrojů pro nadnárodní komunikaci v Evropě. Kodaňská studia v dvojjazyčnosti, 64. Univerzita v Kodani, Fakulta humanitních věd.

Phillipson, R. (2006). *Angličtina-pouze Evropa? Náročná jazyková politika*. Londýn: V Routledge. // Francouzská verze: (2019). *Nadvláda angličtiny: výzva pro Evropu*. Paříž: Zdarma a Solidaire.

36 Jak by měly obce shromažďovat a sdílet údaje o jazykových profilech svých komunit obyvatel?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Místní povědomí a znalost místního jazykového prostředí mají zásadní význam pro lepší využívání stávajících jazykových zdrojů a lepších služeb. Statistiky na evropské a vnitrostátní úrovni však obecně nejsou pro místní situace relevantní, neboť mobilní občané EU, státní příslušníci třetích zemí a uprchlíci nejsou rovnoměrně rozloženi po celé zemi.

Co nám ten výzkum říká?

Dostupné údaje jsou obecně založeny na nelingvistických atributech (jako je státní příslušnost nebo země narození používané jako náhrada, v takovém případě se za hlavní jazyk země narození a/nebo občanství často považuje hlavní jazyk osoby) nebo otázky sčítání v mateřském jazyce (pokud se provádí sčítání lidu). Tato znalost je velmi částečná a zaměřuje se především na jazyk obyvatel, na úkor diferencovanější a komplexnější reprezentace jednotlivých jazykových repertoárů. Tyto statistiky často měří dovednosti ohlašované v úředním jazyce, přičemž v takovém případě jsou tyto dovednosti v úředním jazyce používány jako přibližné měřítko integrace a argument pro opatření k rozvoji používání úředního jazyka. Jiné jazykové dovednosti a jejich význam pro sociální integraci, vzdělávací cesty a/nebo příležitosti na trhu práce jsou obecně opomíjeny.

Za účelem řešení těchto problémů by proto obce měly nejen sledovat jazykové charakteristiky obyvatelstva spadajícího do jejich pravomoci, ale také věnovat zvláštní pozornost shromažďování údajů o dalších relevantních jazykových proměnných, jako jsou dovednosti v jiných jazycích a modely používání jazyků v různých kontextech. Jazykové dovednosti by mohly být monitorovány v souvislosti s průzkumy gramotnosti (jakož i znalostmi sítě I).

V neposlední řadě by se tyto průzkumy mohly zaměřit na metalingvistické dovednosti. To by zvýšilo povědomí o významu těchto dovedností pro navigaci jazykově rozmanité společnosti. Sběr tohoto typu údajů však vyžaduje citlivost a opatrnost: musí zlepšit kolektivní znalosti komunity, aniž by byla ohrožena osobní integrita a soukromí obyvatel.

Ilustrace a důkazy

Je nepravděpodobné, že by tento sběr údajů byl pro

místní orgány jednou z hlavních priorit, existují však inspirativní příklady. *Multilingual Graz* je výzkumný projekt Univerzity ve Štýrském Hradci (Rakousko) vedený Dieterem Halwachs, který od roku 2012 dokumentoval jazyky, jimiž hovoří obyvatelé města. Jeho cílem je zlepšit znalosti místních komunit o kulturní rozmanitosti založené na státním občanství jejich obyvatel. Stránka zobrazuje jazyky pozorované ve Štýrském Hradci (viz screenshot). Každá buňka v této tabulce umožňuje přístup k obecným jazykovým informacím (jména, řečníci, stav a oblast, písemná forma a překlad standardních pozdravů), zvukové fragmenty (s přepisem a překladem do němčiny), jakož i jazykové životopisy a uživatelské profily obyvatel Štýrského Hradce, kteří tento jazyk mluví.

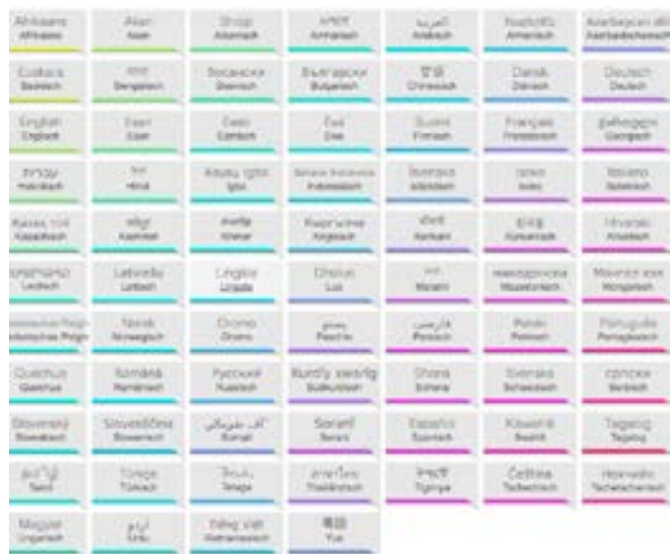
Politické důsledky

Prostřednictvím diferencovanějšího hodnocení místních jazykových repertoárů mohou místní orgány přizpůsobit a zlepšit své politiky přijímání a vzdělávání a organizaci místních kulturních činností.

Změny v hlavních jazycích skupin přijíždějících do města by mohly být hlášeny dříve; účinnost vzdělávacích politik by mohla být zlepšena zohledněním údajů o hlavních jazycích, jimiž žáci jejich rodiče hovoří doma. Jazykové kurzy pro dospělé migranty by mohly být zaměřeny konkrétněji. Díky lepší znalosti jazyků ovládaných studenty místního jazyka (jazyků) a lepší znalosti jazykových dovedností nově přichozích by mohly být kurzy plánované pro získání místního jazyka (místních jazyků) organizovány účinněji. Například studenti s podobnými adresáři a jazykovými dovednostmi nebo začínající stejným jazykem by mohli být seskupeni tak, aby se zaměřili na konkrétní problémy (od výslovnosti po slovní zásobu a pragmatické).

Tento sběr údajů může být rovněž užitečný při zvyšování povědomí místních obyvatel o jejich jazykově rozmanitém prostředí. Znalost jazykového prostředí je také užitečná pro organizaci místních kulturních aktivit. Veřejné knihovny by mohly nabízet knihy a audiovizuální materiály v hlavních jazycích, jimiž se hovoří v místní komunitě, a nabídnout obyvatelům možnost udržovat a rozšiřovat své jazykové repertoáry. Činnosti Společenství by mohly být organizovány s cílem zvýšit povědomí (jiných) obyvatel o místní jazykové rozmanitosti a usnadnit výměnu mezi mluvčími stejného jazyka nebo mezi osobami, které se

ji chtějí naučit. Podobně by sociální soudržnost mohla být posílena propojením místních dobrovolníků, s nimiž lze s migranty vyměňovat lekce konverzace (tento vzorec je znám jako tandemový model). Místní školy mohou po škole otevřít své dveře a poskytnout jim potřebnou infrastrukturu pro tato setkání (po pracovní době pro většinu přistěhovalců a dobrovolníků).

Snímek hlavní stránky mnohojazyčných stránek Štýrského Hradce představující jazyky pozorované ve Štýrském Hradci (přístupný dne 19. července 2017).

Reference a prohlubování

Jazykové statistiky se obecně týkají mateřského jazyka, jazyka vyučovaného v rámci středoškolského vzdělávání nebo vlastních jazykových dovedností:

Jazyky sekundárního vzdělávání: Přehled národních testů v Evropě – 2014/15 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (ačkoli je stránka v angličtině, pdf zprávy jsou k dispozici v různých jazycích)

Úřad pro národní statistiku 2013 Jazyk v Anglii a Walesu (2011). Jazyk v Anglii a Wales:2011. goo.gl/gm5KJz

Zvláštní průzkum Eurobarometr 386 Evropanů a jejich jazyky <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Viz grafy Tube Tongues pro vizualizaci založenou na těchto údajích ze sčítání jazyků v londýnských stanicích metra. goo.gl/Dm6wUf

37 Vede mobilita k rostoucímu používání angličtiny na úkor místních jazyků?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Jednou ze základních zásad Evropské unie je zachování jazykové a kulturní rozmanitosti. Nelze však popřít převahu angličtiny jako nejznámějšího jazyka, kterým hovoří 38 % Evropanů na různých úrovních kompetencí (Evropská komise, 2012). Ve vysokoškolském vzdělávání je rostoucí používání angličtiny jako jazyka výuky a dominantního jazyka ve vědě považováno za prostředek internacionalizace, který podporuje mobilitu studentů a výzkumných pracovníků. Angličtina je zároveň často používána jako obchodní jazyk v mezinárodním hospodářském kontextu. Otázkou je, zda tato změna ovlivňuje postavení místního jazyka (jazyků).

Co nám ten výzkum říká?

Situace v Bruselu, kde 23 % obyvatel je držitelem pasu z jiného členského státu EU a má více než 10 % státních příslušníků třetích zemí, nabízí ideální přirozenou zkušenost pro studium dopadu mobility na používání jazyků. Výzkum založený na jazykových průzkumech (Janssens, 2013) ukazuje rostoucí používání angličtiny na pracovišti, i když především v kombinaci s úředními jazyky Bruselu, francouzštinou a nizozemštinou. To je v souladu s předchozím výzkumem, který naznačuje, že v místních podnicích jsou skutečné postupy velmi mnohojazyčné (viz Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Používání jazyka v jiných oblastech tento trend potvrzuje. Zatímco téměř 90 % bruselských obyvatel tvrdí, že hovoří plynule francouzsky, společné používání tohoto jazyka jednoznačně směřuje k mnohojazyčnosti. Flexibilní používání různých jazyků s častým využíváním změny kódu je běžné a vnímavá znalost jazyků získává základ.

Ilustrace a proofs

Brusel je oficiálně dvojjazyčný, přičemž většinovým jazykem je francouzština a nizozemština jako menšinový jazyk. Změny v odborné způsobilosti v angličtině ve srovnání s oběma úředními jazyky jsou uvedeny v tabulce 1. Údaje jsou založeny na vlastních ohlašovaných znalostech a odkazují na ty, kteří hovoří jazyky natolik, aby měli konverzaci v tomto jazyce.

Ve všech výše uvedených kategoriích se znalost francouzštiny jako místní lingua franca v průběhu času snižuje, stejně jako průměrná znalost nizozemštiny a angličtiny pro celou skupinu non-Belges. Postavení Francouzů jako bruselského lingua franca však není ohroženo. Skutečnost, že nizozemština trvá na

svém postoji, vyplývá z nabídky bezplatných jazykových kurzů. Mobilita v EU a přistěhovalectví státních příslušníků třetích zemí zvyšují vliv angličtiny, ale celkově se v tomto jazyce cítí pohodlně pouze jedna třetina obyvatelstva. Pozoruhodné je, že ačkoli průměrná znalost angličtiny setměř nezměnila, je mnohem více používána. Znalost jazyka senejeví jako dostatečná podmínka pro jeho mluvení, zdá se, že rozhodujícím faktorem je míra otevřenosti společnostivůči mnohojazyčnosti.

Vliv výše uvedených změn na skutečné používání jazyka na pracovišti a v místním obchodě, omezený na používání tří kontaktních jazyků a jejich kombinací, je uveden v tabulce 2.

Změny v obou oblastech jsou podobné; jednojazyčná komunikace je stále více nahrazována vícejazyčnými postupy a angličtina nahrazuje místní jazyky.

Politické důsledky

Příklad Bruselu ilustruje složitost používání jazyka. „Volný“ jazykový trh kombinací s rostoucí mobilitou se odráží ve stále vícejazyčných postupech v praxi. Proto je třeba relativizovat projev, kterým je angličtina nová evropská lingua franca. Většina obyvatel nemluví plynule anglicky a mobilita nejde ruku v ruce s nahrazením místních jazyků angličtinou, ale s rostoucí mnohojazyčností. Místní činitelé s rozhodovací pravomocí mohou tento vývoj ovlivnit. Jazykové právní předpisy, vzdělávací politika a integrační politika vůči nově přichozím mohou podporovat místní jazyky a zároveň vytvářet otevřenost mnohojazyčnosti. To podporuje předpoklad, že ve velmi rozmanitém městském kontextu není komunikace mezi obyvateli, a tedy začlenění do společnosti, založena na používání lingua franca, ale na mnohojazyčnosti. Mobilita nemusí nutně představovat hrozbu pro místní jazyky hostitelské země, dokonce i menšinové jazyky.

Reference a prohlubování

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). *Propojení politik a praxe v oblasti mobility: Přípomínky a doporučení týkající se vnitrostátního a institucionálního vývoje v Evropě*. V Bruselu: Evropská asociace univerzit.

Evropská komise (2012). *Evropané a jejich jazyky*. Zvláštní průzkum Eurobarometr 386, výzkum provedený společností TNS Opinion & Social na

žádost Generálního ředitelství pro vzdělávání a kulturu, Generálního ředitelství pro překlady a generálního ředitelství pro tlumočení, BruXelle s. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Městská mnohojazyčnost. Případ Bruselu*. V Bruselu: Racine Editions.

Státní příslušnost: Jazykové dovednosti v	Belgická		EU		Země mimo EU	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Francouzština	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Nizozemština	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Anglicky	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
žádný z předchozích	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% populace	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Tabulka 1. Vývoj jazykových dovedností podle státní příslušnosti (Zdroj: Janssens 2013).

většina slovesný jazyk	místo výkonu práce		obchody	TB3
	2001	2013	2001	2013
Francouzština	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %
Nizozemština	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %
Anglicky	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %
Francouzština/ nizozemština	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %
Francouzština/ angličtina	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %
Nizozemština/ angličtina	0,30 %	—	0,10 %	—
Francouzština/ holandština/ anglicky	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %
Ostatní jazyky	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %

Tabulka 2. Používání jazyka při práci a při nákupu (Zdroj: Janssens, 2013).

38 Může evropská politika zlepšit sociální začlenění v místních městských souvislostech?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Svoboda pohybu a pobytu státních příslušníků EU je jedním ze základních práv vyplývajících z občanství EU. Provádění této zásady vyžaduje komplexní politiku zahrnující otázky, jako je sociální zabezpečení, přístup k veřejným službám, zdanění, zaměstnanost, uznávání diplomů a práva rodinných příslušníků. Přeměna směrnic EU na právní předpisy je složitým a časově náročným procesem na úrovni členských států. Řešení jazykového dopadu mobility na místní úrovni je ještě složitější, neboť jednotlivé vnitrostátní kontexty jsou založeny především na jazykové homogenitě národního státu, zatímco evropský projekt je založen na zásadě podpory jazykové rozmanitosti. Jaké nástroje nabízí EU místním tvůrcům politik k řešení jazykových aspektů začleňování?

Co nám ten výzkum říká?

Evropské občanství rozděluje skupiny nově přichozích na občany EU a státní příslušníky třetích zemí, přičemž každý z nich má různá práva a povinnosti v různých hostitelských zemích. To vede k rozdílným, někdy protichůdným jazykovým politikám z pohledu EU a národních států. Migrační politika EU (Evropská komise, 2014) se zaměřuje na úvodní a jazykové kurzy s cílem zajistit pevné odhodlání vůči hostitelské společnosti. S cílem podpořit mobilitu občanů EU v kontextu mnohojazyčnosti je podporována výuka jazyků, mobilita učitelů a studentů, jakož i překladatelské iniciativy (Franke & Mennella, 2017).

Tento rozdíl se odráží v místních politikách. Srovnávací studie mezi různými evropskými městy potvrzuje odlišný přístup na místní úrovni (Ernst & Young, 2014).

Celkové politické rámce jsou zaměřeny především na migraci mimo EU jako na dlouhodobý jev, zatímco vybrané politiky se konkrétně zaměřují na upřednostňování mobilních občanů EU, pokud jde o různé formy krátkodobé mobility, zejména pokud jde o zaměstnanost a vzdělávání. Ve všech městech však existuje jasná tendence spoléhat spíše na služby a instituce, které se zabývají všemi cizinci nebo občany, než na poskytování oddělených služeb mobilním občanům EU. Mobilní občané EU často nejsou považováni za cílovou skupinu, ačkoli znalost jazyka je považována za jednu z hlavních překážek začlenění do hostitelských společností. Pokud EU zdůrazňuje politiku na podporu organizace jazykových kurzů pro státní

příslušníky třetích zemí, omezuje právo EU možnost ukládat poskytovatelům služeb v jiných členských státech, jako jsou právníci, lékaři a zdravotní sestry, jazykové požadavky. Použití jazykového testu na rezidenty z jiných zemí EU je dokonce vyloučeno (viz van der Jeght, 2015).

I když povinné jazykové kurzy pro dospělé evropské občany nejsou legální, liší se to u školáků, kteří navštěvují školou zastejných podmínek jako státní příslušníci. Děti evropské státní příslušnosti, které se stěhují do jiné země EU, mají podle práva EU právo nabývat jazykové kurzy v nové zemi původu, které jim pomohou přizpůsobit se školnímu systému (směrnice 77/486/EE). Ačkoli v jiných členských státech probíhá velká výzkum výsledků studentů z EU v oblasti vysokoškolského vzdělávání, méně se zabývá dopady migrace dětí v rámci EU v rámci základního a středního vzdělávání.

Kromě zvládnutí jazyka výuky (2008) dospěl Heath et al. (2008) k závěru, že sociálně-ekonomické zdroje a úroveň vzdělání rodičů jsou klíčovými faktory akademického úspěchu, ačkoli mezi státní příslušností žáků neexistují žádné rozdíly, bez ohledu na to, zda děti mají či nemají státní příslušnost země EU.

Ilustrace a důkaz

Níže uvedená tabulka ukazuje konkrétní příklad Bruselu a rozvoje jazykových dovedností nebelgických rezidentů, kteří nehovořili jedním z úředních jazyků jako hostitelského jazyka. Žádný z migrantů nebyl povinen absolvovat povinné jazykové kurzy. Jazyková politika „svobodná“ nebo bez omezení nevede k vyššímu stupni sociálního začlenění, pokud jde o zvládnutí místního jazyka (jazyků). Vzhledem k tomu, že většina občanů, kteří nejsou občany EU, je soustředěna ve městech, může to být problematické.

Politické důsledky

Bez ohledu na zásadu subsidiarity by bylo velmi užitečné navrhnout obecný transevropský přístup

zaměřený na výuku jazyků mezi mobilními dospělými. S ohledem na sociální začlenění je rozdíl mezi občany EU a státními příslušníky třetích zemí kontraproduktivní a oba by měly být součástí integrované místní politiky. Totéž platí pro výuku jazyků v rámci povinné školní docházky. Iniciativy, jako je „Integrační příručka pro tvůrce politik a praktikanty“ (2010), průzkum užitečných postupů zaměřených na sociální začleňování migrantů, by měly být rozšířeny i na státní příslušníky EU a měly by být vyvinuty nové prvky pro začlenění.

pohybu občanů EU na místní úrovni – závěrečná zpráva. Ernst & Young, leden 2014.

Evropská komise (2014). Evropské moduly pro integraci migrantů. Závěrečná zpráva, únor 2014.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Jazyková politika*. Informativní přehled zveřejněný Evropským parlamentem. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A. F., Rothon, C. & Kilpi, E. (2008). Druhá generace v západní Evropě: vzdělání, nezaměstnanost a profesní vzdělání. *Výroční přezkum sociologie*, 34, 211–235.

van der Jeught, S. (2015). *Jazykové právo EU*. Groningen: Vydavatelství práva Europa.

Reference a prohlubování

Ernst & Mladý (2014). Hodnocení dopadu volného

Jazyky	Průzkum z roku 2001		Průzkum z roku 2007		Průzkum 2013	
	EU	Země mimo EU	EU	Země mimo EU	EU	Země mimo EU
Francouzština	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Nizozemština	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Dvojjazyčný	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Žádné	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Sebedeklarované znalosti („dobré“ nebo „výborné“) o ústní jazykové způsobilosti nefrancouzských a nizozemských mluvčích nebelgické státní příslušnosti v Bruselu (zdroj: Janssens, 2013).

39 Jak politiky integrace cizích jazyků odrážejí preference a postoje většiny?

François Grin, Univerzita v Ženevě

Jazykové politiky evropských národních států se obecně musí zabývat čtyřmi typy jazyků, což vede k hierarchii uznávání a práv mezi jazyky. Například, i když pojem „menšina“ nebyl předmětem autoritativní definice v mezinárodním právu, státy obecně rozlišují mezi tradičními (původními/dlouhodobými) menšinami a těmi, které vyplývají z novější migrace. Toto rozlišování se projevuje také v omezení pojmu „menšina“ na občanství některých dokumentech OSN. Odráží tato hierarchie, která vyjadřuje mocenské vztahy, většinový názor? Existuje sociální shoda na tom, že je třeba podporovat studium místního jazyka zahraničními rezidenty?

Co nám ten výzkum říká?

Za prvé, všechny státy formálně nebo neformálně přijmou alespoň jeden úřední nebo státní jazyk. Ačkoli je volba obecně motivována zvláštním smyslem pro legitimitu ve srovnání s jinými jazyky, vychází také z praktických potřeb administrativy vlády. Za druhé, mnoho států uznává jazyk, kterým na své půdě hovoří tradiční menšina; to se materializuje v široké škále různých diet¹; toto uznání (někdy upřímné, někdy neochotné) je obecně považováno za oprávněné vzhledem k dlouhodobé historické přítomnosti těchto menšin. Za třetí, vzhledem k volnému pohybu občanů členských států EU začaly státy přebírat nové povinnosti vůči jazykům jiných členských států EU, zejména pokud jde o výchovu dětí vnitřních migrantů EU; občané EU jsou však obecně osvobozeni od všech obecných požadavků na studium jazyků (ačkoli právo vykonávat určitá povolání je formálně podmíněno určitou úrovní odborné způsobilosti v úředním jazyce).

Začtvrté, evropské státy jsou konfrontovány s jazyky státních příslušníků třetích zemí; povinnosti států týkající se těchto jazyků jsou omezené a pokud státy přebírají povinnosti v oblastech, jako je zdravotní péče, azylová řízení a soudní řízení, jsou obecně informovány o otázkách lidských práv; vzdělávací opatření jsou slabší a vyplývají především z mezinárodních úmluv. Jsou závazné, ale pouze pro ty státy, které je ratifikovaly². Současně několik států zavedlo jazykové testy pro státní příslušníky třetích zemí, kteří se chtějí usadit na svém území nebo získat státní příslušnost.

1 Viz ratifikační listiny států po přistoupení k Evropské chartě regionálních nebo menšinových jazyků. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPI.

2 Viz položky 29 a 31 této příručky.

Výzkum v antropologii a sociální psychologii systematicky uvádí váhu, v průzkumech veřejného mínění, rozdíl mezi intra-skupinovou a ex-skupinovou, nebo mezi „my“ a „je“. Tato skutečnost sama o sobě nemá žádné normativní důsledky, protože otevřenost „jiným jazykům a kulturním“ je obecně považována za zásadu, která by měla inspirovat sociální interakce a řídit veřejnou politiku. Ostrost tohoto rozdílu může být navíc do značné míry způsobena neúmyslnou politickou manipulací. Protože se však tyto postoje jeví jako přetrvávající sociologický fakt, tvoří součást kontextu, v němž je politika formulována a prováděna.

Ilustrace a důkaz

Přestože se rozlišování „my a oni“ pravidelně objevuje v průzkumech postojů, údaje jsou zřídka dostatečně přesné, aby prozkoumaly očekávání většiny respondentů, pokud jde o jazykovou integraci „alofonů“ (tj. mluvčích jiných jazyků). Nicméně téměř komplexní a velmi podrobný průzkum mezi více než 40 000 mladými švýcarskými muži, kteří hlásí vojenskou službu ve Švýcarsku (plus reprezentativní vzorek 1 500 mladých švýcarských žen) odhaluje široké očekávání, že se alofony naučí místní jazyk (viz tabulka).

Politické důsledky

Za předpokladu, že postoje mladých respondentů svědčí o postojích obecné populace, výše uvedené výsledky naznačují obecnou podporu myšlenky, že volba uplatnit právo bytelní ausadit se jinde znamená určitou jazykovou adaptaci. Je důležité poznamenat, že jak ukazují další důkazy, které zde nejsou uvedeny, toto stanovisko neznamená očekávání, že přistěhovalci opustí své jazykové a kulturní dědictví. Očekávání učení se místnímu jazyku se vztahuje na „američany“ (s odkazem na „exatriáty“ obecně, tj. na cizince, kteří nemají archetypální „migrantský“ profil). Tyto výsledky se shodují s myšlenkou, že mobilita a začlenění musí být vyvážena, že politiky, které se mezi nimi snaží dosáhnout rovnováhy, budou obvykle těžit z veřejné podpory.

Reference a prohlubování

Capotorti, F. (1991). *Studie o právech osob náležejících k etnickým, náboženským a jazykovým menšinám*. New York: OSN.

Creech, Richard L. (2005). *Právo a jazyk v Evropské unii: Paradox Babela „Jednotný v rozmanitosti“*.

Groningen: Vydavatelství práva Europa.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Švýcarsko-kulturní společnost. Co s nimi dnes dělají mladí lidé.* Glarus/Chur: Rüegger Verlag.

Sam, D. & Berry, J. (2010). Akulturace: Když se setkávají jednotlivci a skupiny různých kulturních prostředí. *Pohledy na psychologickou vědu*, 5, 472–481.

Průměrná hodnota dohody s prohlášeními o jazykové integraci migrantů, 2008–2009, díky rostoucí míře porozumění (zdroj: Grin et al., 2015)	Stupeň shody (stupeň 1 až 4)	
	muži	ženy
Nízká dohoda		
„Školské osnovy by měly zahrnovat jazykové kurzy v portugalštině, albánštině, turečtině atd. pro žáky odpovídajícího mateřského jazyka.“	1.82	1.90
„By mělo být možné složit písemnou část zkoušky řídičského průkazu v hlavních imigračních jazycích (např. španělština, srbsko-chorvatština, turečtina atd.)“	1.87	2.10
Průměrná dohoda	muži	ženy
Jedobré být schopen slyšet cizí jazyky na ulici, ve veřejné dopravě atd.	2.49	2.85
Není přijatelné, aby zahraniční kolegové spolu hovořili v cizím jazyce před švýcarskými kolegy.	2.72	2.73
Pokud je značka čínského obchodu ve švýcarském městě v čínštině, musí být také ve francouzštině, němčině nebo italštině (v závislosti na regionu)	2.80	2.76
Silná shoda	muži	ženy
Cizinci žijící ve Švýcarsku by neměli očekávat, že je federální nebo místní správa osloví ve svém vlastním jazyce.	3.36	3.32
Američané, kteří se usadí ve Švýcarsku, se musí naučit jazyk své nové země.	3.47	3.67
Jenezbytné, aby se migranti naučili místní jazyk.	3.52	3.68

40 Měly by obce regulovat používání jazyka ve veřejném prostoru?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Vzhledem k sociální a politické povaze jazyka je přítomnost a viditelnost jazyků důležitým aspektem mnohojazyčnosti. Při přezkumu jazykové politiky (jejímž cílem je regulovat mnohojazyčnost) je často vhodné rozlišovat mezi třemi oblastmi používání jazyků:

- ▶ státní prostor, který odkazuje na používání jednoho nebo více jazyků veřejnými institucemi, ať už interními, nebo v interakci s občany a rezidenty;
- ▶ veřejný prostor, který zahrnuje používání jazyka (jazyků) podniky nebo neziskovými organizacemi;
- ▶ soukromý prostor, který samozřejmě rozumí používání jazyka v soukromých prostorách, jako je dům, ale také soukromý rozhovor mezi dvěma přáteli.

Jak naznačuje popis těchto oblastí, překrývají se. Je školní dvůr státním prostorem nebo veřejným prostorem (kdy stát organizuje veřejné vzdělávání)? A je soukromá konverzace stále soukromá, když přátelé chodí do městského parku a mohou být slyšet kolemjdoucí?

Ačkoli formální pravidla komunikace mohou být snadno odůvodněna a v soukromé sféře musí převládat individuální svoboda, používání jazyka ve veřejném prostoru je často zpochybňováno. Ve veřejném prostoru obvykle dominuje místní jazyk (jazyky) – někdy kvůli přísným politikám, v nichž je používání místního jazyka povinné pro obchodní značky a reklamu. Kromě toho se angličtina stále více používá v mnoha evropských zemích, ale tradičně ne-anglicky mluví, pro komerční účely, buď oslovit turisty nebo evokovat globální značku. V důsledku toho je hlubokou jazykovou rozmanitost mnoha místních kontextů neviditelná a někdy dokonce neslyšitelná ve veřejném prostoru.

Co nám ten výzkum říká?

Používání určitých jazyků v jazykových krajinách je sporné, pokud jazykové skupiny soutěží na daném území (Gorter 2006, Shohamy a Gorter 2008). Diskuse o dopravních značkách v dvojazyčných oblastech, od samotné přítomnosti obou jazyků až po pořadí, v němž jsou vyznačeny na značce, a velikost použitých písem, jakož i fyzická poloha na dopravní značce (která je nahoře) a použití různých velikostí písma, se považují za označení hierarchie mezi jazyky. Je-li konflikt prudký a politický konflikt se otevře, vandalismus není neobvyklý: panely jsou odstraněny nebo zničeny; graffiti se používají k odstranění jazykové verze, která

je považována za nevhodnou, nebo k přidání jazykové verze považované za chybějící.

Ilustrace a důkazy

Označení ve vícejazyčných městech jsou méně sporná. Oficiální znaky jsou zřídka vícejazyčné. Znamky v nizozemštině a čínštině v několika ulicích Amsterdamu na podporu místního čínského sousedství pro turistické účely nejsou kontroverzní (mohly by to být, kdybysousedství bylo etnickým obvodem a koncentrace čínských přistěhovalců byla vnímána jako sociální problém; jejich hlavním cílem by pak bylo uspokojovat potřeby příjemců). Pokud vnitrostátní a/nebo místní státy rovněž upravují používání jazyka v obchodních označeních, jedná se obecně o zajištění toho, aby národní jazyk nebyl přemísťován jiným jazykem, nebo o omezení pohybu (Flandry, Quebec, Katalánsko, Wales atd.). V 90. letech toubonský zákon stanovil povinnost překládat anglické slogany na billboardech do francouzštiny. Ve vzácných případech, jako je okraj Bruselu ve Flandrech (známý jako Vlaamse Rand), je územní zásada belgického federálního režimu striktně uplatňována k omezení pohybu nizozemštiny *rançais*.

Tento postoj je motivován obavami, že francouzsky mluvící střední třída, stejně jako relativně bohatí cizinci, často označovaní jako „expats“, se usadí ve vlámských obcích a změní jejich jazykové složení. Kromě toho je zakázáno používat francouzštinu starostou a radními na zasedáních městské rady. Na jiných místech není používání jiných jazyků při volebních shromážděních nebo při volebních brožurách formálně regulováno, ale silně zpochybněno, jako při používání turečtiny Stranou práce a Stranou Zelené levice v nizozemských komunálních volbách v Amsterdamu, Rotterdamu, Haagu a Leidenu (zatímco používání angličtiny Konzervativní stranou v Amsterdamu nebylo ani zaznamenáno). V neposlední řadě byly hlášeny, že školy (ve Vlámku) zakazují používání mateřského jazyka na školním dvoře – aby podpořily osvojení úředního jazyka školy, ale de facto marginalizovaly jazykovou rozmanitost a vícejazyčné studenty.

Politické důsledky

Výše uvedené diskuse ilustrují dilema: Použití jazyka ve veřejném prostoru potvrzuje, že člověk cítí, že ho smí používat a že člověk cítí „na jeho místě“. To může podpořit skupinové sociální vztahy a různé formy začleňování, ale zároveň může bránit individuálním

interakcím s nečleny skupiny a začlenění do společnosti jako celku a zároveň prohlubovat rozdíly mezi skupinami používajícími různé jazyky.

Stejně tak vyloučení rodného jazyka z veřejného sféry může vyvolat pocit, že je „mimo skupinu“ a bránit sociálnímu začlenění, ale může motivovat jednotlivce k tomu, aby místní jazyk přizpůsobili a v dlouhodobém horizontu se cítili integrovanější do místního společenství. Kromě toho možnost nových jazyků přivítat nově příchozí do místní politiky, například (francouzsky v obecních radách Vlaamse Rand, němčina na Baleárských ostrovech, angličtina v Amsterdamu) může ohrozit jazykovou identitu regionu pro dlouhodobě pobývajících obyvatele (a může být dokonce zakázána stávajícími jazykovými pravidly).

Existují-li vnitrostátní právní předpisy a/nebo předpisy týkající se používání jazyka ve veřejném prostředí, mohou je doplnit jiné místní politiky tím, že se přizpůsobí místní situaci. V každém případě zákaz některých jazyků nebo ukládání jiných jsou dva extrémy, které jistě nepodporují sociální soudržnost. Místní orgány musí vypracovat diferencovanou politiku, která bude citlivá na specifika místního jazykového prostředí a složitostvíceúrovňové soudržnosti. Výběr oficiálních dvojjazyčných nebo vícejazyčných označení ve vztahu k jednojazyčným znaménkám a/nebo podpora používání dvojjazyčných nebo vícejazyčných označení ve veřejném prostoru by mohl být meziproduktem. V každém případě by místní orgány měly zajistit, aby jejich politiky byly podporovány obyvatelem. Větší viditelnost nových jazyků může posílit pocit začlenění mezi některými obyvatelem, ale zároveň to může být vnímáno jako ztráta statusu jinými obyvatelem, jejichž jazyk musí ustoupit jiným

jazykům.

Kampaň „Practice Your Dutch Here“ z Vlaamse Rand byla doplněna o „týden zákazníka alofonu“, aby to bylo inkluzivnější. Zde je plakát z obce Zaventem. Zároveň sepo útocích v Bruselu v roce 2016 zdají turisticképřijímací značky v angličtině méně problematické než značky ve francouzštině (druhý národní jazyksenepoužívá na dopravních značkách ve Flandrech).

Reference a prohlubování

- Bonfiglioli, C. (2017). *Žít v jazykovém testu. Jazykové a územní politiky ve vlámském obvodu hlavního města Bruselu*. Disertační práce. Univerzita v Reims Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (Ed.) (2006). *Jazyková krajina: nový přístup k mnohójazyčnosti*. Clevedon: Vícejazyčné záležitosti.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Jazyková krajina: rozšiřují scénérii*. London:Routledge

Jazykové vzdělávání, výuka a učení

- 41 Jak mohou inkluzivní školní systémy nejlépe zvládat jazykovou rozmanitost? 116
- 42 Jak lze na podporu mnohojazyčnosti využívat sítě neformálního a informálního učení? 118
- 43 Jak podporovat mobilitu a začleňování prostřednictvím mnohojazyčnosti ve vysokoškolském vzdělávání? (ES) 120
- 44 Jak můžeme pomoci studentům naučit se jazyk hostitelské země? 122
- 45 Jak mohou vzdělávací systémy reagovat na dynamiku jazykově složitých regionů? 124
- 46 Jaké jsou dovednosti učitelů nejvíce potřebné k řešení jazykových rozdílů v inkluzivních školách? 126
- 47 Jak nejlépe posoudit neformální jazykové dovednosti? 128
- 48 Proč je vhodné kombinovat „mezinárodní orientaci“ a „regionální polohu“ v jazykové strategii univerzit? 130
- 49 Jak může uznávání jazyků podpořit mobilitu a začlenění? 132
- 50 Jak mohou orgány podporovat zachování znalostí cizích jazyků dospělých? 134
- 51 Jak mohou být stávající jazykové dovednosti migrantů využity k tomu, aby se jim pomohly naučit se jazyk hostitelské země? 136
- 52 Kdo může těžit z výuky vnímavých jazykových dovedností? 138
- 53 Jaká je úloha angličtiny ve vícejazyčných a multikulturních vzdělávacích prostorech? 140

41 Jak mohou inkluzivní školní systémy nejlépe zvládat jazykovou rozmanitost?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

„Inkluzivní školní docházkou“ obecně znamená zajistit, aby všechny děti bez ohledu na pohlaví, třídu, etnickou příslušnost, fyzickou schopnost a další charakteristiky mohly v téměř stejném rozsahu těžit z dovedností a znalostí dostupných ve školním prostředí. Rada EU se zavázala k dosažení tohoto cíle v mnoha politických prohlášeních a stala se základním kamenem vnitrostátních vzdělávacích politik ve většině členských zemí (EADSNE, 2011). Je to pravděpodobně jeden z nákladově nejefektivnějších způsobů řešení mnoha otázek souvisejících se sociálním vyloučením (ministerstvo hospodářství a sociálních věcí OSN, 2016). Jazyk je jedním z důležitých rozdílů, které je třeba řešit v inkluzivním školním systému. V této souvislosti pojem „zahrnutí“ znamená jak umožnit všem studentům přístup k národnímu jazyku (jazykům), tak zajistit, aby se všichni studenti i jejich rodiny cítili zahrnutí a mohli uspět, bez ohledu na jejich jazykový původ – z hlediska MIME – sladěním začlenění a mobility. Jaké jsou nejprůzračnější podmínky pro povzbuzení a pomoc školnímu systému, aby tak fungoval?

Co nám ten výzkum říká?

Široká škála zpráv agentur, jako je OECD a *Evropská agentura pro rozvoj vzdělávání pro studenty se speciálními potřebami (EADSNE)*, jakož i nezávislé projekty, jako je index politiky integrace migrantů, naznačují, že systémy povinného vzdělávání v EU mají vzhledem k definici začlenění uplatňované těmito agenturami malý dopad na různé aspekty jazykového začlenění. Obecně platí, že vnitrostátní vzdělávací politiky stanoví jediný hlavní vyučovací jazyk pro všechny roky a omezují nebo odrazují od používání jiných jazyků učiteli a studenty. To bylo vždy vnímáno jako cesta k sociálnímu začlenění tím, že se zaměřilo na přístup k dominantnímu politickému a ekonomickému jazyku.

Za podmínek zvyšující se mobility jsou však omezení tohoto přístupu stále patrnější: studenti z jiných jazykových prostředí čelí nejen krátkodobým překážkám ve školním vzdělávání a socializaci, ale celkově méně těží ze vzdělávání, pokud jde o sociální integraci, pracovní příležitosti a přístup k dalšímu vzdělávání (OECD, 2015).

Výzkum MIME se zaměřil na určení klíčových prvků modelů inkluzivnějšího vzdělávání, které by mohly tyto náklady v krátkodobém i dlouhodobém horizontu

výrazně snížit, a zlepšit tak kompromisy mezi začleněním a mobilitou pro evropské společnosti obecně. Základní filozofií je budování kapacit na úrovni místních škol a školních systémů a zohlednění jazykové rozmanitosti v kontextu širších politických rámců pro vzdělávání a sociální začleňování.

Ilustrace a důkazy

Příkladem reakce na makroúrovni jazykové politiky na inkluzivním vzdělávacím mandátu je švédská záruka výuky prvního jazyka pro žáky s jiným jazykem, kterým se hovoří doma, spolu s druhou zárukou výuky švédštiny jako druhého jazyka v případě potřeby, což umožní integraci do švédštiny. V důsledku toho musí být každá švédská škola připravena posoudit potřeby žáků, přijmout vhodné učitele a naplánovat dobu trvání kurzů, aby bylo možné lépe vyhovět studentům z řad migrantů a menšin. Místní provádění politiky má však značná omezení (Cabau, 2014), což naznačuje, že je zapotřebí víceúrovňového strategického přístupu.

Příklad politického přístupu k inkluzivnímu vzdělávání lze nalézt v *katalánských místních vzdělávacích plánech* (plán *Educatus d'entorn*), které byly zavedeny v roce 2004 a od té doby byly vypracovány 88 městy Katalánska. Katalánský rámec však v rámci respektu a uznání jazykové rozmanitosti uvádí pouze omezený odkaz na jiné jazyky než katalánštinu a španělštinu. Širší přístup by zahrnoval širší škálu činností v národních jazycích studentů, zahrnující formální, neformální a informální vzdělávání. Intervence na mikroúrovni na úrovni učebny byly studovány v akademické literatuře. Panuje shoda na tom, že nejdůležitějším příspěvkem ke zlepšení na této úrovni je účinná počáteční odborná příprava a odborná příprava při zaměstnání pro začlenění učitelů; to platí i pro jazykové aspekty inkluzivního vzdělávání.

Úspěšné iniciativy zahrnují nábor a podporu učitelů menšin, povinnost zahrnout konkrétní obsah do programů počáteční odborné přípravy učitelů, požadavek, aby žadatelé získali zkušenosti v různých školních prostředích, zavedení účinných programů pro rozvoj učitelů na pracovišti a posílení schopnosti škol podporovat učitele a studenty nábořem odborníků se specializovanými znalostmi a dovednostmi (EADSNE, 2011).

lpolitické důsledky

Optimální rámec jazykové politiky v kontextu

inkluzivního vzdělávání by se integrovaným způsobem zabýval alespoň těmito třemi oblastmi:

► **Makro:** Jasně a všeobecné mandáty se zárukami financování s cílem zajistit přístup k národnímu jazyku a zároveň zajistit uznávání a výuku rodinných jazyků, přičemž provádění je delegováno na více místních úrovní správy škol;

► **Métaki:** Zapojení místních/obecních samospráv, školních obvodů, komunitních organizací atd. do rozvoje místních vzdělávacích plánů, aby byly splněny tyto makroúrovňové jazykové mandáty a aby byly začleněny do jiných opatření v oblasti sociálního začleňování;

► **Micro:** Jasný soubor požadavků vztahujících se na všechny akreditované vzdělávací programy učitelů, které specifikují rozvoj schopností učitelů vyrovnat se s jazykovými rozdíly a zároveň umožňují různé přístupy k navrhování osnov.

OECD (2015). Hodnocení OECD týkající se odborné přípravy migrantů, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Ministerstvo hospodářství a sociálních věcí (2016). Nikoho neopomíjet. imperativ inkluzivního rozvoje. Zpráva o světové sociální situaci za rok 2016. OSN. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

Výuka mateřského jazyka ve Švédsku

	způsobilé		účastníci	
	Číslo	%	Číslo	%
Celkem	250399	25,4	140959	56,3
Arabština	52822	5,4	34664	65,6
Somálsko	20026	2	15096	75,4
Anglicky	15506	1,6	8075	52,1
Bosenština/ chorvatština/ Serbe	15360	1,6	7946	51,7
Perština/ (Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Španělština	13011	1,3	6781	52,1
Kurdština	11750	1,2	6622	56,4
Finština	8900	0,9	4256	47,8
Albánština	8516	0,9	5273	61,9
Polština	8309	0,8	4952	59,6
Ostatní	83027	8,4	39934	48,1

Reference a prohlubování

Cabau, B. (2014). Politika a plánování v oblasti vzdělávání menšinových jazyků ve Švédsku. *Aktuální problémy v jazykovém plánování*, 15, 409–425.

EADSNE (2011). Odborná příprava učitelů pro začleňování v Evropě - výzvy a příležitosti. Evropská agentura pro rozvoj vzdělávání osob se zvláštními potřebami. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

42 Jak lze na podporu mnohojazyčnosti využívat sítě neformálního a informálního učení?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Ve stávajících přístupech ke vzdělávání dospělých se Evropská unie zaměřuje napolitiky „samostatného studujícího“. Většina lidí v mobilitě však není skutečně „autonomní“, závisí na podpoře různých sociálních a institucionálních sítí, nejčastěji sladěných s jazyky a kulturami, které jsou již součástí jejich repertoáru. Sociální povaha jazyka navíc znamená, že nové odrůdy jsou skutečně získávány pouze tehdy, když je student dokáže využít k přístupu k novým sítím, což je klíčový aspekt rozvoje vícejazyčné identity. Politické rámce proto musí reagovat na to, jak se lidé v mobilitě skutečně organizují a vnímají, a musí hledat partnerství ve formálním, neformálním a informálním učení.

Co nám ten výzkum říká?

Studie, jako jsou nedávné zprávy OECD o studentech přistěhovalců ve školách (2015) a nábor migrujících pracovníků (2016), důrazně podporují mnohojazyčnost v kontextu sociální integrace. Podpora mobility občanů, aby si zachovali své jazyky kulturního dědictví prostřednictvím účasti v neformálních sítích a současně s rozvojem nových jazykových dovedností v hostitelské společnosti, může zlepšit jejich schopnost učit se, zaměstnatelnost a porozumění jiným kulturám.

Povaha neformálních a informálních sítí přístupných dospělým studentům se však v jednotlivých členských státech značně liší (viz obrázek a Cedefop, 2009), nebo dokonce z místa na místo a mezi jednotlivými komunitami v daném státě. Tyto sítě se vyvíjejí do značné míry v souladu s místním vnímáním potřeb a příležitostí, spíše než v kontextu vnitrostátní nebo evropské politiky.

To znamená, že dostupné zdroje na podporu a povzbuzení jazykové integrace jsou velmi rozmanité a začleněny do místních kultur a tradic.

Ilustrace a důkazy

Terénní výzkum pro projekt MIME ilustruje některé způsoby, jak mohou neformální/neformální jazykové sítě doplňovat formální vzdělávací cesty.

Rozhovory se studenty účastnicemi se „letních univerzit“ pořádaných AEGEE (Association of General States of Students of Europe) ukazují, jak může síť neformálního učení získat osobitou kulturu mnohojazyčnosti. v tomto případě pozitivní postoje ke studiu jazyků a jazykové

rozmanitosti, důraz na hodnotu neformálního jazykového kontaktu a časté používání nedokonalé angličtiny pro praktické účely. Přestože nejsou k dispozici podélná data, domníváme se, že tyto vlastnosti jsou poměrně stabilní a snadno přenášejí nové členy sítě.

Naše studie migrantů z bývalé Jugoslávie v Jižním Tyrolsku ilustruje různé typy vzdělávacích sítí. Účastníci reprezentovali akvizici italštiny a němčiny jako obvykle na různých místech a různými způsoby: Italština především v neformálních souvislostech, němčina prostřednictvím jazykových kurzů. Zdá se, že tyto systémy jsou spojeny se společnými stanovisky k jazykům a jejich řečníkům. Účastníci vyjádřili pocit, že italština je přístupnější než němčina a zdá se, že se cítí pohodlněji mluvit o jazycích, které získali hlavně nebo také v neformálních souvislostech.

Stejně jako ve studii AEGEE se tedy zdá, že v těchto sociálních sítích existuje konzistentní jazyková přesvědčení a postoje, které byly v některých ohledech nedostatečně přizpůsobeny nabízeným možnostem jazykového vzdělávání.

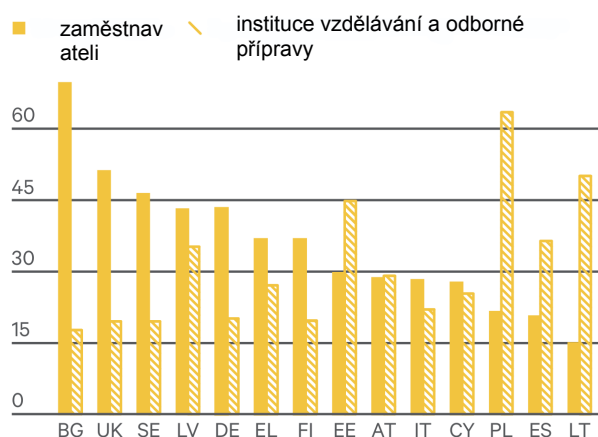
Skupinové diskuse ve finské Vaasě s profesionály mimo Skandinávie také odhalily společný soubor postojů a přesvědčení ohledně místního studia jazyků. Všichni účastníci považovali Finsko za velmi těžký, obtížný a nevděčný jazyk, který souvisí se stereotypem tradičního a konzervativního finského občana; na druhou stranu, švédština byla vnímána jako mnohem užší, jednodušší a uspokojivější jazyk k učení, zatímco švédští občané Vaasa byli považováni za krásnější, úspěšnější, atraktivnější a otevřenější. Tyto postoje byly spojeny s volbou jazyka, který se má učit ve formálním, neformálním a informálním kontextu. Je třeba rovněž poznamenat, že se to vztahuje i na další případové studie, což je obecný nedostatek zájmu o zlepšení anglických dovedností nad rámec těch, které jsou dostatečné pro každodenní komunikaci.

Důsledky pro politiku

Podpora výuky jazyků dospělých se obvykle uskutečňuje poskytováním kurzů nebo jiných studijních příležitostí v jazycích vybraných v rámci procesu shora dolů. Z údajů však vyplývá, že bez ohledu na to, kde se tyto příležitosti nacházejí (školy, vládní střediska, knihovny, zaměstnavatelé, občanská sdružení atd.), hrají místní sociální sítě klíčovou úlohu při určování

toho, jak jsou využívány. Zdroje lze přidělovat efektivněji a mít větší dlouhodobý dopad na jazykové začleňování, pokud se migranti a další osoby účastnící se mobility přímo podílejí na navrhování a provádění programů. Mohou se jednat o iniciativy zaměřené na změnu vnímání určitých jazyků a kultur, a to jak v rámci migrujících, tak hostitelských komunit. Důležitým způsobem, jak zvýšit motivaci a zlepšit vnímání významu a odměny tohoto úsilí, mohou být opatření k ověření jazykových dovedností získaných prostřednictvím neformálního a informálního učení.

ODVĚTVÍ ZAPOJENÁ DO NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PODLE PRŮZKUMU VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH
(zdroj: Cedefop, 2009)

Reference a prohlubování

Středisko Cedefop: Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (2009). Kdo vlastně nabízí příležitosti k neformálnímu učení? goo.gl/2Mrzmc

Rada Evropské unie (2012). Doporučení Rady ze dne 20. prosince 2012 o uznávání neformálního a informálního učení. goo.gl/3kFPW4

OECD (2015). [Studenti imigrantů ve škole: Ulehčení cesty k integraci](#). Vydavatelství OECD.

OECD (2016). [Nábor pracovníků z řad přistěhovalců: Evropa 2016](#). Vydavatelství OECD.

43 Jak podpořit mobilitu a začlenění prostřednictvím mnohojazyčnosti ve vysokoškolském vzdělávání? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Ve vysokoškolském vzdělávání (ES) se jazyky obecně používají v oddělených situacích a v tom, co by se dalo nazvat segregativním způsobem. To lze pozorovat při výuce a učení, výzkumu a řízení, a to i na dvojjazyčných nebo trojjazyčných univerzitách. Oddělení jazyků podkopává mobilitu a začlenění. Vysokoškolské instituce však mohou vypracovat inovativní politiky na podporu mobility a současně zajistit začlenění. Obecnou myšlenkou je povzbudit studenty, výzkumné pracovníky a administrativní pracovníky k lepšímu řízení, rozvoji a používání různých jazyků ve svém repertoáru.

Co nám ten výzkum říká?

Některé nedávné teorie předpokládají, že dovednosti v různých jazycích nejsou samostatnými systémy, ale spíše jednotným integrovaným systémem, známým také jako mnohojazyčnost. Jednotlivci musí řídit znalost různých jazyků v závislosti na komunikačním kontextu (např. inhibováním určitých jazyků a používáním těch, které jsou v dané situaci nezbytné). To bylo v projektu MAGICC koncipováno jako "komunikativní a interaktivní adresář jednotlivce, který se skládá z několika jazyků a různých jazyků, včetně prvního jazyka (jazyků) na různých úrovních kompetencí, a různých druhů kompetencí, které jsou vzájemně závislé. Adresář jako celek představuje zdroj pro působení v různých situacích použití. Vyvíjí se v průběhu času a celoživotní zkušenosti a zahrnuje mezikulturní povědomí a schopnost přizpůsobit se multikulturním kontextu univerzit a pracovního života a podílet se na nich" (koncepční rámec MAGICC 2013: 5).

Vzhledem k tomu, že „nedostatek jazykových dovedností je jednou z hlavních překážek účasti na evropských programech vzdělávání, odborné přípravy a mládeže“ (průvodce Erasmus+2017: 9)¹ Z toho lze snadno vyvodit, že schopnost používat celý jazykový repertoár a rozvíjet svou mnohojazyčnost je přidanou hodnotou pro studenty, výzkumné pracovníky a zaměstnance. Může jim pomoci získat větší motivaci a snadněji se zapojit do programů mobility. Kromě toho získávají užitečné odborné dovednosti. Rozvoj mnohojazyčných dovedností ze strany vysokoškolských subjektů může podpořit a zlepšit jejich osobní, akademické a profesní úspěchy, čímž selepší jejich potenciální mobilita. Zároveň může široké využívání jazykových repertoárů ve vysokoškolském vzdělávání

usnadnit jazykové začlenění. Díky schopnosti využívat různé jazykové adresáře studentů, výzkumných pracovníků a zaměstnanců je jazykové prostředí vysokoškolského vzdělávání otevřené pro přijímání a přijímání jazykové rozmanitosti. V tomto smyslu je využívání a rozvoj mnohojazyčných dovedností vhodnou reakcí na kompromis mezi mobilitou a začleněním a pomáhá řešit napětí mezi nimi.

Ilustrace a důkazy

V oblasti vysokoškolského vzdělávání lze vícejazyčné dovednosti podporovat několika způsoby. Studie provedené v rámci projektu MAGICC² poskytují relevantní a praktické nástroje, které poskytují mezinárodní soubor kategorií pro popis a posuzování mnohojazyčných a multikulturních dovedností.

Případová studie ve třídě na Univerzitě Algarve v Portugalsku poskytuje příklad toho, jak lze podporovat vícejazyčné kompetence a jak může pomoci vyřešit kompromis mezi mobilitou a začleněním.

Studie se *zaměřuje na jazykové a komunikační politiky*, bakalářský kurz. Účastníky tohoto kurzu jsou jak místní studenti, tak studenti programu Erasmus z nejrůznějších jazykových prostředí. Instruktor umožňuje účastníkům mluvit svým upřednostňovaným jazykem (pokud mu rozumí nebo může být přeložen do různých jazyků, aby mu všichni rozuměli). Studijní materiál obsahuje vědecké texty v angličtině, které jsou čteny, analyzovány a diskutovány v různých jazycích. Jedná se o různé prvky jednotlivých studijních adresářů a ze společného repertoáru se objevuje společné vzdělávací prostředí. V důsledku toho se v tomto kurzu používá mnoho jazyků, včetně portugalského, angličtiny, francouzštiny, italštiny a španělštiny.

Kromě toho museli studenti provést závěrečnou prezentaci ve třech jazycích, které si zvolili: jazyk pro prezentaci v PowerPointu, jazyk pro ústní prezentaci a jazyk pro zodpovězení otázek instruktora a studentů. Tento druh úkolu je kreativní, ale také strukturovaný způsob rozvoje mnohojazyčných dovedností.

Druhý úkol a používání mnoha jazykových adresářů

1 Průvodce programem Erasmus+. Verze 3 (2017).

2 MAGICC – Modularizace mnohojazyčných a multikulturních akademických komunikačních kompetencí www.magicc.eu

studentů v průběhu kurzu, spojené také s používáním anglických textů, vedly k sérii metalingvistických úvah o obsahu a souvisejících jazykových otázkách.

To umožnilo větší rovnost ve třídě a větší účast všech účastníků, a to jak místních, tak zahraničních.

Politické důsledky

Vzhledem k mnohojazyčnému kontextu, v němž je vysokoškolské vzdělávání integrováno, existují různé důvody pro podporu mnohojazyčnosti. Zlepšuje mobilitu a usnadňuje vstup do vícejazyčného profesního světa; zároveň přispívá ke zvýšení povědomí a přijetí stávající jazykové rozmanitosti.

Politiky na podporu mnohojazyčnosti mohou provádět jednotliví instruktoři (jako ve výše uvedené případové studii). Může být rovněž podporována na institucionální úrovni, například prostřednictvím vícejazyčných a multikulturních kurzů otevřených pro celou univerzitní komunitu. Příkladem jsou kurzy odborné přípravy v oblasti komunikace ve vícejazyčných kontextech na Basilejské univerzitě (Švýcarsko) (Gekeler et al. 2013) a na *Interaction Multilingual. Použijte své jazyky* na univerzitě v Jyväskylä, Finsko (Kyppö et al. 2015).

Jazyky používané ve třídě během kurzu		
	Jazyky používané k psaní (bílá tabule nebo	Jazyky používané

	prezentace)	ústně
Učitel	Angličtina, francouzština, portugalština	Angličtina, francouzština, portugalština
Studenti	Angličtina, francouzština, portugalština	Angličtina, francouzština, italština, portugalština, španělština

Reference a prohlubování

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Mnohojazyčnost, mnohojazyčnost a internacionalizace v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání: Výzvy a perspektivy na švýcarské univerzitě. *Studium jazyků ve vysokoškolském vzdělávání*, 2, 405–425.

Kyppö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Používejte své jazyky! Od jednojazyčné po mnohojazyčnou interakci v jazykové třídě. V J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *Hlasy pedagogického rozvoje – Rozšíření, posílení a zkoumání vysokoškolského vzdělávání jazykového vzdělávání* (s. 319–335). Dublin: Výzkum-publishing.net

44 Jak můžeme pomoci studentům naučit se jazykhostitelské země

Cyril Brosch, Sabine Fiedlerová, Univerzita Lipsko

Výměnné programy nabízejí studentům možnost zůstat v zahraničí po dlouhou dobu. To je často první příležitost v jejich životě může být obzvláště akutní v Evropě, kde jazykové znalosti jsou klíčovým faktorem mobility a začlenění. Pokud však studenti nemají předchozí znalost jazyka hostitelské země, jsou tyto výměny příliš krátké na to, aby zajistily odpovídající výuku jazyků. Zatímco používání angličtiny zmírňuje většinu otázek mobility, může bránit začlenění na univerzitu a do každodenního života, s výjimkou případů, kdy jednotliví studenti vytrvalí při studiu místního jazyka.

Co nám ten výzkum říká?

Studie týmu Lipska MIME zkoumala používání jazyka u přibližně 500 výměnných studentů, kteří se zúčastnili výměn do Německa a z Německa (Brosch 2017). Navrhl, aby země s populárními jazyky, zejména angličtina a francouzština, byly velmi úspěšné při zlepšování jazykových dovedností a podpoře začleňování pozvaných studentů, zatímco výsledky pro ostatní země, zejména země s méně prestižními jazyky, se značně lišily.

Náš výzkum naznačuje, že většina výměnných studentů má zájem o studium jazyka hostitelské země, ale má málo příležitostí k tomu v případě „malých“ jazyků. To naznačuje, že projekty, jako je Erasmus+, dosud plně nedosáhly svého potenciálu, pokud jde o podporu mnohojazyčnosti. Studenti výměn, včetně těch, kteří tráví svůj program Erasmus+, pobývají v lingvisticky menších zemích, kde je vyučovacím jazykem obecně angličtina, mají zájem naučit se místní jazyk (viz obrázek naproti).

Ilustrace a důkazy

V praxi se studenti často setkávají s překážkami. Vzhledem k nedostatku jazykových kurzů nemohou před výměnou začít učit se hostitelský jazyk a během svého pobytu jsou vzácně poskytovány odpovídající kurzy. Společné ubytování, konference a rekreační aktivity umožňují studentům strávit většinu svého času s ostatními výměnnými studenty.

Většina informací, které obdrží před nebo během pobytu, je pouze v angličtině.

Účastníci naší studie si často stěžovali na nedostatečný kontakt s místními studenty a místním obyvatelstvem v

důsledku jazykové bariéry, jakož i na nedostatečnou úroveň organizace výměnných programů:

Představoval jsem si to jinak, do jaké míry zvládnu maďarštinu na konci svého pobytu. Opravdu jsem chtěl – přemýšlel jsem, jestli musím absolvovat intenzivnější kurz, ale ve skutečnosti tam nebyl, a mohl jsem udělat jen základní kurz [...] Bylo to dost špatné.

Je tam trochu přípravný test. K dispozici je katalog kurzů Erasmus a katalog univerzitních kurzů. A to je dost omezené, co si můžete a nemůžete vybrat. [...] Pripadá mi to hloupé, zejména v obecném kontextu, protože žijí zde ve studentském ubytování a dělají to přesně stejně." [tj. vítají studenty programu Erasmus+ odděleně od místních studentů]

V důsledku toho se někteří studenti nakonec připojili pouze k malému okruhu dalších studentů výměnných pobytů po celou dobu svého pobytu, přičemž získali pouze minimální znalost místního jazyka. To jim znemožnilo vytěžit co nejvíce ze svých pobytů.

Politické důsledky

Je vhodné dát studentům více příležitostí nejen ke studiu jazyka hostitelské země, ale také a především k používání jazyka. Proto není vhodné organizovat studium přichozích studentů způsobem, který jim umožní spoléhat se pouze na angličtinu po celou dobu výměny. Zatímco studenti by nikdy neměli být nuceni učit se určitý jazyk, měla by existovat měřitelná výhoda mluvit místním jazykem.

Některé konkrétní pokyny jsou následující.

1. Domácí univerzity výměnných studentů by měly pokud možno nabízet více pobídek a příležitostí pro své studenty, aby se naučili, co se nazývá „malé“ jazyky, a to poskytováním kurzů v místních jazycích svých partnerských univerzit a nabízením připsaných jazykových kurzů před a během výměny.
2. Koordinátoři programu Erasmus+ by měli pro studentský pobyt učinit z výuky jazyka nejvyšší prioritu. Příklady osvědčených postupů, jako jsou noviny s povědomím o jazykových znalostech a učení se tandemem, by měly být využívány v širším měřítku.
3. On-line testy a kurzy programu Erasmus+ by měly zahrnovat jazyky všech zúčastněných zemí, aby měli studenti možnost začít se učit místní jazyk před výměnou.

4. Hostitelské univerzity by měly zdvojnásobit své úsilí, aby se zabránilo segregaci studentů výměnou za místní obyvatelstvo. Správní orgány univerzit by neměly nabízet své služby v angličtině jako jediný jazyk nebo standardně, ale také v místních jazycích, aby studenty programu Erasmus motivovaly k jejich používání.

Hostitelské univerzity by měly zdvojnásobit své úsilí, aby se zabránilo segregaci výměnných studentů od místního obyvatelstva. Správní orgány univerzit by neměly nabízet své služby v angličtině jako jediný jazyk nebo standardně, ale také v místních jazycích, aby studenty programu Erasmus motivovaly k jejich používání.

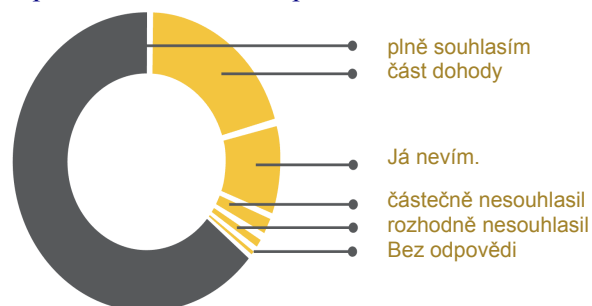
Reference a prohlubování

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus± program Mehrsprachigkeit?* (Mluvit na kolokviu „Jazykové dovednosti pro hospodářské a sociální začlenění“, Berlín, 12. října 2017).

Harrison, N. (2015). Praxe, problémy a moc v oblasti internacionalizace doma: kritické úvahy o

nedávných výzkumných důkazech. *Výuka ve vysokoškolském vzdělávání*, 20, 412–430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Sociální interakce, identita a jazykové vzdělávání během pobytu v zahraničí*. Evropské sdružení druhého jazyka eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

STUDIUM JAZYKŮ JE DŮLEŽITOU MOTIVACÍ PRO MŮJ POBYT V ZAHRANIČÍ.

45 Jak mohou vzdělávací systémy reagovat na dynamiku jazykově složitých regionů?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Lingvistická krajina Evropy vykazuje úžasnou míru variace v důsledku historických, politických, sociálních a hospodářských okolností – nejen ze státu na stát, ale i uvnitř států. To ztěžuje tvorbu politik začleňování, neboť je nezbytné zohlednit nejen politické a kulturní tradice státu jako celku, ale také místní a regionální rozdíly, jakož i pokračující vývoj v důsledku diferencovaných vzorců přistěhovalectví a emigrace.

Co nám ten výzkum říká?

Tři druhy rozdílů mají velký potenciální dopad. První je řada jazykových variací. Když většina lidí mluví jazykem stejné jazykové rodiny, podporuje to možnost vzájemného porozumění (např. ve Skandinávii nebo v západním slovanském jazykovém prostoru). To obecně snižuje celkové náklady na mnohojazyčnost. Za druhé, stávající státní nebo regionální tradice mnohojazyčnosti je důležitým faktorem, který ovlivňuje postoj hbitantůkmíchání kódů a osvojování jazyků regionu (Iannàccaro 2010), jakož i vztahy mobilních lidí s jejich původními a nově získanými repertoáry. Za třetí, rozdílné demografické složení městského a venkovského prostředí (včetně podrobných místních osídlení, např. koncentrace migrantů v určitých čtvrtích) hraje významnou úlohu v jazykové integraci. Tyto tři faktory jsou jasně viditelné ve výzkumu MIME.

Ilustrace a důkazy

V případové studii v Andoře jsme zjistili, že portugalští migrující pracovníci závislí především na svém mateřském jazyce a na svých strategiích vzájemného porozumění, když jsou v kontaktu se španělštinou, katalánštinou a francouzštinou. Převládající sociální postoje k těmto různým jazykům se však značně liší a jsou ovlivněny politickou a sociální situací. Katalánština, jako jediný úřední jazyk, je spojena se vzestupnou mobilitou; Francouzštinajepovažována za jazyk vzdělávání, který, stejně jako katalánština, pochází z Andorry; Španělštinajevnímána jako „intrusivní“ jazyk, který má být tolerován v neoficiálních souvislostech; Portugalštinajepovažována za zahraniční a je spojena s nedostatečnou sociální mobilitou. Tyto postoje brání úspěchu a šíření strategií mezi porozuměním, zejména mezi portugalštinou, španělštinou a katalánštinou. Oficiální jazyková politika Andorryzároveň nabízí jen malý prostor k rozpoznání jazykové rozmanitosti. V důsledku toho, i když představují až 16 % obyvatelstva, portugalští mobilní pracovníci a jejich rodiny vyjadřují zášť vůči

vnímanému nerovnému zacházení.

V jiné případové studii jsme shromáždili jazykové životopisy migrantů z bývalé Jugoslávie, kteří v současné době žijí v oficiálně dvojjazyčné italské provincii Bolzano/Bozen (Jižní Tyrolsko). V tomto případě došlo k migraci za hranicemi mezi různými jazykovými rodinami (tradiční jazyky jižního Tyrolska zahrnují Ladin, francouzštinu, germánské dialekty a italštinu, zatímco přistěhovalci z bývalé Jugoslávie hovoří srbsky/Bosniac, albánsky a rumunsky).

Jazykové vzory spojené s integrací se liší v závislosti na jazykových rejstřících, které s sebou přinesou migranti (jednojazyčné, dvojjazyčné nezletilé atd.), a cílové hostitelské komunitě. V Jižním Tyrolsku je německá komunita vzhledem ke své původní mnohojazyčnosti a postojům příznivějším k jazykovým rozdílům pružnější než italština tím, že přijímá nestandardní formy a neúplné fáze osvojování jazyků; pro úplnou integraci jsou však nezbytné německé a germánské dialekty. Pro ty, kteří jsou více orientováni na italskou skupinu, může postačit získání standardní italštiny.

Politické důsledky

Vzdělávací politiky musí brát v úvahu tradice a postoje některých regionů, jinak může existovat rozdíl mezi tím, co je nabízeno, a tím, co lidé hledají. Zároveň je třeba uznat, že všechny jazykové identity a repertoáry jsou součástí rozmanitosti společnosti. Vícejazyčné regiony, které se často nacházejí na hranicích mezi státy, nabízejí podmínky, které mohou připravit půdu pro lepší pochopení dynamiky složitých repertoárů. To znamená přijetí vzdělávacích politik, které:

- ▶ integrujevýuku regionálního jazyka, historie a Landeskunde (v podstatě „kulturu“), která zahrnuje sousední přeshraniční regiony, a to jak pro studenty školního věku, tak pro dospělé;
- ▶ Postavení mnohojazyčnosti jako normální situace jak pro domorodé obyvatele, tak pro mobilní obyvatelstvo, přičemž každý z nich pomáhá pochopit druhé;
- ▶ zdůraznit kulturní a vzdělávací přínos kontaktů mezi jazykovými komunitami a úlohu menšinových komunit jako mostů mezi různými kulturními a jazykovými tradicemi.

Tato doporučení představují výzvu *kvýchově k mezikulturnímu občanství* (Byram et al., 2016), která zahrnuje pozornost regionálním a místním rozdílům jako nedílnou součást politik jazykového začleňování.

Reference a prohlubování

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Od zásad k praxi ve vzdělávání pro mezikulturní občanství*. Clevedon: Vícejazyčné záležitosti.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. A dieci anni dalla legge 482/99. On plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Romové: Ministr dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006). *Jazykové ideologie, politiky a postupy: Jazyk a budoucnost Evropy*. Londýn: Palgrave Macmillan.

Nálepky podporující používání katalánštiny v obchodě v Andoře la Vella.

46 Jaké jsou dovednosti učitelů, které jsou nejvíce zapotřebí k řešení jazykových rozdílů v inkluzivních školách?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Učitelé hrají klíčovou úlohu při provádění politik jazykového vzdělávání. Tato úloha je aktivnější a složitější, než sečastopředpokládá, což vyžaduje různorodý soubor schopností, které byly rozsáhle prozkoumány ve výzkumu odborné přípravy učitelů za účelem začlenění (tj. příprava učitelů na práci v inkluzivních školách, kde jsou výhody rozděleny rovnoměrně mezi všechny studenty, bez ohledu na individuální nebo kolektivní rozdíly). Inspirovali jsme se tímto výzkumem, abychom dospěli k závěrům o úloze učitelů při zohledňování jazykové rozmanitosti v těchto školách, kde lze sladit protichůdné požadavky na mobilitu a začlenění.

Co nám ten výzkum říká?

Studie a konference sponzorované dvěma významnými mezinárodními organizacemi jasně stanovily rozsah této výzvy, což vyžaduje změny ve způsobu, jakým učitelé pracují na individuální úrovni, třídy, školy a společnosti. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) shrnula současný stav ve dvou klíčových zprávách, tj. v otázkách učitelů (2005) a výchovy učitelů pro rozmanitost (2010). V nedávné době vydala Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) řadu „Průvodců k obhajobě“ o inkluzivním vzdělávání učitelů (Kaplan a Lewis, 2013).

V evropském kontextu koordinovala největší politicky orientovaný projekt Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání (EADSNE) za účasti odborných skupin tvůrců politik, školitelů obecných a specializovaných učitelů z 25 zemí. Jedním z výsledků této práce byl Evidence-Based Profile of Inclusive Teachers (EADSNE, 2012), který identifikoval

schopnosti, které učitelé potřebují efektivně pracovat v různých třídách.

Ilustrace a důkazy

Podívejte se na tabulku na další stránce.

Politické důsledky

Programy odborné přípravy učitelů ve všech členských státech by měly být vyzvány, aby splňovaly přísnější požadavky na rozvoj schopností učitelů pracovat s jazykovými rozdíly v inkluzivních školách. Tyto schopnosti zahrnují řadu vzájemně propojených postojů a přesvědčení, znalostí a porozumění, dovedností a schopností, které doplňují ty, které byly identifikovány v rámci celého výzkumu inkluzivního vzdělávání učitelů.

Reference a prohlubování

- EADSNE (2012). Vzdělávání učitelů pro začleňování: Profil inkluzivního učitele. Plné znění european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf
- OECD (2005). Klíčová úloha učitelů <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>
- OECD (2010). Vzdělávání učitelů pro rozmanitost. Shrnutí <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>
- Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Podpora inkluzivního vzdělávání učitelů: Průvodce obhajobou. UNESCO. Odkazy na celou sérii goo.gl/8ywS7v

Dovednosti požadované od učitelů k řešení jazykových rozdílů v inkluzivních školách.

	Postoje a přesvědčení	Znalosti a porozumění	Dovednosti a schopnosti
Zvýšení rozmanitosti účastníků vzdělávání			
Jazykové vzory v inkluzivním vzdělávání	Studium jazyků a používání jazyků ve výuce musí být smysluplné pro všechny studenty	Učení a používání více než různých jazyků je přístup pro všechny studenty, nejen pro ty, kteří jsou považováni za odlišné	Kritické posouzení vlastních přesvědčení a postojů k různým jazykovým odrudám je základem vzájemného respektu
Pohled učitele na jazykové rozdíly studentů	Vícejazyční studenti přidávají hodnotu školám, místním komunitám a společnosti	Studenti jsou zdrojem pro učení jazykové rozmanitosti pro sebe a jejich vrstevníky.	Schopnost učit se od studentů o jazykových rozdílech a pomáhat školám tyto rozdíly oslavovat
Podporovat všechny studenty			
Podpora školního, sociálního a emočního učení pro všechny	Má vysoká očekávání pro všechny účastníky vzdělávání a snaží se zapojit rodiče a rodiny bez ohledu na jejich jazykový původ.	Znalost mnohojazyčných vývojových vzorců a cest, jakož i různých modelů výuky jazyků	Důraz je kladen na komunikaci, přenos dovedností v jazycích, jimiž se hovoří doma a v komunitě, a účast rodičů a rodin na hodnocení.
Efektivní výuka v heterogenních třídách	Odpovědný za učení všech studentů; jazykové rozdíly jsou považovány za cenné zdroje pro učení	Určit silné stránky každého žáka; diferenciaci učebních plánů tak, aby zahrnovala rozmanitost jazyků a kultur	Pracuje s jednotlivými studenty, smíšenými skupinami; hledání způsobů produktivního používání jiných jazyků ve třídě
Spolupráce s ostatními			
Práce s rodiči a rodinami	Respektování různých kulturních, sociálních a jazykových souvislostí; efektivní komunikace a spolupráce. efektivní komunikace a spolupráce	Chápe význam pozitivních dovedností a mezilidských vztahů pro spolupráci prostřednictvím jazykových rozdílů	Efektivně komunikuje s různými rodinami a staví na jazykových zdrojích komunity obecně
Práce s řadou dalších pedagogických odborníků	Oceňuje spolupráci, partnerství a týmovou práci prostřednictvím a s více jazyky	Ví, jak mohou učitelé v inkluzivních třídách spolupracovat s dalšími odborníky a zaměstnanci na sdílení svých jazykových znalostí	Budování vícejazyčné učebny jako součást širší školní komunity; pomáhá zvládat jazykovou rozmanitost na úrovni škol
Osobní profesní rozvoj			
Učitelé jako pozorní odborníci	Práce s různými jazyky zahrnuje řešení problémů na základě praxe založené na důkazech a osobní školení	Zná metody výzkumu-akce a jak provádět řešení problémů, reflexi a sebehodnocení	Posuzuje vlastní postupy a spolupracuje s ostatními, aby posoudil, jak jsou jazykové rozdíly řešeny v celé škole
Další odborné vzdělávání a rozvoj	Chápe, že neustálé učení, změny a rozvoj jsou nezbytné pro řešení jazykové rozmanitosti;	Je si vědom mnohojazyčného, právního a politického kontextu; zavazuje se k rozvoji znalostí a dovedností pro inkluzivní praxi	Sleduje inovace a osobní učení, využívá kolegy a další modely jako zdroje učení a inspirace

47 Jak nejlépe posoudit neformální jazykové dovednosti?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Hodnocení jazykových dovedností je odvětvím širší oblasti znalostí, V alidation and AdultCompetence Accreditation (ACR) – což je pro Institut celoživotního učení UNESCO a OECD důležité zaměření a opakující se téma v politických prohlášeních EU týkajících se vzdělávání dospělých. Stejně jako jiné schopnosti dospělých jsou jazykové dovednosti často získávány neformálně a programy hodnocení vypracované pro formální prostředí, jako jsou školy a univerzity, mohou být nedostatečně přizpůsobeny potřebám menšin a migrantů. Pokrok v této oblasti je zásadní pro zlepšení rovnováhy mezi mobilitou a začleněním vícejazyčných evropských občanů.

Co nám ten výzkum říká?

Rada Evropské unie (2012) doporučila, aby členské státy do roku 2018 provedly opatření k uznávání nabytých dovedností neformálním a informálním způsobem, aby byly v souladu s evropským rámcem kvalifikací. Ze zpráv UNESCO (Singh, 2015) a OECD (2015, 2016) však vyplývá, že to může být obtížný proces, který vyžaduje důkladné přizpůsobení stávajících přístupů podmínkám pro zvýšenou mobilitu a rozmanitost dovedností a znalostí, které jsou v sázce. To platí pro jazyk: neformální jazykové dovednosti jsou častěji ústní a zřídka splňují gramatické normy korekce, které se očekávají v písemných testech. V našich vlastních případových studiích byli informátoři často ochotni přiznat, že jejich dovednosti v daném jazyce byly chybné, nicméně vyjádřili důvěru a kompetence v jeho používání. Dobré hodnotící nástroje a procesy by se zabývaly jak silnými stránkami, tak omezeními těchto inventur.

Obrázek ukazuje relativní váhu procesů získávání formálních (šedých), neformálních (šedých) a neformálních (žlutých) jazyků v mobilním životě. Zdá se, že neformální jazykové dovednosti se získávají i v relativně pozdních fázích, tj. obvykle po dosažení věku, ve kterém jsou lidé hodnoceni ve škole.

Ilustrace a důkazy

Stejně jako u jiných aspektů jazykového začlenění, VAR má makro, meso a mikrodimezní dimenze. Na makroúrovni je nejběžnějším vzorem pro jazykové hodnocení společný evropský referenční rámec pro jazyky, v němž některé státy určují národní zkušební střediska, zatímco jiné akreditují řadu institucí, včetně

kulturních center a vysokoškolských institucí. Obecně platí, že vzdělávání migrantů nejsou tytéž instituce a proces hodnocení CEFR (společný evropský referenční rámec pro jazyky) by byl považován za příliš formální a nepřístupný mnoha dospělým studentům za podmínek mobility. Podobný organizační model by však mohl přímo zapojit organizace migrantů do posuzování neformálně získaných jazykových dovedností. Úroveň je nezbytná. Inkluzivní jazykové hodnocení je založeno na stanovení procesů a norem v souvislosti s regionálními odrůdami mnohojazyčnosti. Například v naší případové studii Andorry by normy jazykových znalostí měly odkazovat na různé funkce francouzštiny, katalánštiny, španělštiny a portugalštiny, aby odrážely jejich skutečnou a potenciální úlohu v repertoáru studenta.

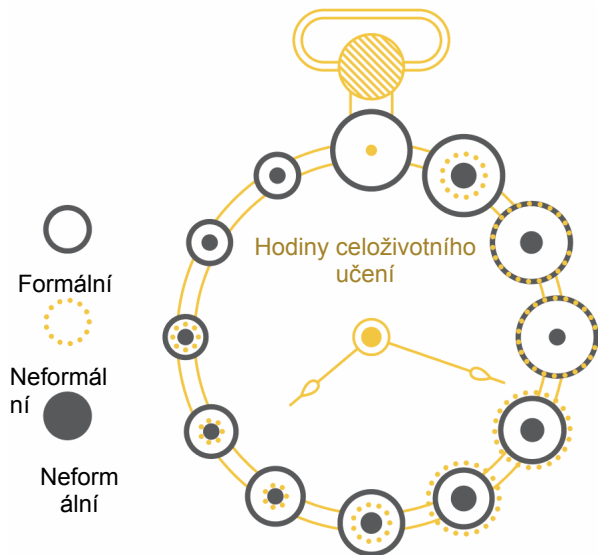
Hodnocení v tomto rámci může rovněž hrát vzdělávací úlohu tím, že zvýší povědomí o svých vlastních jazykových postojích, zvyklostech, schopnostech a potenciálu růstu.

Na mikroúrovni je nezbytné definovat konkrétní hodnotící nástroje a postupy (Cedefop, 2015). Namísto tradičních testů a zkoušek, které mohou být zstrašující a které úzce nesouvisí s kontexty použití, by měly být použity jiné metody, jako jsou konverzace (rozhovory), podávání zpráv (sebehodnocení), pozorování, simulace nebo svědectví třetích stran. Aby však bylo mnoho z nich spolehlivé, vyžaduje vysoce kvalifikovaného a zkušeného hodnotitele.

Slibnější pro široké uplatnění je autentické neformální a průběžné hodnocení, které je neoddelitelně spjato s problémem studenta - řešení a komunikační dovednosti, a které lze doložit použitím portfolios.

Politické důsledky

Vypracování postupů, standardů a organizačních rámců pro inkluzivní jazykové hodnocení je dlouhodobým podnikem, ale s potenciálně významnými dividendami. Stejně jako ostatní kroky k inkluzivnímu mnohojazyčnému vzdělávání se zaměřuje na budování kapacit na úrovni komunity. Jako první krok by terénní odborníci zvolili vhodné metody validace a ve spolupráci s místními kulturními centry, organizacemi migrantů a dalšími subjekty řídili proces validace. Postupem časopřevzme kontrolu nad procesem. Výsledný systém by posílil sociální integraci a zároveň zvýšil přenositelnost neformálních, uznávaných, ověřených a akreditovaných jazykových dovedností.

Reference a hloubky

Středisko Cedefop: Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (e (2012)). *Evropské pokyny pro uznávání neformálního a informálního učení*. Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie. Referenční řady střediska Cedefop; Č. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

OECD (2015). *Studenti imigrantů ve škole: Ulehčení cesty k integraci*. Vydavatelství OECD.

OECD (2016). *Nábor pracovníků z řad přistěhovalců: Evropa 2016*. Vydavatelství OECD.

Singh, M. (2015). *Globální perspektivy uznávání neformálního a informálního učení: Proč je důležité uznání*. Institut celoživotního učení UNESCO, Springer Open.

48 Proč je vhodné kombinovat „mezinárodní orientaci“ a „regionální polohu“ v jazykové strategii univerzit ?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

Pokud ve vysokoškolském vzdělávání převládá politika regionálního poradenství (na nižší než celostátní úrovni), není nutně zaručeno jazykové začlenění přichozích studentů nebo zaměstnanců a může být narušena mobilita. Politika mezinárodní orientace totiž obvykle zahrnuje použití jediného lingua franca, typicky anglického. To ohrožuje začlenění lidí, kteří nemluví místním jazykem, pokud to nevede k vytvoření lokalizované anglofonní bubliny, z níž budou vyloučeni místní anglicky mluvící mluvčí. Politika, která zdůrazňuje úspěšnou kombinaci „regionálního místa“ a „mezinárodní orientace“, může být reakcí na kompromis mezi mobilitou a začleněním.

Co nám ten výzkum říká?

Podle průvodce programem Erasmus+ (2017: 318)¹, internacionalizace „se týká každé akce zahrnující alespoň jednu zemi účastníci se programu a alespoň jednu partnerskou zemi“. V ES, internacionalizace ve skutečnosti znamená „Anglicisation“. Angličtina je nyní považována za „mezinárodní jazyk vědy“ a „lingua franca held-for-acquid vysokoškolské vzdělání“, jak je uvedeno, například v Mazak a Herbas-Donoso (2015). Jak zdůrazňuje Phillipson (2009), dominantní role angličtiny znevýhodňuje neanglicky, což jasně ukazuje, že převaha angličtiny nad používáním jakéhokoli jiného jazyka není ze své podstaty vědecky podložena. V důsledku mobility jsou však jazykové adresáře studentské instituce a pedagogických a výzkumných pracovníků vysokoškolských institucí stále více diverzifikovány; pokud jde o zacházení se znalostmi, používání jediné lingua franca se stále více snižuje.

V tomto smyslu nabízí například² evropský projekt IntlUni výsledky týkající se výzev a příležitostí mezinárodní třídy vysokoškolského vzdělávání ve vícejazyčných a multikulturních vzdělávacích prostorech.

Internationalizace je lépe chápána ve srovnání se dvěma dalšími koncepty, a to domácí internacionalizací a virtuální mobilitou. Ve skutečnosti „fyzická mobilita není cílem sama o sobě; spíše je to jeden ze způsobů, jak internacionalizovat“ (Lauridsen et al. 2015: 14). Internationalizace doma zahrnuje používání a rozvoj mezinárodních osnov a, jak je zdůrazněno v nařízení

(EU) č. 1288/2013 (172)³, „může být nejen alternativou k fyzické mobilitě, ale může být také považována za přípravu na další fyzickou mobilitu“. Pokud jde o virtuální mobilitu, je definována jako „soubor činností podporovaných informačními a komunikačními technologiemi, včetně elektronického učení, které provádějí nebo usnadňují mezinárodní spolupráci v kontextu výuky, odborné přípravy nebo učení“ (průvodce Erasmus+2017: 322)⁴.

Ilustrace a důkazy

Počet vyučovacích programů v angličtině na evropských univerzitách se v posledních letech značně zvýšil (Wächter a Maiworm, 2014): počet stejných ETP se zvýšil ze 725 programů v roce 2001, na 2 389 v roce 2007 a na 8 089 programů v této studii. ETP v Evropě jsou nabízeny především během druhého cyklu (magisterská úroveň). Do této kategorie patří čtyři pětiny všech programů (80 %). Nicméně pouze 10–20 % evropských studentů studuje v zahraničí a 80 až 90 % studentů je ve své domovské zemi (Com(2013) 499 final: 6).

Internationalizace by proto měla být posuzována nejen z hlediska hrubé mobility studentů, ale také z hlediska povahy zapojených procesů, jako je internacionalizace osnov, zajištění výsledků mezinárodního/mezikulturního učení pro všechny studenty (Leask, 2015). Nejedná se o „anglicisation“, ale spíše návrh Evropské komise (2013, 499 final: 6) jako „začlenění globálního rozměru do návrhu a obsahu všech učebních osnov a výukových/učebních procesů (někdy označovaných jako „domácí internacionalizace“), aby se zajistilo, že převážná většina studentů, kteří jsou 80–90 % studentů, kteří nejsou mezinárodně mobilní pro mobilitu diplomů nebo kreditů, však budou schopni získat požadované mezinárodní dovednosti v globalizovaném světě.“

Zároveň, aby se zajistilo větší zapojení studentů, výzkumných pracovníků nebo mobilních pracovníků, a „aby bylo možné využít jejich potenciál pro úspěšné začlenění v hostitelské zemi, potřebují mobilní studenti, výzkumní pracovníci a pedagogičtí pracovníci zvláštní podporu pro studium jazyků, včetně možnosti naučit se místní jazyk (jazyky), ať už jde o vyučovací jazyk, či

1 Průvodce programem Erasmus+. Verze 3 (2017)

2 IntlUni – Výzvy vícejazyčného a multikulturního vzdělávacího prostoru na mezinárodní univerzitě.

3 Nařízení (EU) č. 1288/2013.

4 Průvodce programem Erasmus+. Verze 3 (2017)

Politické důsledky

Aby se současně dosáhlo místní a mezinárodní orientace, měly by vysokoškolské instituce přijmout strategie, které podporují místní kulturu a jazyk (jazyky) a podporují mezinárodní rozměr všech aspektů vysokoškolského vzdělávání, jak je navrženo v rozhodnutí (1298/2008/ES: 96²)"činnosti (...), jako je podpora, dostupnost, zajištění kvality, uznávání kreditů, uznávání evropských kvalifikací v zahraničí a vzájemné uznávání kvalifikací se třetími zeměmi, rozvoj osnov, mobilita, kvalitativní služby atd. Strategie na podporu internacionalizace ve vysokoškolském vzdělávání, včetně mezinárodních osnov, se zvláštním důrazem na místní kulturu a jazyk (jazyky) mohou být prostředkem podpory mezikulturního a mnohojazyčného vzdělávání.

Reference a prohlubování

Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015). *Příležitosti a výzvy ve vícejazyčném a multikulturním vzdělávacím prostoru. Závěrečný dokument projektu IntlUni Erasmus Academic Network 2012–15*. Aarhus: Mezinárodní univerzita.

Leask, B. (2015). *Internacionalizace osnov*. Abingdon: Routledge

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Překladačské postupy na dvojjazyčné univerzitě: případová studie vědecké třídy. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 18, 698–714.

Phillipson, R. (2009). Angličtina ve vysokoškolském vzdělávání: Panacea nebo pandemie? V Peter Harder (Ed.), *Angles o anglicky mluvícím světě: Politika anglického jazyka, internacionalizace a univerzitní výuka* (s. 29–57). Kodaň, Dánsko: Muzeum Tusculanum Press.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Programy pro výukuangličtiny v evropském vysokoškolském vzdělávání. Aktuální stav v roce 2014* (dokumenty ACA o mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání). Bonn: Lemmensová.

1 Com(2013) 499 final. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Evropské vysokoškolské vzdělávání ve světě.

2 Rozhodnutí č. 1298/2008/ES.

49 Jak může uznávání jazykových dovedností podpořit mobilitu a začlenění?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Mnoho faktorů ovlivňuje rozhodování mobilních lidí na mezinárodní úrovni, pokud jde o studium jazyků. Důležitou roli hraje vzdělávací a jazykové zázemí každého člověka, jakož i jejich postoje a motivace k hostitelské společnosti. Mají v úmyslu zůstat, jsou tam výhradně pro práci nebo vzdělávání, jaký je význam kontaktů a místních vztahů, a tak dále? Mnoho z těchto faktorů však může být ovlivněno politikou. Zejména znalost jazyků, podpora příležitostí k učení (zejména mimo formální systém) a úřední uznávání jazykových dovedností získaných v těchto souvislostech jsou tři přístupy, které mohou podpořit kroky směrem k začlenění a zároveň podpořit mobilitu.

Co nám ten výzkum říká?

V mnoha souvislostech si lidé v mobilitě nejsou dostatečně vědomi výhod dalšího studia jazyků. Lingua franca (a obecněji širší komunikační jazyky) jsou často používány instrumentálním a interaktivním způsobem, který umožňuje uspokojování okamžitých potřeb, ale neumožňuje další integraci v rámci příslušných cílových společností. Tyto formy jazykové komunikace se často používají pro praktické komunikační účely, které nezahrnují osobní vztahy mezi řečníky a případně během pracovní doby. Dokládá to několik případových studií MIME. Například portugalští pracovníci, kteří se usadili v Andoře, často používají běžně srozumitelný jazyk, o němž již mají určité znalosti (v tomto případě španělštinu), místo toho, aby se učili katalánsky jako místní jazyk. Mezinárodní bílé obojky ve finské Vaasě mají tendenci být spokojeni se svými stávajícími dovednostmi, poněkud omezenými v angličtině jako pracovním jazykem a uspokojovat každodenní potřeby, spíše než získat dobrou znalost švédštiny, natož finštiny.

V takových případech může mobilní obyvatelstvo (tj. mobilita) vytvořit soubor společných postojů, které omezují začlenění.

Náš výzkum zároveň ukazuje, že vysoce vzdělaní a mnohojazyční lidé vykazují pozitivnější přístup k učení se novému jazyku. Například naše kvalitativní studium evropských vysokoškolských studentů zapsaných do letních programů v různých zemích ukazuje, že tito studenti mají tendenci souhlasit s tím, že angličtina jako lingua franca nepodporuje kulturní porozumění a ponoření se; ocenili jejich znalosti v angličtině, ale také upřednostňovali výuku a používání dalších jazyků. Tito a další účastníci případových studií se z různých

důvodů zaměřili na informální a neformální studium jazyků. Nejjatraktivnější cestou k většímu jazykovému začlenění je uznávání, validace a hodnocení neformálních jazykových dovedností, jakož i větší příležitosti k získání těchto dovedností.

Ilustrace a důkazy

Složitost individuální situace dokládá opak, který ilustruje škálu jazykových odrůd získaných a používaných jedinou srbskou ženou žijící v jižním Tyrolsku – jako příklad řady informátorů dotazovaných v rámci našeho terénního výzkumu MIME. Je třeba poznamenat, že podle jejích zkušeností se jazyky získané na univerzitě obecně používají pouze ve více formálních souvislostech, zatímco jazyky získané neformálně, doma a v komunitě jsou pro každodenní život relevantnější.

Právěna přechodné politické úrovni lze tuto jazykovou realitu řešit, tj. na úrovni regionu, jako je Jižní Tyrolsko nebo městské oblasti, jako je Vaasa, spíše než na úrovni sousedství nebo země jako celku.

Účinná integrace jazyků vyžaduje partnerství mezi školami, zaměstnavateli a komunitami na podporu různých způsobů výuky jazyků a účinné uznávání získaných neformálních/informálních dovedností. Validace může podpořit integraci trhu, (opětovný) vstup do školy nebo jednoduše sociální začlenění. K tomuto procesu by významně přispěla odborná příprava a zaměstnávání členů komunity při posuzování a ověřování jazykových dovedností. Další důležitou výhodou by bylo zlepšit hodnocení předchozích jazykových dovedností dětí během jejich působení v místních školách.

Politické důsledky

Kromě jiných faktorů musí tvůrci politik zohlednit názory na různé jazyky a jejich mluvčí, které jsou v hostitelské společnosti rozšířeny (tj. mezi nově přichozími i místními obyvateli).

Je naprosto nezbytné změnit vnímání veřejnosti, aby byla prezentována pluralita jazyků jako žádoucí výsledek mobility, který nebrání začlenění, ale nepodporuje jeho začlenění. Z toho vyplývá, že kromě podpory uznávání a validace jazykových dovedností získaných mimo formální systém by měly politiky v oblasti vzdělávání Meso rovněž:

► integrovat výuku regionálního jazyka, historie a kultury (včetně sousedních přeshraničních regionů) jak pro studenty školního věku, tak pro dospělé ve formálním, neformálním a informálním kontextu;

► považovat mnohojazyčnost za běžnou situaci jak pro původní, tak pro mobilní obyvatelstvo, a to pomocí jednoho z nich kvzájemnému porozumění;

► zdůrazňuje kulturní a vzdělávací výhody kontaktů mezi jazykovými komunitami a úlohu menšinových komunit jako mostů mezi různými kulturními a jazykovými tradicemi.

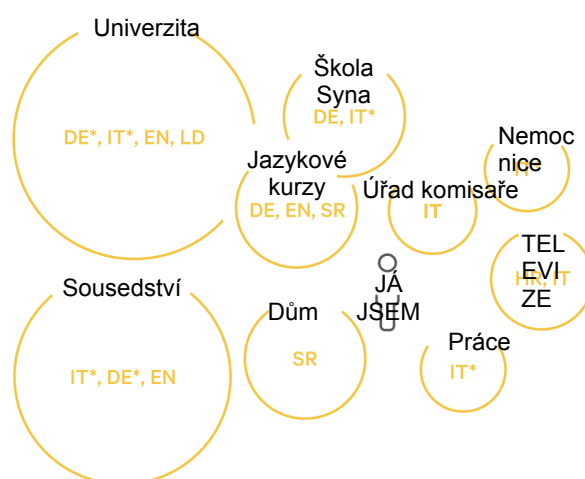
Reference a prohlubování

Středisko Cedefop: Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (e (2012)). *Evropské pokyny pro uznávání neformálního a informálního učení*. Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie. Referenční řady střediska Cedefop; Č. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Vícejazyčné vzdělávání ve světle rozmanitosti: Poučení, zpráva NESET II*, Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie.

OECD (2015). *Studenti imigrantů ve škole: Usnadnění*

cesty k integraci. Vydavatelství OECD.

JAZYKOVÉ PROSTŘEDÍ MLADÉ SRBSKÉ ŽENY Z JIŽNÍHO TYROLSKA, KTEROU VIDĚLA SAMA

Mentální mapa Marty Lupica Spagnolo. ZE DNE: Němčina; V: Anglicky; VYSOKÝ PŘEDSTAVITEL: Chorvatsky; IT: Italsky; LD: Ladin; ZVLÁŠTNÍ NAŘÍZENÍ: Srbština.

* lze použít v různých místních odrůdách.

50 Jak mohou orgány podpořit zachování znalostí cizích jazyků dospělých?

François Grin, Ženevská univerzita

Mnohojazyčná společnost je společností, ve které žijí a spolupracují lidé s různými jazykovými profily. Ačkoli jsou prostřednictvím jazykové politiky přijímána vhodná opatření k zajištění toho, aby všechny jazykové skupiny požívaly odpovídajících práv a zařízení, mnohojazyčnost na úrovni společnosti nemusí nutně vyžadovat, aby všichni jednotlivci byli rovněž mnohojazyční. Mnohojazyčnost společnosti je však spíše plynulejší a účinnější, pokud je velká část obyvatel rovněž bi- nebo vícejazyčná. Kromě toho v zemích nebo regionech, kde jsou dva nebo tři jazyky již dlouho přítomny a jsou součástí národní nebo regionální identity, funguje mnohojazyčnost společnosti lépe, je-li snaha získat druhý nebo dokonce třetí jazyk, spíše než vždy spadat na členy jednoho společenství, vyvážená – tedy pokud se členové všech jazykových skupin historicky přítomných ve společnosti snaží naučit jazyk (jazyky) ostatních. K tomu však nemusí nutně dojít samo o sobě a je nezbytná určitá podpora ze strany státu. Obecně platí, že ministerstvo školství státu nebo dvojjazyčného regionu stanoví povinnost učit se jiný místní jazyk: Španělština a katalánština jsou součástí školních osnov v Katalánsku; stejně jako španělština a baskičtina v Baskicku, finština a švédština ve Finsku nebo francouzština a angličtina v Quebecu. Studium cizích jazyků je však pouze součástí problému. Jakmile budou získány, musí být zachovány jazykové dovednosti a podpora státu za tímto účelem může být velmi užitečná. Tato podpora může být součástí koordinovaného plánu jazykové politiky.

Co nám ten výzkum říká?

Víme, že výuka cizích jazyků v klasickém školním systému je nerovnoměrná.

Kvantitativní údaje o znalostech cizích jazyků dospělých a o přínosu školních a neškolních vzdělávacích cest k jejich dovednostem, jsou-li k dispozici, vypráví zajímavý příběh: ukazují, že mimoškolní kanály často převažují nad tradičním školním vzděláváním. Relativní význam různých mimoškolních kanálů se liší podle mateřského jazyka (L1) a jazyka, který se učí (L2). Nicméně skutečnost, že po dosažení věku 5 let žila šest měsíců nebo déle v prostředí, kde je cílový jazyk dominantní, se stále jeví jako významný faktor dovedností, jak ukazuje tabulka na protějš straně, která využívá údaje shromážděné od reprezentativního vzorku 1 600 dospělých (ve věku 18 až 65 let) ve Švýcarsku. Jak ukazují tyto údaje, život v prostředí, kde se mluví cílovým jazykem, vždy získává vysoké skóre a přichází v tvrdohlavosti tvrdohlavosti.

Ne každý však má možnost žít v cizím jazykovém prostředí a nelze vždy očekávat, že dospělí, navzdory svému zájmu o studium cizího jazyka, místo toho absolvují večerní kurzy. Další průzkum ve Švýcarsku (z více než 40 000 mladých dospělých ve věku kolem 19 let) ukazuje, že náklady jsou hlášeny 55,3 % a 61,6 % dotázaných mužů a žen (Grin et al., 2015: 550) a měla by být považována za hlavní překážku pro investice dospělých do studia nebo udržování cizích jazyků. To výrazně ospravedlňuje podporu úřadů při studiu udržování znalostí cizích jazyků. Výzvou je vytvořit systém, který bude nabízet jazykovou expozici (namísto tradičního vzdělávání) levnou i atraktivní pro dospělé.

Ilustrace a důkazy

Takový systém byl vyvinut pod záštitou Bilingualistického fóra oficiálně dvojjazyčného města Biel/Bienne, které zasahuje francouzsko-německou jazykovou hranici ve Švýcarsku. Od roku 2000 *usnadnilo Bilingualism Forum*, soukromá nadace, která dostává veřejné granty, vytvoření dvoučlenných tandemů, včetně rodilého německého mluvčího a rodilého francouzského mluvčího, kteří se scházejí jednou týdně po dobu šesti měsíců na hodinovou konverzaci, přičemž jeden jazyk obvykle používá 30 minut a druhý po dobu 30 minut. *Fórum* poskytuje příležitost setkat se, pravidelně sledovat proces a poskytovat praktickou podporu ve formě vzorové dohody mezi členy tandemu, osvědčení o účasti a brožury k zaznamenávání pokroku nebo problémů. Účast je zdarma. Tandemy v současné době (prosinec 2017) zahrnují 400 účastníků, ale jsou nainstovány kritice a mají čekací listinu. Zatímco korespondence se týká především německo-francouzských párů, *fórum* nabízí také tandemy zahrnující angličtinu, italštinu a španělštinu.

Politické důsledky

Veřejná podpora fóra bilingvismu je jednoznačně součástí jazykové politiky. Ačkoli účastníci pocházejí převážně z dvojjazyčného města Biel/Bienne, kde byla iniciativa zahájena, *fórum* bylo rovněž zadáno orgány francouzsky mluvícího města Neuchâtel a německy mluvícího města Bern, které jsou vzdáleny 40 km a nejsou na jazykových hranicích, s cílem vytvořit tandemovou nabídku zaměřenou konkrétně na obyvatele těchto dvou měst. Účastníci tandemu se pravidelně setkávají v obou městech a jejich náklady na dopravu jsou hrazeny.

Kromě toho, že nabízí levný a flexibilní způsob, jak udržet a rozvíjet jazykové dovednosti, nabízí tandemový přístup také příležitosti pro mezikulturní setkání a výměny mezi jazykovými komunitami.

ve Švýcarsku. Fribourg: Akademická vydání.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., & Schwob, I. (2015). *Švýcarsko-kulturní společnost. Co s nimi dnes dělají mladí lidé*. Glarus/Chur: Rüeegger Verlag.

Reference a prohlubování

Grin, F. (1999) *Dovednosti a odměny. Hodnota jazyků*

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

PŘÍSPĚVEK K ZNALOSTEM CIZÍCH JAZYKŮ TŘÍ VYBRANÝCH KANÁLŮ PRO ZÍSKÁNÍ DRUHÉHO JAZYKA (ZE SEDMI).

Zdroj: upraveno z Grin (1999: 129).

L1	Němčina		Francouzština		Italština		
L2	Francouzština	Anglicky	Němčina	Anglicky	Němčina	Francouzština	Anglicky
L2 školní vzdělávání (upraveno o roky studia)	1	4	2	3	1	2	4
Žili v prostředí L2 po dobu 6 měsíců nebo více po dosažení věku 5 let	2	2	3	2	2	1	1
Expozice L2 doma, během dětství a dospívání	3	3	1	1	3	—	—

51 Jak mohou být stávající jazykové dovednosti migrantů využity k tomu, aby se jim pomohly naučit se jazyk hostitelské země?

Sabine Fiedlerová, Cyril Brosch, Univerzita Lipsko

Velký počet migrantů přicházejících do Evropy již hovoří cizím jazykem. Tyto dovednosti musí být zohledněny v jejich jazykovém vzdělávání. Místní jazykové kurzy jsou často čistě jednojazyčné, a protonepoužívají „propedeutický účinek“, tj. pozitivní vliv znalosti jednoho nebo více cizích jazyků na studium nového cizího jazyka. Nevyužívání tohoto účinku je ztráta času a intelektuálního potenciálu, ať už jde o ekonomické migranty, žadatele o azyl nebo osoby, kterým bylo přiznáno postavení uprchlíka.

Co nám ten výzkum říká?

Lidé, kteří migrují do Evropy, mají často anglické dovednosti. Například statistiky Německa za rok 2015 ukazují, že 28,1 % žadatelů o azyl má určitou znalost angličtiny (Rich 2016: 9). V průzkumu o uprchlících v Berlíně 49 % uvedlo, že mají určitou znalost angličtiny, přičemž 13 % uvedlo, že jejich jazykové dovednosti jsou fluides/perfects (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, s. 20).

Bylo zjištěno, že studenti němčiny jako např. L3, mohou využít své dříve získané znalosti angličtiny jako L2, protože oba jazyky jsou typologicky propojeny. To je zvláště užitečné, pokud mateřský jazyk řečníka není spojen s němčinou. Například velká skupina přistěhovalců, kteří hovoří arabsky jako první jazyk, kteří mají také určitou znalost angličtiny jako cizího jazyka, z toho mohou mít prospěch, když studují němčinu.

Aby bylo možné toto zjištění úspěšně realizovat v programech výuky jazyků, zejména v souvislosti s migrací, je nutné mít k dispozici údaje o předchozím jazykovém repertoáru každého žáka, aby bylo možné kombinovat homogenní třídy.

Učitelé pak budou moci pracovat efektivněji, zejména pokud je jejich výuka podporována vhodnými učebními materiály.

Nicméně vzhledem k tomu, že lidé mají velmi odlišné úrovně v angličtině, bylo by užitečné určit úroveň jazykových znalostí požadovanou k tomu, aby předchozí znalosti byly účinné. Toto hodnocení by samozřejmě mělo zohlednit úlohu dalších faktorů, jako je gramotnost (nebo její nepřítomnost), a to jak v prvním jazyce, tak v jiných jazycích v jejich repertoáru. Studenti mohou těžit ze znalostí latinské abecedy a musí být informováni o slovní zásobě a podobných gramatických prvcích v angličtině a němčině, přičemž

musí být varováni před existencí „falešných přátel“ mezi těmito dvěma jazyky a interlingválním vměšováním angličtiny.

Ilustrace a důkazy

Společná metoda výuky cizího jazyka pouze v cílovém jazyce, ať už z pedagogických důvodů (vblížkostiponoření), nebo pro praktické účely (neexistence společného jazyka výuky), vede k velmi pomalému pokroku, zejména v kurzech pro začátečníky, jak uvedli někteří účastníci našich rozhovorových studií (Fiedler/Wohlfarth bude zveřejněn, textový přepis; @ symbolizuje smích):

Němčina@ S německými učiteli, myslím, dokonce i úrovně A, mluví pouze německy. Takže je pro mě opravdu těžké si představit, že nemáš ponětí o jazyku a pak chodíš do třídy s rodilým mluvčím.

Výzkum jazykových kurzů pro uprchlíky ukázal, že studenti nicméně využívají stávající jazykové dovednosti, ať už překládají do svého mateřského jazyka pro jiné studenty, nebo přepnou kód na angličtinu, jak je uvedeno v následujícím výňatku z našich rozhovorů:

Naprvní úrovni, stejně jako úroveň B1, někdy učitel také používal k vysvětlení angličtinu. Ale je to trochu zakázáno, protože náš diriektor, jak říká náš ředitel, není dovoleno používat angličtinu v naší třídě. Ale my tomu nerozumíme, ona to musí udělat.

Jak vidíme, učitelé někdy používají angličtinu jako lingua franca, aby usnadnili porozumění studentům, ale postup není přijímán důsledně nebo vždy s pomocí vhodných učebních materiálů, i když se tyto materiály začínají objevovat, jak je znázorněno na obrázku. Homogenizace skupin studujících na základě jejich předchozích znalostí by se na tyto metody systematicky spoléhala.

Politické důsledky

Možné pokyny jsou následující.

1. Při vytváření jazykových kurzů v místním jazyce pro migranty musí být vždy zohledněny předchozí jazykové znalosti. To by mělo přispět ke zvýšení homogenity studijních skupin, a tím lépe spolupracovat.
2. Měly by být vypracovány a prováděny výukové materiály, které zohledňují jazykové adresáře studentů,

zejména jejich znalost angličtiny.

Reference a prohlubování

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *Průzkum mnohojazyčnosti: Rozvoj výzkumu v oblasti L3, mnohojazyčnosti a získávání více jazyků*. Amsterdam: Pro Benjamin.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten v Lipsku. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migrace – sprachliche Herausforderungen* (s. 13–31). Lipsko: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen*

veröffentlicht 2016. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/
www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Rich, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen of Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3. goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migrace – sprachliche Herausforderungen* (s. 47–67). Lipsko: Leipziger Universitätsverlag.

Použijte angličtinu k učení němčiny. Výňatek z: Menschen včera. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. Mnichov: Hueber, 2013.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Kdo může těžit ze školení o vnímavých jazykových dovednostech?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerzita Reims Champagne-Ardenne

Lidé mohou být vyškoleni k získání jazykových dovedností, které jsou specificky vnímavé (nebo interkomplexní). To znamená, že se lidé mohou naučit porozumět tomu, co je řečeno nebo napsáno v cizím jazyce, aniž by nutně mohli tento jazyk mluvit nebo psát, pokud je úzce spjato s alespoň jedním jazykem, který již znají. Tento druh školení byl navržen poprvé v 17.^{století} matematik a filolog Pierre Besnier, kteří se domnívali, že jazyky by měly být považovány za kontinuum, a argumentoval, že jsou proto lépe poučeny ve srovnání. V současné době je odborná příprava v oblasti vzájemného porozumění stále z velké části založena na využívání jazykových podobností mezi souvisejícími jazyky: cílem je rozvíjet schopnost studentů objasnit význam poloprůhledných slov (viz tabulka).

V současné době je k dispozici řada pedagogických zdrojů, včetně učebnic a audio materiálů, pro výuku v románských jazycích (zejména francouzština, italština, portugalská, španělština, rumunština a katalánština), němčina (zejména nizozemština, němčina, švédština, norština, islandština, luxembourgeois a aferoien) a slovanština (zejména čeština a slovenština). Jejich používání ve školách však zůstává velmi okrajové a při použití je obvykle způsobeno silným osobním nasazením hrstky učitelů. To může být způsobeno tím, že interkomplexní přístup je obecně prezentován buď jako doplněk k obecné jazykové výuce, nebo jako podtyp integrované jazykové výuky pomocí dokumentů napsaných v několika úzce příbuzných jazycích (viz Escudé 2008), aniž by bylo skutečně určeno, kdo z ní může mít největší prospěch a jaké zvláštní potřeby může splnit.

Co nám ten výzkum říká?

Pro mobilní lidi, kteří se stěhují do nové země, je studium jazyků důležitým krokem k začlenění, i když je to obvykle obtížná a časově náročná zkušenost. Rozvoj vnímavých jazykových dovedností nemůže být sám o sobě cílem, ale může být užitečným odrazovým můstkem ke komplexnějšímu jazykovému vzdělávání, včetně produktivních ústních a psaných dovedností.

Vzhledem k tomu, že získávání vnímavých dovedností trvá mnohem méně času než učení se mluvit, umožňuje tento přístup studentům rychle pokročit a udržet si motivaci pokračovat ve studiu. Kromě toho poskytnout studentům soubor užitečných nástrojů pro pochopení nového jazykového prostředí jim umožňuje, aby se v

krátké době stali relativně nezávislí v závislosti na jazykové vzdálenosti mezi jejich jazykem a hostitelským jazykem. To může vést k pocitu posílení postavení, což je obzvláště důležité, pokud existuje méně sebeúcta kvůli statusu závislosti studenta. Vzájemné porozumění také usnadňuje harmonickou a progresivní integraci do nového jazyka a společnosti a oddaluje stres často spojený s cizím jazykem.

Ilustrace a důkazy

Vyslechli jsme deset italských adoptivních rodin, které hostily dítě, které nemluví italsky. Rodiče zdůraznili, že je důležité dát dětem jazykové „indicie“ a příspěvky nejen k podpoře rozvoje hostitelského jazyka, ale také k tomu, aby se seznámily s novým prostředím. Mnoho rodičů zdůraznilo, jak zbytečné a někdy kontraproduktivní to bylo nutit dítě mluvit italsky.

Někteří rodiče dokonce považovali školu za překážku jazykového a sociálního začlenění, protože se zaměřila výhradně na nedostatek produktivních jazykových dovedností dítěte, aniž by si byla vědoma toho, že některé děti mluví jazykem, který umožňuje vzájemnou srozumitelnost (např. španělština versus italština) a může se účastnit učebních osnov ve svém věku.

Dali ho do prvního roku navzdory skutečnosti, že mu bylo osm let, a pak jsem zůstal na své pozici, a já řekl: Ne, ne, vstoupíš do tohoto druhého roku a oni řekli: Nemůžeme, protože nemůže mluvit a nemůže psát.

Jeden rodič vysvětlil, jak jeho španělsky mluvící dcera držela ve škole po dobu tří měsíců mlčení, protože si myslela, že jí školní personál nerozumí. Této situaci by bylo možné snadno zabránit, pokud by učitel vzal v úvahu vzájemnou srozumitelnost mateřského jazyka dítěte a jazyka školy.

Učitelé to pochopili, ale nesnažili se, abychom to pochopili, takže se naše dcera cítila trochu ztracená.

Naše studie zjistila, že interkomplexní dovednosti byly spontánně využívány v soukromém prostředí ke zmírnění kulturního šoku způsobeného mobilitou, zatímco často byly opomíjeny ve veřejném a profesním prostředí, jako jsou školy.

Politické důsledky

Měla by být zvažována následující opatření.

1. Zahájit jazykovou přípravu a testování pro příchozí

mobilní studenty se zaměřením na vnímavé dovednosti a zaujmout vstřícný a produktivní přístup.

2. Nabídnout učitelům a sociálním pracovníkům, kteří se podílejí na přijímání alofonů, jazykovou přípravu v oblasti vnímavých dovedností, což jim umožní rozvíjet přibližné porozumění širší škále jazyků, s nimiž se setkávají, namísto toho, aby se učili do hloubky jen několik málo jazyků.

3. Povzbuzovat učitele a spolužáky, aby oceňovali jazykové dovednosti přichozících dětí z Allophone, což může zlepšit jejich vlastní jazykové povědomí.

4. Pomáhat přichozímdětem integrovat se do místních škol tím, že je budou vybízet k využívání znalostí, které již mají ve svém získaném jazyce (např. prostřednictvím přístupů, které vyučují cizím jazykem výuky, jako je integrované porozumění).

Reference a prohlubování

Castagne, E. (2007). Lexikální transparentnost mezi sousedními jazyky. V E. Castagne (Ed.) *Otázky porozumění* (s. 155–166). Sb. ICE 2, Remeš: EPURE.

Escudé, P. (2008). *Euro-mania*, „Učím se podle jazyků, 8–11 let“, *metoda disciplinárního učení v oblasti vzájemného porozumění romským jazykům*, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017). Strategie pro zachování jazyka při nadnárodním osvojení: jakou roli mají rodiče? *Journal of Home Language Research*, 2, 5–22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Cáchy: Třepačka.

Od TRANSPARENCE do OPACITY (podle Castagne, 2007: 161)

Přímá transparentnost	Nepřímá transparentnost		Neprůhlednost	
	Podtyp 1	Podtyp 2	Podtyp 1	Podtyp 2
Il existe une reconnaissance équivalente lexicale équivalente en L1	navrhne lexikální prvek v L1, jehož význam je nepřesný, ale dostatečně podobný pro usnadnění porozumění	Existuje lexikální prvek odpovídající L1, ale jeho tvar nemusí být okamžitě rozpoznatelný.	Ne nenaznačuje žádné lexikální prvky pro L1	Navrhne lexikální prvek v L1, jehož význam je zavádějící
Universidade (PT) Universidad (ES) Università (IT) Univerzita (FR) Univerzita (GB) Universiteit (NL) Universität (DE)	Deštník (GB) deštník (F)	Miljoen (NL) *milion v milionech (F)	Zolder (NL) podkroví (F)	alcune (I) žádné někdo (F)

53 Jaká je úloha angličtiny ve vícejazyčných a multikulturních vzdělávacích prostorech?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

V celé Evropě je vysokoškolské vzdělávání stále vícejazyčné a často kombinuje místní nebo národní jazyk s jazykem lingua franca a dalšími jazyky. Formální vzdělávání a výzkum se však často stávají monolingválními, neboť tíhnou k použití jediné lingua franca. Pod rouškou internacionalizace je angličtina jako lingua franca (nebo jako lingua akademická) často používána jako rychlé řešení k přilákání studentů ze zahraničí nebo k přípravě studentů na to, aby působili jako globální aktéři a v různých kontextech – za předpokladu, že angličtina je nutně používána ve všech těchto různých kontextech.

Co nám ten výzkum říká?

Jako vzdělávací prostory se vysokoškolské vzdělávací kampusy stávají stále vícejazyčnějšími a multikulturními¹. Studenti, profesori, výzkumní pracovníci a další zaměstnanci cestují v rámci různých typů programů mobility. Existuje obrovský, do značné míry skrytý kapitál jazykové a kulturní rozmanitosti, který není využíván v těchto mnohojazyčných a multikulturních vzdělávacích systémech, a dokonce zapomenut institucemi, když se snaží podporovat mobilitu a začlenění.

Používání místního nebo národního jazyka je často omezeno na místní/národní studenty, ale mělo by být podporováno mobilitou a zahraničními studenty. Použití externí lingua franca může vyvolat dojem, že podporuje začlenění. To však nemusí být nutně případ, zejména pokud je úroveň způsobilosti studentů a zaměstnanců nízká nebo dokonce průměrná. Používání jediného a dominantního *lang* lze rovněž považovat za podporu mobility, což uživatelům dává pocit sebevědomí a dává jim dojem, že jsou přijímáni v široké škále nových kontextů.

Skutečná zlepšení mobility a začlenění však vyžadují začlenění několika jazyků, včetně vlastního jazyka, jakož i místních/národních jazyků, s nimiž se setkávají v mezinárodních programech mobility.

Ilustrace a důkazy

Společný jazyk je jistě nezbytný mezi nově příchozím mezinárodním studentem a jeho prostředím – tedy před tím, než bude možné komunikovat v místním nebo

národním jazyce. Je to rovněž nezbytné pro mezinárodní interakci. Jeho funkce však musí být pečlivě kalibrovány. Při zveřejňování výsledků výzkumu je nutné zveřejnit pro mezinárodní čtenáře; zároveň je důležité zveřejňovat v místních/národních jazycích, aby vědecké a technologické výsledky mohly oslovit komunitu, která je financuje, a v závislosti na tématu mít kontextový dopad. Kromě toho je to jediný způsob, jak zabránit ztrátě domény pro dotčené jazyky – s ohledem na to, že ztráta domény může být předchůdcem částečné ztráty jazyků.

Běžné nedorozumění často vede k tomu, že vedoucí vysokých škol se rozhodnou, že mezinárodní výukové a výzkumné činnosti by měly být tvrdy v angličtině, obecně za předpokladu, že jim to dává status. Dobře známý případ „vše v angličtině“ pravidlo Milan Politecnico ilustruje tento trend, a mnoho dalších příkladů lze nalézt na webových stránkách univerzit v neanglicky mluvících zemích, které podporují programy v angličtině². Agentura Campus France podporuje francouzské vysokoškolské vzdělávání tím, že říká: „Proto již není nutné mluvit plynule francouzsky, aby bylo možné studovat ve Francii“³. Toto tvrzení ukazuje, kde skutečným problémem je: vysokoškolské instituce „prodávají“ myšlenku, že jazyky jsou zaměnitelné kódy.

Znalosti jsou však získávány, budovány a přenášeny prostřednictvím jazyků. Univerzitní učebny jsou často uměle monolingvní. Místní/národní jazyky a jazyky kulturního dědictví se obecně nepovažují za vědecky relevantní a dopad činnosti vysokoškolského vzdělávání na místní kontext se často zdá být podceňován nebo ignorován. Zde jsou příklady toho, co Skutnabb-Kangas (1988: 13) nazývá „lingvismus“, soubor „ideologií, struktur a postupů, které se používají k legitimizaci, realizaci, regulaci a reprodukci nerovného rozdělení moci a zdrojů (materiálních a nehmotných) mezi skupinami definované na základě jazyka“.

Zohlednění jazykových adresářů různých aktérů prostřednictvím vícejazyčných konferencí, interkomplexních přístupů a/nebo překladatelských

1 Podrobnosti o mnohojazyčných a multikulturních vzdělávacích systémech naleznete na stránkách IntlUni www.intluni.eu

2 Dne 29. ledna 2018 však italský Consiglio di Stato rozhodl, že záměr Politecnico nabízet určité kurzy pouze v angličtině je protiústavní; viz www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

strategií, které v konverzaci používají slova nebo fráze z jiných jazyků, umožňují používání různých jazyků v závislosti na konkrétních potřebách a cílech kontextu (učení a učení, místní a celostátní šíření, mezinárodní komunikace atd.). Používání různých jazyků usnadňuje přístup k koncepcím a znalostem, neboť jazyková způsobilost je podmínkou kompetence v oblasti obsahu. To ukazuje například Dukhan a kol. (2016) ve studiu vlivu mateřského jazyka na psaní poznámek během přednášek a výsledků školy v prvním roce studia.

Zvýšení využívání on-line jazykové podpory programu Erasmus (OLS) je prvním možným krokem ke zlepšení mnohojazyčnosti. Tuto pravomoc lze konzultovat a posílit pomocí koncepčního rámce vytvořeného v rámci projektu MAGICC (www.magicc.eu), který navrhuje nejen rozsah kompetencí (v podobě souboru deskriptorů), ale také scénáře pro budování mnohojazyčných dovedností.

Několik případových studií provedených v rámci projektu MIME pomáhá pochopit dopad používání různých jazyků v procesu získávání znalostí. Jejich výsledky ukazují, že pokud je práce ve třídách nebo ve výzkumných laboratořích prováděna v reálných MML (např. používání různých jazyků v pracovních skupinách k řešení problémů), jsou znalosti vyvíjeny a snadno získávány v různých perspektivách, což jevrůzných jazycích slovní.

Politické důsledky

Vysokoškolské vzdělávání musí být vícejazyčné, protože jazyková rozmanitost je výhodou a skutečně

multikulturní vzdělávání nesmí být omezeno na jednojazyčné postupy. Vícejazyčné kompetence by měly být podporovány v rámci vysokoškolských jazykových politik (HELP) navržených v kontextu orientovaných přístupů a včetně strategií pro zachování rovnováhy mezi lingua franca (včetně výuky v angličtině) a výukou v místních/národních jazycích, což by studentům a zaměstnancům rovněž umožnilo přístup k jejich vlastním jazykovým repertoárům.

Reference a prohlubování

Skutnabb-Kangas, T. (1988). Mnohojazyčnost a vzdělávání dětí menšin. Ve Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *Minority education: od hanby k boji* (s. 9–44). Clevedon, Avon: Vícejazyčné záležitosti.

Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Vliv mateřského jazyka na tvorbu poznámek a na akademické výkony prvního roku. *South African Journal of Science*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037

Preisler, B. a kol. (Ed.) (2011). *Jazyk a studium na mezinárodní univerzitě. Od jednotnosti angličtiny k rozmanitosti a hybriditě*. Bristol: Vícejazyčné záležitosti

Ushioda, E. (2017). Dopad globální angličtiny na motivaci naučit se jiný jazyk. Směrem k ideální vícejazyčné já. *Moderní jazykový věstník*, 101, 469–482.

Překlady, jazykové technologie a alternativní strategie

- 54 Bude strojový překlad nahradit lidské překladače? 144
- 55 Co je to vzájemné porozumění a k čemu to je? 146
- 56 Překladatelské a tlumočnické služby snižují pobídky k učení se
hostitelským jazykům? 148
- 57 Měli bychom propagovat plánovaný jazyk, jako je esperanto jako
mezinárodní lingua franca? 150
- 58 Mělo by se strojový překlad používat ve veřejných službách? 152
- 59 Měla by angličtina, jako lingua franca, být k dispozici v několika
odrodních? 154
- 60 Jaké jsou vhodné jazykové přístupy k uspokojení jazykových potřeb
mobilních důchodců? 156
- 61 Jak lze v profesionálních kontextech použít interkomfort? 158
- 62 Jaké jsou nejlepší způsoby práce se strojovým překladem? 160
- 63 Kdo by měl pracovat jako tlumočník nebo překladatel? 162
- 64 Jak a kdy by měly být nově příchozím migrantům poskytovány
překladatelské a tlumočnické služby? 164

54 Nahradí strojový překlad lidské překladače?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Jak se zlepšuje kvalita strojového překladu, měly by naše politiky být bez lidských překladačů? Někteří komentátoři předpovídají příchod „singularity“, což by byl okamžik, kdy počítače nahradí lidský mozek. Samotný pojem „jednotnost“ je sporný, ale pokud se tak stane, bude to doba, kdy se naše politika bude muset spoléhat na stroje, spíše než na lidi? Existuje několik důvodů, proč se to pravděpodobně nestane brzy. Ale populární důvody nejsou nejsprávnější.

Conám ten výzkum říká?

Zprv z čistě technického hlediska není problémem stávajících systémů strojového překladu jejich zpracovatelská kapacita jako databáze, na kterých pracují. Ve velmi úzkých oblastech, jako jsou příručky pro velké stroje, není problém udržovat seznam pojmů a vztahů stabilní a čistý. V jakékoli otevřené oblasti je však velmi obtížné zajistit spolehlivost databází, zejména když uživatelé publikují výsledky strojového překladu, jako by se jednalo o lidský překlad, a chyby jsou poté znovu vloženy do otevřené databáze. Špatně informovaní uživatelé mohou snížit inteligenci stroje.

Zadruhé je zde otázka poptávky na trhu. Světový trh s profesionálním překladem neustále roste spolu s celkovým nárůstem mezikulturní mobility lidí a produktů. To navzdory nárůstu anglického jazyka jako lingua franca, dostupnosti strojového překladu a zvýšenému využívání dobrovolného překladu („crowdsourcing“). Vzhledem k tomu, že globalizace zvyšuje celkovou poptávku po překladech, používá se strojový překlad v situacích s nízkým rizikem, kdy přínosy neodůvodňují náklady na lidského překladače.

V současné době stroje neodstraňují práci z překladačů; dělají práci, pro kterou jsou překladače příliš drahé. Podobný jev patrně platí i pro výklad: zatím neexistuje žádný důkaz, že by ústní strojový překlad použitý ve službě Skype Translator například připravil profesionální tlumočníky o jejich práci. Ve všech těchto případech technologie pouze zvyšují objem překladu.

Zatřetí se mění povaha odborného překladu, neboť nový typ poskytování jazykových služeb se odklání od překladu la carte. Lidský překladač (nebo tlumočník) se stává garantem kvality ve vysoce rizikových

situacích. Překladače se přesunou nejen k určitému množství post-editingu, ale také k prepisování a mezikulturním konzultačním službám, kde mohou zajistit úroveň spolehlivosti a adaptace, pro kterou strojový překlad nikdy nebyl navržen.

Jedinou nevýhodou je relativně omezená škála jazyků, pro něž jsou k dispozici elektronické databáze a jiné zdroje, nebo alespoň na úrovni, která činí strojový překlad proveditelným. Velké koloniální jazyky jsou dobře obsluhovány a asi 90 je v současné době pojmenováno jako dostupné pro hlavní on-line systémy, ale mnoho malých jazyků imigrace prostě nemá elektronické zdroje potřebné pro strojový překlad, v některých případech od kodifikovaného psaní. Mluví menších jazyků jsou proto povinni pracovat ve větším jazyce tím, že ve skutečnosti kombinují strojový překlad s mediací prostřednictvím lingua franca.

Ilustrace a důkaz

Můžeme se bavit se strojovým překladem. Jak je vidět níže, píseň Despacito *Luise Fonsiho*, vykreslená v angličtině systémem založeným na přenosu z roku 2014, pravděpodobně nepomůže svádit nikoho, ale systém založený na neuronu 2017 by mohl.

Ačkoli komiksové chyby běžně používané k tomu, aby naznačovaly, že stroje nebudou nikdy překládat jakoliv, systém on al překlad, který běží od února 2017 je mnohem lepší a ústní vykreslování setaké zlepšuje na Skype Translator. Takže se můžeme bavit, ale strojový překlad nyní vyžaduje vážnou pozornost.

Politické důsledky

Politiky zaměřené na zlepšení mnohojazyčnosti proto mohou strojový překlad integrovat následujícím způsobem.

1. Zajistit, aby se používání a omezení strojového překladu vyučovaly v rámci všeobecné výuky cizích jazyků.
2. Podporovat odbornou přípravu překladačů v komunikačních technikách, které integrují strojový překlad, a to nejen před editací a post-editingem, ale také dovednostmi, které podporují spolehlivost.
3. Podporovat rozvoj elektronických zdrojů v méně rozšířených jazycích.

Reference a prohlubování

Turovsky, B. (2016). *Deset let Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Přístup k květnu 2017.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). Aplikace Google Translate ve vysokoškolském

prostředí: Hodnocené překladatelské produkty. *Jihoafriická lingvistika a aplikovaná jazyková studia*, 30, 511–524.

Wilks, Y. (2009). *Stroj napřeklady. Jeho rozsah a limity*. New York: Jsem ve Springeru.

Originální písnička	Altavista Babelfish (2014)	Překlad Google (2017)	Jiný překlad?
Despacito	Pomalu	Pomalu	
Quiero desnudarte a besos despacito	Chci se svléknout k líbání pomalu	Chci tě políbit pomalu.	
Firma v las paredes de tu laberinto	Signováno na stěnách bludiště	Podepsat na stěnách vašeho labyrintu	
Y hacer de tu cuerpo todo a manuscrito	A provedte své tělo rukopisem	A udělej z celého těla rukopis.	

55 Co je vzájemné porozumění a k čemu to je?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerzita Reims Champagne-Ardenne

Vzájemné porozumění (také nazývané *vnímavé mnohojazyčnost* nebo *linguareceptiva*) nastává, když lidé komunikují mezi sebou, mluví svým vlastním jazykem a zároveň rozumí jazyku druhého. To je možné, pokud se řečníci do určité míry naučili druhý jazyk nebo pokud jsou jazyky vzájemně srozumitelné, tj. pokud jsou dostatečně podobné, aby umožňovaly určitou míru spontánního vzájemného porozumění (Gooskens & van Heuven 2017). Obecně platí, že vzájemné porozumění funguje nejlépe, když jsou si příslušné mateřské jazyky řečníků navzájem blízké, pokud jde o slovní zásobu, morfologii a syntaxi, jako jsou italština a francouzština nebo čeština a slovenština. Vzájemné porozumění je rozšířeno a dobře studováno ve stabilních dvojjazyčných nebo vícejazyčných kontextech, jako jsou rodiny přistěhovalců nebo příhraniční regiony (např. Skandinávie). Pokud však jde o interakce s mobilními občany nebo mezi nimi, její potenciál stále zdaleka není využíván.

Co nám ten výzkum říká?

Podle Braunmüllera a Ferraresiho (2003) vedl vzestup jednojazyčného národního státu k méně častému využívání vzájemného porozumění aneznalosti ze strany široké veřejnosti. Lze však očekávat, že vzájemné porozumění bude ve vícejazyčných souvislostech evropské společnosti běžnější a existuje podezření, že jeho spontánní používání je mnohem častější, než se obecně předpokládá.

Vzájemné porozumění se ukázalo být jedním z *nejspravedlivějších mnohojazyčných způsobů komunikace*, neboť umožňuje každému mluvit svým vlastním jazykem.

Vzhledem k tomu, že získání vnímavých, nikoli produktivních dovedností (zejména v jazyce náležejícím ke stejné jazykové rodině) trvá méně času, je vzájemné porozumění také racionálním zprostředkováním pro osoby, které často cestují nebo se přestěhují z jedné země do druhé; rozvoj dovedností v oblasti čtení je často na prvním místě, což podporuje pokrok v jiných kompetencích. Vzájemné porozumění navíc umožňuje skutečně mezikulturní interakce, neboť se oba řečníci přizpůsobují sobě navzájem.

Ilustrace a důkaz

Během posledních 20 let několik výzkumných projektů, včetně některých financovaných Evropskou komisí (např. EuRom4, EuroCom), zkoumalo mnoho aspektů vzájemného porozumění a vedlo k vytvoření

specializovaných výukových materiálů pro učitele jazyků nebo studenty jazyků. Je však třeba dále zvážit několik otázek, jako jsou podmínky pro spontánní využívání vzájemného porozumění vysoce mobilními občany bez konkrétního jazykového vzdělávání. Z tohoto důvodu se projekt MIME zaměřil na empirické studie o vzájemném porozumění ve dvou velmi specifických vícejazyčných kontextech.

Naše hlavní studie se zaměřila na italské rodiny, které adoptovaly dítě, které nemluví italsky. Pozorování dvou italských rodin, které adoptovaly dítě z Chile, ukázalo, že všichni rodinní příslušníci spontánně používají vzájemné porozumění. Na dotaz na to rodiče uvedli, že dávají přednost vzájemnému porozumění před jinými strategiemi, protože jim to umožňuje, aby se přesně vyjádřili.

Otec: Jsem tento druh člověka, který dává přednost mluvit chci říct mluvit svým jazykem [...], protože to mi dává pocit, že rozumím.

Přesnost lze samozřejmě sdělit pouze tehdy, pokud jazyky umožňují dostatečnou míru vzájemné srozumitelnosti, jako je tomu v případě španělštiny a italštiny. Kromě toho je nezbytná dobrá spolupráce, aby ústní porozumění fungovalo. Rodiče uvedli, že nejprve upravili svůj projev tak, aby usnadnili vzájemné porozumění a zaujali inkluzivní přístup. V souvislosti s adoptací dětí umožňuje vzájemné porozumění rovné zapojení všech rodinných příslušníků, což posiluje rodinné vazby.

Další studie jazyků používaných mezinárodními fotbalovými profesionály ve Francii naznačuje, že používání vzájemného porozumění je často považováno za podezřelé. Například argentinský fotbalový trenér Marcelo Bielsa, který používá konsektivní tlumočení na tiskových konferencích, byl zpochybnován novinářem ohledně jeho vzájemného porozumění, což naznačuje, že jeho částečné jazykové dovednosti prokazují nedostatek touhy mluvit francouzsky.

Novinář (francouzsky): Jak někdy rozumíte otázkám ve francouzštině, aniž byste mluvili naším jazykem? (Překlad do španělštiny)

Marcelo Bielsa (španělsky): Protože se bojím směšného a zesměšňovaného. (Překlad do francouzštiny)

Novinář (francouzsky): V příští sezóně budete lépe mluvit francouzsky. (Překlad do španělštiny)

Marcelo Bielsa (španělsky): Uvidíme. (Francouzsky)

Ačkoli je vzájemné porozumění široce využíváno a vysoce ceněno v neformálních souvislostech, zůstává v profesních souvislostech méně akceptováno. Naštěstí studie odborných kontextů ukazují, že čím více se používá vzájemné porozumění, tím více je akceptováno (Berthele & Wittlin 2013).

Politické důsledky

Silná politická podpora má zásadní význam pro přechod od možné vzájemné srozumitelnosti ke skutečnému vzájemnému porozumění mezi řečníky. Mohou být navrženy následující iniciativy.

1. Zvýšit povědomí o tom, že mnoho formálních podobností mezi souvisejícími jazyky umožňuje přímý přístup k informacím.
2. Ujistit lidi o jejich spontánních schopnostech vzájemného porozumění a povzbudit je k posílení těchto dovedností prostřednictvím praxe nebo odborné přípravy.
3. Povzbuzovat řečníky, kteří se zabývají osobními interakcemi, aby se vyjadřovali v jazycích, které nejlépe znají, kdykoli jsou schopni navzájem dostatečně porozumět (ať už proto, že ovládají úzce související

jazyk nebo protože mají určitou pasivní znalost jazyka druhého nebo kombinaci obou jazyků).

Reference a prohlubování

- Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Vnímavá mnohojazyčnost ve švýcarské armádě. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 181–195.
- Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997). *EuRom4: Metoda simultánní výuky románských jazyků*. Firenze: Nuova Italia.
- Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Aspekty mnohojazyčnosti v evropských jazykových dějinách*. Amsterdam: John Benjamins.
- Escudé, P. & Janin, P. (2010). *Bod o vzájemném porozumění, klíč k mnohojazyčnosti*. Paříž: Cle International.
- Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Měření mezijazykové srozumitelnosti v germánských, romantických a slovanských jazykových skupinách. *Řečová komunikace*, 89, 25–36.
- Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline – Internetskurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch – Rumänisch – Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Snižují překladatelské a tlumočnické služby pobídka k učení se hostitelským jazykům?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Lublani

S nárůstem přistěhovalců začala veřejná debata v některých hostitelských zemích propojovat překladatelské a tlumočnické služby s neschopností zapojit nově příchozí dodominantního inguistického trendu. Tato víra byla zjištěna ve Spojených státech (Schuck 2009: 162, 170) a Spojené království (Schäffner 2009). Podobné argumenty proti překladu a tlumočení lze nalézt v politickém diskurzu. Například v roce 2007 ministryně pro komunity a místní samosprávy Spojeného království Ruth Kelly (2007) tvrdila, že poskytování překladatelských a tlumočnických služeb nepříznivě ovlivňuje motivaci přistěhovalců učit se anglicky, neboť slouží jako berle, která prodlužuje jejich závislost na jejich mateřském jazyce. V roce 2015 britský ministr Společenství Eric Pickles řekl, že "radyby měly přestat plýtvat penězi daňových poplatníků překladem do cizích jazyků. Překladzabraňuje lidem v integraci do britské společnosti" (zveřejněno v Daily Mail Online, 10. ledna 2015).

Žádné z těchto tvrzení není založeno na empirických důkazech a nebyla nikdy prokázána příčinná souvislost mezi poskytováním tlumočnických a překladatelských služeb a odmítnutím naučit se hostitelský jazyk.

Co nám ten výzkum říká?

Ve Slovinsku byla provedena panelová studie mezi skupinou nedávných přistěhovalců s bezplatnými tlumočnickými a překladatelskými službami, jakož i bezplatnými kurzy slovinštiny. K identifikaci jazykových profilů 127 rezidentů středisek žadatelů o azyl byl použit dotazník, zatímco kvalitativní údaje byly získány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s 38 žadateli o azyl.

Níže uvedené výsledky vyvrací hypotézu, že překlad a tlumočení brání začlenění.

► Překlady a tlumočení nejsou preferovanými komunikačními strategiemi. Noví migranti nebo nově příchozí upřednostňují použití jiných komunikačních strategií, nejčastěji angličtiny, jako je lingua franca nebo místní jazyk, jakmileji ovládnou. Pouze 10 % respondentů nemělo jinou možnost než využívat tlumočnické služby v každodenním životě v hostitelské zemi. Většina respondentů (87 %) však zdůraznila, že potřebují podporu tlumočnicků a překladatelů ve vysoce rizikových situacích v právní, policejní, administrativní

a zdravotnické komunitě.

► Migranti vnímají překlad a tlumočení jako dočasné řešení. Většina (61 %) považuje překladatele a tlumočnické služby za překážku, což omezuje jejich nezávislou komunikaci s novým prostředím. Ve skutečnosti, když byli požádáni, aby si představovali scénář, kdy by mohli vždy obdržet pomoc od kvalifikovaného tlumočnicka, když chtějí, všichni uvedli, že by se raději učili hostitelský jazyk.

► Kromě toho, že se někteří migranti (31 %) cítí nepříjemně a závislí při používání mediátora, ne vždy důvěřují tlumočnickům a překladatelům, aby předali vše, co chtěli vyjádřit.

► Naše studie nenašla žádnou souvislost mezi poskytováním překladatelských a tlumočnických služeb státem a jakýmkoli odrazováním od učení se hostitelského jazyka. Přibližně 95 % respondentů uvedlo, že při hledání zaměstnání a budování vztahů je důležité znát místní jazyk.

Z těch, kteří byli ve Slovinsku více než šest měsíců, všichni absolvovali státem financovaný kurz slovinštiny a jedna třetina dosáhla bodu, kdy se mohli zúčastnit slovinštinového rozhovoru.

Ilustrace a důkaz

Nenašli jsme proto žádný negativní vztah mezi poskytováním překladatelských a tlumočnických služeb a motivací žadatelů o azyl, aby se naučili dominantní jazyk hostitelské země.

Politické důsledky

Tvůrci politik by proto měli mít na paměti následující body.

► Konkrétní překladatelské politiky mohou být navrženy pro různé skupiny migrantů.

► Stát by měl nově příchozím migrantům poskytovat vysoce kvalitní překladatelské a tlumočnické služby, zejména ve vysoce rizikových situacích a na začátku jejich pobytu.

► Vysoce kvalitní tlumočnická příprava je nutná pro hlavní jazykové kombinace.

► Pro výuku hostitelského jazyka by měly být

poskytovány kontinuální a bezplatné jazykové kurzy.

Reference a prohlubování

Kelly, R. (2007). Přepis rozhovoru s Ruth Kellyovou, státní tajemnicí pro komunity a místní samosprávu, kterou předložil Jon Sopel na téma The Politics Show, BBC NEWS, neděle 10. června 2006. Přístup ze dne 6. dubna 2018. news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm

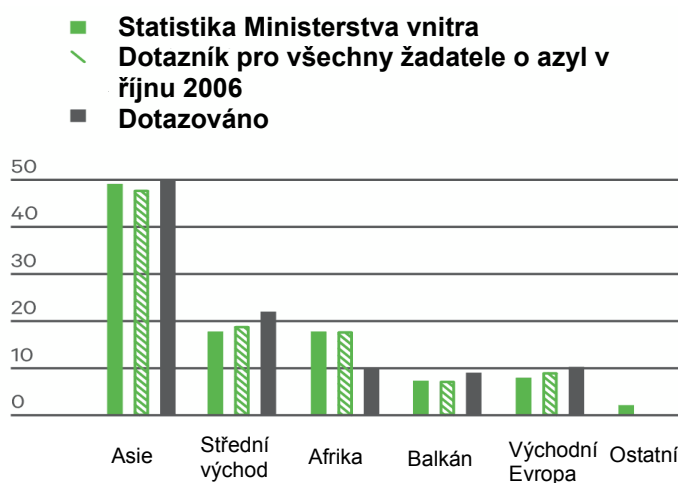
Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tlumočení a jazykové začlenění – přátelé nebo nepřátelé? Výsledky z

terénní studie. *Překladač*. (Online publ.: Listopadu 2017), [doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). Má Překlad Hinder integrace? *Fórum*, 7, 99–122.

Schuck, P. H. (2009). Začlenění přistěhovalců do Spojených států po 11. září: Dva kroky dopředu, jeden krok zpět. V J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Přivedení externích osob do: Transatlantické perspektivy politického začlenění přistěhovalců* (s. 158–175). Ithaca a Londýn: Cornell University Press.

Zeměpisný původ intervualizace SPOLEČNOSTI SPOLEČNOSTI SPOLEČNOSTI SPOLEČNOSTI SPOLEČNOSTIV OBLASTI SLOVINSKÉ REPUBLIKY (2013–2016, N=1585, údaje poskytnuté ministerstvem vnitra) A POPULACE V SLOVENE ASILE DEMANDORS IN OCTOBRE 2016 (údaje shromážděné prostřednictvím dotazníku 107 žadatelů o azyl, což představuje 47 % z 243 osob pobývajících ve slovinských azylových střediscích)

57 Měli bychom propagovat plánovaný jazyk, jako je esperanto jako mezinárodní lingua franca?

Sabine Fiedlerová, Cyril Brosch, Univerzita Lipsko

Sociolingvistický status mezinárodního jazyka esperanto naznačuje, že plánovaný jazyk může být účinným prostředkem komunikace stejně jako jakýkoli etnický jazyk (nebo „přirozený“). Navzdory své 130leté historii není esperanto předmětem jazykového výzkumu tak vážného jako ostatní jazyky a jeho získávání není podporováno se stejnou intenzitou.

Co to budeme zkoumat?

Podle etnologa, často používaného odkazu na moderní jazyky, je esperanto druhým jazykem 2 milionů lidí (viz také Wandel 2015); jiné odhady naznačují pouze 100 000 řečníků. Od května 2015 se více než 1,6 milionu lidí začalo učit jazyk na internetové platformě Duolingo. Zkušenosti ukazují, že díky transparentnosti morfosyntaxní struktury je esperanto mnohem jednodušší než jiné cizí jazyky (viz například Piron 2006: 2489), i když je to obtížné potvrdit v kontrolovaných studiích. Studovali jsme používání esperanta jako lingua franca v případech dlouhodobé a střednědobé mobility (se zaměřením na esperantské rodiny) a jeho použití jako obchodního jazyka v mezinárodní nevládní organizaci na Slovensku (viz Fiedler & Brosch 2018). Naše výsledky naznačují, že lanifikovaný jazyk může fungovat jako účinný a expresivní prostředek mezikulturní komunikace, který umožňuje vysoký stupeň inkluze. Účastníci naší studie o nevládních organizacích (především stážisté a dobrovolníci pracující pro Evropskou dobrovolnou službu) potvrdili, že studium jazyků je v relativně krátké době snadné.

Zatímco někteří dobrovolníci pracující v nevládní organizaci znali esperanta před šesti nebo dvanáctiměsíčními stážemi, jiní se začali učit, dokud setam nerozhodli pracovat.

Dalším zajímavým výsledkem bylo, že profesní rámec nevládní organizace, který zahrnoval zaměstnance a stážisty šesti různých mateřských jazyků, se vyznačoval mnohojazyčnými postupy, které se změnilly v závislosti na komunikační situaci, a účastníci: Esperanto se používalo v 80 % všech interakcí v práci a také v osobní komunikaci během přestávky na oběd, zatímco po zbytek času byl použit místní jazyk, slovenština a angličtina jako lingua franca. Kromě toho naše rozhovory zjistily, že řada řečníků uvedla, že zažívají propedeutický účinek esperanta, tj. jejich úspěšné získání esperanta jim pomohlo naučit se cizí jazyky. Z

těchto výsledků vyplývá, že přijetí plánovaného jazyka nutně neznamená devalorizaci jiných jazyků.

Ilustrace a důkazy

Znalost plánovaného jazyka usnadnila následné získání dalších jazyků, včetně studia místního jazyka poté, co se usadila v nové hostitelské zemi se španělsky jazykovou rodinou:

Esperanto pomohlo hodně stimulovat mou schopnost mluvit [...] celkově, ani bych se nesnažil učit maďarštinu, kdybych neměl esperantskou učebnici učit se maďarštině, což mi usnadnilo.

Esperanto se ukázalo být živým jazykem s velkým potenciálem jako účinným prostředkem komunikace v různých oblastech. Používá se v každodenní konverzaci, jako jazyk pro specifické použití a jako médium původní a přeložené literatury. Jedná se o nejúspěšnější jazyk z více než 1000 postavených jazykových projektů. To je částečně způsobeno jeho strukturálními vlastnostmi: produktivní systém tvorby slov, flexibilní syntaxe a snížení složitosti a výjimek, to vše bez ztráty expresivity. Úspěch esperanta je však způsoben především extralingvistickými faktory: jazyk našel dostatečně různorodou a tvůrčí komunitu řečníků, aby zajistil její udržitelný rozvoj a šíření. V dubnu 2012 byl esperanto přidán do jazyků Google Translate a v prosinci 2017 probíhá vývoj Wikipedie (esperanto Wikipedia) s více než 240 000 články. Několik rodilých mluvčích esperanta (asi 1000 lidí) neukládá jazykové normy, což znamená, že všichni řečníci mohou komunikovat za rovných podmínek.

Z těchto důvodů by vzdělávací systémy neměly ignorovat esperanto, ale spíše přehodnotit jeho potenciál jako jazyk komunikace, který se rovná jazyku přirozeného jazyka. Bylo by možné usilovat o zajištění výuky v plánovaném jazyce spolu s dalšími kurzy cizích jazyků.

Politické důsledky

1. Plánované jazyky a interlingvistika (studie plánovaných jazyků) by měly být definovány jako oblasti výuky a výzkumu na univerzitách.

2. Měly by být vytvořeny profesionální učební materiály pro výuku esperanta ve školách.

3. Esperanto by mělo být nabízeno jako cizí jazyk ve vybraných školách po celé Evropě jako součást koordinovaného přístupu k určování jeho dlouhodobé hodnoty ve velkém měřítku. To by vyžadovalo kurzy odborné přípravy učitelů pro každou účastnici se školu se standardy zaručujícími kvalitní výuku, stejně jako u jiných cizích jazyků.

Reference a prohlubování

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migrace – sprachliche Herausforderungen*. Lipsko: Leipziger Universitätsverlag, 69–90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim Fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). V C. Brosch & S. Fiedler

(Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11–38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto – používá se lingua franca: Případová studie vzdělávací nevládní organizace. *Jazykové problémy & Jazykové plánování*, 42, 194–219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Esperantská studia: Aktuální článek*. Zveřejnění on-line:

www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006). Výběr oficiálního jazyka/Wahl einer Amtssprache. V U. Ammon et al. (Eds.), *Sociolinguistika/Soziolinguistik. Mezinárodní příručka vědy jazyka a společnosti/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (s. 2484–2493). Berlín/New York: od Gruytera.

Wandel, A. (2015). Kolik lidí mluví esperantem? *Esperanto na webu. Interdisciplinární popis komplexních systémů*, 13, 318–321.

58 Měl by být strojový překlad použit ve veřejných službách?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Strojový překlad (TA) je běžně dostupný ve bezplatných on-line formátech, z nichž nejdůležitější jsou spravovány největšími světovými IT společnostmi se sídlem ve Spojených státech. Obecně panuje názor, že překlady, které tyto systémy poskytují, jsou chybné a nedůvěryhodné a za všech okolností by se jim mělo zabránit. Mnoho lidí však tyto on-line služby využívá důsledně a ví, jak začlenit výsledky do jiných komunikačních strategií. Otázkou není, zda lze strojový překlad použít, ale jak a kdy jej lze použít.

Co nám ten výzkum říká?

Průzkum využívání technické pomoci ve veřejných službách ukazuje dva typy situací a jsou zásadně odlišné.

V prvním scénáři je pevný text (oficiální text nebo případně internetová stránka) poháněn bezplatným on-line systémem strojového překladu nebo jsou k dispozici tlačítka online, aby tak uživatelé mohli učinit sami. Výsledkem je písemný překlad, který obsahuje chyby. Tyto chyby neuvidíte, pokud neznáte jazyk; chyby nemusí být smrtelné; ale onje tady. V mnoha případech bude uživatel schopen pochopit obsah webové stránky nebo dokumentu, ale téměř jistě budou mít negativní důsledky.

1. Uživatel bude mít pocit, že jeho jazyk není respektován, což může mít negativní důsledky pro jeho smysl pro sociální začlenění.
2. Existují negativní dopady na image značky dotčené veřejné služby.
3. Ačkoli jsou obecné myšlenky sdíleny, uživatel má tendenci rozvíjet racionální nedůvěru k detailům, což znamená, že všechny klíčové nebo vysoce rizikové informace nejsou často surové nebo je třeba je sledovat jinými kanály.
4. V nejnepríznivějších situacích, vneposlednířadě pokud jde o zdravotnické služby, by bylo možné věřit vysoce rizikovým informacím a jednat s potenciálně katastrofálními důsledky.

Ve druhém scénáři si uživatelé sami zvolí strojový překlad do jazyka, který není jinak k dispozici a je upozorněn na související rizika. Internetové stránky zdravotnických služeb by tak mohly učinit například

pro předložení seznamu telefonních čísel, která mohou být použita pro následnou pomoc (viz Liddicoat a Hale 2015), což je situace s nízkým rizikem, kdy strojový překlad je jistě lepší než nic.

Ilustrace a důkazy

Je-li strojový překlad aplikován na specializované situace, jako jsou lékařské konzultace, lze pokračovat rozdělením dialogu na uzavřené skripty s omezeným počtem možností v každém kroku. To může fungovat docela dobře, pokud dialog zůstane ve scénáři, jak je vidět ve specializovaném lékařském překladateli, který lze stáhnout zdarma. Jakmile opustíte uzavřený scénář, jsou zapotřebí další řešení.

Naše případové studie MIME v Tarragoně, Lipsku a Lublani odhalily, že noví přistěhovalci a žadatelé o azyl používají strojový překlad online, aby se připravili na důležité události, jako je návštěva lékaře.

Tak přicházejí do konverzaces alespoň určitým pochopením termínů, které budou použity, a druhu věcí, které budou řečeno. V takových situacích strojový překlad není jednoduše „lepší než nic“. To je skutečná pomoc při použití v kombinaci s dalšími mediačními strategiemi: Lingua franca, vzájemné porozumění, používání hostitelského jazyka. V tomto typu situace je použití strojového překladu nejen legitimní, ale zaslouží si být pěstován a speciálně vyškolen.

Politické důsledky

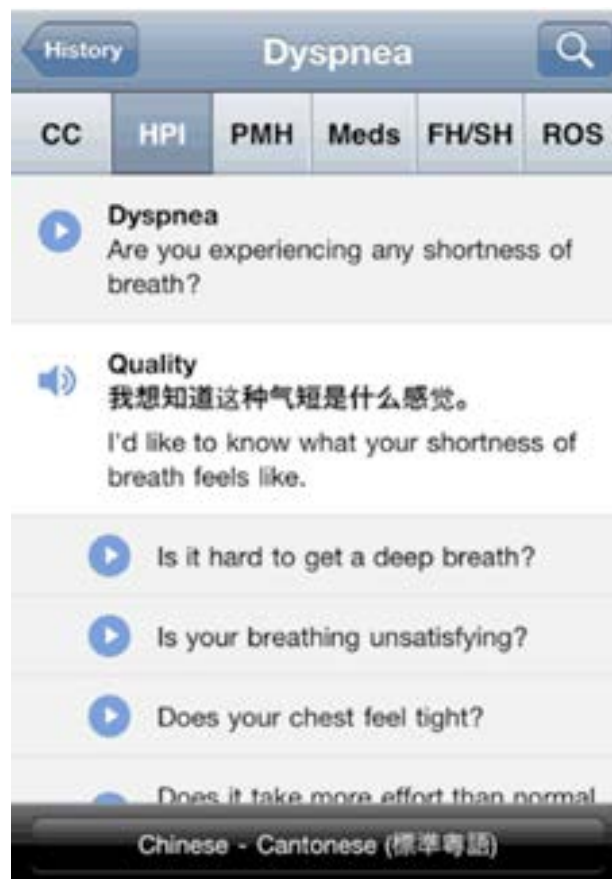
Politické důsledky jsou následující.

1. Obecně by poskytovatelé služeb neměli strojový překlad používat, pokud nejsou spojeny s jinými komunikačními strategiemi (předběžná úprava, postedice). To platí zejména pro vysoce rizikové situace.
2. Odkazy na strojový překlad zvolený uživatelem mohou být zároveň použity pro situace s nízkým rizikem a pro jazyky, v nichž pravděpodobně nebude poskytnut žádný lidský překlad. Strojový překlad nelze v žádném případě považovat za náhradu za překlad kvalifikovaným odborníkem.
3. Poskytovatelé služeb by měli uznat, že mnoho svých klientů používá strojový překlad tím, že si budou plně vědomi jeho omezení a úspěšných kombinací s jinými

mediačními řešeními. Takové praktiky by se neměly pokoušet zakázat.

4. Odborná příprava v oblasti inteligentního využívání strojového překladu by měla být součástí obecných programů mediace, které jsou uznávány jako základní jazyková způsobilost.

Příchod neuronového strojového překladu z roku 2016 zlepšil kvalitu výstupu pro mnoho jazykových párů a není pochyb o tom, že mladší uživatelé jsou, tím více vědí, jak integrovat strojový překlad do sad komunikačních strategií.

Reference a prohlubování

García, I. (2010). Už je strojový překlad připraven? *Cíl*, 22, 7–21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Význam přesnosti a kultury a vzestup stroje při tlumočení a překladu. *Cultus: The Journal of Interkulturní mediace a komunikace*, 8, 14–26.

59 Měla by angličtina, jako lingua franca, být k dispozici v několika odrůdách?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

V posledních letech několik politických filozofů přezkoumalo používání angličtiny jako světového lingua franca, včetně toho, zda je tato dominantní úloha slučitelná se zásadami spravedlnosti. Ve stejném období se v lingvistice objevila nová rozrůstající se debata o používání angličtiny jako lingua franca, což naznačuje, že při použití nepůvodními mluvčími je angličtina ve skutečnosti nahrazena jiným odlišným idiomem, podobně jako ostatní komentátoři hovoří o „Glorblish“ na rozdíl od standardní angličtiny v jedné z mnoha původních odrůd (viz například Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Někteří tvrdí, že typ angličtiny používaný jako lingua franca by neměl být považován za „vlastněný“ rodilými mluvčími angličtiny. Namísto toho musí být angličtina jako lingua franca (ELF) považována sama o sobě za legitimní, a nikoli za nedostatečnou formu angličtiny.

Co nám ten výzkum říká?

Jazykový zájem o ELF a zájem politických filozofů o jazykovou spravedlnost se vyvíjely současně, ale obě literatury se dosud nepřiblížily (s výjimkou například Gazzoly a Grin 2013). Van Parijs (2011), silný zastánce používání angličtiny na mezinárodní úrovni, stejně jako několik jejích následovníků, předpokládají, že angličtina používaná mezinárodně se neliší od angličtiny jako mateřského jazyka (ENL). Příznivci ELF je naopak považují za v podstatě odlišné. Kromě několika odkazů se však nezajímá o otázky, které političtí filozofové zajímají o jazykovou spravedlnost. Tento nedostatek pozornosti je problematický, protože může vést k vážným chybám v diagnostice dotčených otázek.

Například tvrzení, že nepůvodní mluvčí angličtiny již nejsou znevýhodněni ve srovnání s rodilými mluvčími, když se hovoří anglicky v lingua franca (ve smyslu „ELF“; viz Jenkins 2014: 39–40; Seidlhofer 2011: 16) zůstává vágní. K odůvodnění takového tvrzení bychom nejprve potřebovali jasné pochopení toho, co představuje nespravedlnost nebo nespřízněné znevýhodnění a jak jej ELF řeší nebo omezuje. Teprve tehdy bude moci vyjádřit odpovídající stanovisko k největší spravedlnosti ELF.

Zároveň, pokud lze používání angličtiny osobami, které nejsou rodilými mluvčími, oddělit od používání angličtiny rodilými mluvčími, mělo by to vést filozofy k tomu, aby přehodnotili tvrzení, že používání

angličtiny jako globálního automobilového jazyka je nespravedlivé. Některé prvky argumentu ELF by pak měly vstoupit do normativní diskuse o globální jazykové spravedlnosti, což by vedlo k přerozdělení současných postojů a k přeorientování převažujících argumentů.

Výzkum identifikuje čtyři zdroje globální jazykové nespravedlnosti ve světě, kde by angličtina byla používána jako globální lingua franca.

1. **Komunikativní nespravedlnost:** neangličtí řečníci budou mít poměrně nižší komunikační dovednosti, což jim může bránit v komunikaci.
2. **Nespravedlnost zdrojů:** osoby, které nejsou rodilými mluvčími, musí investovat značné zdroje do studia angličtiny, zatímco rodilí mluvčí tak nemusí činit.
3. **Nespravedlnost světa života:** neanglické jazyky jsou odsunuty na periferii, zatímco mluvčí těchto jazyků tráví stále větší část svého života v anglicky mluvícím prostředí a odkazech (což političtí filozofové nazývají „svět života“).
4. **Nespravedlnost důstojnosti :** vyšší postavení angličtiny znamená, korektivně, nižší status ostatních jazyků a menší stupeň důstojnosti a prestiže pro ně.

Ilustrace a důkazy

Rekoncepce angličtiny jako ELF neodstraňuje lingvistickou nespravedlnost. Za prvé, investice do zdrojů zůstávají zásadně nerovnoměrné. Zadruhé, vzhledem k tomu, že ELF není stabilní a ze své podstaty dynamický, není řečníkům jasné, jaký je komunikační účel, což může vést k komunikační nejistotě. Kromě toho ve většině případů stále existuje mezera v kompetencích mezi rodilými mluvčími a nerodilými mluvčími. Za třetí, i když je teoreticky možné „dekulturizovat“ anglický jazyk a „rekulturizovat“ jako skutečně sdílený a neutrální jazyk, není to možné, zejména s ohledem na zásadní nestabilitu ELF, která ostře kontrastuje se silným kulturním zakořeněním ENL v zemích s velkým hospodářským, politickým a demografickým významem, jako je Británie, Spojené státy, Austrálie atd. (Mackenzie, 2014). Začtvrté, právě z důvodu rozdílu mezi nestabilním ELF a dlouho zavedeným

ENL se silnými literárními a národními tradicemi, je nepravděpodobné, že by prestiž ELF odpovídala prestiži ENL.

Politické důsledky

Jednou z možných alternativ, vzhledem k tomu, že angličtina má značný vliv a v současné době se používá více než jakýkoli jiný jazyk v mezinárodní komunikaci, je hledat jinou strategii, pokud jde o používání angličtiny. Může být zejména koncipován jako polycentrický lingua franca, stejně jako *mateřské jazyky*, jako je němčina, nizozemština (a angličtina sama!) jsou také polycentrické. Výsledné zapojení se nepromítá přímo do politických opatření, ale může rozšířit rozsah úvah souvisejících s cíli jazykové politiky.

Pokud je lingua franca sama považována za polycentrickou, použití angličtiny v mezinárodní komunikaci by mělo zahrnovat způsob mluvení angličtiny na základě L1, což činí jazyk interně rozmanitější. Tento přístup poskytuje jasnější komunikační standard, aby se zabránilo nejistotě jurisdikce (jako by tomu bylo v případě, kdy by FLE byla považována za vzdělávací cíl). Jak ukazuje De Schutter (příchozí), umožňuje přenést vlastnosti a výrazy L1 do angličtiny, čímž zajišťuje stabilnější rekultivizaci, a obnovuje rovnoprávnější důstojnost tím, že přizpůsobuje jazyk, stanoví normy pro něj a dává

nepůvodním anglickým uživatelům jistotu, že to, co hovoří, je také (dobrá) angličtina podle místních pravidel, jejíž standardizace dává mluvčím důvěryhodnější protiváhu vůči normám ENL než volatilitu ELF.

Reference a prohlubování

Autor: Schutter, H. (předchozí). Globální jazyková spravedlnost a angličtina jako Lingua Franca. Ve F. Grin & P. Kraus (Eds.), *Politika mnohojazyčnosti. Jazyková správa, globalizace a evropeizace*. Amsterdam: John Benjamins.

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Je ELF účinnější a spravedlivější než překlad? Hodnocení mnohojazyčného režimu EU. *Mezinárodní věstník aplikované lingvistiky*, 23, 93–107.

Jenkins, J. (2014). *Angličtina jako lingua franca na mezinárodní univerzitě: Politika akademického anglického jazyka*. Oxford: V Routledge.

Mackenzie, I. (2014). *Anglicky jako Lingua Franca. Teoretická a vyučující angličtinu*. Oxford: V Routledge.

Seidlhofer, B. (2011). *Znalost angličtiny jako Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press.

Van Parijs, P. (2011). *Jazyková spravedlnost pro Evropu a pro svět*. Oxford: Oxford University Press.

60 Jaké jsou vhodné jazykové přístupy k uspokojení jazykových potřeb mobilních důchodců?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Migrace poměrně bohatých důchodců ze severní Evropy do míst odchodu do důchodu podél pobřeží Středozemního moře vede k charakteristickým sociolingvistickým souvislostem. Mnozí přistěhovalci v důchodu se nedozví jazyk hostitelské země, alespoň ne do hloubky. Migranti a další místní aktéři namísto toho využívají řadu jazykových strategií, aby splnili své komunikační potřeby. Jaké jsou tyto strategie a jak by měli místní činitelé s rozhodovací pravomocí orientovat složité jazykové prostředí mezinárodní migrace při odchodu do důchodu?

Co nám ten výzkum říká?

Lze určit dva normativní pohledy na mobilitu a jazykovou rozmanitost v Evropě. Zaprvé, jazykové otázky hrají významnou úlohu v diskusích o integraci přistěhovalců. Často se považuje za zásadní, aby se přistěhovalci naučili jazyk hostitelské země s cílem získat přístup na trh práce a účastnit se politických procesů, jakož i z kulturních důvodů souvisejících se souměřitelností a identitou. Z tohoto hlediska je upřednostňovaným výsledkem mnohojazyčnost na individuální úrovni, tj. přistěhovalci se kromě mateřského jazyka učí jazyk hostitelské země.

Zadruhé existují jak evropské, tak vnitrostátní politiky týkající se práv menšinových jazyků, které se někdy vztahují i na migranty. Tato práva znamenají, že legální rezidenti s jiným mateřským jazykem než většinovým nebo úředním jazykem by měli mít za určitých okolností možnost používat svůj mateřský jazyk. Z tohoto hlediska je upřednostňovaným výsledkem mnohojazyčnost na společenské úrovni: hostitelská společnost poskytuje informace nejen ve většinovém jazyce, ale také v příslušných menšinových jazycích a v určitých situacích je k dispozici tlumočení nebo překlad.

Přířešení jazykových potřeb mobilních důchodců musí tvůrci politik nalézt rovnováhu mezi těmito dvěma hledisky.

Ilustrace a důkazy

V případě mezinárodní migrace důchodců zjistil výzkum MIME řadu jazykových strategií používaných mobilními důchodci.

1) Mnozí důchodci – alespoň ti z menších jazykových komunit – se zpočátku snaží naučit jazyk hostitelské

země. Místní orgány mohou hrát úlohu při poskytování jazykových kurzů přizpůsobených potřebám zahraničních důchodců, pokud tak nečiní jiní aktéři. Důchodci mají například tendenci zaměřit se spíše na komunikační dovednosti než na gramatickou korekci, a on-line kurzy mohou být užitečné v destinacích, kde mnoho sezónních migrantů nemůže navštěvovat pravidelné kurzy na místě.

Jazykové vzdělávání však nestačí. Pro starší lidi je často obtížné naučit se nový jazyk a mají méně příležitostí a pobídek než mladí lidé, aby se naučili místní jazyk. Výzkum MIME ukazuje, že důchodci, kteří migrují z „životního stylu“ důvodů častozískávají malou znalost jazyků své nové domovské země.

2) Namísto toho jsou migranti v důchodu často schopni používat svůj mateřský jazyk. Výzkum MIME identifikoval čtyři způsoby, jak tak učinit. Za prvé, mnoho destinací pro odchod do důchodu zaznamenalo vznik komunit v zahraničí, kde migranti v důchodu mohou žít velkou část svého každodenního života ve svém mateřském jazyce.

Za druhé, důchodci mohou využívat tlumočnické nebo překladatelské služby, které jsou často snadno dostupné v místech, kde se usadilo mnoho zahraničních důchodců. Studie MIME však zjistila, že tyto jazykové služby jsou často poskytovány přáteli, známými nebo tlumočníky bez formální kvalifikace. V citlivých situacích to může být problém. Za třetí, v některých souvislostech bylo hlášeno vzájemné porozumění (vzájemné porozumění mezi uživateli blízkých jazyků). Začtvrté se migranti mohou dočasně vrátit do své (bývalé) domovské země, aby mohli vykonávat určité činnosti, například za účelem konzultace se svým lékařem. Tuto strategii lze popsat jako „výstup“.

3) Konečně, Angličtina se stále více používá jako lingua franca v důchodových destinacích, protože důchodci i místní obyvatelé získávají lepší znalost angličtiny. Pro mnoho migrantů v důchodu to usnadňuje život, pokud jsou schopni komunikovat spíše v angličtině než v místním jazyce. Převaha angličtiny však zahrnuje také otázky moci a postavení, které mohou být citlivé v interakci mezi domorodci a cizinci, a tedy i pro sociální soudržnost. Kromě toho se zdá, že místní orgány mají někdy příliš velkou důvěru v angličtinu a jsou přesvědčeny, že informace poskytované v angličtině jsou přístupné všem cizincům.

Tak tomu není, protože ne všichni mobilní důchodci rozumí angličtině a dokonce i ti, kteří obecně lépe rozumí, pokud obdrží informace ve svém mateřském jazyce. Angličtina je často užitečná pro každodenní komunikaci a šíření obecných informací, ale tlumočení nebo překlad do mateřského jazyka je nezbytný pro doplnění určitých skupin a jednotlivců a ve zvláště citlivých situacích.

Politické důsledky

Migranti v důchodu využívají širokou škálu jazykových strategií k řízení každodenní komunikace. Tvůrci politik musí tuto rozmanitost uznat a přizpůsobit se jí, vyhnout se „velikým“ řešením a být připraveni používat různé jazykové přístupy v závislosti na situaci. To může zahrnovat jazykové vzdělávání vstřícné k migrantům, spolupráci s etnickými sdruženími, kvalitní veřejné tlumočnické a překladatelské služby a dobře promyšlené používání angličtiny jako lingua franca. Pokud jsou orgány hostitelské země schopny a ochotny poskytovat tlumočnické služby v jiných oblastech, než jsou soudní řízení, pokud to vyžaduje právo EU, měla by být přednostně poskytována lékařská péče.

Reference a prohlubování

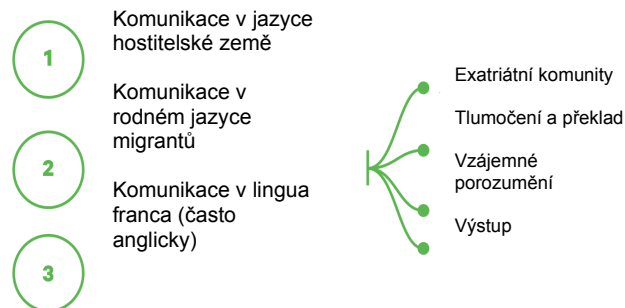
Casado-Díaz, M. A. (2006). Odchod do důchodu do

Španělska: Analýza rozdílů mezi severoevropskými státními příslušníky. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32, 1321–1339.

O'Reilly, K. (2008). *Konverzace na Costa*. Publikoval Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Cvičit dobrý život: Životní styl migrace v praxi*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars.

JAZYKOVÉ STRATEGIE V MEZINÁRODNÍ MIGRACI DŮCHODCŮ

61 Jak lze v profesionálních kontextech použít interkomfort?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerzita Reims Champagne-Ardenne

Jednou z hlavních výzev, jimž čelí veřejné a soukromé instituce v Evropě, je, jak řídit širokou škálu mnohojazyčných komunikačních kontextů, včetně práce. Výzkum v oblasti jazykové ekonomie ukazuje, že vysoká úroveň angličtiny není nutně dostatečná a že dovednosti v jiných cizích jazycích mohou být široce odměněny, protože nabízejí další konkurenční výhodu (např. Grin, Sfreddo a Vaillancourt 2010). Alternativní řešení pro společnosti působící ve vícejazyčném kontextu zahrnují nábor rodilých mluvčích, využívání profesionálních tlumočnicků a překladatelů a poskytování interní jazykové přípravy. Souběžně s těmito dobře známými strategiemi zůstává potenciál vzájemného porozumění do značné míry nedostatečně využíván, ať už ústně nebo písemně.

Co nám ten výzkum říká?

V odborných souvislostech bylo používání ústního porozumění pozorováno na osobních setkáních, a to jak mezi blízkými spolupracovníky (Ribbert & ten Thije 2007), tak neformálními setkáními (Klaveren & De Vries 2012). Pro tento způsob mediace byla požadována řada výhod, zejména souvislosti s týmovou spoluprací. Kdykoli kolegové hovoří (nebo mají dostatečnou znalost) příbuzných jazyků (tj. relativně blízkosobě), mohou být tyto společné jazykové dovednosti využity k úspoře času, k zamezení duševní únavy a k přenosu vzájemného kulturního porozumění.

V odborných souvislostech zahrnujících dokumenty psané v cizích jazycích je vzájemné porozumění poměrně rozšířené, zejména v kombinaci s použitím slovníků nebo překladatelských nástrojů. Písemné vnímavé dovednosti jsou vysoce nákladově efektivní ze dvou hlavních důvodů.

Za prvé, nabízejí maximální flexibilitu, protože s trochou školení je zcela možné dosáhnout nejen kvalitního porozumění příbuzným jazykům, ale také získat informace z dokumentů napsaných v méně blízkých jazycích, ale také z kontaktních jazyků (Castagne 2007). Zadruhé nepředstavují žádné přímé náklady a mohou snížit potřebu tlumočnických a překladatelských služeb. Simulace interní komunikace mezi evropskými orgány a členskými státy naznačuje, že zavedení vzájemného porozumění mezi poslanci EP a evropskými úředníky jako alternativa k modelu

založenému výhradně na tlumočení a překladu mezi všemi úředními jazyky EU by výrazně snížilo počet překladatelských párů, což by členským státům ušetřilo několik milionů eur (Grin 2008) a zároveň by podpořilo mnohojazyčné postupy.

Ilustrace a důkazy

Abychom prozkoumali vzájemné porozumění v odborných kruzích, provedli jsme studii 10 bývalých absolventů Univerzity v Reims Champagne-Ardenne, kteří byli dva roky vyškoleni v vnímavých dovednostech alespoň ve třech románských jazycích (italštině, španělštině, portugalštině) a třech germánských jazycích (němčina, angličtina a nizozemština). Devět z deseti účastníků hlásilo, že nejčastěji používají písemné vzájemné porozumění v kombinaci s použitím slovníku. Pouze několik účastníků však uvedlo, že proústí dokumentypoužívají své schopnosti vzájemného porozumění pouze v soukromých souvislostech.

Dokonce i profesionálové vyškolení v vnímavé mnohojazyčnosti mají tendenci tyto dovednosti v ústním kontextu nevyužívat.

To naznačuje, že profesionální použití ústního porozumění není dosud považována za skutečnou alternativu ke strategiím, jako je *lingua franca*. Jedním z možných řešení by mohlo být povzbudit odborníky, aby se výslovně dohodli na strategiích mediace, které mohou použít, například tím, že krátce prodiskutují své příslušné jazykové repertoáry, když začnou spolupracovat.

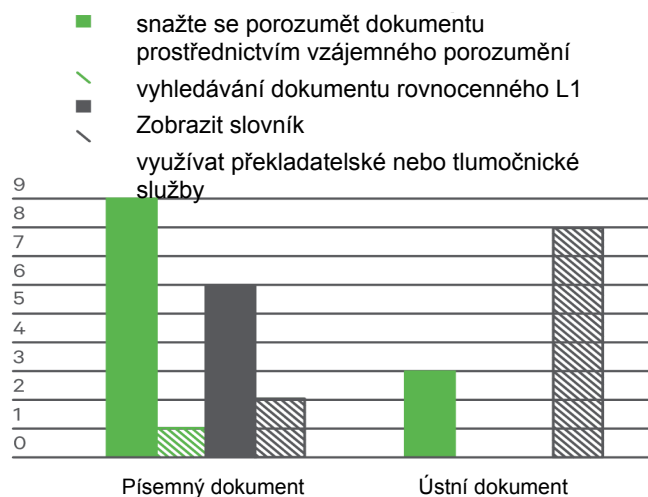
Politické důsledky

S ohledem na výše uvedené by tvůrci politik mohli zvážit následující opatření.

1. Povzbuzovat profesní organizace a pomáhat jim při provádění pilotních projektů, které podporují využívání vzájemného porozumění, a to jak pro zpracování písemných dokumentů, tak pro osobní interakce v rámci týmů.
2. Profesní organizace by měly zaměstnancům, kteří jsou zapojeni do vícejazyčných týmů, poskytovat individuální školení o interaktivních schopnostech v oblasti vzájemného porozumění a písemné dovednosti v oblasti vnímavosti pro zaměstnance, kteří jsou často konfrontováni s dokumenty vypracovanými ve

vzájemně srozumitelných nebo již částečně známých jazycích.

3. Zahrnovat odbornou přípravu v oblasti dovedností v oblasti vzájemného porozumění pro pracovní profily s mnohojazyčnou a mezikulturní orientací.

ODPOVĚDI RESPONDENTŮ NA OTÁZKU: „V TVÁŘI V TVÁŘ DOKUMENTU CIZÍHO JAZYKA, JAKOU STRATEGII POUŽÍVÁTE?“

Reference a prohlubování

- Castagne, E. (Ed.) (2007). *Otázky vzájemného porozumění*. Sb. ICE 2, Remeš: EPURE.
- Grin, F. (2008). Vzájemné porozumění, efektivita a spravedlnost. Ve V. Conti & F. Grin (Eds.), *Souhlas mezi sousedními jazyky: na porozumění* (s. 79–109). Ženeva: To jsem já.
- Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Ekonomie mnohojazyčného pracoviště*. New York: V Routledge.
- Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Praxe a potenciál interpretace. Výzkum účinnosti interpretace s ohledem na pracovní postupy Generálního ředitelství pro překlady Evropské komise*. Univerzita v Utrechtu.
- Ribbert, A. & ten Thije, J. D. (2007). Vnímavá mnohojazyčnost v nizozemsko-německé mezikulturní spolupráci. V J. D. 10 Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Recepční mnohojazyčnost: jazykové analýzy, jazykové politiky a didaktické koncepty* (s. 73–101). Amsterdam: John Benjamins.

62 Jaké jsou nejlepší způsoby, jak pracovat se strojovým překladem?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Je snadné získat zdarma online překlad, být šokován chybami, a prohlásit, že systémy jsou zbytečné, a lidé budou vždy překládat lépe. Pokud však služby on-line strojového překladu přitahují více než 500 milionů uživatelů a jsou k dispozici ve více než 100 jazycích (Turovsky 2016), je zřejmé, že je lidé považují za užitečné, zejména v situacích intenzivní mobility. Úkolem je přesně vědět, co strojový překlad je správný, a kdy jej použít.

Co nám ten výzkum říká?

Vzhledem k tomu, strojový překlad se používá v mnoha různých oblastech, výzkumníci jsou schopni vybrat oblasti, které nejlépe vyhovují výsledkům, které chtějí dosáhnout. Výzkum prováděný vývojáři a jejich společnostmi protomá tendenci nadhodnocovat celkový výkon, stejně snadno jakohledání odporu tradičních překladatelů málonadhodnocuje špatný výkon. Náš průzkum o tom, jak je strojový překlad skutečně používán ve veřejných službách, identifikuje několik velmi odlišných scénářů.

Strojový překlad v uzavřených oblastech: zatímco omezený počet věcí je spojen omezeným počtem způsobů, například ve strojových manuálech nebo specifických počítačových produktech, surová kvalita strojového překladu může být velmi vysoká, i když výsledky musí být ověřeny ("post—edited") v případě vysoce rizikové komunikace. Když jsou interní strojové překlady používány tímto způsobem, fungují jako velké překladové paměti.

Strojový překlad pro komunikaci s nízkým rizikem: ve všech situacích, kdy jsou náklady na chyby minimální a uživatelům rozumí, je běžné poskytovat strojový překlad z podnětu uživatele pro jazyky, které by jinak překlady neobdržely.

K tomu může dojít například na obecních internetových stránkách, kde uživatel musí kliknout na příslušný jazyk a musí být informován o tom, že překlad může být nesprávný. Stejná zásada platí v situacích, kdy dialogová zpětná vazba umožňuje verbální ověření překladů, například při lékařských konzultacích. V takových situacích je strojový překlad jedním z řešení používaných mobilními lidmi.

Post-editing v otevřených nebo vysoce rizikových oblastech: vzhledem k tomu, že výše uvedená kritéria neplatí, musí být strojové překlady opraveny ("post—edited") člověkem, možná několika různými způsoby. V mnoha oblastech příspěvek— editace strojového překladu vytváří překlady podobné kvality jako plně lidské

překlady s určitými úsporami času.

Nepřekladatelé ve funkci post-vydavatelů: vmnoha technických oborech mohou terénní odborníci, kteří neznají výchozí jazyk, úspěšně post-editovat výstup strojového překladu. Mohou mít zájem o dobrovolníky, jako je tomu v případě „participativního zadávání veřejných zakázek“. Jejich práci pak mohou ověřit profesionální překladatelé v závislosti na požadované kvalitě.

Předúprava, je-li vyžadováno více cílových jazyků: hlavní alternativou k postedici je „pre-edice“, kde je počáteční text napsán ve zjednodušeném a kontrolovaném jazyce před tím, než je poháněn systémem strojového překladu. Kvalita může být velmi vysoká a zvýšení efektivity se zvyšuje s každým dalším požadovaným cílovým jazykem. Zpravidla, pokud přeložíte do více než pěti cílových jazyků, bude předúprava lepší než post-editing.

Ilustrace a důkazy

Existuje mnoho způsobů, jak integrovat strojový překlad do pracovních postupů. Maximalizující model je připojený diagram Carson-Berndsen et al. (2009). Text zadává vlevo nahoře, kde se extrahují přeložitelné prvky a jsou automaticky segmentovány (obvykle ve větách) pro zpracování v tractionových paměťových systémech. Segmenty jsou pak zavedeny systém strojového překladu, který poskytuje verzi, která může být revidována odborníky z řad dobrovolníků nebo cílových jazykových odborníků v dané oblasti. Profesionální překladatelé pak revidují výsledek, poté provedou stylovou revizi a revizi cílového jazyka. Přeložitelné prvky se pak zadávají v původním formátu („rekonstrukce“) s jakýmkoli grafickým materiálem a překlad je připraven k dodání. Je zřejmé, že není nutné mít všechny tyto kroky ve všech projektech, ale všelze zvážit podle potřeb. Anení nutné dodržovat tento konkrétní řád: Temizöz (2013) například zjistil, že kvalita byla vyšší, když inženýři v cílovém jazyce přezkoumali publikaci překladatelů než v opačném směru. Důležité je, že nikdo v profesionálním oboru nepředstavuje jako konečný produkt surový strojový překlad.

Politické důsledky

Tvůrci politik, kteří se podílejí na strojovém překladu, by měli vzít v úvahu tyto pokyny:

- strojový překlad může být integrován do pracovních

postupů, které zahrnují post-editing a/nebo pre-editing;

► Surový strojový překlad by měl být prezentován pouze v situacích s nízkým rizikem, kdy uživatel převezme iniciativu, rozumí se mezem a jazyk by jinak nebyl přeložen. Hrubý strojový překlad sám o sobě proto nemůže splňovat požadavky založené na jazykových právech;

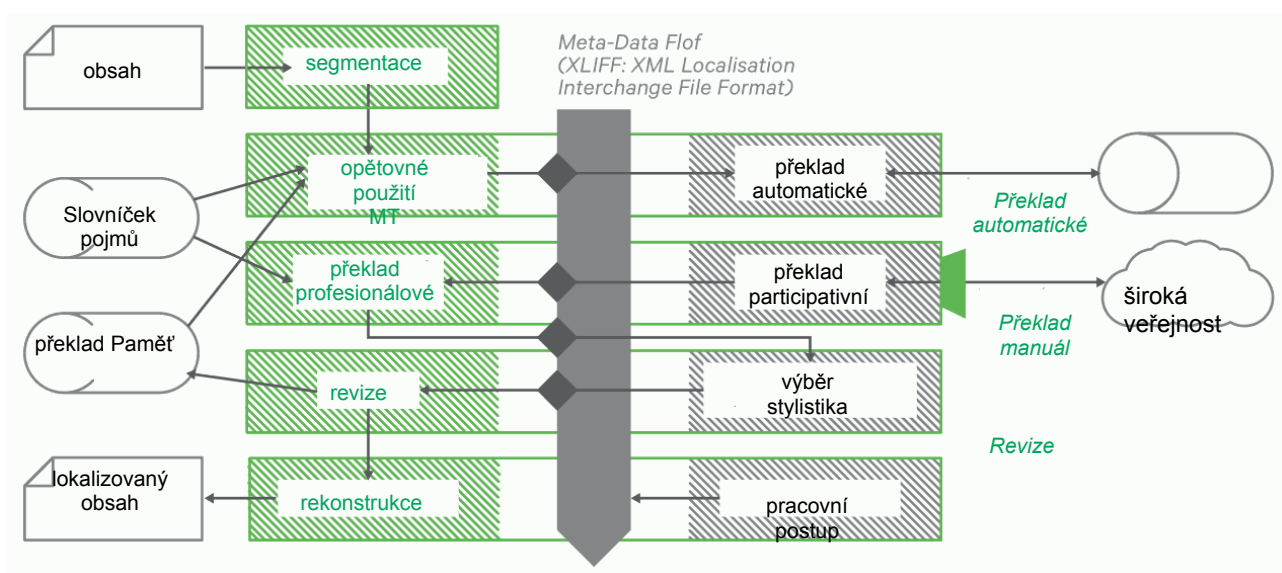
► Zaškolení překladatelů by mělo zahrnovat post - editing a pre -editing a měli by být zaměstnání profesionálové s těmito dovednostmi.

Reference a prohlubování

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Integrovaná jazyková technologie jako součást lokalizace nové generace. Zaměření na lokalizaci: Mezinárodní věstník lokalizace, 8, 53–66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postediting stroj-translation výstup a jeho revize*. Disertační práce. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Deset let Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Přístup k květnu 2017.

63 Kdo by měl pracovat jako tlumočník nebo překladatel?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Lublani

Nově přichází migranti, dvojjazyčnírodinní příslušníci, profesionálové v jiných oblastech (např. zdravotní sestry) a dvojjazyční zaměstnanci (např. uklízeči ve zdravotnických zařízeních) často pracují jako kulturní zprostředkovatelé ve vysoce citlivých souvislostech souvisejících se zdravotní péčí, právními službami, policií a školou, s malou nebo žádnou odbornou přípravou pro tyto úkoly. Tito improvizovaní tlumočníci a překladatelé jsou pravidelně zaměstnáni státem a dalšími zúčastněnými stranami v různých členských státech EU. Takže potřebujeme trénovat překladatele a tlumočnický, nebo můžeme pro tyto komunikační účely využít dvojjazyčné a neškolené specialisty?

Co nám ten výzkum říká?

Několik studií analyzovalo situace, kdy tlumočení prováděli odborníci, kteří nebyli vyškoleni jako tlumočníci. Ukazují, že odborníci často předávají chybné informace, které vedou k špatné komunikaci. Například Elderkin-Thompson et al. (2001) analyzoval 21 španělsky mluvících pacientů, kteří kontaktovali svého lékaře s pomocí sesterských tlumočnicků. Zjistili, že asi polovina schůzek vedla k vážným komunikačním chybám, což ohrozilo pochopení symptomů lékařem a podkopalo důvěryhodnost obav pacienta. Podobně Berg-Seligson (2011) studoval policisty působící jako tlumočníci při výslechu podezřelých a zjistil, že jejich mediace vedla k předávání nesprávných informací, které vedly k vážným chybám v komunikaci.

Další výzkumy ukazují, že s využíváním improvizovaných tlumočnicků a překladatelů existují významná rizika, včetně nepřesnosti přenosu (opominutí a doplnění) a nedostatečné nestrannosti a důvěrnosti.

Improvizovaní tlumočníci často prezentují své vlastní názory, zpochybňují výroky osoby, kterou interpretují, řídí odpovědi nebo odpovídají na otázky jménem osoby, která tlumočí, a často vykonávají jiné úkoly mimo tlumočnickou konverzaci (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch a Saulse 2014).

Ilustrace a důkazy

Improvizovaní tlumočníci a překladatelé mohou rovněž vyvolat značnou nedůvěru v komunikaci. Průzkum MIME týkající se žadatelů o azyl ve Slovinsku v roce 2016 ukázal, že migranti, kteří musí při komunikaci s orgány tlumočit tlumočnický, vědí, že neškolení tlumočníci jsou často využíváni v tlumočnické

komunikaci a že tato nedostatečná odborná příprava vede k nedostatečné komunikaci. 33letý muž z Íránu řekl:

Oficiální překladatelé a tlumočníci, kteří překládají dokumenty, ano, jsou kvalifikovaní. Ale ostatní, kteří jsou jen tlumočníci... Někteří z nich nestudovali, většina z nich, nestudovali v tomto oboru, takže... Protože znají jazyk, chodí do práce. [...] někdy došlo k nedorozumění mezi lidmi, nebo k chybám mezi lidmi.

Tato málo kvalifikovaná pracovní síla pak vede k frustraci, jak 22letý afghánský muž řekl:

Často jsem si všiml, že většina překladatelů není schopna pochopit, co chcete pochopit... buď nejsou schopni pochopit, buď nejsou schopni, nevím... nebomožná nemůžete vysvětlit, jak se vám líbí, víte. A tímto způsobem se informace ztratí na cestě k třetí osobě.

Výzkum ukazuje, že využívání nevyučených dvojjazyčných lidí může vést k rozpadu komunikace a ke zvýšení frustrace mezi účastníky.

Politické důsledky

Aby se zabránilo selhání komunikace v důsledku tlumočení nebo překladu ze strany neškolených tlumočnicků a/nebo překladatelů, měli by tvůrci politik zvážít:

1. subvencovat odbornou přípravu odborníků s důrazem na získávání dovedností v oblasti tlumočení a překladu;
2. poskytovat školení dvojjazyčným učitelům s důrazem na získávání tematických dovedností (tj. znalostí oboru), tlumočnických a překladatelských dovedností a profesní etiky;
3. rozvíjet cenově dostupné možnosti odborné přípravy, aby migranti měli přístup k povolání komunitního tlumočnicka a překladatele.

Reference a prohlubování

Berk-Seligson, S. (2011). Vyjednávání a komunikativní ubytování v dvojjazyčných otázkách písma: kritická sociolingvistická perspektiva interakce.

- International Journal of the Sociology of Language*, 207, 29–58.
- Cambridge, J. (1999). Ztráta informací v dvojjazyčných lékařských rozhovorech prostřednictvím netrénovaného tlumočnicka. *Překladač*, 5, 201–219.
- Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Pokud zdravotní sestry zdvojnásobí funkci tlumočnicků: Studie španělsky mluvících pacientů v prostředí primární péče v USA. *Sociální věda a medicína*, 52, 1343–1358.
- Flores, G. et al. (2003). Chyby v lékařské interpretaci a jejich možné klinické důsledky při dětských setkáních. *Pediatric*, 111, 6–14.
- Lesch, H. M. & Sause, B. (2014). Revize tlumočnické služby ve zdravotnictví: popisný přehled. *Výhled*, 22, 332–348.
- Martínez-Gómez, A. (2014). Zločinci tlumočnicki pro zločince: porušení nebo formování norem? *The Journal of Specialized Translation*, 22, 147–193.
- Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017). *Jazykové zprostředkování v imigrantských rodinách: Teorie a souvislosti*. Londýn: V Routledge.

64 Jak a kdy by měly být nově příchozím migrantům poskytovány překladatelské a tlumočnické služby?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Lublani

Nedávné migrační toky ztěžují poskytování podpory překladu nebo tlumočení v souvislosti s občanskými, sociálními, hospodářskými a politickými činnostmi. Tyto služby jsou ve sdělovacích prostředcích často zastoupeny jako významný a zbytečný odliv veřejných prostředků. Různé jazykové politiky stanoví, kdy by měly být poskytovány překlady a tlumočení. V EU byly v azylovém řízení zaručeny směrnicí 2013/32/EU a v trestním řízení směrnicí 2010/64/EU. Neexistují však žádné právní předpisy EU, které by zaručovaly zprostředkovaný přístup k veřejným institucím (školám, univerzitám, komunitním střediskům atd.), lidským a sociálním službám (uprchlí centra, centra sebezpomoci), zdravotnickým institucím, náboženským organizacím nebo záchranným službám.

V jakých souvislostech je podpora překladu a tlumočení klíčová a měla by být poskytována státem a za jakou cenu?

Co nám ten výzkum říká?

Několik studií o využívání neškolených tlumočnicků u soudů ukázalo, že vysoce kvalitní tlumočení je nezbytné pro zajištění spravedlivého soudního řízení (Hertog 2015). Další studie ukazují význam vysoce kvalitní podpory tlumočení a překladů ve zdravotnických organizacích.

V souvislosti se zdravotní péčí může absence odpovídající jazykové podpory vést k nedostatečné diagnostice nebo špatné diagnostice, opožděné nebo nesprávné lékařské péči, příliš časté schůzky s lékařem, prodloužení pobytu v nemocnici a duplicitní testy. Lindholm et al. (2012) analyzovali soubory 3 071 pacientů v nemocnici ve Spojených státech v letech 2004 až 2007.

Délka nemocničního pobytu u pacientů s omezenými znalostmi angličtiny byla podstatně kratší, pokud byli při přijetí nebo při přijetí i při odchodu z povolání využíváni profesionální tlumočníci. Pacienti bez odborného tlumočení měli průměrný pobyt o 0,75 až 1,47 dní déle než pacienti, kteří měli tlumočnicka jak při přijetí, tak při odchodu. U pacientů, kteří dostávali tlumočnické služby při přijetí a/nebo výstupu, bylo navíc méně pravděpodobné, že budou po 30 dnech převzati. Úspory jsou zcela jasné vzhledem k tomu, že průměrné náklady na den hospitalizace ve Spojených

státech v 2013 se pohybovaly od \$ 1,791 (pro-ziskové nemocnice) až \$ 2,289 (neziskové nemocnice), zatímco průměrný plat pro překladatele nebo tlumočnicka v americké nemocnici byl 22,90 dolarů za hodinu. To znamená, že tlumočnick by měl strávit s pacientem přibližně 80 hodin, než náklady na tlumočení překročí náklady na čas ušetřený v nemocnici.

Neschopnost poskytovat kvalitní tlumočnické a překladatelské služby v oblasti zdravotní péče může rovněž vést ke stížnostem a sporům. Quan a Lynch (2010) uvádějí, že ve čtyřech státech Spojených států v letech 2005 až 2009 existovalo 35 nároků v celkové výši 2 289 000 USD na náhradu škody nebo vyrovnání a 2793,800 dolarů na právní náklady v důsledku nedostatku odpovídajících jazykových služeb ve zdravotnických zařízeních.

Ilustrace a důkazy

Studie provedená Lublanskou univerzitou dotazovala 38 žadatelů o azyl a kladla zvláštní důraz na využívání překladatelů a tlumočnicků (viz Pokorn & Čibej 2017).

Výsledky ukazují, že i když se migranti dokázali naučit hostitelský jazyk, často jim chybí dovednosti pro interakci ve specializovaných souvislostech, jako jsou pohovory pro azylová řízení a schůzky s právníky a lékaři, jak dokládá 26letý dotazovaný z Íránu, který příležitostně tlumočil v oblasti zdravotní péče.

Ano, venku nebo u doktora. Od Farsi do angličtiny. Ale nerozumím moc slovům pro doktora, pro tělo, ale učím se velmi hlasitě.

Podobný bod vznesla 22letá afghánská osoba, která byla v době pohovoru pět let ve Slovinsku.

Zpočátku jsem používala překladatele a tlumočnicky, když jsem neznala slovinštinu. Většinou jsem je potřebovala pro oficiální vztahy, jako jsou rozhovory nebo jiné povinnosti, nebo v nemocnici, když jsem mluvila s lékařem, vždy jsem potřebovala někoho, kdo by mohl vysvětlit, co jsem myslel.

Překlady a tlumočení proto hrají důležitou úlohu na začátku procesu začleňování a poskytují podporu v

některých nejzranitelnějších situacích, kterým migranti čelí.

Politické důsledky

S ohledem na tato zjištění by měl být tlumočení a překlad veřejných služeb financován státem a měl by být poskytován nově přichozím migrantům ve vysoce rizikových situacích, zejména v právních, policejních a zdravotnických strukturách. Tato podpora by pomohla urychlit proces začleňování a zároveň snížit náklady, zejména v oblasti zdravotní péče.

Reference a prohlubování

Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Školení (lékařští) tlumočníci – klíč k osvědčeným postupům. Medint: Společná evropská perspektiva odborné přípravy. *The Journal of Specialized Translation*, 14, 145–164.

Hertog, E. (2015). Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení: transpoziční strategie s ohledem na tlumočení a překlad v trestním řízení. *Monti*, 7, 73–100.

Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Profesionální jazykové tlumočení a délka pobytu a míra zpětného přebírání osob. *Journal of General Internal Medicine*, 27, 1294–99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tlumočení a jazykové začlenění – přátelé nebo nepřátelé? Výsledky z terénní studie. *Překladatel*. (Online publ.: 24. listopadu 2017). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406

Quan, K. & Lynch J. (2010). *Vysoké náklady na jazykové bariéry v lékařské praxi*. Kalifornská univerzita: Škola veřejného zdraví, program národního práva v oblasti zdraví. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Zvláštní témata

- 65 Jak aplikovat pojem začlenění na mobilní důchodce? 168
- 66 Jsou vícejazyční lidé kreativnější? 170
- 67 Jak funguje ochrana mnohojazyčnosti v právních předpisech EU na ochranu spotřebitele? 172
- 68 Jak můžeme zabránit manipulaci etnických rozdílů pro geopolitické účely? 174
- 69 Má monolingvismus ve světovém obchodu vliv na výuku a praxi financí? 176
- Obsahuje přístup Romů k jazykovému vzdělávání užitečné lekce pro politiku výuky jazyků? 178
- 71 Co lze udělat pro pomoc mobilním důchodcům, kteří potřebují ústavní péči? 180
- 72 Jak podporovat mnohojazyčnost v evropských spotřebitelských právních předpisech? 182

65 Jak uplatnit koncept začlenění na mobilní důchodce?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Rámcem MIME, jakož i současné politické a vědecké diskuse o integraci přistěhovalců zabývají začleňováním do hostitelské společnosti. V případě mezinárodní migrace odchodu do důchodu (MIR = MRI) však k začlenění často dochází v exatriálních komunitách, které jsou definovány společnou státní příslušností a jazykem, a nikoli ve vztahu k hostitelské společnosti. Mnoho migrantů v důchodu není obeznámeno s jazykem hostitelské země. Jak by měli místní tvůrci politik přistupovat ke specifické konstelaci mobility a začlenění, kterou představují relativně privilegovaní starší vnitroeuropeští migranti?

Co nám ten výzkum říká?

„Mezinárodní migrace odchodu do důchodu“ označuje důchodce ze západního světa, kteří se trvale nebo dočasně přestěhují do nové země a hledají lepší kvalitu života. Faktory související s klimatem, zdravím a dalším životním stylem jsou často důležitými faktory pro migranty, stejně jako ekonomické faktory.

Mezinárodní odchod do důchodu se liší od ostatních druhů migrace tím, že ztěžuje sociální, kulturní a jazykové začlenění do hostitelských společností. Je obtížné naučit se nový jazyk v pokročilém věku a lidé, kteří migrují po odchodu do důchodu, mají menší příležitost setkat se s místním obyvatelstvem než migrující pracovníci. Mobilní důchodci často sezónně migrují mezi svými starými a novými zeměmi, a proto nejsou po část roku ve svém novém místě bydliště. Kromě toho mnoho migrantů v důchodu žije v subdivizích postavených a prodávaných přímo zahraničním kupujícím. Všechny tyto faktory jsou překážkou studia jazyků a sociálního začlenění.

Nízká míra začlenění důchodců do hostitelských společností rovněž odráží zvláštní sociolingvistické prostředí, které se vyvinulo v důležitých ostrovních destinacích. Ty jsou charakterizovány velkými krajanskými komunitami (etnické kluby, kostely, podniky a sociální sítě), rozšířeným využíváním angličtiny jako lingua franca a překrýváním mezi MIR a cestovním ruchem. Tato jazyková prostředí umožňují mnoha mobilním důchodcům dosáhnout dobré kvality života a vysokého stupně začlenění do prostředí v zahraničí, aniž by se naučili jazyk hostitelské země.

Vědecká literatura se však obává, že začlenění do etnických enkláv spíše než do většinové společnosti může narušit celkovou sociální soudržnost. Existují také příklady místních obav a frustrace v destinacích MIR ohledně neúspěchu integrace migrujících důchodců. U této kategorie migrantů však obecně nebyly hlášeny vážné xenofobní nebo protiimigrantské pocity.

Ilustrace a důkazy

Výzkum prováděný v rámci projektu MIME ukazuje řadu způsobů, jak se orgány hostitelské země mohou pokusit usnadnit začlenění migrantů v důchodu. Může podporovat setkávání, interakce a výměny mezi migranty v důchodu a původními obyvateli. Mohou podporovat a spolupracovat s místními zahraničními organizacemi, organizovat společné festivaly a oslavy a iniciovat různá společenská a vzdělávací setkání.

Tyto výměny mohou být organizovány mezi zahraničními důchodci, kteří si přejí praktikovat jazyk hostitelské země, a domorodci, kteří si přejí zlepšit svou angličtinu (nebo jiné cizí jazyky), například pozváním přistěhovalců v důchodu do místních škol. Obecněji řečeno, místní orgány mohou zahraničním obyvatelům zpřístupnit informace o kulturních a jiných akcích ve svém vlastním jazyce, aby se cítili vítáni. Etnické kluby, sdružení a církve mohou být užitečnými partnery ve spolupráci a šíření relevantních informací.

Rozvoj bydlení v důležitých pobřežních destinacích MIR zjevně poškozuje začlenění. Mnoho bytových jednotek postavených pro zahraniční rezidenty se nachází mimo centra města, někdy s malým přístupem k veřejné dopravě. Tyto oblasti jsou velké enklávy exatriátů izolované od čtvrtí s původními obyvateli. Lepší územní plánování může kontrolovat etnickou segregaci a usnadnit interakci mezi původními obyvateli a migranty.

Výzkum prováděný v rámci projektu MIME však naznačuje, že plné začlenění do hostitelské společnosti není ve skutečnosti možností v konkrétním sociálním a jazykovém prostředí, které v současné době charakterizuje významné evropské destinace MIR. Místo toho se začleňování uskutečňuje především v exatriálních komunitách. Vnitroeuropejská migrace zároveň přináší mnoha mobilním důchodcům lepší kvalitu života. Pokud by tito důchodci splňovali větší jazykové adaptační požadavky, pravděpodobně by byli méně pravděpodobné, že se migrují. Kromě toho migrace důchodců obecně nevede k vážnému

nepřátelství, protestům nebo jiným xenofobním reakcím v hostitelských společnostech, a to částečně z důvodu spojení s cestovním ruchem a relativní výsady.

Politické důsledky

Hostitelské společnosti mohou podporovat místní mezikulturní setkání a přijímat opatření k boji proti segregaci bydlení s cílem zlepšit začleňování. Začlenění přistěhovalců v důchodu, alespoň do hlavních destinací MIR, však bude převážně v exatriálních komunitách založených na národním původu a společném jazyce. Výsledky studie MIME naznačují, že místní činitelé s rozhodovací pravomocí by neměli očekávat nebo vyžadovat širokou jazykovou integraci migrantů v důchodu, ale spíše rozvíjet institucionální a jazykové přístupy k řešení současné situace.

Reference a prohlubování

Betty, C., & Durán, R. (2008). Stáhli britští cizinci s ohledem na význam sociálních klubů a integrace v místní španělské společnosti: Případová studie. Malaga: Observatorio Europeo de Gerotomigraciones, Univerzita v Malaze.

hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Transnacionalismus v odchodu do důchodu: Případ severoevropských důchodců ve Španělsku. *Etnická a rasová studia*, 31, 451–475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Život při západu slunce: Britská důchodová migrace do Středozemního moře*. Oxford: Berg.

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝUKU JAZYKŮ A ZAČLENĚNÍ DO MEZINÁRODNÍ DŮCHODOVÉ MIGRACE

66 Jsou vícejazyční lidé kreativnější?

Guillaume Fürst, François Grin, Observatoř finanční univerzity v Ženevě

Často se tvrdí, že rozmanitost vytváří tvořivost. Jedná se však o širokou otázku, která vede ke značné diskusi. Součástí této diskuse je specifická otázka mnohojazyčnosti. Vzhledem k tomu, že mnohojazyčnost je příznivě spjata s tvořivostí, mohlo by to ospravedlnit podporu učení a používání několika jazyků v různých kontextech – od vzdělávání po obchodní a osobní život.

Tato otázka představuje koncepční a empirickou výzvu a vyvolává řadu souvisejících otázek: Co je tvořivost? Jak ji můžeme měřit a kvantifikovat jeho vztah k mnohojazyčnosti? Můžeme se konkrétně zaměřit na jazykovou rozmanitost a odlišit ji od jiných forem osobních zkušeností souvisejících s kulturní rozmanitostí? Lze jednotlivé výsledky zobecnit na jiných úrovních (jako jsou malé skupiny nebo celé společnosti)?

Co nám ten výzkum říká?

V podstatě lze tvořivost vnímat jako komplexní kognitivní schopnost: integrace několika schopností (např. rozdílného myšlení, uvažování, obecných znalostí a znalostí specifických pro danou oblast), která společně vede k tvorbě nových myšlenek, jejich hodnocení, výběru a rozvoji. Mnoho dalších faktorů, jako jsou osobnostní rysy nebo životní prostředí, úzce souvisí s tvořivostí. Definice zaměřená na kognitivní aspekty tvořivosti však jistě odráží mnoho jejích zásadních rozměrů. Studie o dopadu dvojjazyčnosti na *poznávání* ukázaly, že dvojjazyčnost, která se projevuje změnou jazyka, je příznivě spjata s kognitivními procesy, jako je flexibilita pozornosti a schopnost filtrovat informace, které nejsou relevantní.

Kromě toho se zdá, že výhody dvojjazyčnosti pro tyto kognitivní procesy jsou zobecněné pro jiné kognitivní procesy, a to jak verbální, tak neverbální (Bialystok, 2017).

Zvláštnímu studiu souvislosti mezi *tvořivostí* (odlišnou od poznání) a *mnohojazyčností* (na rozdíl od *dvojjazyčností*) se však dosud nevěnovala malá pozornost. Některé průkopnické studie naznačují, že dvojjazyčnost skutečně přispívá k tvořivosti, ale mnohé z nich se zaměřují výhradně na specifické populace, jako jsou přistěhovalci, děti nebo vysoce postavené dvojjazyčné osoby. Kromě toho je v těchto studiích často obtížné určit, zda jazykové dovednosti samy o sobě přispívají k tvořivosti nebo celkové multikulturní zkušenosti, které jsou často spojeny s mnohojazyčností.

Ilustrace a důkazy

Původní empirický výzkum provedený v rámci projektu MIME dále testoval hypotézu mnohojazyčnosti a kreativity, čímž se vyhnula výše uvedeným omezením. Údaje shromážděné ze čtyř vzájemně kompatibilních studií (s celkovým počtem 592 osob) byly použity k testování různých modelů pomocí pokročilých statistických metod.

V této studii byla mnohojazyčnost koncipována jako soubor dovedností, který kombinuje celkový počet známých jazyků, jakož i produktivní a vnímavé schopnosti ve druhém, třetím a čtvrtém jazyce (posuzováno pomocí standardního nástroje založeného na *společném evropském referenčním rámci pro jazyky*).

Kreativita byla hodnocena pomocí dvou sad proměnných: 1) dotazníky tvořivosti, které kombinují školení o tvorbě globálních myšlenek a schopnosti vybírat myšlenky, jakož i informace o tvůrčích aktivitách a úspěších v několika oblastech (např. výtvarné umění, hudba, věda); a 2) úkoly v oblasti tvořivosti, které kombinují výsledky získané u tří různých úkolů (tyto výsledky byly založeny jak navzájemným hodnocením, tak na objektivních postupech hodnocení).

V souhrnu těchto výsledků přiložený graf ukazuje, že u obou souborů tvořivostních opatření má náhodně vybraný člověk v populaci 50 % šanci na nadprůměrné skóre kreativity, zatímco pokud je tato osoba vícejazyčná, tato pravděpodobnost se zvyšuje na přibližně 60 %. Jedná se o průměrné hodnoty, a čím vícejazyčný člověk je, tím je pravděpodobnější, že jsou kreativní.

Mnohojazyčnost je také spojena se zahraničními zkušenostmi. Mnohojazyční lidé v průměru častěji cestovali a žili v zahraničí a další analýzy ukazují, že tato zkušenost je rovněž příznivě spjata s tvořivostí. Ačkoli jsou tyto a další faktory, jako je věk, pohlaví nebo vzdělávání, zohledněny, dopad mnohojazyčnosti zůstává pozitivní a významný, zejména na tvůrčí úkoly.

Politické důsledky

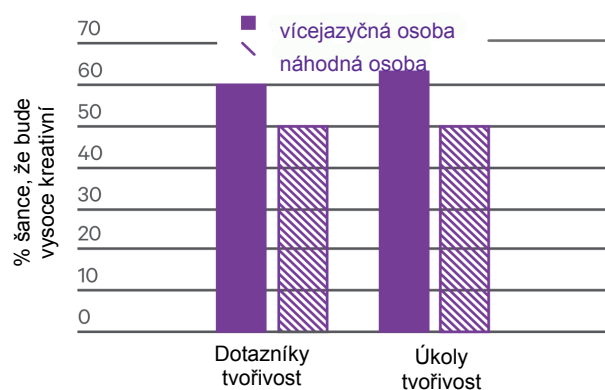
V této fázi můžeme říci, že je velmi pravděpodobné, že mnohojazyčnost na individuální úrovni podporuje kreativitu – přímo, ale také nepřímo prostřednictvím multikulturních zkušeností.

Jinými slovy, koncepce politik zaměřených na zvýšení mnohojazyčnosti by měla vést k větší tvořivosti. Zejména:

► lze podporovat studium cizích jazyků z důvodu jeho pravděpodobného přínosu pro tvořivost a obecné poznání a z důvodu efektu „kopa“ pro multikulturní zážitek, který je také spojen s tvořivostí;

► Tento efekt je jasnější pro dovednosti v širším spektru jazyků, což naznačuje, že vystavení více než jednomu cizímu jazyku je obzvláště přínosné.

Ačkoli byla na individuální úrovni zjištěna pozitivní korelace mezi mnohojazyčností a kreativitou, transpozice těchto výsledků do skupin (a potažmo do celé společnosti) není jednoduchá. Výzkum literatury však naznačuje, že mnohojazyčnost a obecněji kulturní rozmanitost jsou rovněž příznivě spjaty s tvořivostí na úrovni skupiny a mohou pak přispívat k inovacím. Příspěvky na sociální psychologii ukázaly, že skupiny bez vnitřní rozmanitosti jsou vysoce zranitelné vůči kolektivním úvahám; lidé v těchto skupinách často chtějí konsenzu, což vede k předčasným a často neoptimálním rozhodnutím. Naopak skupiny s alespoň jedním členem menšiny se zdají být kreativnější, pravděpodobně proto, že menšiny stimulují rozdílné myšlenky a mnohonásobné perspektivy.

Reference a prohlubování

- Bialystok, E. (2017). Dvojazyčné přizpůsobení: Jak se mysl přizpůsobuje zkušenostem. *Psychologický bulletin*, 143(3), 233262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017). Mnohojazyčnost a kreativita: Vícerozměrný přístup, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948
- Kharkhurin, A. V. (2012). *Mnohojazyčnost a kreativita*. Bristol, Spojené království: Vícejazyčné záležitosti.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Skupina tvořivosti: Inovace prostřednictvím spolupráce: Inovace prostřednictvím spolupráce*. Oxford University Press, Spojené státy americké.

67 Jak funguje ochrana mnohojazyčnosti v právních předpisech EU na ochranu spotřebitele?

Christine Kaddousová, Laura Marcusová, Univerzita v Ženevě

Mnohojazyčnost je častým třením napětí mezi hospodářskou integrací Evropské unie a svrchovaností členských států. Posledně jmenovaní mají pravomoc rozhodovat o jazykovém režimu platném na jejich územích, což znamená, že občané musí používat nebo znát určitý jazyk. Ve většině případů jsou stanovena pravidla na ochranu jednoho nebo více národních nebo úředních jazyků. Tyto vnitrostátní požadavky mohou být v rozporu s primárním nebo sekundárním právem Unie, které zakazuje jakékoli vnitrostátní ustanovení, které představuje omezení jejich uplatňování, s výjimkou přiměřených důvodů.

Co nám ten výzkum říká?

Spotřebitelské právo je oblastí, v níž zákonodárce EU přijal právní předpisy upravující používání různých jazyků. Tyto právní předpisy však plně neharmonizují jazykové aspekty vztahů mezi obchodníky a spotřebiteli. Důvodem je nedostatek obecných pravomocí EU v této oblasti.

Nařízení přijatá zákonodárcem EU jsou proto určena především členským státům a týkají se konkrétních oblastí. Nařízení obecně neukládají hospodářským subjektům přímé povinnosti používat určitý jazyk. Spíše brání členským státům v tom, aby omezily volbu, kterou tito aktéři mohou učinit, aby si zvolili jeden nebo druhý jazyk, pokud navazují hospodářský vztah se spotřebitelem. Normotvůrce EU proto přijímá široká jazyková kritéria (bez jazykových znaností jako takových nemůže EU požadovat, aby hospodářské subjekty používaly určitý jazyk).

Členské státy EU budou muset v rámci svých právních předpisů provést směrnice EU o ochraně spotřebitele a hospodářské subjekty budou muset dodržovat zvláštní jazykové požadavky příslušných vnitrostátních právních předpisů (viz obrázek).

Ilustrace a důkazy

Vezměme si příklady jazykových požadavků na úrovni EU v oblasti zboží, například v souvislosti s označováním a uváděním na trh, které lze považovat za „způsob prodeje“. Některé předpisy vyžadují, aby hospodářské subjekty používaly „jazyk snadno srozumitelný pro spotřebitele“, zatímco jiné vyžadují použití „úředního jazyka(s) členských států“. Jsou-li tyto požadavky uplatňovány na vnitrostátní úrovni, získávají specifický význam: „úředním jazykem členského

státu“ ve Francii bude francouzština; „jazykem snadno srozumitelným pro spotřebitele“ bude francouzština a nizozemština v Belgii.

V případě služeb nebo smluv neexistuje žádné zvláštní jazykové pravidlo EU, ale obecný požadavek jazykové soudržnosti pro uzavírání a provádění smluv. Na vnitrostátní úrovni tento požadavek znamená, že hospodářské subjekty musí spotřebitelům poskytnout odpovídající informace o jazycích, v nichž lze uzavřít smlouvu nebo poskytovat službu, a transakce bude muset být provedena v dohodnutém jazyce.

Politické důsledky

Obecné jazykové požadavky přijaté na úrovni EU mohou být vykládány Soudním dvorem Evropské unie (SDEU). Judikatura SDEU definuje jazykové požadavky EU, což snižuje flexibilitu členských států při přijímání jazykových požadavků. Například „jazyk snadno srozumitelný pro spotřebitele“ je ve většině případů úředním jazykem dotčeného členského státu, pokud neexistuje jiný jazyk, který je snadno srozumitelný, a jeden nebo více dalších jazyků, které může hospodářský subjekt doplnit (kromě „jazyk snadno srozumitelného“ nebo „úřední jazyk“).

Ačkoli soudní systém v případě sporu dobře splňuje výše uvedená jazyková kritéria, je však nezbytné upřesnit jazykové požadavky v souladu s cíli sledovanými právními předpisy EU. V současné době neexistují jasná kritéria pro normotvůrce EU, aby při přijímání nových právních předpisů uplatňoval volbu jednoho či druhého jazykového požadavku. Vypracování takových kritérií by jistě bylo užitečné.

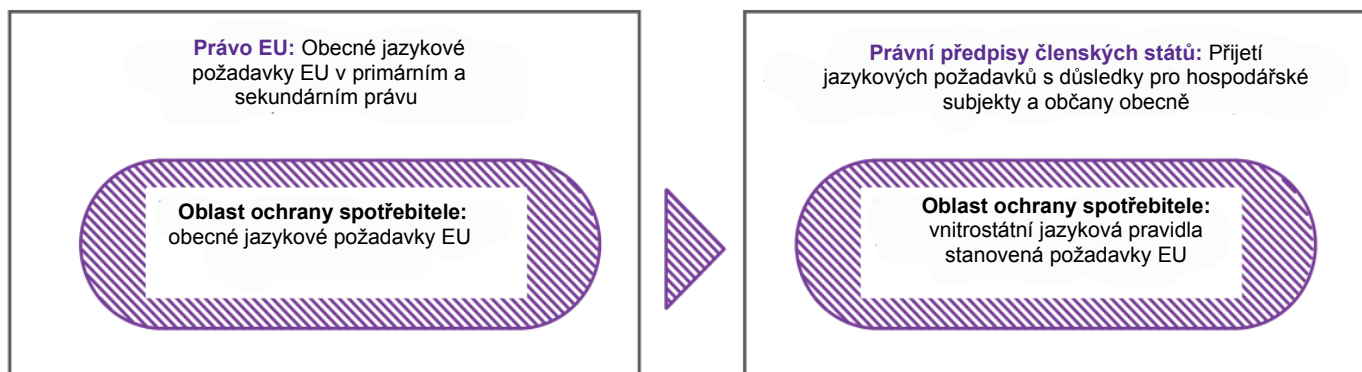
Reference a prohlubování

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů - *Mnohojazyčnost: přínos pro Evropu a společný závazek*, KOM(2008) 566 v konečném znění, 18. září 2008.

Van Hamme, J. (2007). Rovnocennost jazyků na vnitřním trhu: příspěvek Soudního dvora, *dokumenty o evropském právu*, 43, 359–380.

De Witte, B. (2014). Právo vnitřního trhu a národní jazykové politiky. V K. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Odrůdy evropského hospodářského práva a regulace* (s. 419–435). Berlín: Jsem ve Springeru.

EVROPSKÉ SPOTŘEBITELSKÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY A REGULACE MNOHOJAZYČNOSTI V EU – „VERTIKÁLNÍ“

68 Jak můžeme zabránit manipulaci etnických divizí pro geopolitické účely?

Žaneta Ozolida, Rihards Bambals, Latvijas Universitāte

Významnou silou pro EU je velká kulturní, historická a jazyková rozmanitost jejích členů. Třetí strany, ať už státní či nestátní, však mohou mnohojazyčné prostředí využívat s negativními sociálními a politickými důsledky. Taková opatření mohou ohrozit geopolitickou bezpečnost na úrovni EU nebo jejích různých členských států nebo v rámci některých z jejich ustavujících etnolingvistických menšin. Přijetí konkrétních opatření k posílení společenské odolnosti všech jazykových skupin, zejména menšin, které mají podobné rysy s potenciálně třetími stranami, může EUa jejím partnerům pomoci vyhnout se napětí, udržet stabilitu a posílit bezpečnost. Tento vstup do příručky zkoumá případ největšího souseda EU, Ruské federace, přičemž je třeba mít na paměti, že tato situace není jedinečná.

Co nám ten výzkum říká?

Od anexe Krymského poloostrova a vnějšího vměšování do vnitřních záležitostí Ukrajiny věnovali akademičtí pracovníci a tvůrci politik v celé EU zvláštní pozornost studii a hledání řešení nové „hybridní hrozby“ (Racz: 2015; Vítěz: 2014). S využitím různých nástrojů „měkké síly“ a „tvrdé síly“, jako jsou dezinformační nebo zpravodajské operace, se třetí strany mohou za účelem prosazování svých vlastních zájmů pokusit ovlivnit vnitřní záležitosti jiné země těsně pod hranicí otevřeného konfliktu. Mnohojazyčnost je klíčovým prvkem hybridních strategií. Využíváním multietnicko-lingvistického prostředí menšin, které mají střet stranou historické, etnické nebo jazykové vazby, mohou být národní komunity postaveny proti jejich národnímu politickému zřízení.

Ruská federace výslovně upřednostnila ochranu ruských mluvčích v zahraničí ve své zahraniční politice, bezpečnostní politice a vojenské doktríně. Vzhledem k dědictví sovětské éry a migračním tokům 20. století existují významná ruská mluvčí společenství jak v EU (Estonsko, Lotyšsko, Litva), tak v zemích Východního partnerství s úzkými historickými, kulturními a jazykovými vazbami s Ruskou federací. EU přijala několik politických opatření, aby zabránila potenciálně destabilizujícím iniciativám, které mohou zmanipulovat přítomnost těchto komunit pro protichůdné účely. V květnu 2015 se všichni ministři zahraničních věcí EU dohodli, že vypracují návrhy na řešení hybridních hrozeb a posílení odolnosti¹. V témže roce byla vytvořena pracovní skupina East StratCom (ESVČ) s

výslovným mandátem k identifikaci a vyvrácení dezinformací v celé EU². *Evropské středisko excelence pro boj proti hybridním hrozbám* (Helsinky, Finsko) rovněž pomohlo nalézt praktická řešení³.

Jedním z možných reakcí na hybridní hrozby je budování odolnosti, zejména na společenské úrovni. Na státní úrovni je odolnost tvořena silnými a stabilními politickými a vojenskými institucemi, bojem proti korupci a překonáním dalších závažných zranitelností všech etnolingvistických komunit. Rovněž je třeba vzít v úvahu velikost samotné menšinové komunity, její geografickou blízkost třetí straně a vliv sdělovacích prostředků, které ovládá, neboť tyto aspekty jsou zásadní pro řešení geopoliticky citlivých situací. Odolnost společnosti v rámci státu závisí zejména na pocitu soudržnosti lidí, stupni začlenění ekonomiky, vnímání rizik, jazykových dovednostech a dalších schopnostech v rámci většinových i menšinových etnolingvistických komunit.

Ilustrace a důkazy

Příkladem úspěšného odporu vůči hybridním hrozbám je případ pobaltských států. Lotyšsku a Estonsku se podařilo udržet vysokou úroveň národní bezpečnosti díky integraci s EU a NATO, přičemž téměř zcela se vyhnuly jakémukoli velkému konfliktu mezi etnolingvistickými komunitami. Na státní úrovni tyto pobaltské země nemusí nutně splňovat všechny podmínky nezbytné k tomu, aby odolávaly hybridním hrozbám: jsou geograficky blízko Rusku, mají velké menšinové jazykové skupiny a čelí silné přítomnosti sdělovacích prostředků kontrolovaných ruskými orgány. Ruský mluvčí společenství Lotyšska prokázalo značnou jazykovou a kulturní vitalitu v rámci integrační politiky v Lotyšsku po obnovení nezávislosti (1991). Průzkumy, rozhovory a statistiky však ukazují, že tisíce ruských mluvčích stále nepožádají o lotyšské občanství; sympatie k sovětské éře se stále zdá být rozšířena ve

2 Pracovní skupina East StratCom vydává týdenní časopisy o dezinformacích; viz www.euvsdisinfo.eu

3 Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Lotyšsko, Litva, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Španělsko, Švédsko, Spojené království a Spojené státy americké. Účast ve středisku je otevřena členským státům EUa spojencům NATO. EUa NATOse vyzývají, aby se zapojily do činnosti střediska. www.hybridcoe.fi/about-us

1 Conseil of the EU, 18. května 2015 (8971/15).

velké části rusky mluvícího společenství; mnozí litují přistoupení Lotyšska k NATO a velká část společenství chce posílit své vazby s Ruskem. Průzkumy veřejného mínění zároveň ukazují silnou loajalitu rusky mluvící komunity vůči Lotyšsku. Pouze malá část tohoto společenství již slyšela o nevládních organizacích podporovaných ruskou vládou v Lotyšsku (nebo jejich vůdci), které podporují koncepci „ruského světa“; jen málo lidí chce žít v Rusku nebo se přiklání k účasti na rozsáhlých demonstracích na podporu takového programu. Výzkum v sousedním Estonsku ukazuje podobné trendy v rusky mluvící komunitě.

Politické důsledky

Rovnováhu mezi národní bezpečností, začleněním a odolností všech etnolingvistických skupin v zemích EU i v jejich vnitrostátních souvislostech lze posílit těmito politikami:

- ▶ vytvořit systém měřitelných ukazatelů odolnosti společnosti jako praktický analytický nástroj, který by pomohl měřit účinnost politik začleňování menšinových komunit přijatých na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni;
- ▶ zadala celoevropskou studii o hybridních kampaních a hrozbách a možných řešeních na podporu odolnosti většinových a menšinových jazykových komunit v členských státech EU a partnerských zemích;
- ▶ Posílit spolupráci mezi různými specializovanými

agenturami, které se zabývají hybridními hrozbami a způsoby podpory odolnosti a boje protipropagandě, na internetu, falešným zprávám a dezinformacím;

- ▶ Podpora mediální gramotnosti všech jazykových skupin, zejména v postsovětské zeměpisné oblasti, na kterou se podle týdenních zpráv EU proti dezinformacím často zaměřují dezinformační kampaně (zejména v ruštině). Mohlo by to být doprovázeno vytvořením celoevropského mediálního kanálu s ekvivalentem ruského jazyka, pokud jde o správu zdrojů a obsahu v BBC nebo CNN jako alternativního zdroje informací pro rusky mluvící komunity žijící v EU.

Reference a prohlubování

Ozolida Ž. (ED.) (2016). *Bezpečnost společnosti: Inkluze – dilema vyloučení. Portrét rusky mluvícího společenství v Lotyšsku*. Riga: Zinātne.

Kallas K. (2016). Nárok na diasporu: Ruská krajanská politika a její přijetí estonsko-ruským obyvatelstvem. *Časopis o etnopolitice a otázkách menšin v Evropě*, 15, 1–25.

Racz A. (2015). *Ruská hybridní válka na Ukrajině: Zlomit nepřátelskou schopnost odolat*. Finský institut mezinárodních vztahů.

Winnerstig M. (Ed.) (2014). *Nástroje pro destabilizaci: Ruská měkká síla a nevojenský vliv v pobaltských státech*. Publikoval FOI.

69 Ovlivňuje monolingvismus ve světovém obchodu výuku a praxi financí?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, finanční observatoř

Vzhledem ke svým historickým kořenům v severoamerickém výzkumu většina dominantních finančních teorií bere americké zákony a instituce jako „normální“ prostředí, jehož příznivci očekávají, že se rozšíří nakonec převládne po celém světě. V důsledku toho se angličtina stala dominantním jazykem financí jak ve firmách, tak v konferenčních místnostech, kde se vyučuje ekonomie a obchodní správa. Například mnoho nerodilých mluvčích používá ve své každodenní práci angličtinu. I když dokážou zvládnout profesionální a technický žargon spojený s jejich každodenní prací, nejsou vždy schopni plně zohlednit implicitní a implicitní normativní pozici současné finanční teorie. To platí zejména pro integrované názory na institucionální a právní otázky.

Zároveň se finanční podniky v anglicky mluvících zemích staly globálními. To nejprve vyvolává problémy s velením a podáváním zpráv, v nichž je mnohojazyčnost považována za překážku. Angličtina (nebo spíše vysoce anglický profesionální žargon) se postupně stala lingua franca managementu mnoha nadnárodních společností působících v celosvětovém měřítku. Druhá otázka se týká rozměru správy a řízení společností a jejich úsilí o rozvoj jednotných interních a externích komunikačních kanálů.

Co nám ten výzkum říká?

Jedním z možných důsledků pozorovaných trendů je rostoucí homogenizace jazyků a světových názorů ve finančních kruzích. Průzkum provedený v rámci projektu MIME ukazuje, do jaké míry tato homogenizace ovlivňuje hodnoty, jimiž se řídí odborná praxe.

Globální finanční krize odhalila určité nedostatky v etice finanční a podnikové kultury. Údaje naznačují několik neregulovaných vysvětlení: a) předvídaní technických přístupů k finančnímu vzdělávání a řízení s malým zájmem o etické důsledky; B) obecně pozorovaný rozdíl mezi profesním kontextem práce v oblasti financí a „skutečným životem“; důsledkem toho je, že subjekty působící v abstraktním profesním prostředí mají potíže rozpoznat dalekosáhlé praktické důsledky svých rozhodnutí; C) nedostatek nástrojů k rychlé identifikaci etických dilemat, která mohou vzniknout. K problémům se proto přistupuje a je s nimi zacházeno jako s čistě technickými otázkami, zatímco

jejich etické rozměry a související dilemata nejsou orgány řešeny. Otázkou tedy je, zda široce rozšířený monolingvismus ve výuce a v praxi financí přispívá k této situaci tím, že podporuje etickou slepotu.

Ilustrace a důkazy

Byly dotazovány dvě skupiny respondentů (studenti a odborníci z praxe) a byli požádáni, aby odpověděli na dva soubory otázek. První soubor otázek zkoumá rozsah a hloubku jejich mnohojazyčnosti, pokud jde o dovednosti a využití. Druhý soubor otázek se zaměřuje na schopnost respondentů řešit složité etické otázky v angličtině ve srovnání s jinými jazyky, které jsou dobře informované. Výsledky naznačují, že jejich chápání etických dilemat a jejich citlivost na tato dilemata jsou slabší v angličtině než v jiném jazyce – často v mateřském jazyce respondenta. Jak je uvedeno na obrázku, procento respondentů, kteří zažívají etická dilemata, je nižší mezi těmi, jejichž angličtinou je mateřským jazykem a kteří pracují v angličtině (40 %) než ti, kteří pracují ve svém mateřském jazyce, včetně angličtiny, a kteří se mohou snadněji vypořádat s etickými otázkami.

Tento výsledek má dva hlavní důsledky. Za prvé, úloha angličtiny jako lingua franca v oblasti financí je obecně omezena na technické otázky „business as usual“. Skutečnost, že nepůvodní anglické dovednosti jsou zaujaté k technickému obsahu, činí komunikaci v angličtině o „měkkých“ otázkách, jako jsou etická dilemata, problematické v mnoha nadnárodních společnostech. To může vést k obecnému poklesu etického povědomí mezi odborníky, jak je uvedeno na obrázku.

Politické důsledky

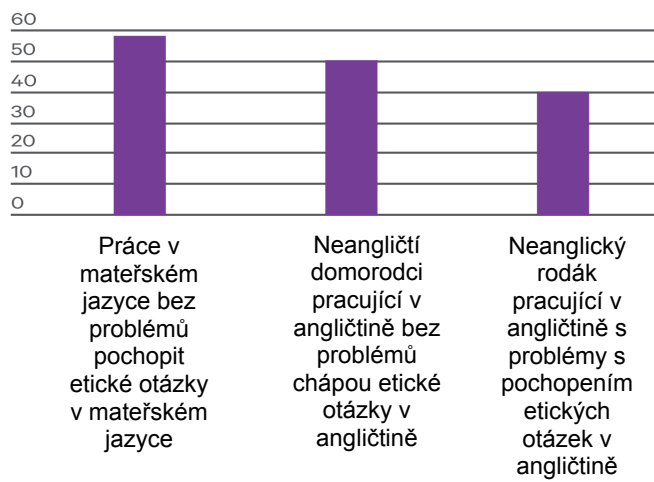
Přestože se angličtina stala lingua franca financí a podnikání, ještě to není lingua franca, ve kterém jsou lidé nejvíce pohodlné při identifikaci a diskusi o etických otázkách a souvisejících hodnotách. To zvyšuje asymetrii mezi technickými a etickými výzvami. Tím, že zabrání řešení etických dilemat, když se objeví, může tento paradox zasít semena budoucích finančních krizí. Podpora „hluboké“ mnohojazyčnosti (což znamená lepší pochopení jazyka nad rámec technických jazykových dovedností) je proto důležitým prvkem odpovědnosti společnosti.

Z tohoto zjištění dále vyplývá, že mnohojazyčnost může přispět k posílení etických rámců a rámců odpovědnosti používaných v Evropě, jak je uvedeno v Příručce postupů správy a řízení podniků v Evropské unii (IFC 2015), a přidává váhu vícejazyčnému přístupu navrženému jazykovou příručkou pro evropské podniky (Evropská komise 2011). Uznává se, že etická firemní kultura je zásadní, ale obtížně regulovatelná pomocí „tvrdých zákonů“. Jak je však navrženo v politice správy a řízení podniků v Evropské unii - prostřednictvím prizmu investora (Pitt-Watson & Dallas, 2016) může EU vyžadovat soudržnější informace o správě v sociální a environmentální oblasti (ESG). Podpora mnohojazyčnosti ve společnostech pak může být zahrnuta do rámců ESG. V neposlední řadě je třeba věnovat větší pozornost jazykové rozmanitosti v hospodářských a obchodních školách, aby se zabránilo rostoucímu angažmá v hospodářských a finančních disciplínách a aby se náležitě vyvážily jazykové dovednosti studentů.

Reference a prohlubování

- Dembinski, P. H. (2017). *Etika a důvěra ve finance*. Routledge: Londýn.
- ECODA (2015). Průvodce postupy správy a řízení podniků v Evropské unii. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K
- Evropská komise (2011). *Jazyková příručka pro evropské podnikání*. goo.gl/Z3LkTk
- Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Jak cizí jazyk formuje morální úsudek. *Časopis experimentální sociální psychologie*, 59, 8–17.
- Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Jazyk celosvětové komunikace a jazykové a kulturní globalizace. *Jazyk a kultura*, 1, 4–13.
- Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Politika správy a řízení společností v Evropské unii – prostřednictvím objektivu investora*. CFA Institut. goo.gl/GjYBkw

PROCENTO RESPONDENTŮ ČELOU ETICKÝM DILEMATŮM

70 Obsahující přístup Romů k jazykovému vzdělávání užitečné lekce pro politiku výuky jazyků?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Romská populace v Evropě je často chudá a marginalizovaná a často má omezený přístup k formálnímu vzdělávání, natož prostřednictvím svého hlavního jazyka komunity, romského. Kromě toho kočovná tradice Romů znamená neustálé setkávání a konfrontaci s jinými jazyky – zejména s těmi, kterými hovoří většinová sedavá populace v celé Evropě. V reakci na tyto výzvy vyvinuli Romové výhradně ústní, flexibilní a neformální metodu získávání cizích jazyků. Tato jedinečná zkušenost může obsahovat cenné prvky pro inovativní přístupy k jazykové politice v kontextu rostoucí mobility.

Co nám ten výzkum říká?

Výzkum vícejazyčných Romů v rumunském Bihoru zdůraznil přístup ke studiu jazyků, který lze popsat jako „učení všem“. Tento přístup je zakořeněn v komunitě, kde je budován a přenášen společensky. Pedagogická studia takovou metodu výslovně nepopisují, ale podobají se metodě učení jazyků Michela Thomase, která se zaměřuje na oralitu, důvěru ve snadnost předávání znalostí a identifikaci jazykových podobností a zjednodušení¹. Splňuje také některé z charakteristik metody Marie Montessori, která se zaměřuje na příjemné vzdělávací prostředí ve více věkových skupinách.

Romský přístup je i nadále neobvyklý, neboť jeho cílem je pomoci tradičním romským skupinám přizpůsobit se jazykovým důsledkům mobility, a to s využitím vlastních zdrojů, nezávisle na jakémkoli formálním vzdělávacím systému.

Kromě toho, že je výlučně ústní, jsou jeho klíčovými rysy flexibilita a neustálá adaptace na kontext, otevřenost vůči improvizaci a zlepšování ze strany talentovaných členů a začlenění celé skupiny. Má dva hlavní cíle: (I) zajistit okamžitou jazykovou interakci s romskými neřečníky jako možnými zákazníky romských produktů a služeb a ii) umožnit Romům rychle identifikovat nové příležitosti. Lze jej však řešit z hlediska standardních aspektů vzdělávacího procesu, konkrétně: I) obsah výuky a učení; úlohy učitelů a studentů; III) pedagogické techniky.

Ilustrace a důkazy

Cílený obsah výuky a učení: přístup se zaměřuje na

1 www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, přístup v květnu 2017.

prvky lexicaux a účinně využívají přibližné fonetiky, zatímco generativní struktury – pravidelné předměty formálního učení – nejsou považovány za významné. Slovní zásoba je zvolena tak, aby byla účinná v kontextu a pro konkrétní uživatele. Kvalita sdíleného obsahu je zaručena Pakivem (romská čest) a ochota jej rádně a účinně sdílet z romského bratrstva.

Flexibilní role učitelů a studentů: zaměřena na úlohu spíše než na status umožňuje inteligentním dětem, mládeži nebo ženám jednat na rovnoprávném základě, když sdílejí znalosti s respektovanými staršími. Například 13-letá dívka, jediný gramotný člen rodiny, se stala rodinným tlumočnickem a „učitelem“ ve Francii. Přístup k novým technologiím usnadňuje přechod ze statusu na úlohu.

Výukové techniky jsou založeny na kolektivní podpoře postojů, postupů a hodnocení, které podporují pokrok učení.

Postoje hrají klíčovou úlohu a Romové si jsou velmi vědomi potřeb skupiny v oblasti jazykového vzdělávání a hledají příležitosti, jak co nejlépe využít všech zdrojů získat v tomto ohledu podporu skupiny. Nové akvizice jsou oceňovány, ale také oznámeny a sdíleny s ostatními členy skupiny. Kromě vytváření prestiže v rámci skupiny tyto postoje podporují pozitivní učení nebo jazykové adaptační zkušenosti v různých kontextech.

Tradiční romský přístup „učení se od každého“ je skupinová metoda zaměřená na potřeby skupiny a skupinového učení. Jeho jednoduchost, stejně jako bez stresu a levný charakter, to doporučují ostatním skupinám, které čelí podobným sociálním, kulturním a ekonomickým podmínkám. Zdá se tedy, že tuto metodu využívají především chudí lidé v oblasti mobility, včetně sociálně-ekonomicky zranitelných dospělých osob na trhu práce, jako jsou pracovníci v tranzitu v zemědělství, kteří často měli malý přístup k gramotnosti.

Politické důsledky

Podpora rozvoje jazykových dovedností ze strany EU jakožto praktického přínosu pro znevýhodněné skupiny by mohla prozkoumat možnosti předávání zkušeností Romů těmto dalším kategoriím potenciálních uživatelů.

Mnohojazyční Romové, kteří jsou obeznámeni s přístupem „Učtete všichni“, stejně jako vzdělání členové romské komunity, kteří také těží z formálních

technik ve svých vlastních jazykových zkušenostech, jsou zřejmými pomocníky. Mohly by být vytvořeny pilotní projekty, do nichž by se zapojili romští aktivisté, podporované EU a kontrolované místními nebo regionálními orgány, které by otestovaly účinnost předávání údajů a sledovaly nejen rozvoj jazykových dovedností, ale i další socioekonomické ukazatele.

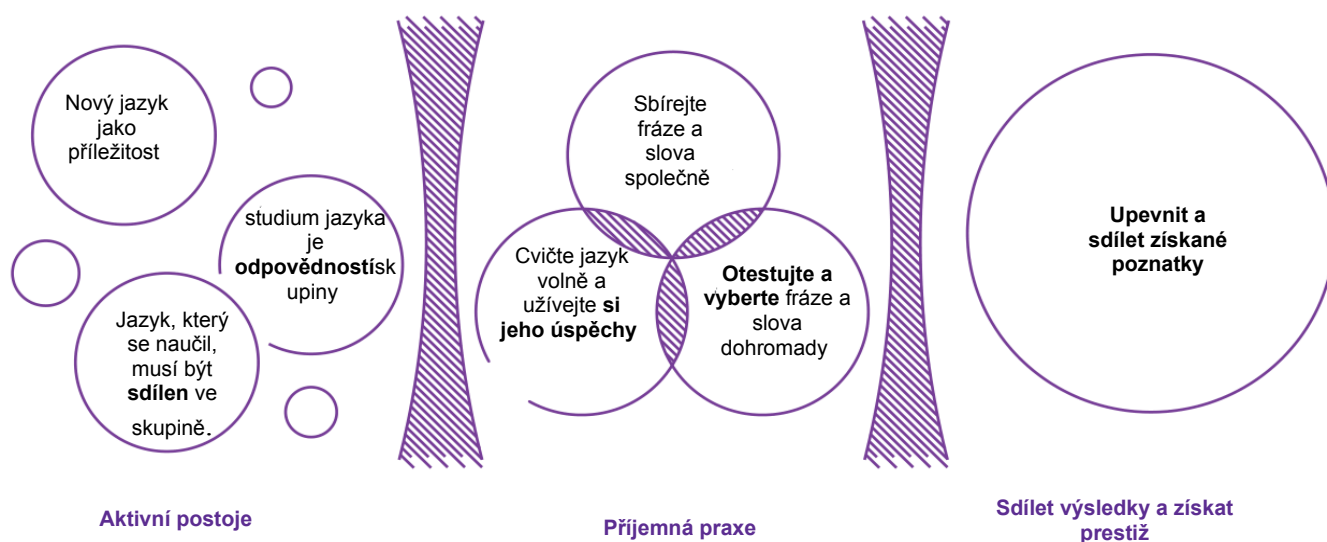
Hancock, I.F. (2003). Jazykový korpus a jazyková politika: Příklad standardizace Romů. Ve F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Nation-Building, Ethnicity and Language Politics in transition countries* (s. 267–286). Flensburg: Evropské středisko pro otázky menšin & Budapešť: LGI Books.

Marác, L. (2016). *Význam jazyků a mnohojazyčné komunikace pro sociální Evropu?* Vestník Tomského gosudarstvennoho Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83–98.

Reference a prohlubování

Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009). *Evaluarea politici publice educaționale pentru rromi* [Posuzování veřejných politik pro vzdělávání Romů], Bukurešť, Editura ALPHA DND.

NAUČTE SE VŠE ZE VŠECH

71 Co lze udělat pro pomoc mobilním důchodcům, kteří potřebují ústavní péči?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Nejzávažnější problémy v souvislosti s mezinárodní migrací odchodu do důchodu se týkají důchodců, kteří potřebují péči a kteří dostatečně nemluví místním jazykem a nemají ekonomické prostředky k pobytu v soukromé nemocnici nebo pečovatelském domě, kde mohou používat svůj mateřský jazyk. Jedná se o starší osoby s vážnými fyzickými nebo duševními nemocemi. Co mohou tvůrci politik udělat, aby těmto lidem pomohli?

Co nám ten výzkum říká?

Vnitroevropská migrace volně žijících zvířat je z velké části poměrně privilegovanou formou mobility. Důchodci v severní Evropě se stěhují do důchodových destinací, kde mohou žít z důchodu a kde teplejší klima a další zařízení jim umožňují pohodlně žít. Z několika studií vyplývá, že důchodci se často nedozví mnoho jazyka hostitelské země, ale že obecně dobře souhlasí buď s použitím svého mateřského jazyka, nebo angličtiny. Jak však stárnou a jejich zdraví se zhoršuje, jejich situace se může stát problematickou.

V takových případech mohou hostitelské společnosti obecně nabízet veřejnou péči pouze v místních jazykových institucích, zatímco bývalé domovské země nebo obce důchodců nemusí chtít pomoci, pokud důchodci oficiálně emigrovali a nejsou již zapsáni do svého systému sociálního zabezpečení. Pro těžce nemocné starší osoby, které potřebují péči v nemocnici nebo domově důchodců, může být neschopnost mluvit místním jazykem vážným problémem, zejména v případech sluchu a demence. Nedostatečná komunikace v důsledku jazykových omezení může vést k izolaci a zhoršení tělesných a duševních problémů. Tyto podmínky mohou rovněž přispět k poklesu jazykových dovedností.

Domácí ošetřovatelství, domácí asistenční služby a podpora rodičů nemocných mohou být také obtížné pro ty, kteří nemluví místním jazykem.

Ilustrace a důkazy

Případová studie skandinávských důchodců žijících v provincii Alicante ve Španělsku, která byla vypracována v rámci projektu MIME, poukazuje na situaci starších migrantů ve špatném zdravotním stavu. Veřejná péče o starší osoby ve Španělsku je méně

rozvinutá než ve skandinávských zemích a migranti v důchodu, kteří potřebují pomoc nebo institucionální péči, se spoléhají především na soukromé poskytovatele služeb. Tam byly některé soukromé důchodové domy pro skandinávské důchodce, kteří potřebovali pomoc ve svém každodenním životě, se skandinávským mluvčím personálem, přístup ke skandinávským televizním kanálům, a jídlo a další každodenní rutiny přizpůsobené skandinávským zvykům. K dispozici byly také služby domácí péče se skandinávským jazykem. Soukromé alternativy jsou však nákladné, zejména pro osoby, které potřebují dlouhodobou ústavní péči.

Důchodci, kteří nemluví španělsky, kteří se nemohli postarat sami o sebe a nebyli schopni platit za soukromou péči, by mohli být v nesnázích ve svém vlastním domě nebo sociálně izolováni ve španělské instituci. Sociální pracovníci ze skandinávské církve nebo dobrovolníci ze skandinávské komunity by mohli navštívit a poskytnout pomoc, ale nejlepším řešením v takových případech bylo často návrat do bývalé vlasti důchodců.

„Trvalý odchod“ se ve skutečnosti jeví jako důležitá jazyková strategie. Mnoho důchodců nechce být závislé na ústavní péči v cizí zemi, kde nemohou používat svůj mateřský jazyk.

Rozhodli se přestěhovat se do zahraničí za předpokladu, že by se mohli vrátit „domov“, pokud by vážně onemocněli.

Klíčoví informátoři uvedli, že ti, kteří se chtějí vrátit, tak obecně činí. K repatriaci někdy přispěly skandinávské konzuláty a církve, jakož i mezinárodní nemocnice. Důchodci, kteří nejsou schopni organizovat svůj vlastní návrat například z důvodu vážné nemoci, demence nebo alkoholismu – nebo se nechtějí vrátit – nemusí najít uspokojivé řešení.

Formální problémy s přístupem ke zdravotní péči a sociálním dávkám v bývalé zemi původu mohou vzniknout i tehdy, jsou-li důchodci registrováni jako rezidenti ve Španělsku. Dřívější země původu mají v tomto ohledu různé postupy, které částečně závisí na tom, jak uplatňují stávající evropská nařízení o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

Politické důsledky

Vnitrostátní orgány v zemích původu a určení by měly v případech potřeby na dvoustranném základě vypracovat postupy, které zajistí odpovídající péči o vážně nemocné migranty v důchodu, kteří nemluví místním jazykem. Příkladem může být rozvoj spolupráce mezi pečovatelskými domy v hostitelských společnostech a vysokoškolskými institucemi v zemích původu s cílem usnadnit stáže a odbornou přípravu budoucích lékařů, zdravotních sester a dalších zdravotnických pracovníků v hlavních destinacích IR. Některé takové iniciativy již existují ve Španělsku.

V některých případech je však repatriace jednoznačně nejlepší možností. Repatriace může být politicky citlivou otázkou ve společnostech původu, pokud je odchod do důchodu spojen s „vyhledáváním“ daňových a sociálních dávek, zejména v případech, kdy hostitelské společnosti uplatňují různé příznivé daňové systémy s cílem přilákat bohaté zahraniční důchodce. Tato fiskální dílčívaukce může narušit vnitroeurovropskou soudržnost a solidaritu obecně. Zejména může ohrozit

úsilí o vytvoření legitimních možností odchodu z důchodu pro mobilní důchodce, kteří by se v pozdní fázi svého života museli vrátit do své bývalé domovské země.

Reference a prohlubování

- Blaakilde, A. L. (2015). Kde je „místo“ ve stárnutí na místě? Nadnárodní otázky pro dánský stát a jeho důchodové migranty v zahraničí. *Journal of Housing for the Elderly*, 29, 146–163.
- Centrum pro budoucí studia. (2009). *Péče ve Španělsku: Studium současných a budoucích potřeb péče britské ex-Service komunity trvale pobývajících ve Španělsku*. Canterbury: Centrum pro budoucí studia.
- Hall, K., & Hardill, I. (2016). Stažení migrace, „ostatní“ příběh: Péče o křehké starší britské občany ve Španělsku. *Věk a společnost*, 36, 562–585.

72 Jak lze v rámci spotřebitelského práva EU podporovat mnohojazyčnost?

Christine Kaddousová, Laura Marcusová, Univerzita v Ženevě

Neexistuje jednotný přístup EU k jazykovým požadavkům pro členské státy ve vztazích mezi podniky a spotřebiteli („B2C“). Tato situace může vést k právní nejistotě.

Co nám ten výzkum říká?

Jazykové požadavky se v jednotlivých právních předpisech EU liší a nejsou nutně konzistentní. Mohou nastat i některé nelogické situace. Například v oblasti označování se jazykový požadavek vztahující se na označování potravin určených pro zvířata (který vyžaduje použití „úředního jazyka členského státu“) zdá být přísnější než jazykový požadavek používaný na označování potravin pro „člověk“ (který vyžaduje pouze použití „jazyk snadno srozumitelného spotřebiteli“). Není pochyb o tom, že „úřední jazyk členského státu“ nabízí spotřebitelům v konkrétním státě lepší ochranu, což znesnadňuje pochopení toho, proč zákonodárce EU nabízí více ochrany zvířat než lidské potraviny.

Ilustrace a důkazy

Současná situace představuje řadu jazykových pravidel použitelných v různých oblastech spotřebitelského práva, které se řídí právem EU. Rozmanitost v této oblasti může vést k právní nejistotě, neboť členské státy, hospodářské subjekty a spotřebitelé se nemohou spoléhat na soudržný přístup. Spíše se zdá, že právní předpisy EU používají individuální přístup. Jazyková kritéria nejsou vybírána z určitého důvodu, jako je zranitelnost dotčených spotřebitelů, oblast, kde se zboží nebo služba prodává, atd. Tato právní nejednoznačnost může vést k nejistotě a neefektivnosti.

Politické důsledky

Lze uvažovat o zlepšení jazykových požadavků EU vzhledem k tomu, že zakládající smlouvy nezahrnují zvláštní pravomoci, které by EU umožňovaly regulovat používání jazyků v členských státech. V zájmu podpory mnohojazyčnosti v právních předpisech EU na ochranu spotřebitele je třeba splnit dvě specifické potřeby.

První potřeba se týká přizpůsobení jazykových pravidel na ochranu spotřebitele s cílem zajistit celkovou soudržnost. To platí zejména pro oblast zboží a služeb, ale

současný požadavek jazykové soudržnosti, který se v této oblasti uplatňuje po většinu času (jakož i zákaz nekalých obchodních praktik), postačuje k vyřešení jakýchkoli jazykových problémů. Stanovení zvláštních kritérií by někdy hospodářským subjektům a spotřebitelům znemožnilo zvolit si jiný jazyk než „úřední jazyk“ nebo „snadno srozumitelný jazyk“. V některých případech by z toho neměly prospěch smluvní strany, neboť v oblasti služeb existuje více prostoru pro jednání než v oblasti zboží. Zavedení zvláštních jazykových kritérií by proto snížilo toto rozpětí pro jednání a volný pohyb služeb; posouzení toho, zda je toto omezení přínosné a není přínosné, je otázkou, která vyžaduje další zvážení, přičemž je třeba věnovat zvláštní pozornost zásadě proporcionality.

Pokud jde o zboží a dohody o prodeji, je nutné stávající systém upravit, nikoli jej zcela nahradit. Mezi 1) hospodářskými subjekty a spotřebiteli a 2) členskými státy vyvstalo jen málo sporů.

Od 90. let 20. století vedlo velmi málo jazykových požadavků na členské státy a hospodářské subjekty ke sporu před Soudním dvorem Evropské unie (SDEU). Dokonce i v takových případech silná judikatura Soudního dvora EU umožnila jejich vyřešení (většina otázek se týkala označování).

I když však tato judikatura existuje a řeší většinu problémů, unijní normotvůrce musí ještě lépe kategorizovat jazykové požadavky.

► Zprv je v oblasti zboží a prodejních režimů užitečné vytvořit stupnici jazykových požadavků v závislosti na cíli sledovaném unijním zákonodárcem a na dotčené situaci. Obecné pravidlo by se mělo stát „jazyk snadno srozumitelným pro spotřebitele“ tak, jak je vykládán Soudním dvorem Evropské unie (což ve většině případů znamená úřední jazyk, pokud průměrný spotřebitel vedle jednoho nebo více dalších jazyků snáze srozumí jiný jazyk), neboť vytváří rovnováhu mezi potřebou odpovídajícím způsobem informovat průměrného spotřebitele (je-li to nezbytné a jako krajní řešení prostřednictvím piktogramů a symbolů, jak je vykládá Soudní dvůr), a potřebou zajistit účinný volný pohyb zboží v rámci Unie.

► Za druhé, je-li nezbytné posílit ochranu (např. pro určité skupiny spotřebitelů, jako jsou děti), měl by se použít „národní jazyk nebo jazyky členských států“. Totokritérium je obvykle schváleno Komisí a členskými státy, protože informace jsou spotřebiteli v zásadě lépe

poskytovány v jeho národním jazyce („jazyksnadno srozumitelný“ semůže lišit od úředního jazyka regionu, ve kterém se spotřebitel nachází).

► Za třetí a s cílem zabránit plné harmonizaci jazykových požadavků právních předpisů EU na ochranu spotřebitele, která by mohla vést k nadměrné nepružnosti a zabránit adaptaci na nepředvídané situace, by normotvůrce EU měl mít možnost zabývat se konkrétními situacemi, které nemusí spadat do dvou výše uvedených kategorií (např. turisté, „exatriovani“ nebo jazykové menšiny, pro které pravidlo, jako je úřední jazyk členských států, není příliš užitečné).

Druhá potřeba se týká obecné podpory mnohojazyčnosti ve všech politikách EU, a to i v oblasti ochrany spotřebitele. V tomto ohledu by orgány EU měly uplatňovat články 21 a 22 Přístavu základních práv Evropské unie, které vyzývají EU, aby respektovala jazykovou rozmanitost. Budou muset být posuzovány ve

spojení s článkem 3 (respektování kulturní a jazykové rozmanitosti) a článkem 4 (respektování národní identity členských států) Smlouvy o Evropské unii, aby se podpořila mnohojazyčnost a jazyková rozmanitost jako průřezový cíl, který má být jako takový zahrnut do každé politiky EU, a nikoli pouze jako doplněk k hospodářskému cíli, jak je v současné době stanoveno v judikatuře EU.

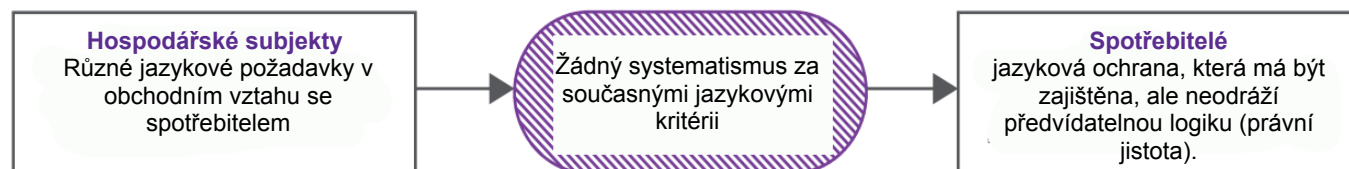
Reference a prohlubování

Touijer, K. (2016). Jazyková rozmanitost a ochrana spotřebitele. *Přezkum evropských záležitostí*, 3, 381–390.

van der Jeught, S. (2015). *Jazykové právo EU*. Groningen: Právo Europa.

Weerts, S. (2014). Rovnost jazyků? Vývoj jazykového režimu Unie ve světle judikatury, *Journal of European Law*, 6, 234–241.

PRÁVNÍ PŘEDPISY EU TÝKAJÍCÍ SE SPOTŘEBY A JAZYKA: HORIZONTÁLNÍ DŮSLEDKY PRO ZBOŽÍ

Seznam přispěvatelů

Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch

Univerzita Lipsko

Astrid von Busekist

Věda Po Paříž

Brian Carey

Univerzita v Limericku

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Finanční středisko

Jaka Čibej

Univerza v Lublani

Marco Civico

Univerzita v Ženevě

Vicent Climent-Ferrando

Universität Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski

Finanční středisko

Edgár Dobos

MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Budapešť

Robert Dunbar

Univerzita v Edinburghu

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Amsterdam

Značka Fettes

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler

Univerzita Lipsko

Alice Fiorentino

Univerzita v Remeši
Šampaňské-Ardenne

Melanie Frank

Universität Augsburg

Guillaume Fürst

Finanční středisko

Núria Garcia

Universität Augsburg

Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Věda Po Paříž

François Grin

Univerzita v Ženevě

Per Gustafson

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Amsterdam

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Brussel

Christine Kaddousová

Univerzita v Ženevě

Petr A. Kraus

Universität Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Virginia Mamadouh

Universiteit van Amsterdam

László Marác

Universiteit van Amsterdam

Laura Marcusová

Univerzita v Ženevě

Róisín McKelvey

Univerzita v Edinburghu

Machteld Meulleman

Univerzita v Remeši

Šampaňské-Ardenne

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Žaneta Ozoliņa

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza v Lublani

Lia Pop

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Universitat Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Finanční středisko

Andrew Shorten

Univerzita v Limericku

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Berlin

Balázs Vizi

MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Budapest

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Berlin